

Hetedhét Napút-díj

A folyóirat Hetedhét-díját a tavaszi napéjegyenlőség napján ebben az évben Bognár Antal, a szerb-horvát irodalom fordítója kapta. A több év-tizedes műfordítói teljesítményt elismerő kitüntetés eddigi birtokosai: Báthori Csaba (2011), Galgóczy Árpád (2012), Gállos Orsolya (2013), Szénási Ferenc (2014), Tasnádi Edit (2015). A díszes oklevél Sóvárad Valéria munkája, a fordító portréját Szkok Iván festi meg.

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XVIII. évfolyam 3. szám

A Cédrus Művészeti Alapítvány megbízásából kiadja a Napkút Kiadó Kft. Megjelenik évente tízszer.
Főszerkesztő: **Szondi György**. Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Babics Imre** (vers), **Balázs Géza** (nyelvművelés), **Bognár Antal** (évkönyv), **Borbély András** (kisebbségek), **Elek Szilvia** (zene), **Hlavacska András** (műbírálat), **Kovács Ildikó** (szöveggondozás), **Sebeők János** (környezet), **Szondi Bence** (tördelés), **Toot-Holló Tamás** (próza), **Vincze Ferenc** (dokumentum), **Wehner Tibor** (művészet).
Napút-kör: **Báthori Csaba**, **Bereményi Géza**, **Csáji László Koppány**, **Doncsev Toso**,
Gráfik Imre, **Jankovics Marcell**, **Dr. Koncz Gábor**, **Radinóti Zsuzsa**,
Rakovszky Zsuzsa, **Szakolczay Lajos**, **Szörényi László** (tiszteletbeli konzulensek).

Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: Ady Endre Művelődési Központ, 1043 Budapest, Tavasz u. 4.

Telefon: (1) 225-3474 • Mobil: (70) 617-8231 • E-mail: napkut@gmail.com • Honlap: www.napkut.hu

A Cédrus Művészeti Alapítvány adószáma: 18110661-2-41

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Zrt. és az NH Zrt. ISSN: 1419-4082

Évgyűrűk

Zalán Tibor: Tűnődések a családomról. 3

Bozók Ferenc: Halálközeli vers 9

Önszócikk | Dokumentum

Sándor György 10

Önszócikk

Szakonyi Károly 13

Falcsik Mari 14

Triceps (Lantos László) 15

Légrádi Gergely: Eprek; Még nem; Kézsorítás. . . 16

Sarbu Aladár: Gyászinduló Csobolyán 19

Ádám Tamás: WestEnd-túra;

Börzsönyi elégia; Előjáték őszirózsákkal. . . 30

Szebényi Ildikó: Mély zuhanásom 32

Simai Mihály: Tiszta rím 33

Gágyor Péter: Csönd vagy hallgatás 33

Erdélyi György: Summa 34

Hajtman Kornél: steril; életmű 45

Saitos Lajos: Bor és ecet; Mind meglakol;

Lábnym; Az ég madarai 46

Tárlat

Lóska Lajos: Áttűnő terek. 47

A Magyar Vízfestők

Társasága kiállítása színes melléklet

Hetedhét

Radha Bharadwaj: Szekrényország

(Horváth Fanni fordítása;

Versfordítás: Kardos László) 49

Sir Philip Sidney: Astrophil és Stella

(Kiss Zsuzsanna fordítása) 78

Jan Kuntur: Siófok (Vándor Anna fordítása) . . 80

Szent Márton pályázati felhívás 81

Himnusz Kájoni János énekgyűjteményéből

(Berecz Ágnes Gabriella fordítása) 82

Sidronius Hosschius: Elegiae de Christo patiente

/ A szenvedő Krisztusról (Baróti Szabó Dávid,

illetve Horváth Ferenc fordítása) 83

Évnap

[Vergilius I. eclogája]

(Fazekas Mihály fordítása) 87

Téka | Évnap

Szentmártoni Szabó Géza: Dobó Jakab
éneke és Balassi Bálint versei
Cupido gyermek voltáról 89

Tizennegyedikmagunkban

Božena Slančíková-Timrava: Kellemetlen kérők
(Árgyelán Erzsébet fordítása) 99

Ablak | Suhai-zug

Suhai Pál: Baudelaire-fordítások ürügyén
(Levél Győri Lászlónak) 103
Charles Baudelaire: Le Parfum / Az illat
(Győri László fordítása) 104
Az író szeme
(Kemsei István: A szederinda szeme) . . . 105
Egy mai közköltő névjegykártyája
(Levél Horváth Ferencnek) 110
Szergej Jeszenyin (Erdélyi Z. János
kéklő, holdas fény-tükrében) 112
„Vén szerető buja és vén lovagja”
(Levelek Búzás Huba Kúszmászva Európa
számolyán című verseskötetéről) 114

Charta XXI

Déry Zoltán: Békéről a Kárpát-medencében 121
Surján László: Közös hazából közös jövő;
Senki sem sziget 124

E számunk szerzői 129

Melléklet

Káva Téka - Napút-füzetek 103.

G. Lenotre: Simon polgártárs és felesége
(Kamer András fordítása)

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XVIII. évfolyam 3. szám

?scenikusan

VÁNYAI MAGDOLNA
MOZDULATLAN MOZGÁS II.

E számunk képzőművész vendégeinek alkotásait a tél közepén a Fugában, a Budapesti Építészeti Központ galériájában tekinthettük meg – a Magyar Vízfestők Társasága *Személyes tereim* című kiállításáról van szó, amelyen több mint harminc alkotó tárta a nagyközönség elé munkáit. A tárlat nemcsak dokumentál, nem csupán áttekintést nyújt a tagság munkálkodásáról, de missziót is teljesít: ráirányítja a figyelmet a műfajra. (Lóska Lajos)

Zalán Tibor

Tűnődések a családomról

Az ember, ahogy halad befelé a korbá (vagy kifelé a korból), mind többet tűnődik el azon, ennyi idős korokban milyenek voltak, lehetnek az őt közvetlenül körülvevő emberek, nagyszülők, szülők. Bizonyára nagyon öregnek látta őket akkoriban, de lehet, hogy túlságosan is fiatalnak. Utóbbiban csak reménykedik, mert ha akkor túlságosan, vagy legalább valamennyire is fiatalnak látta volna őket, akkor a mai gyerekek és fiatalok is valamennyire fiatalnak látják – őt. De ennek valószerűtlenül kevés esélye van.

Nagyapámat, Halápi Istvánt feltétlenül öregnek láttam, ami

egyébként jól állt neki, hiszen vastag szódásüveg szemüvege volt, talán már akkor is bottal járt, amikor én kisgyerek voltam, ősz volt a haja, és ahogy telt vele az idő, mind kisebb és vékonyabb lett, hogy mire meghal, majd egészen kis madárcontú emberkévé töpörödjék össze. 1891-ben született, tehát még a tizenkilencedik században, én meg 1954-ben, csak most gondolom végig, hogy ő a századvég, én meg a századközep szülöttje voltam. Legkorábban és leginkább a nagyapja érdekelte a tátott szájú kisgyereket. Az élete kalandregény volt számomra, noha nem sok minden történt benne (főleg annyi információ alapján, amennyit én megtudhattam), azon kívül, hogy született, felnévelkedett, intéző volt a Szende gróf tanyáján, elvette nagyanyámat – akit élete végéig tegezett, és aki élete végéig magázta őt –, szerelmükből (feltételezem, hogy szerették egymást) született négy gyerekük, István bácsi (aki eltűnt a második világháborúban), Mancsi néni (aki a keresztanyám, és kilencven fölött még ma is fürgén végzi a kerti munkákat, ha el-el is esik közben), anyám, akiről később fogok beszélni, és Sanyi bácsi (aki az esküvői tanúm volt, de már régen láttam, valahogy távolodóban vagyunk); végigharcolta az első világháborút, sokat mesélt Brodról és a háborús kalandjairól (*Papírváros* című regényembe Huszulin Rancsics története is az ő meséi közül került bele), tizenkilencben a vörösök elhurcolták és be akarták állítani a soraikba, de még a város határárt sem érte el a menet, amikor ő már megszökött, és otthon bujkált egy darabig; a második világháborúba már nem vitték el, gondolom, ötven fölöttiként öregnek tartották a háborúzáshoz; hosszan és kitartóan ellenezte anyám és apám szerelmi házasságát (amit sokáig nem értettem, és amikor megértettem, igazat

adtam neki, jóllehet, még inkább kételkednem kellett volna az igazában és a makacosságában). Amikor megszülettem, még volt két tehene és két lova (az előző tehen egyikének a szájába adtam egy teniszlabdát, amitől irgalmatlan nagyra felfúvódott, de egy hosszú tűvel kiszúrta a hasát a Keszei állatorvos, és leeresztett – az a Keszei doktor bácsi, akitől rettegetem, mert hatalmas ember volt, és mert a magasról mindig azt dörögte le rám, erős akcentussal: „megállj, Tibi, megver nagyanyád”), de aztán valamiért, a teniszlabdánál súlyosabb ok miatt, le kellett mondania a tehenekről, a téészesítéskor elvették a két lovát és a földcskáját is; onnantól kezdve csak ült a házuk gangján hajnaltól estig egy hokedlin (pár házra laktak tőlünk, az utca másik oldalán, így akkor szaladhattam át hozzá, amikor kedvem tartotta), ült, csak ült, gondolom, a felkelő napot ugyanúgy bámulta, mint a lemenőt, néha bekapcsolta a Sokol zsebrádióját, amelynek az oldalára a laposelem dunsztosüveg-gumikkal volt fölerősítve, nem nagyon beszélt, ha beszélt, se mondott fontos dolgokat, de amit mondott, az nekem nagyon fontos volt valamiért, ma már tudom, hogy miért; leszokott a dohányzásról, avas szalonját katonáztatott nekem savanyú uborkával el nem fogyó türelemmel a legyes nyári délelőttökben; a kórházból azt üzent nekem: „visszajövök vagy visszahoznak”, az állomáson anyósom várt, és azt mondta, már nem kell bemennem hozzá. *Visszahozták*. Talán az fogott meg, így fél századra visszatekintve, ahogyan hallgatni tudott. Jól tudott hallgatni. Ahogy mondják, beszédesen.

Nagyanyám, H. Nagy Mária tíz évvel fiatalabb nála, tehát a huszadik század első évében született, örökfejkendő asszony volt. Apám ingázott Tatabányára, anyám téglát pakolt a téglagyárban (róluk később), nagyapám a gangon ült, a felkelő-lemenő napot bámulta, így nagyanyámra maradt a felügyeletünk. Határozott, nyughatatlan öregasszony volt (mondom, öregasszony – annyi évesen most, mint ő akkor lehetett), mindenkit irányítani igyekezett, egyedül csak a nagyapámat ismerte el maga fölött parancsolónak. Gyakran elhajtott lószart szedni a Kécskei útra (akkor még sok volt a lovas kocsi arrafelé), ilyenkor körbeálltak a környék utcagyerekei, és kórusban röhögtek rajtam, én meg szégyenkezve markoltam fel a sötét kupacokat. Még azok voltak a jobbak, a sárga, friss lószar befogta a kezét, s noha a szaga nem maradt meg a bőrben, a látvány sokáig fel tudta idézni a szagát. Már kisgyermekkoromban megértettem, e miatt a csípős, savanyú illatbűz miatt hívják a lószart lócitromnak. Szedtem, szedtem, hazavittem, ő meg azzal tapasztotta a falat. Csak később értettem meg, ahogy sok minden mást is, hogy azért küldött olyan természetes egyszerűséggel lószart szedni, mert az annyi volt neki, mintha elküldött volna a Cékushoz oldó- vagy éppen ragasztószerért. Valami természetes szerért, ami kellett az esőárgta fal tapasztásához. Egyszerű asszony volt, tiszta és szorgalmas. Reggel elindult, és csak este állt meg. Ha vadgalambot lőttünk, megfőzte nekünk, ma is a számban érzem a vadgalambleves ízét. Kisebb koromban kenyeret sütött a kemencében, aztán kidobták a kemencét, és a megkelt kenyértésztát, amelyet anyám is, ő is dagasztott és szaggatott, a községi pékségbe vittük, télen szánkón, más időkben biciklikre pakolva. Rossz gyerekek voltunk (Pali bátyámmal), nem nagyon bírt velünk, elfutottunk előle, mire föl ő egy vesszővel utánunk eredt, erre befutottunk a téglagyár égetőkemencéjébe, ahol folyamatos égették a téglát, ő nem mert bejönni utánunk, csak kint törte

a kezét, és üzengetett anyánk után. Mi bent röhögtünk rajta, pedig tisztában voltunk várható sorsunkkal. A kemence egyik oldalán izzott a téglá, a másik oldalán vihorászva ugrabugráltunk mi. Anyánk persze kikapart bennünket onnan, a szomorú nevelési folytatás az őt megidéző résznél. Nagyanyám szenvedélyes szerencsejátékos volt, ami abban merült ki, hogy minden csütörtökön felírt öt számot egy csomagolópapír letépett sarkára, pénteken átballagott hozzánk, mert nagyapám nem szívelte az ilyesmit, nálunk hallgatta meg a lottósorsolást, de egyetlen kivétellel nem pártolt hozzá a szerencse. Akkor viszont mind az öt számot eltalálta. A család bénán hanyatlott szanaszét a rádió mellől, az elszalasztott meggazdagodás veszteségétől villámsújtottan, nagyanyám azonban a győztesek boldog és fölényes, némiképp megengedő mosolyával nézte a jajveszékelőket. Ő nyert! Mit érdekelte a pénz, mit érdekelte, hogy nincs, és halálukig nem is lesz bevezetve hozzájuk a villany, hogy agyagos a tisztaszoba földje, hogy más kőporral pucolja be a házát, ő meg lószarral tapasztja. Elérte élete egyik nagy álmát, megnyerte a lottóötöst. Csak sokára értettem meg azt, ahogy az idővel a hallgatás felé hajló természetemet a nagyapámtól örököltem, úgy a nagy dolgokról lemondás könnyűségét (könnyelműségét) és a kis dolgokhoz való makacs ragaszkodást tőle. (Amikor százharminccal találkoztam egy kis Renault Clióban egy kamionnal, és totálkárosra zúztam az autót, s jómagamat valamiért még életre tartott meg az isten, nem az autót sajnáltam, még csak magamat sem, akinek épp a száját varrták össze a kórházban, hanem az inzsebemben kettétört kedvenc töltőtollamat...) Fekete ruhában járt mindig, a legnagyobb nyári forróságban is, ahogy ez természetes volt az idős falusi asszonyoknál. Sokszor kellett „nyomkodnom” a derekát, mert permanensen fáj neki, olyankor csöndes volt és hálás. Csak nagy sokára derült ki, hogy a derékfájás okozója rák volt, a későbbnél is később. Amikor a kórházba bementem meglátogatni, már nem élt, az ágya le volt takarva, el volt simogatva, mintha az új lakóját várná. Hol van?, kérdeztem az ápolónőt. Ott, mutatott az ágyra. Olyan lapossá, semmivé ehette a kór, hogy szinte meg sem emelkedett a testére igazított pokróc.

Apai nagyapám, Lipák Pál egy kubikos-dinasztia tekintélyes tagja volt. Őt nem ismertem, de fényképeken gyakorta néztem kedvtelve lecsorgó bajuszát, vidám és étellel teli tekintetét. Guggol egy kubikos a kubikos-csoportképen, kezében az elmaradhatatlan lapát. Szigorú ember volt és igazságtalan, csipegetem fel a róla elejtett morzsákat, és vonom le a következtetéseket azokból. Négy fia közül egyiket sem engedte tanulni, feltehetően úgy gondolta, akkor tesz igazságot, ha mindegyik életét eleve tönkreteszi – egy kubikos gyereke legfeljebb cseléd lehet. 1956. október végén halt meg, a forradalom kezdetének az idején. Amikor, egyetemista korszakom utolsó éveiben, tudomást szereztem ötvenhat másik arcáról, a nem ellenforradalmiról, szívesen eljátszottam a gondolattal, hogy az én kis öregem harcokban esett el és vált hőssé, csak erről nem lehetett beszélni. Aztán végiggondoltam, mit keresett volna egy, a Mérgesen lakó (Mérges az abonyi cigányok gettója volt, ott csak bátor vagy nagyon szegény magyarok merték tengetni az életüket), abonyi ember a pesti harcokban? Abonyban volt ugyan némi forradalmi mozgás, de halálos áldozatokat talán csak a második orosz bevonuláskor, illetve a megtorláskor követelt a vidéki községtől az idő. Maradjunk a torokbajnál, amit diagnosztizáltak ne-

ki! Apai nagyapám jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy frusztrációra hajlamos felnőtt legyek. A Tibor nevet ugyanis nem tudta elfogadni. Sanyinak hívott, és sajátos módját választotta a megtörésemnek, mivel, természetes módon, nem akartam a Sanyi névre hallgatni (még két éves sem voltam!). Aranypapírba csomagolt diókkal rakta meg a zsebeit, és csak akkor adott belőlük, ha a *Sanyi, ide hozzám!* felkiáltásra odatotyogtam a térdéhez. Totyogok, totyogok az időben, aranypapírba csomagolt diók gurulnak körülöttem, nyúlnék értük, de nagyapám nevetve elhúzza őket előlem, nem Tibor, nem Zalán, Sanyi, nem érted, Sanyi, mondja, nevet, lecsorgó bajusza alól kivillannak sárga fogai, s engem kétségbe ejt, hogy úgy fogok meghalni, hogy nekem már soha nem lesz aranydióm, aranydióm, aranydióm!

Apai nagyanyám a mostohamama volt. Zámборi Julianna. Ezt, persze, csak később tudtuk meg.

Apámék édesanyja, Lukács Julianna vonat alá vetette magát Cegléden, amikor apám két éves volt. Ismerte tehát az anyját, de nem emlékezhetett rá később. A képekről egy finom vonású, riadt tekintetű asszony néz vissza rám. Galamb, olyan puha galamb-lény lehetett ő, tőled hát mit örököltem, galamb-nagyanyám? Csak ritkán szelíd a tekintetem... de szárnyalni veled, szárnyalni egyedül, szárnyalni magányosan a hajnal és az alkony vizei fölött nagyon szeretek, talán ezt adták, üzenték meg nekem a te génjeid.

Lipák nagymamának szőrös volt az álla. Ezt furcsállottam. Néha erősebb és hosszabb, néha meg gyengébb és alig látható szálak bújtak el az álla körül. Ahogy mindent, ezt is hamar megszokta a gyerek. A lecsorgó bajszú öreg kubi-kos halála után is a Mérgesen maradt, a háborús haláltól megmenekült többi fia, beleértve a vér szerinti övét, már bent, a község védelmében lakott. Megesett lány a helybeli szokások szerint nem legényhez megy férjhez, hanem elvált vagy özvegyemberhez. Hozhatta magával a porontyát, esetünkben Pista bácsit, fedél alá. Ezért nyilván lemondott a legminimálisabb jogairól is, jószerével cselédként egzisztált a családban. Hogy szerencséje volt-e azzal, hogy viszonylag korán meghalt a nagyapám, és felszabadult a nyomása alól, nem tudom. Mindenesetre magának való, aszott kicsike, bolyongó asszony volt. Szívesen mentem hozzá a Mérgesre, befőttjeiben megkristályosodott a cukor, olyan régiek voltak, imádtam őket enni, szopogatni, és mindig levett egyet a szekrény tetejéről, amikor elmentünk hozzá Palival. Sok látogatója – apámon és rajtunk kívül – nem volt. A vér szerinti fia nem sokat törődött vele, apám viselte a gondját, javítgatta a kerítését, foldozgatta a tetőt. Moszkvában voltam rész képzésen, mialatt ő elment a családból – bár már régen nem volt ott valójában. Egy kötelet dobott a gang eresz fölötti gerendáján át, arra akasztotta föl magát; úgy halt meg, hogy térdelt a gang kövén, nyakán a hurokkal. Aki meg akar halni, bár hogyan meg tud halni. Térdelve is, kötéllel a nyakán. A magány, a szeretetlenség ölte-e meg, vagy az, hogy apámon kívül senkitől sem kapott szeretetet, sohasem tudtuk meg. A vagyonka, a ház, a telek, az ingatlanok Pista bácsit illették, a törvényes gyereket, aki alig-alig törődött vele életében. Ha ez volt a végrendelete, akkor a vér szava, ha nem volt, a törvény tehetetlensége mutatkozott meg. Azokat a finom, összesűrűsödött befötteteket ott a szekrénye tetején máig sajnálom, máig hiányzanak. Ettől a nagyanyámtól, bár genetikusan nem voltunk kapcsolatban, a különösnek a szeretetét örököltem ízben, állagban, formában...

Apám kis termetű ember volt, a kis emberekben szinte mindig meglévő kivagyiság nélkül. Jó humorú, boromissza ember volt, aki ittasan vagy részegen is vidám és nevetős maradt, nem kötözködött, nem vert, nem terrorizált olyankor sem bennünket. Legfeljebb könnyebben elérzékenyedett. A legszebb részegségeiben olyankor láttam, amikor a lakadalmak végeztével (vőfély volt), hajnalban szerenádot adott a Súki cigány bandájával anyámnak. Ilyenkor anyám dühöngött az ablakban, szégyellte a hajnali zajongást, apám meg, aki akkorra már behúzgálta az aznapi keresetét a cigányok vonójába, párás szemmel, nagy művészi átéléssel énekelt, gyakorta többször is, a *Csak egy kislány van a világon* érzelmes nótát. Ez a vőfélysége egyébként érdekes volt. A megtanult konvencionális rigmusokkal elégedetlen volt, átdolgozta, étellel és érzelmekkel töltötte meg őket. Visszaemlékezve ezekre az elmozdításokra, egészen tehetséges belenyúlások voltak. Nem véletlen, hogy rendszeresen megrikkatta a hallgatóságát, gyakran az egész násznépet, beleértve férfiakat, nőket. Nem kell messzire mennünk tehát, ha azokat a gyökereket keressük a génekben (ez persze képzavar, de hagyjuk meg!), amelyek engem a költészet felé vittek el. Kubikosember, akinek penge-agya volt. Csak éppen nem tanulhatott. Neki is voltak testvérei, bátyja, Gyuri bácsi, aki eltűnt a fronton a második világháborúban, Karcsi öccse, akinek a kiállhatatlan feleségével megromlott a kapcsolatunk, így a nagybátyámmal is, és Pista bácsi, a mostohatestvér, aki ma talán egyedülként él a testvérek közül – az örökös. Mint említettük, nagyapám elve az volt, vagy mind, vagy egy sem. És anyagilag feltehetőleg neki az egy sem volt a jobban prosperáló. Cselédkedtek a gyerekek, míg akkorára föl nem cseperedtek, hogy meg tudták fogni a kubikoslapát nyelét, akkor aztán nagyapám brigádjába kerültek. Pista bátyám, gyengébb testi alkata miatt, elkerülte ezt a testet és lelket minimum próbára tevő, leginkább vért faló munkát, ő a vasúthoz ment el könnyebb munkákat végezni. Nagy gyermekkori emlékek számomra a nyári egy hetek Tatabányán. Azok voltak az én nyaralásaim. Amikor apám egy hétre elvitt maga mellé a munkába. Vitt, mert nem tellett volna másra (szerencse, hogy nem tellett, gondolok vissza így, felnőtt fejjel). S mentünk apámmal Tatabányára. Napközben, amíg ő ásta az alapokat a többiekkel, én a már kész gödrökben fociztam, játszottam, homokoztam, leginkább nem veszttem el. Munka után felmáztunk a Turulhoz, én egyenesen a Turulra, nagynak és erősnek éreztem magam, és óriásnak az én kicsi apámat. A munkásszállón a többiekkel együtt estéről estére csípős rántottát süttöttünk vacsorára, azt faltuk harsogó zöldpaprikával. Aztán blicceltem a kártyázók mögött ücsörögve, snapszeroztak, hatalmasakat nevettek. A levegőben izzadság- és pacsuliszag keveredett. Apa bicepszén aludtam éjszaka, életemben nem volt és életemben nem lesz ilyen párnám. Külön ágyat nem hoztak, miért is hoztak volna be az amúgy és zsúfolt körletbe. Megértő, ám ravasz apa volt. Megértő, mert mindig a pártunkat fogta anyánkkal szemben, viszont anyámat utasította a hátunk mögött, hogy legyen velünk szigorúbb. A nevelési következetesség így csak anyám részéről valósult meg, a kettős nevelés mintaképe volt a mi családunk. Imponált, hogy apám mindenhez értett, nyulat tenyésztett, kertet művelt, javította kívül-belül a házat; ha kellett, villanyt szerelt, ha kellett, ólat szögelt, disznókat hizlalt, ásott, kapált, ültetett, metszett és szüretelt.

Egyszer egy derítőt kellett készítenie a kert sarkába. Megcsinálta papíron a tervrajzot, és nem hittem a szememnek! Tatlin *A III. Internacionálé Emlékmű-*

ve monumentális kompozíciójának kicsinyített mását látom viszont a papíron. Amit ő nem ismerhetett. Aminek alapján aztán össze is rakta a szobrot – a földben. A kubikos művész kiállítási helye a föld, gondolom most szomorúan. Kik látják? A patkányok, vakondok és a földigiliszták? Ekkor jöttem rá, hogy akár zseni is lehetett volna ez a kis ember, ha hagyják kibontakozni! De sohasem sajnáltam ezért. Másért sem. Akkor sem, amikor egy-egy lakodalom reggelén érte kellett mennem a Császárék házához, akik lovakat fedeztettek, így a kisgyerekek kíváncsiságával és örömmel mentem, ő általában az árokban feküdt, és általában rajta meg a bicikli feküdt, felrángattam, s ballagtunk hazafelé megvert sereggént, hóna alatt az összelapított torta, nyitott táskájából potyogtak kifelé a sütemények a bennünket követő szurtos kis cimborák legnagyobb örömeire. Mesebeli királynak látták az én kis utcagyerek barátaim az apámat, akinek a táskájából csak úgy szóródik, csak úgy szóródik elfogyhatatlanul a sütemény...

Ha apám a szabadság, anyánk a rend híve volt. Tudta, ha nem rendez el bennünket nap mint nap, akkor ott végezzük, ahol a legtöbb gyerekkori társunk, a kubikoslapát nyelénél, útépítések bitumengőzében, füstös kocsmák merülő mélyén, és harmincéves korunkra halottak vagyunk. Zenei óvodába, zenei általános iskolába íratott be bennünket a bátyámmal, zenét kellett tanulnunk, énekkarra járnunk. Így vált háromfelé az életünk. Délelőtt pedáns, szépen és tisztán felöltöztetett fiúcskák voltunk, akik azért feketére és lyukasra rugdosták az iskola udvarán rongylabda kergetése közben a fehér zoknijukat, iskola után a téglagyári árkokban verekedtünk és hempergőztünk egy szál klottgatyában a téglagyár környéki többi utcagyerekkel, titokban fürödtünk a téglagyári tóban, melynek a feneke teli volt bedobált rozsdás vassal, törött üveggel, törött tányérokból származó porcelánszilánkokkal (néha megúsztuk, néha nem), mígnem anyám valahol elcsípett bennünket – ha épp a tónál, akkor a fürdés miatt vert el bennünket, ha a temetőben, akkor az ottani garázdalkodásunk miatt... –, aztán szúrt-vágott sebeinket ellátta, kimosdatott bennünket a koszból, szépruhába (így mondtuk, szépruhába) öltöztetett minket, és kezdődött a harmadik „műszak”: a zeneiskola. Egyikünk sem lett zenész. Pali bátyám fuvolázott, majd dobolt, s még szépen játszott harmonikán, én hegedültem, harmonikáztam, végül én is a doboknál kötöttem ki. Anyám embertelen sokat dolgozott a téglagyárban (általános iskolai végzésem után az egyetemig én is minden nyaramat téglagyári munkával – pénzkeresettel – töltöttem), emellett esténként nagyon sokat olvasott, elvégezte hiányzó iskoláit esti oktatásban (Halápi nagyapám végképp nem engedte meg, hogy az egyik lánya tanuljon, ne a fiai), és jó érzékkel elkezdte kiépíteni a könyvtárunkat. Könyveket vett és rendelt, olyanokat, amelyekről azt gondolta, hasznunkra lehet. Így került Molnár Gábor és Verne Gyula, alias Jules Verne mellé Balzac, Stendhal, Zola; Arany és Petőfi mellé József Attila, Kosztolányi Dezső, Vajda János, Nagy László... Nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy ami számára nem adatott meg, az számunkra igen, legyen a könyv mindennapos, természetes elfoglaltságunk, mindennapi kenyerünk. Apám összeeskábált egy könyvespolcot, amelyik még megvan mind a mai napig, és mind a mai napig roskad a könyvek alatt. Anyámnak volt egy gasztronómiai metaforája, amellyel pontosan megragadta a családi hierarchiát. Amikor a tyúkhúslevesből kiemelte a húsokat, valamennyi jeles darabhoz hozzáfűzött valamit. Kivette a fejet. Ez apátoké, mert ő a családfő. Következett a

nyak. Ez az enyém, mert a nyak forgatja a fejet. A szárny és a combok, valamint a láb a tiétek, mert nektek még szárnyalnotok kell; aztán meg, amikor majd szükség lesz rá, ti lesztek helyettünk a család támaszai – ezért tiétek a combja és a lába. Aztán hirtelen, két év különbséggel, elment apám, és elment a Pali bátyám. A férje és a gyermeke. Hosszan rettegtünk, hogy nem éli túl. Sírt, sírt, sírt, aztán megint csak sírt – mintha sohasem akarnának elapadni a könnyei. Elapadtak, túlélte. Túlélte? Naponta kétszer kijár a temetőbe – házukhoz közel a temető –, hosszan elül a sír mellett (egy sírban vannak eltemetve ők ketten), s titkon, vagy talán nem is annyira titkon, beszélget velük. Akkor is, ha együtt megyünk ki a halottainkhoz. Hogy miről beszél velük ilyenkor, azt nem tudom. Azután hazamegyünk, asztalhoz ülünk, és merni kezdi a tyúkhúslevest. A tyúk feje és nyaka benne marad a tálban. A szárnyát, a combját és a lábát kérdezés nélkül kiszedi a tányéromba. Túlélni csak a szertartások továbbvitelével lehet.

Bozók Ferenc
Halálközeli vers

Nehéz a mellkas és a has,
nehéz a csont, a hús teher,
a test nehéz, miként a vas
nem is te vagy, ki itt hever.

Ma haltad át vagy élted át
lehullt a test, miként a géz
lehántva hús matériád
legyintenél, ha volna kéz.

Lebegsz a kórterem fölé,
ha elhiszed, ha nem hiszed,
tölcséren át a Fény felé
a Lelkedet tovább viszed.

Önszócikk | Dokumentum

SÁNDOR (Streit) GYÖRGY

1938 - Kétezer tizen...huszon...harm? ne...!

Vidám és jó volt s tán konok, ha bántották vélt igazában. Szeretett enni s egyben-másban istenhez is hasonlított. Egy zsidó orvostól kapott kabátot és a rokonok úgy hívták : Többé-itt-ne-lássam. A görög-keleti vallásban nyugalmat nem lelt, csak papot - országos volt a pusztulásban...

Jaj ~~hosszának~~, ez ~~az~~ J.A. ~~...~~
Mívesebben : Irgalom, édesanyám, mama, nézd, jaj kész ez a vers is!
Ez is... ~~...~~

Már mindent elírtak előle... (eSGYé elől).

Talán csak a nevét nem... Pedig neve, ha van, csak áruvédjegy, mint akár-mely mosóporé, s élete, ha van élte még egy...

~~...~~ De remélhetőleg - az utcai tévéjátékai(m)
~~...~~ ellenére - nem a (lumpen)proletár utókoré...

A névről illetve névváltozásról jut eszembe...

egy kis részletet kimásolok eSGYé-nek a 75.-ik születésnapjára írt könyvből. De előtte helyére tesszük az idegen tollat... (ne ékeskedjünk).

Mert messze - már nagyon messze - anyám, rokonom van, ezek idegenek...

De ~~...~~ és ő - akiről szól ez a szöszedet(t-vedett)- ők messze nem "idegenszívűek" . (Makovecz se.)

S mielőtt végleg arányt tévesztenénk, azt írjuk ide, hogy ők fogják cenzurát... ~~...~~ Azt ~~...~~ gyorsan ~~...~~ amit Nagy László írt József Attilának, hogy : „a nagy, te vagy!” Azért kis ~~...~~ té-vel, mert embert nem istenítünk... De Istent se emberiesítünk!

Jöjjön a 75-ös...nem a troli...hanem az említett könyvből az idézet. Ide idézzük szellemét, hevé s nevét... De - sajna -

nem harminkét éves lettem én...illetve ő...mert ~~...~~ mélyben kell írni ezt a dolgozatot. Különben olyan vagyok, mint Móricok (nem a Zsigmond...aki Esterházy szerint a legnagyobb volt...) Csak nekem mindenről nem ugyanaz jut eszembe...de mindig azért valami... s a megado

terjedelem vésszenes fogy (ik).

Erről a 75-ről például a troli... De erről meg

Kárpáti ~~...~~ jobbat írt...(a Tomi). Nekem a troli jut eszembe Sándor Gyur ~~...~~ rde ~~...~~ arról meg a vészjelző. ~~...~~

2.

Mármint, hogy az első szerelvényeken jobban állt kézre a vészjelző gomb, mint a leszállásjelző. Ebből arra a következtetésre jutottam, hogy a trolikat gyártó Szovjetunióban gyakrabban volt vész, mint leszálló.

De jöjjön már végre a beígért eSGYÉ-könyvrészlet. Bár a ~~könyv~~ címe : Az életem egy csukott könyv...és nagyon kevesen nyithatták ki...olyan kis példányszámban jelentette meg az Arcus-Kiadó. (Vagyis Dömény Csaba, ez az igazán ~~é~~ró Pierre Cardin.) De majd a Napkút pótolja a példányszámot.

Most már talán bevallhatom - eSGYÉ írja ^{ezt} magáról - , hogy a már majdnem ötven éves "pályán futásomat" ugyan a mai napig Sándor György néven gyakorlom, de ez a kezdet kezdeten egy hónapig teljesen bizonytalan volt. Ugyanis Streit-ről akartam magyarosítani és ehhez be kellett adni a BM-nek három név-javaslatot. És mivel a gyakorlat az volt, hogy nagy százalékban az elsőre esett a "voks", de azért, hogy még biztosabbra menjek, második és harmadik névjavaslatom olyannyire "markásra" sikeredett, hogy emiatt egy teljes hónapig rettegünk, ne-hogy Sándor helyett Suhajda, vagy Sárbogárdy legyek. Így lettem az Amerikában élő, világhírű Bartók-zongoristával azonos nevű, annyira, hogy egyszer még egy kinti hazánkfia ittlétekor telefonon könyörgött nekem, hogy valahogy vigyem be a Zeneakadémiára, a koncertemre. És, emlékszem, a televízió egyik - szintén magyarosított - Sándor György nevű fő vezetője, politikai óvatosságból többször diszkrétén figyelmeztetett : - Vigyázzunk a nevünkre!

Végül rákérdeztem : - Mégis, melyikre?!

Sajnos nem fogadtam szót, ezért kérek most, majd' ötven év után, elnézést az összes Sándortól és megmaradt Streitektől, valamint hazánk minden Suhajdájától, nem beszélve a Sárbogárdykról.

(Utólag több bennfentesebb szakmabeli felvilágosított, hogy a "politikai óvatosságból" való "diszkrét figyelmeztetés"-hez több évtizedes televízió-nélküliségem is csatolódott...)

-kissé biblikusabban/
Szóval - folytatva, már ebben a kötetben - eSGYÉ

született, de...teremtény. Úgyhogy semmi sem lett általa (hála : Istennek!) De vallja az egy keresztséget...mert várja a holtak föltámadását...és főleg hisz! Hisz amikor katolizált... - nem ki, meg - (keresztelkedett) 1978-ban (negyvenéves korában...nem korábban) Jelenits atya által...és

3.

meghívták a Központi Papi Szemináriumba ... - nem oktatónak...
 Lehetett volna oktató - is - nem ily töltőtoll-koftató...De - ugye -
 Szegeden... Nem írom ide nevét...hevét se... Szóval amikor frissen ki...
 - mondtam, hogy meg! - (keresztelkedett) eSGYÉ-t meghívták a Központi

Papi Szemináriumba (lehet, hogy nem pontosan oda, a nevekkel mindig bajban voltam) és azt kérdezték a leendő és már meglévő papok, hogy hogyan éli meg eSGYÉ "zsedóként" (ők i-vel ejtették) ezt a keresztbe tevést...
 Pocs! majd meggyódom...most már lehet... Azt felelte erre ez a Gyurika, hogy az ateista-kommunista nevel(tet)ések után az Új mellett megkapta az Őszövséget is. És ha úgy tetszik (nem tetszik) most öntudatosabban zsidó, mint eddig volt... (Azt hiszem Mezei belsőépítész barátom mondta erre.)

Mezei Gabi, hogy büszkének azért (nem kell lenni.)
 Bár rossz napjai egyikén Jelenits atyának egyszer elpoénkodta, hogy akárhogy nézi is magát a (lelki)tükörben, homályosan sem lett csöppet sem piszebb az orra és szögebb a haja... Már bánja - poénkodta -, hogy ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ (saját szavaival :) hogy megkeresztelkedtem, vissza-zsidózok.

Na azt hiszem sikerült eddig a semmit jól körülírnom...szerencsére Sándor Györgyről érdemben még nem esett egyetlen szó. (Sem) De ő is a semmiben hajóz(ott)...~~de~~ nem tudja, mi lesz? mert nem jó. Úgyhogy "migráns"-úgyben sem...foglal állást...mert - iszonyú! - nemcsak az áradat, hanem ~~éles~~ a reakció! A semmi ágán ül szíve...kis teste hangtalan vacog.

Még egy kicsit a semmiről írok...illetve ő így vall magáról: En eddig tanultam színészi mozgást, balettot, pantomimezn ⁱ orp ^{asi} ~~ornási energiákat fektettem ezekbe...~~ is jártam... És tényleg szívós-kitartó murkával elértem, hogy : nem értem el semmit. De ebben következetes maradtam. mert a semmit ha bátran csinálja az ember : az már valami. mert mindenki más valóban valamit tud. Viszont azt is, hogy milyen messze vannak a tökéletestől. És ettől a valami is bizonytalanná válik, semmivé lesz. En viszont ^{a semmit} jobban csinálom ~~akkor~~, mint a többiek. Valamivel. mert ők ebbe csak visszazuhantak, én viszont benne vagyok.

De nincs hiába semmi és a minden nem siklott ki feltépett ereinken... Vagyis ma sem váltottuk meg a világot, de talán a korábbira emlékeztettünk...

P.S. Még annyit, hogy mióta élt, forgószélben próbálta megállni helyét,

4.

ahogy ő mondja (Attila) helyemet...nagy nevetség, hogy nem vétettem
többet, mint vétettek nekem... (ő – mármint eSGYé – többet).

Szóval híres volt – hogyha ezt akarta – de hány
hét a világ..?!

Egyedül a bolondnál gondolhatott József Attila rá(m).

Könyves műhelyünk kortárs magyar írók önlexikonának kiadására készül: ki-ki maga írja magáról szócikkét – komolyan vagy játékosan. Sándor György, Szakonyi Károly, Falcsik Mari és Triceps (Lantos László) magabemutatása – mustra-előzetes.

Szakonyi Károly

kellő időben (1931) született ahhoz, hogy tanúja lehessen századunk második felének. Éppen kibontakozott értelme, amikor kitört a világban és hazájában is az örület, mely aztán különböző formákban nyilvánult meg az egymást követő évtizedekben, bőséges élményt szolgáltatva a literátornak készülő, majd a tapasztalatokból alkotásokat létrehozó próza- és drámaíróknak. Gyermekkorában, majd ifjúsága és férfikora idején mindig az „élet sűrűjében” találta magát, de igyekezett megteremteni és megőrizni szellemi szabadságát, nem paktált le a politikával, még akkor sem, ha az ideig-óráig rendesnek mutatkozott is, hajlama szerint ragaszkodott a semlegességhez, hogy írásaiban tárgyilagos maradjon. Objektivitása persze nagyon is szubjektív, hiszen gyakran érez kényszert a szarkazmusra, ezért aztán nem szokták besorolni a világmegváltók közé. Írásaiban több a keserűség, mint a bizakodás, de csak azért, mert alapvetően realista. Nyolc és fél évtizede él a világon, ám még mindig csak nagyon keveset ért meg belőle, ezért szíves elnézést kér olvasóitól, hogy nem tud bölcs tanácsokkal szolgálni életvitelükre. Vagy ha mégis okulnak írásaiból az olvasók, akkor az pusztán a véletlen műve. De mit is beszélünk okulásról? Okulásra termett-e a művészet s benne a iiteratúra? Ez is azon kérdések egyike, amelyek írónkat örökös kétségbe sodorják. Ezért aztán csak ír, ír... a többi nem az ő dolga.

Falcsik Mari

1956-ban született Budán. Négyéves alig múlt, mikor tollat fogva bal kezébe, írni kezdett. De azután az iskolában áteröltették a jobbra, ezért csúful írt, sután, bár talán kedveset – ám ezt senki meg nem mondja már, mert bármit csinált: kivételést, ügyetlent vagy szépet, egy szép napon végül minden régebbi írást összetépett.

Felsőbb iskoláiban semmit nem tanult. Viszont ifjúságát egyetemesen megélte: hogy tapasztaljanak, hagyta elvadult ösztöneit burjánozni – büntette érte aztán rossz kora: a szocreál prés alatt alakult ilyen roncsos-kevélyre, de végül mégis szabaddá konok személyisége. Csak a felnőtté válás után lélegezhetett fel újra, lakatlan, de élhető határmezsgyékre kijutva.

Aztán évtizedekig nem írt semmit, csak figyelte ott belül, ahogy az ujjai a kívülállásban elgémberepednek – hogy míg a függéstől megmenekül, pályáját vesztí, mert ennyibe kerül az, hogy ő eretnek. Egy lakás ára és tíz év egyedül rámeleg, míg a kor jege az ezredvégre annyit enged, hogy úrhajóját ismét a Földre navigálja, és elejtett tollát újra megtalálja.

Most itt tart a leltár: négy kötet kiadva, és másik kettő kéziratban készen. Látszik, mást se csinál már, mint kirakja, ami bent összegyűlt, hogy majd a mindig csonkán lezárt egészen helyett találjon a töredék minden darabja. Addig meg már csak azt akarja, hogy legyen mód írni, s bízni, hogy *élet* látszik majd azon a képen, s hinni, hogy még megmaradhat hívó nyári lénynek – és hogy egy költőt a sors a legnehezebbtől végig nem kímél meg.

Kötetei:

Sanzon nehéz időkben, Magvető, 2004

Változatok a szabadságra, Magvető, 2006

A sorsvadász, Jelenkor, 2010

Nőket néző képek (Triceps kollázsaival), Scolar, 2013

Előkészületben:

Ág a szembe, 2016

Triceps (Lantos László)

1955. szeptember 29-e, az év 272. napja, csütörtök, délután 6 óra. A Nap a Mérlegben áll. Felkelő jegye a Kos: a harcos, az Én, a tűzjegy – a szalmaláng. Ura a Mars. Lenyugvó jegye a Mérleg: a művész, a diplomata, az öngyógyász. Levegőjegy, szelíd szellő, amely minden-hová behatol. A külvilág, a Te vagy Ti, a partner, a társ. Úrnője a Vénusz. A Mérleg általános értelemben a „tiszta magasrendűségében a legkevésbé megnyilvánulni tudó jegy”. 3,6 kiló

Fotó: Balassa László (2015)

és 52 centi. Római katolikus, magyarsváb. Кикинда, a Bánság, Vajdaság. Fiú, jugoszláv. Hely, idő, súly, magasság, nem, család, nemzet, állam, vallás. Lángoló galaxisok a Szaturnusz határán. Szembenézni velük sok gondot és bajt fog okozni neki.

Alakot öltetni – rothadt ügy. Mert milyen legyen a bevándorló, ha kínai, peremvidéki vagy úrszörnyragcsáló, savas vérrel, meg ilyesmi. Nem lehet belőle bonviván, donhuán, mi a faustot akartok? Legyen kétlábú, zoomorf humanoid – ez az emberállatrémek világában kevésbé feltűnő. Legyen a neve Ladislaus, huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező külföldi, vízuma négyévente hosszabbítandó. Legyen bátor, attraktív, találékony, álmodozó, játékos. Ne legyen gyöngye a szíve, de legyen lelke, mondják rá, hogy: „lelke van”. Legyen, ha kell, vakmerő és pökhendi, mint egy kényúr; ha kell, mulatságos és filozofikus, mint a bolond a kényúr udvarában. Legyen magányos cowboy, kettős ügynök, három testőr, legyen egyszerre *négy!* Kobaltnék embrió, kobaltnék terminátor, kobaltnék kurva, kobaltnék hulla. Lepjen meg bennünket, és lepje meg saját magát. Lepjen meg magával bennünket.

Jó lenne nem tudnia semmit, ami következik: tanulás, kaland, karate, művészet. Szerelem, sérelem, barátság, hitványság. És, sok-sok halál. Csak nézni, ahogyan az Anya kigombolja a blúzáját. A magasba emeli, felmutatja a borongós égnek, a keblére szorítja, és ő ügyetlen ujjaival összekócolhatja a haját. Csücsöri ajka a bimbóra tapad, lecsorog torkán a tej, egyek ők, érinthetetlenül, hiába marakodnak a szomszédban a mérges kutyák.

Mit tudok én? Semmit. Született százmilliárd kislaci, jártak iskolába, ledöntötték a falakat, lett belőlük nagylaci, jártak a pszichológushoz, felépítették a falakat. Csillagrendszerek, rendezett pázsitok urai lettek. Nem ették meg egymást, nem ették meg a szomszédot. Nem erőszakolták meg egymást, nem erőszakolták meg a szomszédot. Nem ölték meg egymást, nem ölték meg a szomszédot. Nem ismerték Freudot. *Várjuk, hogy jöjjön Freud* – mondták. *Vár-lak benneteket* – mondta Freud. Kelteresz, szaros élet.

Légrádi Gergely

Eprek

Hatalmas puffanást hallott.

A ház előtt, az utcán játszott. Ilyenkor nem mehetett le a kertbe. A permetezés nem tartott sokáig, mégsem szerettem, hogy nem maradhat ott kedvére.

Nem fordult a hang irányába.

Erős vegyszerszag csapta meg az orrát. Maga sem tudta pontosan, hogy került oda. A szitáló permetfelhő közepére. Körbekémlelt. Lélegzetét is visszafafojtotta. Nem gondolta volna, hogy ilyen a csendje. Sokszor álmódott erről. Milyen lehet akkor itt lenni?

Hallotta, ahogy a nagyapja halkán nyögdécsel.

A piszkosfehér cseppek lassan váltak el a levelekről. Aláhullottak, a következő falevélre. Aztán lejjebb, lejjebb, és még lejjebb, egészen a földre. Mások megtorpantak, bevárták a társaikat, majd lerohantak a vesszők fénylő bőrén, és eltűntek a fűszálak között.

Felmászott a körtefára a permetezővel?

Felnézett. Az eget kereste. A napot. Vagy a holdat a csillagokkal. A hátsó szomszéd kerítését. A nagy diófát, az utca irányában. Aztán megértette. Megállt az idő. A kert kiszakadt a világ forgásából. Gyümölcsfákkal, zöldségekkel, ágyásokkal és a körülöttük kanyargó ösvényekkel együtt.

És pont ide kellett esnie, az én eperpalántáimra?

Ujjával megérintette az almafa öreg, kérges törzsét. Átitatta a permetlé, mintha könnyű eső áztatta volna. Az arcához emelte nyirkos kezét, és beletemetkezett. Magába szívtá a kertet, az almafát, a mérgeket, a megállt időt és nagyapja összes fájalmát.

Még nem

Csak nem gondolod, hogy hagylak így elmenni? Ennyi év után, se szó, se beszéd, csak úgy kilépsz innen? Hát nem úgy megy az, kedvesem. Maradj veszteg, ott, ahol vagy. Bár tudod, hogy nem szeretem, ha a kanapén csináljuk. Nem tudok jól hozzád férni. Alig van hely a könyvszekrény és a dohányzóasztal között. Na jó, egye fene, odamegyek én hozzád. De akkor tényleg maradj még.

Kezébe egy pohár borral odalépett a kanapéhoz. Gyengéden felhúzta a pólóját.

Kezdem, ahogy szoktuk, a hátaddal. A lapocka környékével és a csuklyással. Itt raktározod a stresszt. Azt várod, hogy gyúrjam, toljam, űzzem ki belőled, ami heteken át gyülemlett fel. Nagy ritkán felszisszensz. Persze soha nem kérnéd, hogy hagyjam abba. Érzem, hogy erre vártál, még akkor

is, ha meg se mukkansz. Ismerlek, te dög, így szeretsz élvezkedni, lehunyt szemmel, csendben. Én meg csak beszélek. Elviseled. Elviselsz. Vagy csak elengeded a füled mellett.

Kortyolt egyet a dohányzóasztalon álló pohárból.

Finom ez a vörös, amit kinyitottál. Testes. Te persze azt mondanád, hogy kell még neki egy kis levegő. Most pedig következzen a gerinced. A csigolyák, egytől egyig. Itt cipeled a terheket. A munkát és minket. Szereted, nagyon szereted, ha végre megkönnyebbülhetsz. Negyedórára. Hogy aztán újabb súlyokat vegyél magadra. Soha nem tudtál pihenni. Kikapcsolódni. Mintha értéktelen lenne az élet, ha könnyű. Mindig célok kellene és feladatok. Egyik a másik után. Csak gürcölve érdemes, igaz? Érzem, hogy jólesik.

Fenekig ürítette. Amikor visszatette az asztalra, a pohár megbillent.

No, halkan, kérem, halkan. Elnézést. A csípőd és a feneked következik. Ahol kompenzálsz. Aki ennyi mindent hord ki lábon, az ne csodálkozzon. Ez már kifejezetten kellemetlen lesz. Ehhez viszont én ragaszkodom. Tudom, mi kell neked. Ne is ellenkezz. Legjobb lesz, ha meg sem moccansz. Akkor hamarabb szabadulsz. Errefelé őrzöd a titkaid is. Kifigyeltem. Ki, bizony. Ezért nem szereted, ha rendbe teszem. Ezért teszel meg mindent, hogy ezt a részt átugorjuk. A titkokat. Amiket legszívesebben jó mélyen eltemetnél. Látod-látod, most sem úszod meg.

A kanapé elé lépett és leguggolt.

Most pedig jöjjön a karod és a kézfejed, egészen az utolsó ujjperceig. Tudtad jól: én ezt szeretem a legjobban. Talán azért, mert érzem, hogy te is. Nehéz közel kerülni a lélekhez, de itt, ha szerencsém van, sikerülni szokott. Néhány mozdulat erejéig grabancon lehet ragadni. Aztán persze odébbáll. Úgy iramodik el, mintha itt se lett volna. Csakúgy, mint te. Mintha itt sem lettél volna.

Miközben mindkét tenyerét a hátán nyugtatta, leült a dohányzóasztalra. Egyikük sem mozdult.

Végeztünk, kész vagy.

Felemelte a kezét.

Most már mehetsz.

Kezében a pohárral elindult a konyha felé. Magára hagyta a látszólag életelen testet.

Kézszorítás

– Andrea, Péter, gyertek beljebb és foglaljatok helyet.

Nem mozdultak. Az igazgató széles mosollyal jelezte, hogy nincs mitől tartaniuk. Hangtalanul léptek be a szobába. Elsőként Andrea, aztán Péter. Csak akkor engedték el egymás kezét, amikor leültek a vendégek számára fenntartott bőrfotelekbe.

– Elsőként talán essünk át a kötelező adminisztráción. Bizonyára régóta vártok erre a pillanatra, de meg kell értenetek, e nélkül nem engedélyezhetem, hogy körbenézzetek. Csupán néhány perc az egész.

Eléjük tette a papírokat. Miután átfutották a mappa tartalmát, összesúgtak, majd Andrea biccentett. Péter a beleegyező nyilatkozatra írta mindkettejük nevét.

– *Köszönöm. Örülök, hogy eljöttetek. És egyúttal remélem, hogy sikerül majd választanotok. Tényleg, eldöntöttétek, hogy egyet vagy kettőt szeretnétek?*

– *Igen, el* – szólt csendesen Andrea.

Egymásra néztek, majd az igazgatóra, aki sokat sejtetően mosolygott rájuk. Aztán sóhajtott egyet, elkomorodott, és megszólalt:

– *Nyilván gondolkodtatok már, hogy melyet szeretnétek. Milyenről is álmodoztok. Tudjátok, csak azért kérdezem, mert ha eláruljátok, akkor talán én is tudok segíteni nektek.*

– *Igen, beszélgettünk róla* – válaszolt Andrea, miközben Péter tekintetét kereste.

Az igazgató hosszú hatásszünetet tartott, majd mielőtt újra rákezdte volna, biztatóan kacsintott egyet. Péter a cipőfűzőjét bámulta, Andrea Pétert.

– *Amint azt már korábban egyeztettük, ez az első alkalom csupán az ismerkedést célozza, nem a kiválasztást. Ha jól alakulnak a dolgok, akkor a séta végeztével megbeszéljük a következő lépéseket. Rendben?*

Ismét Andrea volt az, aki halkán jelezte, hogy igen, ezt beszélték meg, és még mindig értik, hogy ma miért vannak itt. Az igazgató ismét mosolyogni próbált, de most csak egy vicSORÍTÁSra futotta igyekezetéből.

– *Rendben, akkor, ha készen álltok, indulhatunk.*

Egymásra néztek. Utoljára. Még otthon megbeszélték, hogy kézzorítással kommunikálnak. Útközben már nem keresik egymás tekintetét. Nem kérdeznek, nem válaszolnak.

– *Két részletben nézhetitek meg őket. Felmegyünk a második emeletre, ott kezdünk, aztán az épület távolabbi szárnyában folytatjuk. Rendben?*

Miután Andrea és Péter nem válaszolt, az igazgató az órájára nézett, és gyors léptekkel elindult. A szoba ajtaja előtt azonban hirtelen megállt és visszafordult. Andrea és Péter megtorpant.

– *Gondolom, feszültek vagytok, de hát ez ilyenkor természetes. Egyéb-ként nem fogok zavarni, tisztes távolságot tartok majd mögöttetek.*

Egy szorítás: szerintem igen. Kettő: talán. Egy szorítás vissza: nem, kettő: nem is tudom, három: igen. A legjobb persze az lenne, vágta egymás szavába még otthon, készülődés közben, ha egyszerre, pontosan egyszerre szorítanának meg egymás kezét.

– *Végezetül pedig egy jó tanács. Ne hagyjátok magatokat befolyásolni. Sokan sírva fognak kérlelni benneteket, hogy őket vigyétek haza, és lesznek jó néhányan, akik rátok kacsintanak és kinyújtják felétek a kezüket. Mások leszegik majd a tekintetüket, és halkán utáztatok szólnak, hogy gondos apukáitok lennének. Higgyétek el, mindenki családban szeretne élni. Mindenki. No, akkor induljunk. Ahogy kiléptek a szobából, rögtön balra fel a lépcsőn, az emeletre érve pedig jobbra tartsatok. Én pedig, ahogy megbeszéltük, végig mögöttetek leszek. Számíthattok rám.*

Sarbu Aladár

Gyászinduló Csobolyán

Az ötlet Gábortól származott: az idén találkozunk Hévízen, július elején már itt lesznek, és két hetet biztosan Hévízen fognak eltölteni. Keszthelyi vagyok, nekem Hévíz egy kicsit unalmas, de a többiek élvezték az üdülőhelyi nyüzsgést és eleganciát. Ebéd után átautóztunk a Déli-Bakonyon, cikázva ide-oda. Flórián már gyerekkorában beleszeretett a tájba, Sümeg, Pusztamiske, Tüskevár, úgy forgatta a nyelvén a neveket, mint a verssorokat. Ez a panzió, pár kilométerre északra a zsúfolt és zajos nyolcas úttól, ugyancsak Gábor leleménye volt. Egy éve, Sárváron ajánlotta nekik valaki: csendes, jó a konyhája, rálátni a Somlóra, egy délutánt meg egy estét megér.

Hogy őszinte legyek, bennem volt némi ellenérzés a neve miatt. Lucullianum! Az ellaposodó tájban nem volt semmi, ami indokolta volna a római reminiscenciát. Mint amikor a zeneiskolában fuvolázik valaki, a szomszédban meg másvalaki hangolni kezdi a hegedűjét, a név diszharmóniában volt a tájjal, hiába pingáltak egy tógás alakot a bejárat fölé, és kerítették körbe a parkolót korinthuszi oszlopokkal. A környező szőlőkről nem a tobzódás, hanem az esti borozgatások, hosszú beszélgetések jutottak eszembe, melyekben részem volt többször is errefelé. Szerencsére a belső terek nem akarták egy idegen világ ígézetével bávítani a látogatót; a berendezés – faragott székek, a sarkokban padok – szolidan dunántúli volt.

A pincér egy sarokasztalhoz vezetett bennünket. Elfértünk kényelmesen. A név fölött azonban nem tudtam napirendre térni.

Méltatlankodásomnak, csak úgy magunk közt, hangot adtam.

Nincs igazad, mondta Cser Flórián. Berzsényi dunántúliságától a rómaiak szelleme talán idegen volt?

Nem vitatkoztam Flóriánnal. Úgyis az lett volna a vége, hogy nincs igazam.

Nézd csak, toltá elém az étlapot. A konyhafőnök ajánlata. Mit akarsz még?

A konyhafőnök ajánlotta „lucullusi tálon” tócsival adták a csirkemellet.

Tócsi és Lucullus! Azóta, hogy elkerültem hazulról, a tócsi eltűnt az étlapomról. A kórházi kosztba nem fért bele, a feleségem nem hallott róla, anyámnak meg, ha nálunk időzött, vagy ha mi nála, hiába zengtem a tócsi, a próza meg a dödölle dicséretét, leállított. Az olyan szegényes. Még megszólnak. Nem megy már olyan rosszul nekünk.

A gyerekeim hallottak a tócsiról, de valójában nem tudják ők sem, hogy mi az.

Dödölléért is Sárvárra kell utaznom. A sárvári étlapon persze a tócsi is mindennapos.

Mint ahogy a somlai bor is. Somlai borokban azonban, ha hinni lehet az étlapnak, a Lucullianum verhetetlen. Szégyen is volna, ha nem volna az, a Somlóhoz ilyen közel.

Az már csak hab a tortán, tehetném hozzá egy ide nem illő, zavaros metaforával, hogy Ság-hegyi boruk is van.

Paradox helyzet: nem tudom úgy kinyitni a rádiót vagy bekapcsolni a televíziót, hogy előbb vagy utóbb meg ne üsse a fületem egy panaszos hang

a magányos öregekről, az „atomi-zációról”, az emberi kapcsolatok kiüresedéséről, miközben nekem, pont ellenkezőleg, bővülőben a baráti köröm. A „kapcsolati hálóm”, ha tetszik, bár ennek gyakorlati hasznát nem veszem már. Alighogy a kórházat ott hagytam, egyre-másra bukkantak fel régi barátok, ismerősök – egyikkel az elemiben ültem egy padban évekig, a másiknak éppen most jutott eszébe, hogy össze kellene már hívni egy érettségi találkozót, ugye ott leszek, a harmadikra meg öregkorára rátört, hogy mégiscsak itthon érzi magát a legjobban, és haza kell jönnie, mielőtt a nyugati jómódba belefulladás. A kórházi kudarcom sem sajnó annyira, mióta a semmiből, egyik a másik után, felmerültek a régi arcok.

Legjobb középben, szokta mondogatni gyerekkoromban apám. Aki a sor elején áll, azt előbb-utóbb orra buktatják, aki meg a végén, azt seggbe rúgják. Középre, fiam, mindig csak középre, ha el akarod kerülni a bajt! Talán, ha megéri, lebeszél, hogy ebben a zavaros időben, meg így meg úgy, és akkor nem engedek a hiúságnak, de hát engedtem, s ahogy megjövendölte volna, orra buktam. Még jó, hogy a nyugdíjkorhatárt már elértem. Semmi kedvem nem lett volna beosztott orvosként maradni ott, ahol voltam már igazgató.

Csobolyaiak voltunk valamennyien, akik a Lucullianumba beültünk azon a nyári estén. Pontosabban volt csobolyaiak, mert kit ide, kit oda fújt el a szél, mióta a közös iskolát befejeztük. Némelyikünket elég messzire, Derecskei Józsi Franciaországba, a felesége egy kukkot sem tud magyarul, még jó, hogy németül ért, és nem kell Derecskeinek örökké fordítania. Nem hiszem, hogy jól érezné ma-

gát Magyarországon; amikor tavaly meghívtak az éppen termőre fordult szőlőjükbe, savanyúbb volt, mint a juhfark, amellyel Józsi kínálgatott. Gábornak viszont szerencséje volt, Anna mindenhol otthon van, így aztán úgy cikázgatnak Magyarország és Dánia között, hogy az már életforma, én biztosan belehalnék. Érdekes, Cser Flóri, akárcsak én, itthon maradt, mégis, a legkevesebbet róla tudok. Könyveket ír, régebben hallottam a nevét a rádióban, tanít is, egyetemen, és mindenről megvan a véleménye. Gábor szerint megrögzött idealista, szerintem flúgos inkább. A felesége olyan, mint az én feleségem, nem igen beszél, igaz, a férjét nem szokta csendre inteni, mint az enyém. Az az érzésem, ez a világ Zsófiának afféle közel-külföld, sőt azt sem zárom ki, egzotikus.

Mint ahogy tulajdonképpen Flóriának is, bár más okból kifolyólag. A parkolóban a kezébe nyomtam Csobolya történetét, gondoltam, lelkesedni fog, hogy ezt is megírta végre valaki, de egyáltalán nem lelkesedett. Az asztalnál, még át sem lapozta, máris megvolt róla a véleménye. Slampos egy iromány, még ha újságíró írta is, mondta, és visszaadta. Hiányzik belőle Csobolya történetének sava-borsa.

Derecskei franciául tolmácsolt. Was für das *piquanf*? – kérdezte az asszony németül, tekintettel a társaságra.

Flórián megpróbálta a dolgot elütni. Csobolya nem egy átlagos település. Amikor gyerek volt, többen esküdni mertek volna rá, hogy Csobolyán más a földmágnesesség, a talaj kisérgázása, a levegő összetétele és sok minden egyéb, s az sem véletlen, hogy annyi minden történt ott, ami máshol nem történhetett volna meg, és vice versa. Az a botrány a *Gyászindulóval*,

hogy mást ne mondjon. Szánhatott volna pár lapot ezekre is az újságíró.

– Félt, hogy nem veszik komolyan – keltem védelmére a szerzőnek, akit innen-onnan ismertem, talán a betegem is volt valamikor. – Csak olyan dolgokról írt a könyvében, amelyekre van cáfolhatatlan bizonyíték.

– Miért, a *Gyászinduló*ra talán nincs? Ott voltunk, te is, én is, meg Derecskei is. Mostanában divatba jött az oral history, fordulhatott volna hozzá is az újságíró.

Ha belelendült, Flórián angol kifejezésekkel tűzdelte meg a mondatait.

Hozzá ugyan hiába fordult volna, jelentette ki Derecskei, aki nem emlékezett semmire, de nem zárta ki, hogy csak azért nem, mert akkor épp a nagyapjáéknál, Tákoldon szőlőt kapált.

– Szabotázst emlegettek, meg aknamunkát – mondta Gábor –, ha jól emlékszem, le is tartóztattak valakit, a szentfazék öregasszonyok meg a Gondviselésről pusmogtak, hogy az Úr akaratával szemben tehetetlenek a kommunisták. Nem bírták megbocsátani, hogy egy bányatűz elfojtásához az igazgatóság kisajátította a téglát, amit az imaházukra gyűjtögettek. Kiderült végül is, mi történt?

– Nem derült ki. Ki tudja, lehet, hogy a vénasszonyoknak igazuk volt.

Orvos volnék, nem szoktam hitelt adni sem babonáknak, sem misztikumnak. Földmágnesesség! Szentfazék öregasszonyok! Gondviselés! Egy tekerős gramofon inkább, elrejtve valahol, ha mindenáron meg akarnám magyarázni a *Gyászinduló*t. Fel is vontam a szemöldököm, hogy helytelenítésemet jelezzem, szóban azonban nem tudtam megerősíteni a helytelenítést, mert a feleségem a karomra tette a kezét: az izgalom nem tenne jót a szívemnek, jobb, ha elkerülöm a vitatkozást.

Nem esett nehezemre szót fogadni. Éppen kihozták a rendelést, és a tócsiba csomagolt csirkemell érdekletlenné tette a *Gyászinduló*t.

De csak ideig-óráig. Még be sem fejeztük a vacsorát, amikor Derecskei, megforgatva a bort a poharában, mintha a maga borával akarná színre és illatra összevetni, hátradólt, hogy érdekelné, amiről az előbb beszélünk, a *Gyászinduló*.

Jobb későn, mint soha, mondta, ha elszalasztotta is, nem akar belőle kimaradni.

Az volt a benyomásom, hogy inkább az asszonyt érdekli – egy kis elevenéget hozna ebbe az egyhangúságba, amibe belecsöppent. Pikantéria! Elég sokat sutyorogtak Derecskeivel a vacsora alatt franciául.

– Beszéljetek már világosan – szólt ránk Zsófia. – Nem járja, ha már felkeltettétek a kíváncsiságot, titkolózni.

Más az, csapongani az emlékezetben ide-oda, és megint más régi dolgokról lefújni a port, majd az egészet logikus rendben összerakni. Ha Zsófia felszólítása nekem szólt, nem sokra ment vele, mert háritottam.

– Flórián emlékezete olyan, mint a légyfogó, megtapad benne minden. Ő tudja a legjobban, hogy jönnek ezek össze, Csobolya és a *Gyászinduló*. Ha már nem ő írta meg Csobolya történetét, tegyen ki most magáért.

– Rossz a hasonlatod. Az emlékezet nem telítődik, ellentétben a légyfogóval. És nem is kell tűzbe dobni, mint a légyfogót, azért, mert gusztustalan.

Flórián nehezményezte a dicsérettembe csomagolt iróniát.

– Ne kérsd magad! – brumogott közbe Derecskei. – Mondtam már, az a gyászindulós dolog engem is érdekelné.

Az ilyen helyeken, mint a Lucullianum, minden emeleten van egy társalgószerű kiöblösödése a folyosónak. Asztallal, székekkel, fotelokkal, kisebb csoportok számára, gondolom, azért, hogy ne foglalják feleslegesen a helyet az étteremben, meg hogy a zajos beszéddel a többi vendéget ne zavarják. Ide szoktunk húzódni vacsora után, beszélgetni még, mielőtt a szobáinkba elvonultunk. Téma mindig volt: az elmúlt negyven év el- és kiágazásaival, majd lezárás gyanánt az első tizenöt, a „visszatérés a gyökerekhez”.

Most az el- és kiágazásokra nem maradt idő. Ahogy leültünk, Derecskei visszatérített bennünket a gyökerekhez. A szobájukból kihozott két palackot, és a süteményestál mellé tette őket. Ki is nyitotta mind a kettőt.

– Rizling és szürkebarát. Tölthettek? – fordult kezében a rizlinges üveggel az asszonyokhoz.

– Na ne már! – Derecskeit az asszonyok szinte kifütyülték.

Nem kellett volna. Édes rizling és száraz szürkebarát: Derecskei tudta, mit beszél, a kisujjában van a borcsinálás. A rizlingből is lehet asszonybort erjeszteni, csak érteni kell a módját. Csak Derecskeiné ragaszkodott a szürkebaráthoz, nem baj, ha száraz, mondta, ehhez van hangulata.

A csillogó poharak fölött Flóriánra irányultak a tekintetek, várakozva.

Ezekkel a dalokkal – kezdte Cser Flórián egy kicsit kényszeredetten – úgy telenyomták a fejünket gyerekkorunkban, ha akarnánk, akkor sem tudnánk elfelejteni őket. *Munkás gyászduló, Internacionálé, Sztálin-kantáta*, a csapból is ezek csöpögtek, az utcai hangszórókból meg különösen. „A föld és a tenger...” – duruzsoltam Flórián szövege alá a *Sztálin-kantáta* első sorát, de leintett, a hely nem a leg-

alkalmasabb, az idő sem, valamelyik vénember a vendégek közül odalent még félreérti, próbáljak inkább arra gondolni, hogy Csobolyán valamikor sugárúti eleganciával egy gyönyörű nyárfasor fogadta a Tákold felől érkező látogatót, kár, hogy azok a nyárfák már nincsenek meg. A sugárúti elegancia emlegetése részéről nem oktan elragadtatás, nem provinciális kivagyiság; attól fogva, hogy először végigsétált az Andrássy úton, Budapesten (bár akkor éppen Sztálin út volt a neve), nem sikerült kivennie a fejéből a párhuzamot. A nyárfasor, a Csobolya-patak hurkától közrefogva, egy térbe torkollott, de perspektívát és irányt nem a tér adott neki, hanem a nagykémény, akárcsak az Andrássy útnak Gábrriel arkangyal oszlopa a Hősök terén. A nagykéménynek, azon kívül, hogy látványelem volt, akkor már nem volt funkciója, mert az erőműt, amelynek füstjét valamikor szétterítette a magasban, még a háború elején leszerelték. Azoknak mondja, akik nem látták: a kémény ott állt, szemben az erőműépülettel, a patak innenső oldalán, s a víz fölött egy hídként nyújtózó füstalagút kötötte hozzá a kazánokat. Mögötte, kissé ferdén, acéllábakon állt az osztályozó, balra boltozatos bejáratával a szürke sziklafalban, mint Pesten a Szépművészeti Múzeum, a lőszerraktár zárta a teret. Hátul, szinte a kémény vonalában – itt hurkolódik a térre a patak –, kivehető volt a híd is.

– Nagy szám volt, mikor a kémény ledőlt – jegyeztem meg közbevetőleg. Ahogy az a hatalmas téglahenger belevágódott a Csobolyába.

– Vannak, akik az utolsó fejezetnél kezdik az olvasást – mondta Flórián ingerülten. – De akkor akár el se olvasásák, ami az utolsó fejezetet megelőzi.

Haladjon csak a saját fejezetei szerint, bólogattam, nem szólok köz-

be többé. Nem akartam szóváltást a feleségemmel, mielőtt lefeküdnénk.

Ez a sugárút-párhuzam Gábrriel arkangyallal meg a nagykéménnyel nemcsak neki jutott eszébe, vette fel az elejtett fonalat Flórián, hanem a csobolyai kádereknek is. Egy sugárút csábít a vonulásra, Pesten is, Csobolyán is, s ha ráadásul a végpontját egy látványos szimbólum jelzi, különösen. Azt se zárja ki, hogy a káderek legfeljebb a filmhíradókban látták az Andrássy utat és a Hősök terét, vagy ott sem, de a párhuzam, ami a vonulást illeti, ettől még nem lesz érvénytelen.

Az már biztos! Nem okulva a példából, most meg Derecskei tartotta fel Cser Flóriánt. Rá akart erősíteni a párhuzamra. A szüreti felvonulás is a nagykéménynél szokott megállni, emlékszünk? Ott lötytyintette rá a bámészokodókra a bohóc az üvegbilit.

A szüreti felvonulás afféle jutalomjáték volt a tákoldiaktól a csobolyaiaknak, pontosabban, a Bognár péktől a csobolyaiknak. Bognárnak nemcsak Csobolyán voltak érdekeltségei, hanem Tákoldon is, s ki tudja, hány helyen még. Pékségek, malmok, italmérések, hiába voltak névleg államiak. A szüreti felvonulók azóta jártak át ide, mióta a pékséggel és a kaszinóbeli kocsmával Bognár a lábát Csobolyán megvetette. Az üvegbili a bohóc kelletárához tartozott, aki valami barna masszát kanalazott belőle a gyereknép örömeire – valószínűleg bicskelekvárt, de ott akkor senki sem erre gondolt.

Míg Derecskei franciára fordította régmúltunk e csaknem elfelejtett epizódját, pár szót én is mondtam róla az asszonyoknak.

– Der Bäcker Bognár, wer ist es? – kérdezte Madame Derecskei.

A kérdésre senki sem számított, el is csendesedtünk egy pillanatra. – Der

Bäcker Bognár – ismételte meg Gábor a kérdés első felét –, der Bäcker Bognár war der reichste Mann in Tákold und Csobolya.

Valóban, Bognár Tákold és Csobolya leggazdagabb embere volt, kőgazdag, mai szóval. A leggorombább időkben is saját személyautója volt. Hiába próbálták meg kivetni a jómódból, nem sikerült. Mindig a talpára esett, mint a macska.

A szarból is aranyat csinált! Nem tudtam megállni, hogy Gábor tömör jellemzéséhez hozzá ne toldjam ezt az apámtól hallott még tömörebbet. Magyarul, hogy Derecskeinek legyen mit fordítani.

Ott tartott, tért vissza az elbeszéléshez e kitérők után Flórián, hogyan lett a nagykémény körüli tértágulásból Csobolyán alkalmi Hősök tere. Vagy inkább oda akart volna kilyukadni. Igaza van Derecskeinek, Csobolyán nem szoktak tömegdemonstrációkat tartani. Hacsak nem számítjuk a szerény úrnapi körmenetet az iskola előtt, meg a szüreti felvonulást, látványelemek nemigen kísérték az ünnepeket. Még a temetések is a ravatalozóból indultak, nem az elhunyt házából, mint Tákoldon, vagy máshol is, faluhelyen. Flórián egyetlen kivételről tud, valami nagyon öreg mozgalmi emberről, akit azért mégsem lehetett egy agresszív „Feltámadunk” feliratot viselő halottasházból a sírjához elkísérni. Igaz, az otthonából sem, mert érdemei ellenére a mozgalmi ember szerény körülmények között élt, illetve halt meg, s rosszul vette volna ki magát, a nyomorúságát mutogatni. Ekkor ácsoltak először tribünt a nagykémény elé, s innét vonultak a *Munkás gyászin-duló* dallamára a temetőig.

Az ötlet valószínűleg innét származott, hogy a völgyet a politikai tespedésből kiemeljék. Mert hiába árasztják el forradalmi dalokkal és termelési dia-

dalokkal az utcai hangosbeszélők a völgyet és nyúlványait, ha a tudatépítésnek nincsen látható fogantatója. Egy-egy mutató ünnepség vagy zajos rendezvény, amikor harcos énjüket a csobolyai bányamunkások országnak-világnak megmutatják. Az nem megoldás, hogy aki akar, átmegy Dojkára május elsejét ünnepelni. Dojkáról nézve Csobolya kicsi pont, szinte nincs is.

Ne legyen a neve Tarnóczi, ha nem Hegedűs találta ki az egészet, mondta Gábor. A homloka egészen kisimult az örömtől, hogy emlékezetéből sikerült előgábliznia a nevet.

– Maradhatsz Tarnóczi – nevetett Flórián –, Hegedűs nagyon benne volt. Persze a párttitkár nem Csobolyának akart helyet szorítani a térképen, magamagát akarta észrevéttetni, nem Csobolyát. Valamit valamiért: ha már beadta a derekát, hogy funkcionárius legyen, bolond lett volna a népszerűtlen pozícióban hasznos idiotaként, ellenszolgáltatás nélkül megmaradni.

Ha jól emlékszik, ötvenhatban már a Dojkai Egyesített Szénbányák igazgatója volt, dörmögött közbe Derecskei.

– Így sohasem fogjuk megtudni, mi történt Csobolyán – jegyezte meg Anna epésen. – Hadd fejezze már be Flórián ezt a történetet!

Fogadkoztunk, hogy hallgatni fogunk, ám Derecskei még abban a pillanatban meg is szegte a fogadalmat.

Csak még annyit, mentegetőzött, s mindjárt azt is megkérdezte, enyhítendő a bűnt, hogy kinek tölthet a poharába, csak még annyit, hogy Hegedűs is Tákoldról került Csobolyára, mint a pék. Bár nem hiszi, hogy ennek a *Gyászindulóhoz* köze volna.

Majd elválik, mondta Flórián béketűrőn, de most már valóban szeretné befejezni. Hegedűs kezdeményezése, úgy látszott, május elsején maradéktalanul megvalósul. A nagyképmény előtt

felállították a tribünt, azt kidekorálták vörös drapériával, Marx, Engels, Lenin, Sztálin és Rákosi portréival. A szónoki asztal és az arcképek között szorítottak helyet a dalárdának és a zenekarnak. A szép idő sok embert kicsalt, meg aztán mi más lehetett volna tenni? A Kaszinót az ünnepség idejére bezárták, május elseje nem lévén egyházi ünnep (se vasárnap), az iskolában mise sem volt, itt meg legalább történt valami, emellett azt híresztelték, ha az ünnep befejeződik, sört is adnak. Nem adtak, de ez mellékes, Cser Flórián nem zárta ki, hogy a sör eredetileg része lett volna az ünnepélynek. Most, hogy már számtalan ehhez hasonló rituális összejövetelt végigszenvedett, kijelentheti, ez sem lett volna rosszabb, mint a többi, amely követte, vagy, ha nem is itt, feltehetőleg megelőzte. Csak hát ahogyan véget ért! Akadozva bár, a párttitkár átküzdötte magát az alkalom jelentőségét méltató szónoklatán, a levezető elnök Hegedűsnek megköszönte a beszédet, a jelenlevőknek a részvételt, a dolgozóknak úgy általában a helytállást és a termelési eredményeket, majd pedig felszólított mindenkit, hogy akkor most közösen énekeljék el az *Internacionálét*.

Ennyi előreszaladás, csöpögtetett információ után könnyű kitalálni, mi történt, mondta Cser Flórián, visszafogva a tempót, érzékeltetni, hogy közel a végkifejlet. Zinger bácsi – emlékszünk még Zinger bácsira? –, Zinger bácsi felemelte a karját, majd hatalmas lendülettel indította volna a zenekart és a dalárdát, mindegyiket a maga helyén. Indította volna: csak részben indokolt a feltételes mód, mert mind a rézfúvósok, mind a dalárda asszonyai tették a dolgukat, csak éppen a koreográfiát nem követték. Persze, amilyen tájékozatlan volt a nép – ezerkilencszázötvenben vagyunk vagy -ötvenegyben –, sokaknak fel sem tűnt, hogy az, amit

hallanak, netalán tátogva énekelnek, nem az *Internacionálé* – nincs-e benne a *Gyászinduló*ban is, hogy a rabságnak vége? Nem úgy Hegedűs és az elnök – az elnököt Dojkáról delegálta a helyi főhatalom –, a dolognak botrányszaga volt: az *Internacionálé* helyett a *Munkás gyászinduló!* Hegedűs azonnal leparancsolta volna Zingert az emelvényről, ha nem lett volna mégiscsak kisebb blamázs méltóságteljesen végigénekelni a *Gyászindulót*, mint megszegyeníteni a tiszteletre méltó öreget, a munkásművelődés e szerény apostolát; ki tudja, a kavarodásban még a *Gyászindulót* is meggyalázzák.

Mintha egy közös akarat kerítette volna hatalmába Hegedűst, a levezető elnököt, a zenekart, Zinger bácsit és dalosait: pillanatok alatt elfogadták a helyzetet, minek eredményeképp az ünnepség szabályosan fejeződött be formailag. A levezető elnöknek másnap ugyan lett volna miért magyarázkodnia, de vállalta, hogy nyelvbottlás volt az egész, és ő utasította tévedésből a *Gyászinduló*ra Zingeréket. Állítólag még azzal is érvelt, nem eredménytelenül, hogy a *Gyászinduló* szövege tulajdonképpen optimistább, mert abban már „eljött a szép új világ” – ha emlékszünk még erre a sorra a szövegben míg az *Internacionálé* szerint most van csak érkezőben. Ennek ellenére, két nappal később az öreget bevitték, hogy akkor valljon színt, ki bujtotta fel, de Zinger ragaszkodott a nyelvbottlás-verzióhoz, és a levezető elnökön kívül mást nem volt hajlandó megnevezni. Tekintettel az illegális mozgalomban szerzett érdemeire, elengedték, de a dalárdát kivették a kezéből, a rezesbanda meg elvult karmester nélkül is, a probléma megoldódni látszott tehát.

Nem állítaná, mondta Cser Flórián, hogy napirendre tértek a kisiklás fölött, de mivel csak egyszor van egy évben

május elseje, már-már úgy látszott, hogy a kínos eseményt elfelejtik. A látogat ellenére, Hegedűs azonban nem felejtett. Amikor újra eljött az ünnep, semmit sem bízott a véletlenre, és mind a dalárdát, mind a bányászzenekart kihagyta, csak a „központi stúdióra” hagyatkozott – ez volt az a hely, ahonét a Csobolyát telelarmázó hangszórókat ellátták műsorokkal. A stúdiót kitelepítette, Moravec, a helyi hírközlés főembere a tribünnel szemben, egy sátorban nyomogatta a gombjait egy kisebb magaslaton. Hiába volt azonban a kiterjedt figyelem, a szigorú ellenőrzés, hogy valóban csak azok a zeneszámok vannak Moravec asztalán, amelyeket Hegedűs többedmagával ellenőrzött és veszélytelennek talált, a botrány nem maradt el. Maga az alkalom nem különbözött alapvetően az egy évvel azelőttitől – az ilyen ünnepségek csere-szabatosak, s amennyire Flórián vissza tud emlékezni, a beszédben is csak a perifériális elemeket kellett újakra váltania Hegedűsnek, vagy aki a beszédet megírta. Gördül tehát az ünnepség zökkenő nélkül a maga útján, s amikor a záróaktushoz érkezik, a stúdiósátorban, az utasításnak megfelelően Moravec működésbe hozza az eszközeit, hogy a „Föl, föl, ti rabjai a Földnek!” lendületes dallamával és szövegével a megemlékezést befejezze.

A lendület elmaradt: a hangszórókból ezúttal sem az *Internacionálé* csendült fel, hanem a *Munkás gyászinduló*. Ezt a kisiklást nem lehetett csak úgy elkenni, mint az előzőt, de ellenséges aknamunkával magyarázni sem, bár igény és akarat lett volna rá, s ha Moraveczre sikerült volna rábizonyítani a szándékosságot, az sokféle spekulációnak elejét vette volna. De hát Moravec éppoly értetlenül és kétségbeesve próbálta az okokat megtalálni, mint Hegedűs, s bár ehhez felte-

hetőleg hathatós segítséget is kapott, amikor, mint Zinger bácsit is, a rendőrkapitányságra Dojkán bevitték, sőt hathatósabbat, mert nem két nap múlva, de két hónap múlva sem jöhetett ki, s hogy az állását régen betöltötték, amikor kijött, mondani felesleges.

Adva van tehát egy jelenség, egy gyanakvásra épülő világban maga az ősgyanakvás, melynek már pusztá léte friss energiákkal telíthette volna a korszellemet. Ehelyett mi történt? Elvitte talán a balhét Moravec, mint előtte a funkcionárius, aki nyelvbottlássá fokozta le a műsorszámcserét? Elvihette volna, ha a hatalmasok, akik nagyobb horderejű ügyekben sem vonakodtak e kényelmes megoldáshoz folyamodni, ezt akarják. Miből állt volna előállni egy teóriával, Moravecból meg kicsikarni a vallomást, mely ezt a teóriát igazolja? De hát nem akarták, és nem azért nem akarták, mert annyira jó szívük volt. Mi van, ha egy év múlva újfent megismétlődik a kudarc, meghazudtolva Moravec vallomását? Hiába hitte az első fiasco után Hegedűs és a környezete, hogy a kollektív emlékezetben nem tapad meg a malőr, vagy ha megtapad, kifakul belőle hamar, nem fakult ki. Az Úr akarata erősebb, mint a kommunistáké: a hívó kisebbség megtalálta a magyarázatot a dalcserére. Hiába, hogy csak öregasszonyok súgták meg öregasszonyoknak, pillanatok alatt elterjedt, még ha kevesen vették is komolyan, hogy a Gondviselés kényszeríti Hegedűsre a *Gyászindulót*. Azt hiszi, mondta Flórián, hogy Hegedűsnek nem volt egészen közömbös az öregasszonyok hiedelme.

Derecskei ennél határozottabb volt. – Már hogy lett volna közömbös? Alig tíz éve Hegedűs még Tákoldon ministrált. Gondolod, ennyi idő alatt elfelejtette a hitét? Persze hogy tartott az öregasszonyoktól!

Arra a kérdésre, amit Anna dobott be, hogy az ünneplő tömeg ezúttal megkapta-e a sörét, Flórián nem tudott egyértelműen válaszolni. Vitatta viszont, hogy tömegről lett volna szó, még ha kivezényelték is az iskolásokat – ő maga Gábor mellett állt, csodálkozik is, hogy Gáborban ez a gyászindulós kavarodás nem hagyott mélyebb nyomot. Az sem áll persze, hogy mindenki a biztos sör reményében vette a fáradságot, hogy a nagyképmény előterében ünnepeljen – az ő nagybátyjáról például senki sem mondta volna, hogy potyaleső.

Nem is, erősítette meg Flórián szavait Derecskei, aki, bár a május elsejétől távol tartotta magát, emlékszik, Cser Mihálynak az volt a híre, hogy megveszekedett kommunista.

Inkább meggyőződéses, korigálta Flórián nagybátyja védelmében Derecskei. Igaz, volt olyan is, aki az egészet le sem sajnálta, hogy finoman fejezze ki magát, idősebb Cser Flórián például, aki nem szerette, ha előírták neki, hogy mikor tapsoljon, vagy, nem akar ujjal mutogatni, Gábor apja, meg Derecskeié.

– A te apád viszont – mondta az ujjával rám mutatva – ott feszített.

– Nem feszített, csak ott volt – helyesbítettem. – Mi oka lett volna apámnak kiállni valami mellett, amit amúgy őszintén utált? S amiről megjövendölte, hogy bukni fog, de persze meg sem fordult a fejében ezt akkor hangosan kimondani. Sört egyébként osztottak, egy korsót ingyen, de jegyre, mindenkinek.

Az elbeszélés kezdett szétfolyni, szét is folyt volna, ha Derecskeiből nem tör ki a nevetés, amely egy ideje már fojtogatta. Először azt hittem, apámon hahotázik, meg is kérdeztem, mi van ezen nevetni való, de tévedtem, Derecskei nem apám mértéktartását

találta mulatságosnak, nem is Cser Mihály buzgalmát, hanem valami egészen mást. Amiről először azt hittem, nem több, mint üres elménckedés.

– És a Bognár pék? – kérdezte.

– A Bognár pék május elsején felszívódott?

Ezen nem lehetett nem nevetni, mert, valóban, mi sem lett volna mulatságosabb, mint együtt a kető, a nagydarab Bognár és a munkásmozgalmi drapériák. Cser Flórián azonban leintette a nevetőket, hogy aztán némi következetlenséggel úgy folytassa, nevetni fogunk, azon a május elsején a Bognár pék kétszer is feltűnt a kémény előtt. Először akkor, amikor a tanítók a gyűlésre terelték a felső tagozatot – hozzám fordult, meg Gáborhoz, hogy bordó vagy piros volt-e az Opel, amelyben Bognár parádézni szokott a csobolyai Andrassy úton, az ő emlékezete szerint bordó, de lehet, hogy valójában piros, csak az ócska makadámúton belepte a por, emlékszünk még, milyen utak szeltek keresztül-kasul akkoriban a Bakonyt.

– És mikor bukkant fel másodszor?

– próbálta Zsófia elválni a tempólassító kacskaringót. El is vágta. Másodszor akkor bukkant fel Bognár, válaszolt Flórián a feleségének, mikor a tömeg elszéledt. Látva a feloszló csődületet, váltott néhány szót Hegedűssel, aztán meg másokkal is, azt tudakolva, hogy mi történt, mi ez a tanácstalanság? Pár nap múlva a Kaszinóban, nyilván nem véletlenül, elterjedt, hogy nem fog az így menni, mármint az ünnepség, míg a nagykémményel nem kezdenek valamit, mert a villámhárító meg az elektromosság, meg az acélpántok a kémény körül annyi mindent rögzítenek, ami nem odavaló, nem olyan régen volt, hogy az öreg Vízinek a kémény előterében a zenekar eljátszotta a *Gyászindulót*, egyszóval a zavaró

mágnesesség mindig bele fog kavarni a technikába. Flórián nem tartotta valószínűnek, hogy Hegedűs vagy más, ahogy ma hívják őket: a döntéshozók hitelt adtak volna a kaszinóbeli vélekedésnek, de azt igen, hogy mint tákoldi a tákoldinak, Bognár tudomására hozta az elméletét Hegedűsnek, vagy akinek tudomására hoznia célszerű volt. A munkásmozgalmi holt szezonban, mely május elsejét követte, volt idő a megoldást megtalálni.

Meg is találták. A nagykémményt még azon a nyáron beledöntötték a Csobolyába.

– Ott voltam – jeleztem Flóriánnak, mielőtt Magdi megkarcolhatta volna a karom.

– Nagy dolog! Fél Csobolya ott tolongott.

Csak az nem jött el, akire számítottam. Mielőtt újraélhettem volna akkori érzelmeim, Anna kopogós kérdése visszarántott Flórián történetébe.

– És attól fogva Csobolyán valóban nem hallottátok a *Gyászindulót*?

– Hallottuk, de csak egyszer, ha a kommunista temetések nem számítjuk. De a munka ünnepét többé már nem tudta megzavarni.

Itt be is fejezhetette volna, a történet kikerekedett. Ha nem szította volna fel a kíváncsiságot az egyszeri rájátszás emlegetésével, mehettünk volna lefeküdni. De felszította, olyannyira, hogy Derecskei már fordított is a Madame-nak, holott Flórián még el se kezdte. Amikor elkezdte, egy pillanatra az volt a benyomásom, mint ha ő fordítaná magyarrá Derecskeit. A szüreti felvonuláskor, zökkent vissza a múltba Flórián, utoljára a szüreti felvonuláskor szólalt meg Csobolyán a *Gyászinduló*. Cifra cirkusz volt: a bohóc nem akart hinni a szemének, hogy csak egy csonk áll a kémény helyén, s az is egy deszkapalánkkal kör-

bevéve. Egész pantomimjátékot adott elő: akkor most hova öntse az üveg-bilit? Miközben a szekéren forgolódott és ugrabugrált, a csonk tövéből vagy a füstalagútból felhangzott megint a *Gyászinduló*. Ez volt az igazi meglepetés, nem a kémény hiánya. A bohóc kezéből kiesett a bili és összetört, a lovak megzavarodtak, a kocsisok minden ügyességére szükség volt, hogy el ne ragadják a szekereket.

– Hogy mert ezek után Hegedűs harmadszor is nekifutni a május elsejének? – akadékoskodott Anna újra. – Amikor Bognár nyilvánvalóan átverte, és nem kellett volna a kéményt ledönteni.

Nézőpont kérdése, hogy átverte-e, mondta Flórián egy kicsit bizonytalanul, mindenesetre május elsején az *Internacionálét* Csobolyán többé már nem üttötte ki helyéről a *Gyászinduló*. Érti, persze, ha Bognár szavának Anna nem adna hitelt, nem adott Hegedűs sem. Egy héttel a harmadik május elseje előtt már kirendelte az ácsokat, hogy állítsák fel a tribünt, csak úgy csupaszon, és az esti órákban próbaképp többször eljátszatta a dalt a kórusral és a zenekarral. „A Föld fog sarkából kidőlni”, dúdolta csúfondárosan a híres sort idősebb Cser Flórián, aki olyankor szokott hazajönni a Kaszinóból. „A Föld fog sarkából kidőlni”: meg volt győződve róla, hogy Hegedűs, de lehet, hogy maga a rendszer is, megbolondult.

Praktikus gondolkodású feleségem hirtelen arra lett kíváncsi, hogy a téglával mi történt, nyomát se látta a mederben, mikor évekkel ezelőtt arra jártunk, elhordta talán a patak?

Ezt inkább tőlem kellett volna megkérdeznie, éppen ott voltam, amikor, pár nappal a megzavart szüreti felvonulás után, a pék két ismeretlenel kiszállt a kocsijából és intézkedett a téglák felől. Nem vettem át a szót

azonban, legyen csak Flóriáné a dicsőség, ha eddig mindent olyan jól tudott, feltételeztem, ezt is tudni fogja.

– Nem a patak hordta el – mondta Flórián –, hanem a Bognár pék emberei. Hegedűs vagy az igazgatóság úgy gondolta, hogy ezzel a téglával a bánya rendezi tartozását a hívők felé, s elmúlik az átok a fejük fölül, és megbízta Bognárt az akcióval. Bognár, jó pénzért természetesen megcsinálta. Aztán az egyháznak is felszámolta a költségeit.

– Valamit nem értek – ingatta Derecskei a fejét. – Ez a pék mindent megtehetett, amikor másokat egy barátság-talan tekintetért már sítire vágta?

– Mindent azért nem – mondta Flórián –, csak amiben meg tudott egyezni Hegedűssel. A legtöbb dologban meg tudott, a kémény dolgában is, ezek szerint.

Mi volt ez, valami maffia, hogy összejátszottak? Már megbocsásson Flórián, komorodott el Derecskei, ez azért hihetetlen.

Nem volt maffia, válaszolta Flórián. Hegedűs megbízható katonája volt a pártnak, legalábbis törekedett rá, hogy az legyen. De volt egy kis folt a múltján, amiről Csobolyán nem tudott más, csak a pék – pechje volt Hegedűsnek, hogy a párt a háború után épp ide állította. Csak annyi bizonyos, hogy a háború végén katona volt, akárcsak Bognár, együtt vonultak vissza a határig, s azon is túl, a németekkel. És persze foglyokkal, munkaszolgálatosokkal. Ne felejtsetek, ezek a háború végnapjai. Akkor történhetett valami, amiről Bognár tudott, s ami nem lett volna jó Hegedűsnek, ha kitudódik. Ennyi elég volt Bognárnak ahhoz, hogy sakokban tartsa.

Hogy mit követett el Hegedűs, további kutatásokat igényel, zárta Flórián egy kicsit professzorosan. Nem

volt biztos benne, hogy fogja rá futni az idejéből.

Már felálltunk, Derecskei a hóna alá csapta kiürült üvegeit, de Flórián egy mondattal még megtoldotta a vártnál hosszabbra sikeredett elbeszélést.

– Nem lehet kizárni, hogy a gyászindulós botránnyal Bognár mégiscsak átverte Hegedúst, és a dologhoz a kéménynek, a villámhárítónak, a kóboráramnak nem volt az égvilágon semmi köze. Ezek csak érvek voltak Hegedúsnek Bognártól, hogy mire kell hivatkoznia, ha a kéménytől meg akar szabadulni.

Most jön a tekerős gramofon, kaptam fel a fejemet, Flórián végre kezd a lila felhőkből a földre szállni.

Tévedtem, a tekerős gramofon meg sem fordult a fejében. Másra gondolt.

Tavaly az egyik környékbeli főiskolán részt vett egy konferencián, ahol *A természetfölötti és a modern költészet* címmel tartott egy előadást. Visszafelé beugrott látogatóba Csobolyára – hírért vette, hogy nem sokkal azelőtt bezárták az Öreg-aknát. Elég lehangoló látvány volt, az osztályozó helyén meredő vastraverzek, a befalazott lejtakna, a pusztuló igazgatósági épület, ahol annak idején Bognár sütődéje és kenyérboltja is volt. A táró előtt belebotlott egy eldobott vasdarabba. Nem akart hinni a fülének: mikor arrébb rúgta, a fal mögött, a táróban felhangzott megint a *Gyászinduló*.

– Das will ich nicht glauben – Derecskeiné kimondta, amit mindannyian gondoltunk, s amit a kései órán egyikünk sem akart már kimondani.

Habár nem tudtam, a „mindannyian”-t kiterjeszthetem-e Zsófiára.

Zuhanyozás közben megint oda lukadtam ki, Flórián egy kicsit flúgos, vagy nem is kicsit. A feleségemmel

azonban nem tudtam megosztani a gyanút, mert mikor kijöttem a fürdőszobából, már aludt.

A reggeli után szertespricceltünk, ahányan voltunk, annyifelé. Vásárhelyre, Keszthelyre, Hévízre, s ami Flóriánékat illeti, látogatóba Csobolyára. Míg a recepció előtt a számlánkra vártunk, biztosítottuk egymást, ha élünk még, jövőre találkozunk.

– Jöjjenek máskor is – szólta ki üvegkalitkája mögül a szép arcú, szőke recepció.

– Ha tócsi lesz, jövünk – vetette oda Flórián félig tréfásan, félig komolyan. – Meg ha dödölle – egészítettem ki Flóriánt, nem sokkal komolyabban.

– Lesz, hogyne lenne – biztosított bennünket a recepció a számlákat tűzögetve. – Bognár úr ragaszkodik hozzá, hogy mindig legyen választék tájjellegű ételekből.

Bognár úr? Csak nem a tákoldi Bognár, fordultam a recepcióshoz, vagy ha így jobban hangzik, a csobolyai?

Azt nem tudja, nem az ő dolga, válaszolta a recepció. Most itt lakik a szomszédban. Majdnem mindennap benéz, hogy nincs-e valami fennakadás.

Már a motort járattuk, amikor a korinthoszi oszlopok közé begördült egy Ford Mondeo, bordó vagy piros, a portól nemigen lehetett eldönteni. Egy férfi ugrott ki belőle, s a másik oldalon kisegített egy nehezen mozgó öregembert.

– A Föld nem fog sarkából kidőlni – szólta át a leeresztett ablakon Flórián. Mondott még mást is, de azt elnyelte a türelmetlenkedő motor.

Bizony nem, kiáltottam vissza, amikor felfogtam, mire gondol. S áldottam apámat, hogy ezt már gyerekkoromban megértette velem, és nem vén fejjel kellett rájönnöm, mint Flóriánnak, aki nem hallgatott az apjára, s lám, mire jutott.

Ádám Tamás

WestEnd-túra

Csilla Eszternek

Itt hagy az ősz, nem köszön a zónavonat farpofája. Eltolódott túraajánlat. Megvesszük a semmit, a WestEnd tetőkertjében farkasok üvöltenek.

Bakancsos próbababák csípője olvad, mi fényben gyakoroljuk a szájmasszázszt. Hűvös tekintetektől izzad a kirakat. Nedvesedik szem s alom. Félig felhúzott rács s szempilla pislog.

Törésgátló az üvegszív és a mézeskalács is kemény. A magány kiemelt szolgáltatás. Tolatunk, a mozgólépcső csak felfele jár. Lenn menekülnek vasúti ütközők.

Bújunk, mentolosra kapcsolod cigaretta, lányregénybe rejtett végzetek. Lábunk gyökeret ereszt. Késett lepkék szárnyával legyezlek.

Börzsönyi elégia

Csilla Eszternek

Ülök a sziklakápolna előtt, idegen műk őágyban meleg az idegen keze. Nemrég simogattalak. Avarban szuszogó ősz.

Csak áll az a felhőből bontott kápolna a kálvária felett s te mellette merengsz. Olykor térdelve sem olvassuk az erdőt.

Szúrásmentes zöld sündisznó és
puha biciklinyereg a mohás kő.
Mintha páfránnyal hintett
húsleves párologna.

Kabát csörög, megtermékenyíthető
öreg kamaszkor. Örül az idő a
Malomvölgyben. Kulacsunkban
patak ráncosodik.

Fekvő sásban tégladarabok
moccannak, elhagyható cicomák a
láthatáron. Bauhaus-alkonyat
forralt borral. Enteriőr veled.

Előjáték őszirózsákkal

Csilla Eszternek

Az őszirózsák erogén zónáját
keresem, az egyetlen partközeli
pontot, ahol a kifeszített tenger is
megremeg.

Előre szeretlek, vakírással
jegyzetelek a kimosott égen, ami
lesz, arra emlékezem. Előjáték
őszirózsákkal.

Szájról olvasnak a katlan szélén ülő
madarak. Kicsit titkolják még, mi
bizton tudható. Hosszú előjáték
őszirózsákkal.

Előre szeretlek, borzong a rövidre
nyírt selyemút. Színeket lopnak a
szivárványból kósza sirályok.
Szobád képeimmal átrendezhető.

Kimoshatatlan tudatodból a
képzelt női név. Neked szól:
nedves őszirózsák erogén zónáját
keresem.

Szebényi Ildikó
Mély zuhanásom

Üvegszilánkok meztelen
talpam alatt.

Nehéz kalapácsok
emlékeket törnek.

Ma is élek,
még itt vagyok,
de a te hamvaid
elenyésznek a földben,
hiába kérdem,
HOL vagy,
nem tudsz beszélni,
meg se hallasz,
itt hagytál,
tested elfogyott,
mint elrontott
gyerekjáték,
szétestél, nem volt
orvosi csoda.

Nem volt túlélési
remény,
lassú halálad
kellett végignézniem,
kötni félelmes
sebedet, hinni,
amiket hallucináltál,
és kibírni,
hogy mindenkitől
elkészöntél.

Úgy kelek minden reggel,
mint eltaposott pipacs,
mint elgázolt macska,
jajszó, panasz nélkül,
sírni se tudok.

De talán jobb, Anyám,
hogy nem tudod
mindennapi gyötrelmem,
s nem látod
mély zuhanásom.

Simai Mihály

Tiszta rím

Mostanában Isten rímtechnikája
bűvöl el.
A tiszta rímek és az asszonáncok.

Tudom én, a sor/s/végnek rímelni kell,
s most éppen itt, a sor/s/om végén állok.
Uram! kellene még egy isteni jel!
Leírtam tízezer
rímet, de most... most nem tudom, segíts:
mi rímeljen
– mivel...?

Gágyor Péter

Csönd vagy hallgatás

Szondi Györgynek

A szünet a zenében –
ami valami más
ez nem a csönd –
ez a hallgatás
minden szünetjel mögött
ott térdel
minden dallamban
az ígét őrzi halkan
és kimondhatatlan
a hallgatás nem téved
mert ő nem a csönd
a lényeg belül
a zenében gömbölyül
és szól ha hallgat
a világgal magad vagy
és csönd tán nincs is
a hallgatás a mag.

Erdélyi György

Summa

avagy

Szabad ötletek jegyzéke, de ne kérdezd, hány ülésben, mert innen az elejétől még nem tudni, a végén viszont kiderülhet, hogy a szerző elfelejtette megszámolni azokat a bizonyos üléseket

Amikor leszálltam a buszról, és éppen a patak fölötti kis hídon ballagtam, megszólalt a telefonom, a vonal túlsó végén Csangica hangja szólt, de ez a hang nem kecsgetett sok örvendeznivalóval, valahogyan másképp szólt, mint máskor, aztán a sejtésem nyavalyás bizonyosság lett, megtudtam, hogy Kobzos barátom, megunva az egyre reménytelenebbé váló dulakodást a kórral, ezúttal nem támadott fel félholt állapotából, mint a fönix, hanem szép csendesen át-sétált a nem is tudom, hovába, mint pár héttel előbb Turcsány Péter, de ez sokkal szörnyűbb lehetett, mert Péter csak úgy lefordult a motorjáról és vége lett, szegény Kobzos viszont már évek óta feküdt-kelt ebben az egyenlőtlen bokszmeccsben, pedig még főztem is neki kínait, mert az okosok az mondták, hogy attól még a félhalott is életre kel, hát ő nem, lehet, hogy kevés cayenne-i borsot tettem bele, pedig mondta, hogy azt nagyon szereti, így hát nem sajnáltam, mint a múltkor a sót a harcsapaprikásból, de annak se lett jó vége, a Kata feszt morogott, hogy a végén még megölöm ezzel a sok fűszerrel, pedig nem, csak szeretem, ha kijön az íze, hát nem jött ki, meg szegény Kobzosnak sem, mindenesetre én csak jöttem-jöttem hazafelé, és cefet rossz kedvem lett, persze milyen kedve legyen ilyenkor az embernek, morogtam is az orrom alatt mindenfélét, aztán előkotortam otthon a noteszt, és a Kobzos neve mellé berajzoltam a keresztet, ahogy ilyenkor szoktam, gondolatban meg visszaugrottam a nyárba, amikor először voltunk Kobzosnál Budajenőn, és amíg nem jött meg a templomi koncertről, a szomszéd házban beszélgettünk, amikor egyszer csak megláttam a Velekei Jóska gyönyörű erkélykorlátját, rögtön megismertem a keze munkáját, meg is örültem neki, de ennek a rövidke örömnök is vége lett mindjárt, mert a szomszéd elmondta, hogy Jóska egy éve meghalt, de akkor nem volt nálam a noteszom, úgyhogy most a Kobzos keresztje után mindjárt a Velekei neve elé is rajzoltam keresztet, erről meg az jut az eszembe, hogy amikor Kobzossal utoljára jártunk Szabados Gyurinál Nagymaroson, és én kiszálltam a kocsijából, hogy vegyek valami gyümölcsöt, meg Jutkának virágot, akkor előtte Vácnál eltévedtünk, Kobzos rossz irányba kanyarodott, és a végén már csaknem a Naszály tetején jártunk, mert Kobzos azt várta, hogy jön egy kis tér, ahol vissza lehet fordulni, de nem jött, a végén csak szabálytalanul tudott megfordulni, amit az elején nem akart, így hát elkéstünk Marosról, de nem baj, mert Gyuri aludhatott egy kicsit, akkor már ő is rossz borbén volt, alig tudott ülni, látszott, hogy fájdalmai vannak, de fegyelmezett volt, mint mindig, a vörösora is jó volt, mint mindig, vörösbort aztán Kobzossal két-három hét múl-

va ittunk a Kéhli vendéglőben, miután az óbudai irodájában befejeztem vele azt a riportot, aminek mind a ketten örültünk, a Kéhli egri vörösborra még jobb volt, mint a nagymarosi, az meg, amit most kortyolok, jobb mind a kettőnél, de megette a fene, hogy se Turcsány, se Szabados, se Velekei, se Kobzos, fiúk, az Isten szerelmére, hagyjátok már abba ezt az örökös igazolatlan hiányzósdit, csak nem azt akarjátok, hogy a végén egyedül nyeljem a boromat meg a könynyeimet, ti meg egy divatos, csipkés felhő széléről jót vigyorogjatok rajtam kukucskálás közben, hogy né már, milyen savanyú pofát vág ez ott lenn, biztos ecetes a bora, nem úgy, mint a Joós Eleké, az maga a folyékony arany és tűz keveréke, ahogyan Márai mondta, és egye meg a fene, hogy itt fenn abból ritkán mérnek csak, nem úgy, mint utoljára abban a kis klubban, a József Attila-est után, a Gellért mellett, azt mondják, nagyon finom volt, a hűtése is rendben, koccintottunk is a szegény költő egészségére, akinek nem juthatott ilyen bor, meg szerelem sem, pedig akkoriban a kisasszonyok még nem rafinálódtak ki úgy, mint manapság, na nézd csak, most veszem észre, ez az egész határozottan kezd valamiféle hrabali formát öltetni, pedig én borra gondolok, és nem prágai sörre, de hát végül is Prágában találkoztam másodszer Hraballal, előtte először Várpalotán, ahol estjük volt, és én voltam a magyar hangja, az est után, hazafele úton az autóban, amikor a '68-as prágai dolgokról kérdeztem, ajkára repült piciny ujja, hogy kuss, mert a sofőr is beszél angolul, mellesleg téglá a lelkem, ezért aztán kilencvenfokos kanyarral a kecskeméti hrabaldiámról kezdtem neki mesélni, tetszett neki, azt mondta, nagy bukfenc lehet a *Táncórákat* darabnak megcsinálni, de amikor elmondtam, hogyan csináltuk, egészen tűzbe jött, hogy fiatal éveiben ő játszott így a szabadverssel, amit főleg fönn a tetőn püfölt papírra a régi írógépén, miközben napfürdőzött, és pléhbögréből meg cserépkorsóból védte a sört, amelyet a sarki csehóból hozatott, hát nem tudom, én jobban szeretem a régebbi módszereket a vers születésével kapcsolatban, amiket az eredeti kéziratokon láttam az Irodalmi Múzeumban meg a Széchényi Könyvtárban, ott nyomon lehet követni a gondolat születését is, ahogy a semmi egyszer csak bimbó lesz, nő, nő, szép lassan terebélyesedik, aztán egyszer csak ott van készen, persze biztos ennek a gépi püfölésnek is megvan a maga lejtése, de engem zavarna az a szörnyű kattogás, ahogy abban a prágai krimóban is irgalmatlan ricsaj volt, amikor újra találkoztunk, megörültünk egymásnak, Hrabal nagyokat röhögött, evett is valamit a söre mellé, már nem emlékszem, mit, lehet, hogy savanyú szafaládé volt, nem tudom, de azt igen, hogy nagyon tetszett neki, mikor elmondtam, hogy Binder Karcsi hogy játszott el száz évet zenében, miközben sonkás kiflit falt és meztelen lányokat nézegetett a magazinban, de úgy, hogy a közönség is láthassa, viszont a legjobban az tetszett Hrabalnak, amikor elmeséltem, hogy amikor Zsiba Ági megfiatalodott tizenöt évvel, és a paraván mögött öltözött át, ahová a hordárok vitték, aztán megint és újra átöltözött, és újra meg újra megint tovább fiatalodott közben, a végén már csak egy fiatal csitri volt, akkor Hernádi azt mondta nekem, hogy te teljesen hülye vagy, miért nem a két hordár vetkőzteti meg öltözteti a paraván előtt, én meg erősködtem, hogy nem erről szól a darab, Gyula, nem lehet mindig meztelen lányokat hajkurászni lovas vöröskatonáknak, erre ő, hogy a vöröskatonákban igazam van, de a nyílt színi öltözködésben nincs, sokkal több néző jönne megnézni a darabot az öltözködő, meg főleg

vetkőző Ági miatt, és lehet, hogy neki volt igaza, mint általában mindig, mert a Gyula elképesztően okos pasi volt, élmény volt vele beszélgetni, azt meg alig tudja valaki, milyen jó verseket is írt, hát így maradtam le vagy ötven előadásról az Ági vetkőzésének elpuskázása miatt, aztán az egyik előadást megnézte a Tata, azt mondta, tetszett neki, és hogy nem lenne-e kedvem eljönni hozzá a Honvédba, de, mondtam, lenne, el is mentem, aztán ott maradtam vagy tíz évig, de erről nem beszéltem Hraballal, nem is beszélhettem, mert ez az egész akkor kezdődött, ennek öröme Hrabal hozatott még két sört, pizok jó sört mértek ott az Oroszlánban, pedig én nem is szeretem igazán a sört, aztán mondtam, hogy mennem kellene, mert várnak a barátaim, de nem mentem, mert a barátaimmal este is találkozhattam a szállodában, és ki tudja, látom-e még a nagy Bohumilt az életben, hát jól tettem, hogy maradtam, mert aztán soha többé nem láttam az életben, és amikor hallottam, hogyan halt meg, hogy kiesett a kórházi ablakon galambetetés közben, akkor azt mondtam, az nem létezik, Bohumil Hrabal még öregen sem tenne ilyet, vagy magától ugrott, mert elege lett az egészségből, vagy öreg gyerekként ki akarta próbálni, tud-e még rö-pülni, meg az is lehet, hogy segítettek neki, mint Jerofejev történetében a titkosrendőrök főnöke a kisfiúnak, aki nem volt hajlandó másról beszélni a kihallgatóknak, mint az ablak előtt röpdöső galambokról, erről most az jutott eszembe hirtelen, lehet, hogy József Attila sem akart öngyilkos lenni, csak amíg ott várta az állomáson, hogy elmenjen a tehervonat, hiszen a túlsó oldalon lakott, és haza akart menni, de nem tudott, egyszer csak az juthatott eszébe, ha már annyit vacakolt életében ilyen-olyan vonatokkal a verseiben, az ugorhatott be neki, hogy itt egy pompás alkalom, életében először megnézni, milyen egy vonat alulról, ez ugorhatott be neki, hogy gyerekkorában mennyit bujkált a ferencvárosi pályaudvaron a vasúti kocsik alatt, hát beugrott, ami, mint tudjuk, nem volt jó ötlet, de miért ne vehetnénk számításba ezt is, ahogy Ági is számításba vette, hogy jó lenne Pestre jönni a kecskeméti színházról, és amikor hívtam, jött is, szép dolgokat csináltunk együtt, aztán hirtelen megváltozott a világ, elfogyott a pénz, és én is repültem, mint Hrabal, meg Jerofejev galambjai, aztán csak álltam, mint szamar a hegyen, hogy van ez, az előző évben még kitüntettek, aztán derült égből gumibot, még megijedni sem volt időm, még végiggondolni sem, mert dirr-durr, szétszakadt a lábam, letapadt a sarkam, a doki azt mondta, hogy öregedő sportolóknál ez előfordul, aztán ahogyan a kórházból hazafelé bénáztam, akkor szépen összeállt minden, legalábbis ezt hittem én, pedig a vastagja még hátravolt, se pénz, se posztó, se munka, semmi, keserves volt, nap nap után, egy darabig fájt, meg a lábam is, aztán az se, egy hét, kettő, három, ezzel, kérem, még jó ideig nem, majd, legyen türelmes, leszek, vagyok, jött a nyár, az egész világ égett, kinn is nyár, benn is nyár, csak nem vagyok lázas, nyár van, nyár, fúrge lepke száll, de hiszen én lázas vagyok, mitől, érthetetlen, mondd, bevetted, még magasabb láz, nem értem, értem, várjunk, várok, négy hét, hat hét, nyolc, nekem nem nyolc, hipp-hopp, volt-nincs, csak, kéne valami bilincstörő fű, de nekem csak útilaput lengettek, lehet ez, azok után, hogy, igen, miért ne, aki eddig úgy, az mostantól így, mosolyogva, ne, be se menj, úgyis csak, de te elbírod, mert kemény vagy, mint a, most mért nézel így, nem értelek, mi, akik eddig, és mondja és mosolyog, mondd csak, tényleg ki fogom bírni, kifogtam, ki, levél, elküldve, Ön, aki eddig mindig,

régi ismeretségünkre hivatkozva, mostani helyzetemben, ismételten, köszönettel, iktatás, oktatás, várjon, várok, semmi, jóval később hívás, megyek, a titkársa, őt most nem, nem, lehetetlen, őt személyesen lehetetlen, elfoglalt, nemzetközi, államközi, időközi, és mondja, a muraközi, és azt mondja, mondja el nekem, ez rettenetes, ez hihetetlen, ez karkai, ez honnan ismeri Karkát, de most ez, sajnos, sajnos, sóhajt, ezután miben lehetek, gondolja át, foglalja össze, írja le, küldje el, talán, de nem ígérhetek semmit, és hívjon, értem, nem értem, gondolom, foglalom, írom, hívom, egyszer, még egyszer, semmi, várom, hívom, újra hívom, semmi, többé nem hívom, egy jó barát, mondd el, ne mondd, ezt, veled, elképesztő, várj csak, majd én, meglátod, neked ezzel a, szörnyű, de légy nyugodt, minden rendben lesz, most ne haragudj, nekem most, majd hívlak, nem hív, várok, nem hív, én hívom, nincs, újra, nincs, megint, kérem, legyen szíves, adja át, megint semmi, nem adta, vagy csak, keresem, most ment el, újra keresem, nem jött be, holnap se jön be, van, de tárgyal, én átadtam, többet nem tehetek, ha kijön, az lesz az első, hívjon holnap, lesz üzenet, nincs üzenet, egy jó barát, többé nem hívom, a harmadik, az ötödik, a tizedik, ők, majd ők, nap, hét, hónap, semmi, nincsenek, pedig vannak, vagy csak nekem nincsenek, na végre, a tizenegyedik, de mi ez, hogyan, kérek, én neked ezt soha, te valamit félre, nem értelek, ne haragudj, és most ne haragudj, nem, dehogy, már nem is tudom, hányadik, igen, igen, akkor úgy volt, de most sajnos, szóval nem, már nem, talán majd, egyébként vizslát, nemtudomhányadé, kérek, én vártalak, megbeszéltük, nem, nem beszéltük meg, már hogy mondhatasz ilyet, igen, tárgytalan, igen, már nem, csao, levélben értesítem, hogy, hogy nem, hogyhogy nem, mert, azért, csak, az érvényben lévő jogszabály és a besorolás szerint, szerintem magának különben is, szóval nem, szívélyes üdvözlettel, öregem, kedves öregem, nem jött össze, mert minden összejött, pénz különben sincs, tudod, nem tudod, tudhatnád, egyszer talán, majd és szia, a meghallgatás után úgy döntöttünk, hogy nem, de ha erre jár, feltétlenül, hátha, viszhall, sajnos nem tudom adni, a fogát húzták, igen, kihúzták, a listáról, az utolsó pillanatban, igen, másnak adták, itt a vége, fuss el véle, végem, egy nap, egy hét, egy hónap, kettő-három, semmi, dudorászom kínomban, mást mit tehetnék, vagy a párkák énekelnek, a szirének, sötét, függöny, end, one-man-kend, huhuhúúúhahó, dibidábidúúú, one-man-band, és csak csend, innen már hova, innen már mit, a hal éji éneke harsog, a többi néma csend, várjunkcsak, tánmégsem, vagymégis, hacsaknem, figyelj csak ide, öcsi, hívott ide téged valaki, akkor meg mit vonyítasz itt a hal éji daláról, csak nem hitted azt, hogy plecsniket fognak neked hozni, futni futhatsz, amennyi jólesik, de befutni nem fogsz soha, ahhoz meg kellene tanulnod szépen sorbaállni, meg segget nyalni, seggeket, na, van-e gusztusod hozzá, van a nyavalyának, fordult a világ, hátha másutt még kellek valaminek, né csak, itt a régi Lónyay-suli, gyerünk be, jó napot, Virágh bácsi él-e még, nem, meghalt rég, kár érte, kedves ember volt, hol az igazgatói iroda, jónapot, én lennék az ízébizé, és kell-e magiknak valaki, aki az irodalomban, jó, a jövő héten kezdek, gyerünk hát neki, jézusmária, holnapután előadásom lesz, közben ki kellene javítani kétszáz dogát, nem baj, mire való az éjszaka, csak el ne aludjak előadás közben, költészet napja, jön Fodor András meg Faludy György, de hogy fog Gyuri bácsi följutni a másodikra a rossz lábával, hát hordszéken, királyi trónuson, híjj,

fiúk, én már annyi mindent megéltem életemben, de még trónszéken soha nem közlekedtem a másodikra, ez pompás, hívjatok máskor is, jövök, add már le kérlek a diplomád számát a titkárságra, az nehéz lesz, merthogy diplomám nincs, hogyhogy nincs, hát úgy, hogy nekem mindig rajzoltak egy kis x-et a jelentkezési lapomra, aztán ezzel el is volt intézve a dolog, de hát akkor sajnos, szervusz, nem te vagy véletlenül az ízébizé, de igen, jaj, de örülök, hogy találkoztunk, pár hete láttam az előadásodat, arra gondoltam, hogy nagyon kellenél nekem, nézd, éppen átadólistán vagyok, úgyhogy, kedves kollégák, itt az új kollégátok, ő lesz a, és emellett színházat fog csinálni, csak kabaré ne legyen belőle, az nem is lett, inkább cirkusz, de nemzetközi, jaj, itt vagytok, olyan csönd volt, azt hittem elmentetek, de igazgató úr kérem, a tanár úr mesélt, és akkor mi, jaj, ti még mindig itt vagytok, már nyolc óra elmúlt, mi a fenét csináltok, hát azt, hogy holnap előadás lesz, próbálunk, mert nem vagyunk még készen, de a szülők frászt kapnak, hogy hol a fiuk-lányuk, na, hogy sikerült az előadás, hát úgy, igazgató úr kérem, hogy anyunak, apunak tetszett, az osztálytársaimnak is, de a tanároknak nem, azt mondták, ez anarchia, és merő zűrzavar, de már hogy lenne az, én csak tizenhat vagyok és mindent értek, ők meg felnőttek, hogyhogy ők meg nem, hacsak nem szántszándékkal nem, én is így neszelem, mert lám, mit szól a főellendrukker, jaj, most már el kellene kezdeni a nyelvtan tételt, ez különben sem érdekes, de bizony az, úgyhogy nem kell elkezdenie, aki így beszél magyarul, az tudja a nyelvtant, én vagyok az elnök, én megengedhetem, folytasd, fiam, mert nagyon érdekes, amiről beszélsz, illet még nem is hallottam, jaj, megállhatunk itt a fal mellett, mi vagyunk a zsűri, csak szeretnének nézni, amit csináltok, illet még nem láttunk, nem csináltunk, mondjátok, be lehet állni ebbe a gyakorlatba, mi elvégeztük a főiskolát, de ez nekünk vadiúj, hát, igazgató úr, kérlek, itt hozom most a Fesztivál fődíját, ezenkívül nyertünk még két másik díjat is, itt a helyi újság kritikája az előadásunkról, nagy volt a siker, a gyerekek mind boldogok, nézd csak, miket írtak a srácokról, hogy, persze, leülök, micsoda, mit mondasz, ez nem létezik, hogyhogy feljelentettek, kik és miért, ja persze, értem, és mit lehet ilyenkor, értem, most megyek, azt hittem, örülni fogsz a híreknek, de megyek, úgyis csöngettek, nem baj, jó napot, hölgyek és urak, de tanerő jó s lihegve szól, kérem, maguk többé nem mondhatják ennek az embernek, hogy tanár úr, mert mától kezdve nem tanár úr, kórus: jó napot, Nemtanárúr, ez botrány, ne röhögjenek, jelenteni fogom az igazgató úrnak, kedveseim, ne cirkuszoljatok ezzel a, mert még megüti a guta, de a Nemtanárúr az többé nem álom, tényleg csöngettek, marad az ekhósszekér, a ripacséria, jönnek a zsűrik, a profik, mert mi úgy gondoljuk, ez igazi, hát belevágnánk így együtt, vágjuk már, vágjuk az új magyar csodákat, nosza, lássuk, Uramisten, lőtás-futás, kilincselés, kalapozás, gyözködés, de mintha a falnak, mert mi belevágnánk, de nincs mibe, de nincs mivel, de nincs kivel, elszéledés, szétszóródás, maradok magamra, maradok magamra, ezt Nagy László írta, de mostantól rám is vonatkozik, én még soha életemben nem fáradtam így el egy előadástól, azt hiszem, most taxival megyek haza, nem, nem kérek semmit, csak aludni szeretnék, és sötét, és mi ez, mi a fene ez, csak nem vér, de bizony az, fekete, és jön mindenhonnan, hű a fenébe, most mi lesz, mentők, asszonyom, mi elvisszük, de nem biztos, hogy haza is hozzuk, hordágy, műtő, ne a szemembe világítsatok, mi a kórság ez, amit legyömöszöl-

nek a torkomba meg az orromba, levegőt, mindjárt elhányom magam, folyik a nyálam, és nem tudom visszatartani, jaj de megalázó ez az egész, csigavér, öcsi, ne nyavalyogj, végy nagy lélegzetet, úgy talán jobb lesz, tényleg az, mi ez itt, ja, észre sem vettem az infúziót meg a vért, amit szépen csurgatnak belém, nézd kérlek, most egy ideig abba kell hagynod a, ugye érted, szóval mindent, igen, értem, abbahagyni mindent-mindent, nem csinálhatok semmit-semmit, a rosseb, mit csináljak akkor, idő, idő, szárnyas idő, olyan szárnyatlan lettél, mint egy dodó, az egész világ olyan lett, mint egy hatalmas hegy, kihűlt, hideg, egymásra hajigált grízgombócokból, próbálj meg csak fölmászni rájuk, ha tudsz, nem tudsz, nem mászni, menni is alig tudsz, te magad vagy, gyönyörűségem, a gombóc, alig állsz a lábodon, telefon, izébizé úr, készen van, megvan a szerv, tíz perc múlva ott van a mentő, hú, vigyorogj, kérlekalássan, nehogy összetojd magad, úgy még rosszabb, tortúra, tinktúra, tonzúra, a frász törje ki, hogy a legtompább borotvákkel kell a micsodám körül kertészkedni meg sarlózgatni, jézusom, ez a műtőasztal jéghideg, odafagy a zrityóm, csak most be ne tojjál, pajtás, úgy még rosszabb, ezt is mondtam már, és dől a szöveg, az álarcos kommandósok meg rázkódnak a röhögéstől, mondja, nem tudja, hogy, hogyne tudnám, de nekem van ötven százalékom legalább, meg apám mindig azt mondja, hogy mázlista vagyok, de tényleg, hiszen látják, ma nagypéntek van, akkor pedig holnapután, majd meglátják, majd meglátom, dehogy látom, töksötétség, de mégse, valami halvány mocorgás odaátrol, nem tudom, mi, aztán egyszer csak egy kép, valami elmosódott arc beszél hozzám, de nem értem, mit, később látom Vackor kutyámat, mozdulatlanul ül, és szomorú a pofája, és egyszerre érthetően azt mondja, kérek vacsorát, aztán még később egy gyönyörű rét, tele virágokkal, hátul hegyek, fúj a szél, a füvek hajladoznak, pedig a rét, mintha fénykép lenne, mozdulatlan, csak a füvek, mint régen, amikor az a hosszú varkocsba font hajú, feketeláb varázsló elküldött minket utazni, akkor sas voltam, és igazán repültem, életem legszebb tájai meg alattam, még a hangomra is emlékszem, és a szél hangjára a szárnyaim végén, meg a kanyarokra, ahogy belefördültem a szélbe, és rohant alattam a táj, és én repültem, igazán repültem, életemben először, szabadon, igazán, és amikor visszajöttem, ő mondta el, hol jártam és mit láttam, később az orvosom meg azt mesélte, hogy az altatás alatt beszéltem, de nem árulta el, mit, pedig ez nincs benne az esküben, vagy igen, nem tudom, de közben sötétek és még sötétebbek, aztán egy hang, izébizé úr, ébresztő, kinyitom a szemem, majd kifolyik, olyan fényesség szemben, ablak, kerete kereszt, hát persze, húsvétvasárnap van, hang fölöttem, megismersz, azt a, hát hogyne ismernélek, te fiaim anyja, néhai feleség, mellette az új férj, a régi barát, pityereg, hehe, úgy látszik, újabban könnyen érzékenyül, de hülyén érzem magam, mintha lebegnék, közbe, nem, mert fekszem, és mintha kábelszekrény lennék, mindenütt csövek, de nem fáj semmi, megint jönnek, kopogtatnak, csendesesen vigadunk, megérkezik asszonyom, Kata is, hogy vagyok, hogyne volnék, csak hát, összegabalyodik az idő is, most akkor mikor is, végül is mindegy, te jó szagú rezeda, így még nem lebegtem soha az életben, belül meg mintha teljesen üres lennék, és ez a semmi fáj, pedig nem is fáj, aztán sötét, megint világos, megint sötét, aztán egy nap levisznek egy egyágyasba, hát ez hogy lehet, nem vagyok én miniszter, még televízióm is van, de felvitte az Isten a dolgomat, meg a vérnyomásomat,

ott dobol a fülemben, pedig mindig alacsony volt, hát most nem az, éjszaka arra ébredtek, hogy muzsikálnak, nem tudom, kik és honnan, két-három mély fuvola kerülgeti egymást, mi a szösz ez, tán a különszoba zenés felárral működik, felkelni nem lehet, a zenészek meg csak nyomják, nyomják, ilyen izgalmas improvizációt alig hallottam még, Szabadost kivéve, persze ott fuvola alig volt, itt meg legalább három, ott hegedű volt, a Lali úgy nyirettyűzött, hogy meg kellett zavarodni, a József Attilában a Szabadossal, olyanokat homorított, hogy kilelt a hideg, néha nem tudtam elkezdni, ahol kellett volna, nem volt elég levegőm, ahogy nem volt a Fecske-gerincen sem, amelyet a holland cimborámmal másztam, pedig addig volt, mindig és mindenütt, de itt nekem jött elől mászásban az ötös felszökés, a fogások lefelé hajlottak, az állások csúsztak, nagy nihil kétfelől, na, akkor elfogyott a levegő, a szívem a fülemben dobogott, persze, mert most magas lett a vérnyomásom, de azért a végén csak feljutottam, feljutottunk, feljutok most is, csak ezek a csövek, szóval a feljutás későbbre halasztva, de el nem felejtetni, azt a, elfelejtettem telefonálni, pedig megígértem, sebaj, asszonyom, Kata biztos intézett valamit, kopogás, jönnek a fiúk, olyan megilletődött arcot vágnak, hogy röhögni támad kedvem, sorakoznak a fal mellett, mintha díszörségben lennének, hé, még várjatok a gyászbeszéddel, kérek egy széles vigyort, na, így jobb, éjszaka megint a fuvolák, ilyen szépeket nekem még az életben nem zenéltek, sötét, reggel végre kapok valami emberi reggelit, ideje, már szörnyű éhes voltam, utána doktorszökőár, egyik húz, másik von, a harmadik kinn a padon a dudáját fújja nagyon, a negyedik mér, szentatyám, ötvenkilenc kiló az összsúly, a nyirbálás előtt nyolcvanhárom volt, danadanadom, gyermek vagyok, gyermek lettem újra, utoljára tizenhat évesen voltam ennyi, egy nővérkápo megtanít felülni, és mielőtt elmegy, azonnal kipenderít az ágyból, tessék menni, menni, könnyű azt mondani, segítség, elfelejtettem járni, jön a colstok-effektus, kapaszkodni viszont nem felejtettem el, áll-e még az ősz Peterdy háza, áll bizony, bár inogva, legközelebb arra megyek, ahol szék is van, ahol megtarthatom a székfoglalómat, és mi lesz a témája, kedves izébizé úr, hát lássuk csak, talán a zen és a motorkerékpár-ápolás művészete, na ne adja itt a bankot, azt se tudja, mi az a motorkerékpár, már hogynem tudnám, még kissráckoromban láttam a Városligetben, ott álltam apával a Hősök terén, a gépek meg üvöltve rohantak elő a műjégpálya kanyarjából, elől a Puhony Nándi, mögötte közvetlenül a Szabó, mind a kettő Gilerán, mélyen bedőltek, aztán eltűntek a szobrok mögött, csak hallani lehetett, ahogy a tó hídján távolodnak, a következő körben a Szabó jött elől, a Puhony meg olyan közel hozzá, majd felöklelte, így ment ez egész végig, és amikor eltűntek, mindig valami furcsa, jó illat maradt ott utánuk, ennek a benzinnel finom illata volt, szóval dehogynem tudom, mi a motor, nekem is van otthon egy kis robogóm, igaz, úgy tűnik, szépen keresztet vehetek rá, szóval mi van azzal a székfoglalóval, kérem, ne haragudjék, kedves sorstárs, megengedné, hogy maga mellé üljek egy kicsit, hát ez van, lehet, hogy több, lehet, hogy valamivel kevesebb, mint amivel világra születtem, de szeretem ezt a verset, kicsit olyan, mintha Karinthy egyenesen nekem írta volna, már miért ne írhatta volna, elvégre rokonok is vagyunk, jó, tudom, neki a fejét metélték szét, nekem a pocakomat, igaz, de azt mondják, a keletiek a köldöktájukkal gondolkodnak, akkor meg mi a különbség az utazás a koponyám vagy a potrohom körül között, mondja izé-

bizé, és megtörülközött, mert először zuhanyozhatott, aztán bement a mellékesbe, és ahogy ücsörög a csészén, megint rákezdik a fuvolák, közvetlenül a feje fölött, na né má, ezek egyszerű mezei szellőzőcsövek, azokból jön a szférák zenéje, nahát, ha én ezt elmesélem, hogy a legszebb koncertet egy vécécsészén hallgattam végig, egyből delegálnak az idegosztályra, mert bekattan-tam, pedig nem is, ettől kezdve mindennap legalább egyszer egy nap koncertre megyek, az már biztos, minap is micsoda koncert volt, szegény Kobzost temették, és ment utána legalább harminc hegedűs, aztán csellós meg bógós, még tekerősök is voltak, szép méltóságteljesen húzták a lassú siratót, ahogy mentünk a menettel, nagyon nézegettem, hogy látok-e valami jelet, mint az öreg egyetemi tanár barátom temetésén, a barátomé, akitől megtanultam teát inni és Schubertet hallgatni, pici volt a szobám, ott szorongtunk ketten, de a tea nagyon finom volt, akkor hallottam először a *Pisztrángot*, az is finom volt, máskor meg együtt sétáltunk a Duna-parton a kutyáinkkal, igazán nem is beszélgettünk, mert főleg csak ő beszélt, én meg hallgattam, milyen érdekesen és szépen tudott mesélni, ez még Lacika barátom előtt volt, aki talán még szebben mesélt, aztán egyszer voltam náluk, a Bányász mozi házában laktak, a felesége akár a lánya lehetett volna, és nagyon csúnyán bánt vele, míg az öreg olyan megértő volt, mintha az asszony egy szeretetre méltó kölyök lett volna, pedig nem volt az, aztán egyszer csak kaptam egy telefont, hogy a professzor meghalt, megállt a szíve és kész, és a temetésén, amikor a beszédeket mondták, észrevettem egy fecskét, az volt a kedvenc madara, ez a fecske ott ült a ravatalnál, néha repült egy kört, de mindig visszaült ugyanoda, aztán amikor megindult a menet, jött velünk a fecske is, néha leült egy fára, de végig jött velünk, a sírnál volt még egy beszéd, és amikor a föld elkezdett dübörögni a koporsón, a madár fölszállt, tett egy kört, pottyantott egyet a gyászolókra, aztán elröpült, de itt nem láttam semmi ilyesmit, néha egy bánatos varjú repült át az égen, nem tudom, Kobzosnak volt-e valami köze hozzájuk, szerintem azok nem az ő madarai, úgyhogy nem történt semmi különös, hacsak az nem, hogy Kó Pali este elkönnyezte magát, hogy Kobzos nem akarta elfogadni az ő javasemberét meg annak a gyógyszerét, és biztos azért lett ilyen a vége, de aztán a töltött káposztánál megnyugodott egy kicsit, csak én lettem nyugtalan, mert Pali azt mondta, hogy már nem iszik bort, ezt én elképzelni sem tudom, azt mondta, ezt a néhány kortyot is csak a Kobzos túlvilági egészségére hörpinti, csak néztem, nahát, Kó Pali és az absztinencia, ez nekem magas, mint békának a torony, amelynek a tetejéről szép lassan körbeforogva az erdőket látni Révfülöp fölött, meg a tanúhegyeket, egészen a Szigligeti-öböl, gyönyörű látvány, csak a béka ebből nem lát semmit, szegény, ugyanígy Gábor barátomnak hiába próbáltam magyarázni, hogy miért csináltam úgy az előadásomat, ahogy, ő folyton csak azt ismételtette, ő csak egy villanszerelő, és neki ez az egész smafu, nem is érti, hogyan tölthetem ilyen hiábavalóságokkal az időt, minden- esetre szeressük a bort, mert az a barátság itala, ebben legalább egyetértet-tünk, nem úgy, mint Balázssal, aki makacsul kitart amellett, hogy egy árva, bűdös szót sem ért Pilinszkyből, na ezt végképp nem értem, ő nemcsak hívő ember, de van vagy három diplomája, és olyan világítóan okos vagy okosan világító, mint az esthajnalcsillag, akkor hogy a fenébe van ez az egész, lehet, hogy ez nem tanulás kérdése, lehet, hogy egyszerűen hiányzik belőlük az, ami

a líra, mint belőlem is hiányzik, ami matematika, bár ez sem igaz, mert vagy egy emberöltő előtt a gyönyörű nevű Corradi Keresztély, aki elméleti matematikus volt, hallva a Petőfi-összeállításomat, rendkívüli matematikai érzékemet dicsérte, ahogyan az egyes részeket egymás mellé illesztettem, én meg csak hüledeztem, hogy én és a rendkívüli érzék, de Corradi kiselőadást tartott, azt mondta el, hogy az illesztések mikéntje a legújabb elméleti matematika kutatási tárgya, és attól kezdve nekem nosztalgiám lett, hogy te jó Isten, miért buktam akkor meg matematikából, hol siklott ki az én tüneményes pályám, mi minden lehettem volna, ha, de ha egyszer nem volt tudomásom a rendkívüli ízémről, nem volt, na, merthogy annyit értek a matekhoz, mint hajdú a harangöntéshez, úgyhogy marad a vers meg a színház, sajnos, hála isten, így nem kellett keresztülgázolnom a nagy kilátástalanságon, száraz lábbal érhettem át a túlsó partra, de jó, hogy végre tudtam venni gumicsizmát, az egész városban nem kapni, csak nőit, egy helyen láttam, a norvég vagy svéd, nem is tudom, melyik mintaboltban, ja igen, a Hely Hansenben láttam egyet, ronda volt nagyon és tizennégyezret kértek érte, ez meg sokkal szebb, és potom ötszáz volt az ára, úgyhogy mostantól nem lesz vizes a fuszeklim, ha a reggeli kutyasétáltatásnál deres a fű, vagy esik az eső, mint tegnap is, fejemre húztam az anorák csuklyáját, de mikor kiértem a tóhoz, és megláttam a ködöket meg a párát a víz fölött, meg ahogy a nap keresztülsütött ezen az egészen, ezüstbe borult minden, csak a madárhangokat lehetett hallani, egyébként csönd volt, hátrahajtottam a csuklyát, beletartottam az arcom a lassú esőbe, és hagytam, hogy a cseppek végigcsurogjanak a hajamon meg a nyakamon, és egyáltalán nem is jutott eszembe, hogy megfázhatok, és akkor jaj, mi lesz a szerdai előadással, de nem fáztam meg, úgyhogy, ha az Isten is úgy akarja, lesz szerdán előadás, csak meg tudnám csinálni, amit kigondoltam, ez az egész olyan bonyolult, hiszen nem is volna szabad mozdulatlaná rögzíteni valamit, azon erőlködni, hogy mindig ugyanolyan legyen, ez nem az én világom, de ki tudja, eszembe jut-e spontánul az, amitől hiteles lehetne az egész, meg aztán hagyják-e, hogy eszembe jusson, nem terelnek-e valami más felé, persze abból is kisülhet valami jó, csak nagyon észnél kell lenni, nem véletlenül fohászkodom én mindig jó közönségért, akiktől akár röpülni is lehet, ha szerencsém van, a múltkor láttam a Hagyományok Házában a Tatát, jött föl a lépcsőn, magyarázott a mellette haladóknak, közben úgy gesztikulált mind a két kezével, mintha repülne, szóval repült fel a lépcsőn, könnyedén, pedig rendesen benne van a korban, de mi az neki, én ott voltam a hetvenedik születésnapján, amikor valakivel fogadott, aztán nekifutás nélkül, helyből átugrotta az asztalt, úgy megörültem neki, hogy látom, a végén, mikor el akartam búcsúzni tőle, hogy megyünk haza, azt mondta, mész a fenét, jössz le velem a büfébe, én fröccsöt iszom, te amit akarsz, hozd az asszonyt is, mi az, beteg, hogy vizet iszik, rendes tőletek, hogy ilyen eseményekre jöttök, és mikor jössz már el hozzám egy jót dumálni, ne hozz semmit, rengeteg jó borom van, borlovagrend tagja vagyok, ha nem tudnád, majd kajálunk is valamit, mondd, bírod még a bort, mondtam, bírnám, csak tudod, nem véletlenül vágtak ketté, mint a kolbászt, vigyázni kell, szóval inkább a minőség, jaj, emlékeszem, amikor ezt a szót mondtam a Márai-darabomban, mikor a kis nápolyi srác a narancsot akarja rászózni az íróra, kétszer drágábban, mint az üzletben, és én egyszerre voltam kissrác és öreg író egy

időben, akkor tudtam, miért ez lett az én sorsom, miért akarok minden sorsba belebújni és kipróbálni, átélni és átéltetni, Ruszt Jóska mondta először, hagy abba ezt az imitációt, emlékezzél, vakarj ki magadból valamit, aki voltál, abból építs valamit, ami igazi, ezért dicsértek meg a fiúk még gyerekkorukban, papa, te jobban játszol velünk, mint bármelyik gyerek, hogy csinálod, nem tudom, csak játszom veletek, csak emlékezem, hogyan kell játszani, nem is szerettem soha azt mondani, hogy dolgozom, mert ez, ez nem munka, mert ez a játék, ez sokkal nehezebb, mintha munka lenne, közben meg könnyebb is, csak nagyon kell figyelni, hogy igazi legyen, és nem csalás és ámitás, és ez a sok hülye felnőtt meg azért lett sok hülye felnőtt, mert elfelejtett játszani, már nem tudja, hogyan kell, vagy talán még van egy-kettő, aki emlékezik erre-arra, mégis rosszul csinálja, mert nem figyel eléggé, ezért mondtam a gyerekeknek, jaj, ne akarjatok felnőttek lenni olyan hamar, addig örüljeteK, amíg gyerekek vagytok, ami utána jön, az már legtöbbször nem az igazi, emlékezzetek Gerébre a Pál utcai fiúkból, milyen magányos lett, amikor a többiek megtudták, hogy elárulta a grundot, amely egy játék haza volt, de ők úgy hittek benne, hogy képesek voltak meghalni érte, mint szegény nemescek csupa kisbetűvel, csakhogy ebben az egészben az a legrosszabb, hogy egy idő után a legtöbben csupa nagybetűvel akarnák írni a saját nevüket, és észre sem veszik, hogy ők, a nagy, komoly felnőttek negyedannyit sem érnek már, mint azelőtt, talán ezért lázad minden kis fiatal ellenük, mert még igazi valójukkal érzik, hogy amazok valahol leadták, amiben azelőtt hittek, és félig sem igaz, amit prédikálnak, amikor érvényt akarnak szerezni a fene nagy akaratauknak, csakhogy a srácok érzik, hogy akik mondják, nagyjából érvénytelenek mint az igazság hites igehirdetői, egyszer, még a Kata foglalkozásán hallottam, amikor két lánytestvér beszélgetett, az egyik három, a másik öt, a nagyobbik mondta a kicsinek, hogy te, izécske, légy szíves, mesélj nekem a mennyországról, mert én már kezdem elfelejteni, és bummm!, én úgy maradtam, sóbálvánnyá váltam attól az öt éves kislánytól, hogy mi mindent tud hozzám képest, meg a többi nagyképűhöz képest, ezért szeretek a gyerekek között, és ezért szeretek játszani, túlkoros gyerekként meg sohasem felnövő, reménytelen felnőttként, mutáló vénemberként, ezért gyanakszom folyton, amikor komoly felnőttek között vagyok, mert érzem a hamisság szagát, a nagyképűség szellőzetlenségét, a katedra recsegését, és mindig azt lesem, mikor csúszik meg a világnagy fontosságú linkelő, a kifizetés nélküli akadémiakoptató mikor káromkodja el magát, amikor égbe emelt orra miatt nem látja a küszöböt és megbotlik, és egyszeriben elveszti vélt tartását, és ilyenkor mi, javíthatatlan rosszcsontok vigyorgunk és roppantul helyrebillentnek érezzük az igazságot, amikor a már úgyszólván meztelen király kizárólag elbillent koronájára ügyelve nekimegy az ajtófélfának és beleveri az orrát, mert az én összes barátom, aki igazán az volt, az valahol mind olyan volt, mint én mert időtlen és szokatlan és kivételes és rendhagyó és megbotránkoztató és igazmondó lenni akkor is, ha csak kára és hátránya származott belőle, mert mindnyájan alkotó emberek voltak, és nem muszájkarrieristák, mert a világ már csak így zötyög, mert a főnök meg az asszony ezt várja el, mert naponta látom, a valahaiak, akik már nem maiak, hogyan bánják, hogy amikor elérkeztek a váltóhoz, rossz felé fordultak, ami akkor egyedül helyesnek látszott, ma már tudják, hol tolták el, csakhogy nem lehet visszacurukkolni a váltóig, mialatt

ezek az én barátaim mind ezerszer nehezebb és súlyosabb életet éltek, mint az átlag, minden, amit letettek, sokszorta nehezebben ment, mint ahogy valójában kellett volna mennie, az a néhány pedig, akinek egy hajszállal könnyebb volt, annak valahogyan szerencséje volt, pedig igazán mindent elkövetett, hogy kiérdemelje a nehéz sorsot, most neveket kellene mondanom, de nem mondok, akik értik, miről beszélek, azok tudják, kikről beszélek, akik meg nem, azoknak úgymint mindegy, jó részük már úgymint kint van a temetőben vagy eltűnt valahol a nagyvilágban, pedig élni szerettek volna, és nem megélni, de arra a rosszcsontoknak ritkán van lehetősége, pedig de más lenne a világ, ha egyszer ők állhatnának a katedrán, ők beszélnének a gyerekekhez meg az emberekhez, ők hoznák és tartatnák be az igazi törvényeket, és talán akkor nem lenne szükség szerencsenmosdató ügyvédekre és sunyi csendestársakra és mutyira, és „ha elhiszed, amit hazudok neked, én is elhiszem, amit hazudsz nekem”-re, de hát egészen más manapság a folyómedrek lejtése, máshonnan fújnak a szelek, és ez egészen biztos, hogy így marad addig, amíg, a nem kívánt törlendő, mert menj csak és nézd meg, ha tudod a Fellini *Bohócok* című filmjét, de nem tudod, megszereshetetlen, megnézhetetlen, úgy sejtem, azért, mert akik eltűntették, nagyon is tudják, miről szól, soha senki még így nem ábrázolta az emberi játékosságot, esendőséget, emberszeretetet, nagyvonalúságot, kiszolgáltatottságot, jókedvet és szomorúságot, mint ez a film, a soha fel nem nővők, a rendhagyók, a mégis egyedül érvényesek szemszögéből, Fellini tudott valamit az emberről, amit csak nagyon kevesen, és ki is merte mondani, úgy, ahogy talán senki sem, de hiszen én is tudtam mindezekről, amikor még nem is tudtam semmiről, mit gondolsz, miért játszottam idétlennél idétlenebb játékokat, miért tanultam csak azt, amit szerettem, és miért nem érdekelt, ami nem volt igazán az enyém, miért voltam képes kegyetlen verekedésekbe bonyolódni vélt, de többször valós igazam védelmében, miért kerestem nehéz, nem járt utakat, bevált valóságosok helyett, miért kerestem olyan elfoglaltságokat, játékokat, sportot, időtöltést és hivatást, ami rólam szólt, egyedül, miért indiánoztam, miért voltam magányos hosszútávfutó, sífutó, kerékpáros, hegymászó és versmondó és színész, miért ülök itt most is egyedül, de soha nem magányosan, hogy mindezt kiöklendezzem magamból, miért akartam olyan nagymamámféle becsületes szegény lenni, amilyen ő volt, miért kerestem olyan emberek társaságát, ahol én vagyok a legkönnyebb fajsúlyú, emberekét, akikre csak felnézhetek, akikhez mindig is fel akartam nőni, miért példaképem még mindig nemecek ernő csupa kisbetűvel, és miért, hogy most, amikor megint jön a karácsony, itt ülök, és csak mondom a magamét nektek, akiket szeretek, ez megint Karinthy, és akkor egyszerre csak megszólal a vállamon a krampusz, persze, ma van Mikulás, szóval megszólal, és azt mondja, mondd csak, ízébizé, nem gondolod, hogy itt lenne az ideje a szádat befogni, he?

Hajtman Kornél

steril

ott sétáltam én is
 a művirágokkal kirakott réten
 drótokon kitömött galambok
 gipszangyalok eunuchhangon énekelnek
 a vattafelhőkön ülve
 mélyen szívom magamba a
 vastüdőm oxigénjét
 és egy marionettbaba megcsókolt

életmű

óvodáskorom óta origamizok
 soha nem érdekeltek az autók
 a játék katonák
 virágkötő lettem
 tökéletes koszorú
 a síromra
 ez érdekelt
 nem sikerült
 a virágokat a kurváknak adtam
 a hervadtnak is tudtak örülni
 temetésemre is eljöttek
 hajukban száraz virág
 körém feküdtek
 elkészült

Saitos Lajos

Bor és ecet

Ugyan mi
mámorítóbb
a bor vagy az ecet

a bortól eszeveszetten
megrészegülsz

az „ecet”
maga az emlékezet.

Lábnyom

Tűzből felpattanó szikra
fölszálló paradicsommadár
a nyár hozadéka

ahogy kilépsz a kapun
visszatérsz gondolatban

heves zivatarok mossák lábad
nyomát is el – az időben...

Mind meglakol

Ahány költő
mind büntetve van
álmatlan éjszakáival

ki néhányval
ki valahánnyal

„érdeme” szerint mind
meglakol mind meglakol.

Az ég madarai

Az ég madarai
a szemközti malomsiló
peremén gubbasztanak

hajnali órán júniusban
s ahogy följön a nap
fölrebbenek ők is

segítenek az aratóknak
a betakarításban...

Áttűnő terek

A Fugában, a Budapesti Építészeti Központ galériájában tekinthettük meg a tél közepén a Magyar Vízfestők Társasága *Személyes tereim* című kiállítását, amelyen több mint harminc alkotó tárja a nagyközönség elé munkáit. A tárlatról meg kell még jegyeznem, hogy nemcsak dokumentál, nem csupán áttekintést nyújt a tagság munkálkodásáról, de missziót is teljesít: ráirányítja a figyelmet a műfajra. Szomorú tény ugyanis, hogy a témával foglalkozó biennálék vagy régen megszűntek (mint az esztergomi pasztell biennále), vagy fokozatosan elsorvadnak (mint az egri akvarell biennále).

Az anyag méltatása előtt érdemes néhány pillantást vetnünk az akvarellfestés történetére. A technikáról szükséges tudnunk, hogy – miképpen a neve is mondja – vízben oldódó festékekkel való munkát jelent, és a legfontosabb jellemzője a transzparencia, vagyis az, hogy a fehér (vagy enyhe tónussal ellátott) papírlap áttetszik a felvitt festékrétegen, így biztosítva a könnyedséget, levegős hatást. Ezzel szemben az ugyancsak vízben oldódó gouache, mivel fedőfesték, statikusabb, nem olyan friss és áttetsző, mint az akvarell. Természetesen napjainkban a művészek e két klasszikus technikát keverik, sőt más anyagokkal is kiegészítik.

Köztudott, hogy már az egyiptomiak is festettek akvarellal, Európában azonban először a reneszánsz művészek használták magas fokon, vázlatokat és tanulmányokat készítettek vele. E korai, reneszánsz művek közül talán a leglátványosabb Dürernek Bécsben, az Albertinában található nyulas lapja. A vízfestés önálló műfajjá azonban csak a 18. században, Angliában vált, Constable és Turner munkásságát követően. Népszerűsége a következő században sem csökkent, a 20. században viszont némileg a háttérbe szorult, ám ennek ellenére olyan festők kedvelték, mint Chagall és Kandinszkij.

Nálunk a biedermeier korban a tájképek és a portrék készítésének volt meghatározó eszköze, többek között Barabás Miklós és Zichy Mihály is szívesen használta. A két háború közötti időszakból megemlíthetjük Bernáth Aurél és Szőnyi István munkáit, illetve a háború után Gadányi Jenőéit, vagy a figuratív, később nonfiguratív kompozíciókat készítő Bartha Lászlóéit.

E rövid ismertető után visszatérve a kollekcióhoz, megállapíthatjuk, hogy mindenekelőtt az idősebb és a középgeneráció preferálja ezt a gyors, könnyed és elegáns ábrázolásmódot, sőt az is feltűnik, hogy több a nonfiguratív, mint a figuratív mű a kiállításon.

Belépve az ajtón elsőnek Kovács Péter Balázs négy darab lendületes, expresz-szíven kivitelezett, hangsúlyos kontúrú, egyszerre elvont formákból (kör, ovális, háromszög) építkező, ugyanakkor tárgyakat is megidéző, térbe forduló, tüskés szélű munkáival találkozunk. Végh András *Kertem* című képén szépen egymás alatt sorjáznak a motívumok, olyan hatást kelteve, mint a papírra vetett titokzatos írásjelek. Csak amikor közelebb léptem hozzá, akkor tűnt fel, hogy ezek a dekoratív egymás mellé, alá és fölé helyezett rózsaszín és sárga alakzatok apró, szelíd gesztusokkal megfestett stilizált virágok. A tárgyak, így láda vagy téglalap, illetve egymásba zárt kék és sárga körformák uralják Luzsicza Árpád alkotását. Bukta Imre a tőle megszokott realitásérzékkel festi meg a vidéki élet történéseit, ami nem

véletlen, hiszen évek óta foglalkoztatja a téma. A hasonló jellegű, akvarellal és ceruzával készült műveiből néhány éve több tucatot mutattak be a Godot Galériában. Az *Öreg almáskert* napjaink korántsem idilli falusi világát idézi meg: előterében megfáradt asszony ül, körülötte ládák, a háttérben pedig almafák sora zárja le a képteret. Stefanovits Péter szürrealis-szimbolikus lapján egy (függöny)rúdra akasztott drapéria lebeg, amelyen – mint egy térképen – kereszttek és egy templom apszisának alaprajza tűnik fel (*Befogadás*). Zöld Anikó lapjának sejtelmes kapuja a létből a nemléthe vezető utat szimbolizáló átjáró. Ugyanez a téma, a kapu jelenik meg Butak Andrásnál is. König Frigyes aprólékosan, szinte naturáisan megfestett város- és életképein a 19. századi orientalista műveknek nemcsak tematikus, de stílárís hagyományait is követi. Nádas Alexandra kéz tartotta házat elénk táró munkája viszont asszociatív szürrealizmusával győz meg. Gaál József, mint általában, most is archaizál, gomolygó formájú, titokzatos figurája olyan, mint egy felhő-gólem (*Térbe vetett árny*). Bikácsi Daniela egyre tökéletesebben és meggyőzőbben festi – akárcsak Krajcsovics Éva – a szűkszavú, minimalos alkotásait (*Uszadék 1*). Mayer Berta a képmező átlójára helyezett téglalapformával (benne piros ruhás lánnyal) teszi mozgalmassá a képteret. A kollekción figyelemre méltó darabja Jávor Piroska vegyes technikával létrehozott színtéglákból álló kollázsa. Kovács Albert sokadszor tér vissza Übü történeteihöz. Szokatlan vízfestékekkel kivitelezve látni Kovács Attila vizuális szintaxist kutató, strukturális témáit. Fehér László sziluettrajzot készített Tót Endréről, háta mögé művészetének egyik meghatározó emblémáját, a nullát, a zérót helyezve. Magyar Gábor művészete egyik gyakori motívumának, a cseppformának egy újabb változatát mutatja be. Szily Géza fejsziluettei egyszerre dekoratívák és jelképesek, Csurka Eszter pedig félprofilból festett, barna háttérű női portréján az úsztatásos technikával kísérletezik. Sajnos területi korlátok miatt nem tudom valamennyi munkát megemlíteni, nem hagyhatom ki viszont a sorból Nagy Gábor, Ványai Magdolna és Wágner János alkotását.

Több, a közelmúltban elhunyt kolléga emlékét, művészetét kívánta megidézni a rendező Szily Géza azzal, hogy műveiket kiállította a belvárosban. Karátson Gábort egyaránt foglalkoztatta a buddhizmus (gondoljunk csak Lao-ce-fordítására) és a biblia, melynek történeteit gyakran illusztrálta. Márk evangélistától vett idézet a címe a kombinált technikával (ceruzával, vízfestékekkel) megörökített figurás vázlatának is. *Szikora Tamás* örök témájából, a dobozképeiből láthatunk néhány mutatós darabot. Rákóczy Gizella pasztellszínű (barack, sárga, zöld, kék) paradox, önmagába záródó labirintusa a tárlat egyik legtitokzatosabb, ugyanakkor legnívósabb műve. Simsay Ildikó fehér kutyás pasztellje egyszerre jelkép és életkép. Lantos Ferenc geometrikus motívumokat megjelenítő lapjai az én olvasatomban nagyobb képeinek tervei.

Nem ildomos a szerzőnek saját szövegét magyarázni, de most mégis ezt teszem. Az olvasók ugyanis joggal vethetik a szememre, hogy méltatásomban túl sok a leírás. Ebben az esetben szándékosan törekedtem arra, hogy minél több művet megemlítsék, ugyanis a kiállításához nem készült katalógus. És azok a tárlatok, amelyeket nem dokumentálnak, amelyekhez nem nyomtatnak katalógust, bármilyen nívósak is, lassan feledésbe merülnek. Reméljük, hogy rövid írásom, ha megállítani nem is tudja, legalább késlelteti a folyamatot, annál is inkább, mert a tárlat napjaink víz- és akvarellfestészetének nívós dokumentuma.

Lóska Lajos

MAYER BERTA | ANZIX

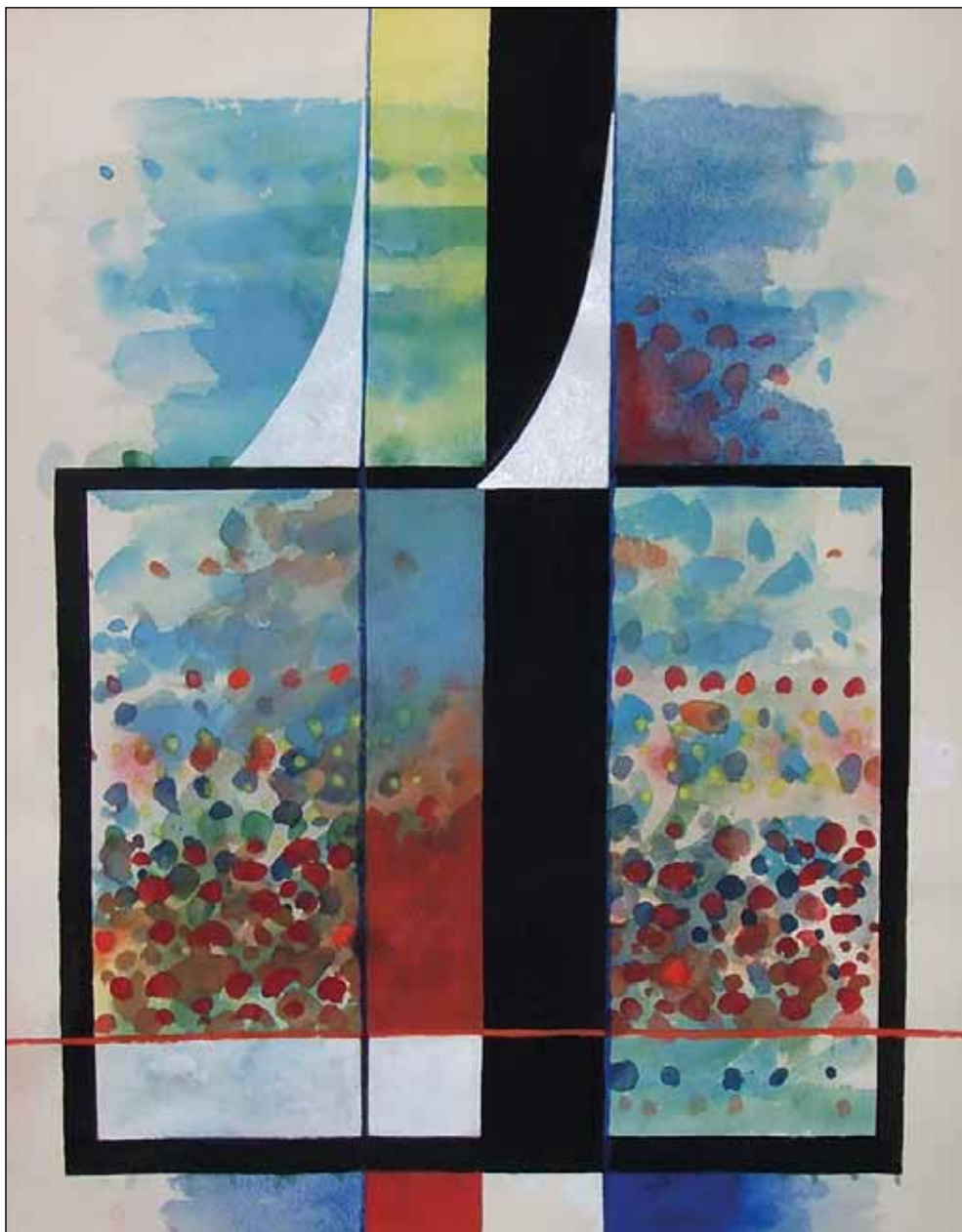
KRAJCSOVICS ÉVA | TAKARÁSBAN

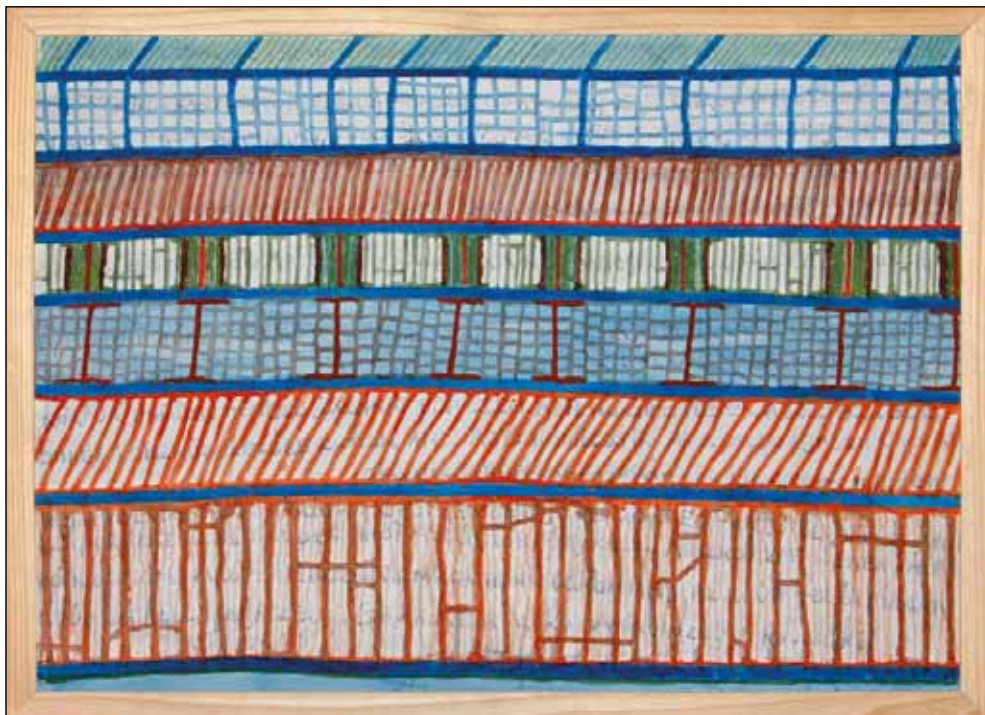

HAJDÚ LÁSZLÓ | KÖZÖS KÖZÉPPONT

SZIKORA TAMÁS | FEKETE-VÖRÖS KÉP

KOVÁTS ALBERT | ÜBÜ-TÁBLA

LUZSICZA ÁRPÁD | TÉR-LÁTOMÁS

BUKTA IMRE | ÖREG ALMÁSKERT

ZÖLD ANIKÓ | TITKOK KAPUJA

Radha Bharadwaj

Székényország

Színdarab – három felvonásban

ELSŐ FELVONÁS

Első szín

A színházban sötétség honol és a függönyök leengedve maradnak, mialatt a következő hangok hangzanak fel és elhalnak: egy mély, hosszan tartó nyöszörgés; egy távoli sikoly; leöblítenek egy WC-t; hangos, búgó hang, hasonló egy fúrógéphez; léptek zaja; egymással társalgó férfiak hangja; kulcscsörgés; székeket vonszolnak a padlón. A hangok mindenhol áradni hallatszanak, és a halmozott hatások félrevezetőek a közönség számára.

Ezután két hang, mindkettő férfié, beszélgetésbe kezd. Az egyik reszelős, durva, a másik finom és kellemes.

RESZELŐS HANG ...ha kell még valami, most mondd! Tíz percen belül indulok.

KELLEMES HANG Lássuk... Azt hiszem, minden megvan.

RESZELŐS HANG Egyenesen a szaunába megyek. Semmi sem esik jobban – ez után a szar után!

KELLEMES HANG Nem lesz már szükségem rád.

RESZELŐS HANG Bon nuit.¹

A függöny felgördül. A színpadon továbbra is sötét van. A kékesfekete sötétségben egy fehér hálóinget viselő, betömött szájú, bekötött sze-

mű, megbilincsett NŐ alakja dereng. Egy másik sarokból egy öltönyös FÉRFI figyelni őt. Egy pillanatra végigméri a nőt, aztán kivessi a szájából a tömést, és visszavonul a sarokba, ahonnan őt nézi.

NŐ (száraz, rekedt hangon) Levenné a szememről a kötést? (A Férfi hallgat.) Lehet... Beszélhetnék a... (Határozottan.) Beszélni szeretnék... (Még határozottabban.) Beszélni akarok a parancsnokkal, kérem.

FÉRFI Én vagyok a parancsnok.

NŐ Hol van?

FÉRFI Itt. A jobbján.

A nő nekiütközik valaminek – erősen. Felordít a fájdalomtól.

FÉRFI Már mint a balján. Megfeledeztem róla, hogy az ön jobbján az én balom, és vice versa. Az ön versái az én vicéim, és vice versa...

Elneveti magát a sötétben, mintha csak viccelődne. Majd a nőhöz lép és talpra segíti.

NŐ Levenné a kötést a szememről? Kérem.

A „Kérem” gúnyosan hangzik. Most a férfi leveszi a kötést. Éles, fehér fény árasztja el a színpadot. A nő hunyorog, ahogy alkalmazkodik a hirtelen, vakító fényhez. Megfigyeli a helyszínt: egy kicsi szoba, mennyezettel a színpad közepén. A jobb oldali

¹ Jó éjszakát! (franciául)

fal túloldalához egy nagy különös szerkezetet erősítettek, amely olyan, mint egy hangszóró; ezt nem lehet látni a szoba belsejéből.

A szobában két szék áll egymással szemben, köztük egy asztal. Az asztalon a következőket találjuk: termosz, asztali lámpa, dosszié, jegyzettömb és egy toll, kazettás magnó. Egy akatátáska pihen a padlón a szőnpad jobb felén lévő széknél. Egy behorpadt grillsütő és egy nyitott szerszámosláda is van a szobában. A szoba távolabbi sarka felé, ahol a mennyezet lejteni látszik, egy fémhorog látható, amelyen egy sötét felöltő nyugszik. Néhány gőzelvezető cső kereszteződik a mennyezeten; fémláncok tekernek a csövek körül, a végük épphogy lelóg. Összességében egy hétköznapi, kifejezetten egyhangú szoba. Az egyetlen rendkívüli dolog a tárgyak szokatlan összeválogatása.

A nő a harmincas évei közepe felé jár; törékeny, furcsamód kislányos. A férfi a negyvenes évei végét tapossa; egyszerű, cingár férfi, akinek olyan az arca, mint egy csuklyás szerzetesnek.

A férfi és a nő egy másodpercig egymásra merednek, azután a férfi kioldja a nő bilincseit. A férfi közelsége nyugtalanná teszi a nőt, és a férfi ezt tudja. Nagyon óvatos, hogy ne érintse meg a nőt jobban a kelletténél. Leülnek; a férfi a szőnpad jobb oldalán van (rendezői bal), a nő a bal oldalon (rendezői jobb), és az egész jelenet olyan érzést kelt, mintha sakkjátékhoz készülődnének: mozgás, ellenmozgás.

NŐ (kábulatlan) Mikor hozták ide? Még... tegnap van...?

FÉRFI (mosolyog) Nem, ma már ma van. Valójában este.

NŐ Múlt éjjel hozták ide. Azt hiszem, múlt éjjel történt. Néha olyan,

mintha két éjszaka vagy két hete lenne. Akár két hónapja...

FÉRFI Nem. Múlt éjjel hozták ide.

A nő megemésztí az információt. Aztán beszélni kezd, azon a gyors, kimért módon, ahogy az beszél, akit előnt a méreg.

NŐ A házamhoz jöttem, amikor ágyban feküdtem. Egy férfi pisztolyt tartott a fejemhez és megbilincselte. Egy másik bekötötte a szemem és betömte a szám. Elhurcoltak a saját otthonomból. Útban idejövet megütöttek, leköptek, a hajamat cibálták, kicsavarták a karomat, a lábamba csíptek. Ott hagytak állni egy szűk, fagyos szobában, amely nem volt nagyobb, mint egy... egy... (kis szünet) egy beépített szekrény. (Szünet.) Nem adtak semmi hatósági igazolást a letartóztatásomról. Megtagadták, hogy beszéljek az ügyvédemmel... vagy bárki mással odakint. (Szünet.) Miért vagyok itt?

FÉRFI (sokára) Mondja el maga!

NŐ (döbbenet) Hogy érti?

FÉRFI (a dossziét olvasva) Itt azt olvasom, hogy ön gyermekregényeket ír. (Szünet.) Másféle dolgokat is ír?

NŐ Mint például?

FÉRFI Ó... Politikait, például.

NŐ Nem. Szinte semmit sem tudok a politikáról.

FÉRFI Az jó. (Szünet.) Mármint, jobb, ha nincs róla fogalma, mint ha csak félig-meddig... Valamint, nem tagja semmiféle földalatti csoportnak vagy bárminek?

NŐ Nem.

FÉRFI Akkor mondja meg, mit keres itt!

NŐ Én ugyanezt kérdezem. (A férfi hallgat.) Ez nevetséges!

FÉRFI (rövid szünet után) A történeteiben politizál?

NŐ *(hitetlenkedve és mérgesen felnevet)* Hétéveseknek és nyolcéveseknek írok!

FÉRFI Valóban? A gyerekek a propaganda legjobb gyűjtőedényei. „Bármit megtehetsz a gyerekekkel, amíg játszol velük.” Ki mondta ezt?

NŐ Bismarck. *(A fejét ingatja.)* Ezt nem hiszem el! *(Nyugodtan; még mindig egy racionális világban hisz.)* Nézze! Menjen, vegye meg a könyveimet és olvassa el őket! Most elmegyek.

A nő feláll és a „negyedik” fal felé sétál. A férfi a szemével követi őt. A nő szembenéz a közönséggel, a színházra tekintve, mintha a sötétségen át kémlelné a semmibe. A férfi lecsap a nő bizonytalanságára.

FÉRFI *(torkát köszörülve)* Talán hibát követtünk el. Nem sűrűn fordul elő, de olykor... Ha a fiúk túl sokat ittak... Talán rossz utcába fordultak be, rossz házba mentek be...

NŐ *(hitetlenkedve)* Rossz utcába fordultak be...?!

FÉRFI *(vállat von)* Őszintén sajnálom. Ön elmehet...

A nő a férfit mered, mintha csak azt mondaná: „Nincs szükségem az engedélyére!” Kilépni készül a proscéniumba (a színpad elülső, nézőkhöz közeli része).

FÉRFI *(sima modorban folytatja)* ...amint megkapta a hivatalos bocsánatkérést.

NŐ *(gyanakorúan)* Az mi?

FÉRFI Egy levél ennek a részlegnek a vezetőjétől, amelyben bocsánatot kér a tévedésünkért.

NŐ Mennyi időt vesz igénybe?

FÉRFI Épp most gépelik.

NŐ Maga... Maga vallatott engem, mint egy közönséges bűnözőt, mi-

közben jól tudta, hogy bocsánatkéréssel tartozik nekem?!

FÉRFI *(félénken elmosolyodik)* Az eljárás. Sohasem lehetünk elég biztosak.

A nő visszatér a székéhez. Didereg. A férfi leveszi a zakóját és odanyújtja neki.

FÉRFI *(a nő hezitál)* Nem, nem, ragaszkodom hozzá. Már hozzászoktam ehhez a helyhez. Nézze meg magát, szegény gyermek! Kék az ajka...

A férfi egy csésze erőlevest tölt a nőnek a termoszból. Ő mohón érte nyúl, de aztán fegyelmezi magát, és finoman elfogadja.

FÉRFI *(kuncog)* Láttam magát úgy... úgy... ó, azt hiszem, két éve. A Harmadik utcai könyvesboltban. Nem tudom, mi volt a neve... Aláírásokat osztogatott. Mennyi gyerek! Mind a térde körül tömörült... Maga felkapott egy kövér fiút és megcsókolta. A fotó benne volt az újságokban másnap.

NŐ Elnézést, de igazán nem vagyok abban a hangulatban, hogy társalogjak. *(Gúnyosan.)* Tudja, nem tehetek róla. Egész éjjel be voltam ide zárva, mindezt azért, mert maguk hibát követtek el. Először is fel fogom hívni az ügyvédemet...

FÉRFI A bocsánatkérő levél mindent tisztázni fog...

NŐ Maga szerint a maguk bocsánatkérő levele elég?! Vádat fogok emelni – különösen *vele* szemben...

FÉRFI *(mintha zavarban lenne)* Mijét fogja emelni, kivel szemben?

A nő láthatólag elundorodik a férfi szexuális utalásától, de a férfi valóban zavarodott.

NŐ Azt mondtam, vádat em... Panaszt fogok tenni – ellene. Aki itt volt. Nem láttam, de megismerem a hangját.

FÉRFI *(felvesz egy tollat)* És milyen volt a hangja?

NŐ Mint... Mint egy eldugult csatorna.

FÉRFI *(miközben a dossziéba ír)* „Egy férfi olyan hanggal, mint egy eldugult csatorna.” *(Felnéz.)* Mit tett?

Ahogy a nő válaszol, a férfi kötelességtudóan irkálja a szavait a jegyzet-tömbjébe.

NŐ Ó... Ó volt, aki megütött, mikor megpróbáltam leülni, és aztán ő... megcsókolt. A mocskos kezeivel a hálóingem alá nyúlt, és... megkarmolt... Egyszerűen nincs rá más szó.

FÉRFI Megerőszakolta önt?

NŐ Nem.

FÉRFI Csak molesztálta? Így van? *(A nő bólogat, fejét lehajtva.)* Ez különös. Egyetlen női foglyunk sem panaszkodott ilyesmire. A mi embereink nem csinálnak ilyet. Ők szigorúan profik...

NŐ Nem hazudok...

FÉRFI Bizonyára nem. Talán képzelte.

NŐ Nem!

FÉRFI Tudja, maga nagy képzelőerővel rendelkezik. *(Túlharsogva a nőt.)* Egy nap börtön után minden időérzékét elvesztette – nemrég lelkesen hangoztatta, hogy két hónapja van itt... *(Csodáló tekintettel.)* Ezért olyan jó író. Képzelt...

NŐ Nem! Megvannak a körömnymoi az egész...

FÉRFI *(előrehajol)* Láthatnám őket?

NŐ *(elhúzódik)* Hadd vizsgáljon meg egy orvos!

FÉRFI *(elteszi a jegyzet-tömböt)* Jól van. Ne aggódjon! Ki fogjuk vizsgálni. Még erőlevest? *(A nő kelletlenül bólint.)* Rum van benne. Felmelegíti, nem igaz?

A nő felhajtja a második csésze levest. A férfi egy könyvbe temetkezik.

NŐ *(türelmetlenül kopog az ujjával az asztalon)* Ide hallgasson! Menynyi időt vesz igénybe a levél?

FÉRFI Miféle levél?

NŐ *(felfelé tekintve)* A bocsánatkérő levél.

FÉRFI Ó, az.

A férfi kinyitja az aktatáskáját, és egy borítékot nyújt át a nőnek. Ő döbbenten nyitja ki, elolvassa a benne lévő levelet, és a férfit néz.

NŐ Ez a bocsánatkérő levél... *(Vád-lón.)* Mindvégig magánál volt.

FÉRFI *(őszinte tanácsalansággal)* Igen.

NŐ *(idegesen)* Miféle játékot játszik maga? Magát is jelenteni fogom...

FÉRFI Nem játszom játékokat. Mondtam, hogy nálam van a levél.

NŐ Azt mondta, éppen gépelik. Itt tartott, hogy várjak rá...

FÉRFI *(csillapítva őt)* Nagyon élénk a fantáziája. Maga mondta, hogy vár egy ideig. Én is összezavarodtam. Miért akar ez a nő maradni, mikor elmehet? Azt hittem, talán jólesik az erőlevesem – vagy a társaságom...

NŐ Egyik sem! *(Szünet.)* Sosem tapasztaltam még ilyen felfordulást ebben az országban! Részeg katonák rohagnak mindenhol és ártatlan embereket tartóztatnak le, hallucináló főtisztek, mint maga...

FÉRFI *(szelíden)* Tényleg vigyáznia kéne, mit mond, kedvesem. Nem lehet elég óvatos manapság. *(Az ujját az ajka elé tesz, halkán.)* Még a falnak is füle van.

A nő körbejárja tekintetét a falakon. A fények vibrálni kezdenek, amitől úgy tűnik, mintha a falak közelítenének hozzá. A küszöbön álló veszély érzetétől visszahajítja a zakót a férfinak, odafut az ajtóhoz és megpróbálja kinyitni.

NŐ Nyissák ki az ajtót! (Üvölt.) Nyissák ki az ajtót! Nálam van a bocsánatkérő levél!

Az ajtó nem enged. A nő összeroskad, és tehetetlenül néz a férfit. A férfi odadobja neki a zakóját. Az eltalálja az arcát, és rongykupacként esik a földre.

FÉRFI Jobb, ha melegen öltözik. Sokáig tarthat...

Nem fejezi be a mondatot.

NŐ (dermedten áll az ajtónál) Hívnom kell az ügyvédemet. Hívnom kell az ügyvédemet. Hívnom kell a...

Hirtelen mély nyöszörgés hangzik fel, erősödik, majd csillapodik. Félreérezhetetlen jele annak, hogy egy emberi lény gyötrelmeket áll ki. A nyöszörgés még egyszer felerősödik – és azután sorozatos éles füttyszó kezdődik. A füttyszó különösen sürgető hatást kelt, mintha mondani akarna valamit. Keresztültör a nyöszörgésen, élesen emelkedve egy pokoli tetőpontig. A nyöszörgés elhal, a füttyszó követi a példáját – és aztán újra csend.

A nő önkéntelenül visszalép az ajtótól. Száraz nyelvel megnyalja még szárazabb ajkát.

NŐ Mi volt ez? Ez a szörnyű füttyszó?

A férfi felkel a székéből és közeledik hozzá.

FÉRFI (unottan) Ostoba gyermek. Miért nem ment el, mikor lehetett?...

Sóhaj. A következőket recitálja, mintha megszokásból tenné, de szelíden.

FÉRFI Nem hívhatja az ügyvédjét. Vagy bárki mást odakintről. Bennünk kell megbízni. Én csupán egy hatalmas gépezet kis része vagyok, és ez magára is vonatkozik. Együtt kell megtalálnunk az igazságot. Legjobb képességeim szerint fogok segíteni önnek, de a felelősség oroszlánrésze magán nyugszik. (Szünet.) A szándékos megtévesztést nem fogjuk tolerálni – habár én személy szerint bájosnak tartom a hazugságait. A nem szándékos tévedéseket erélyes jóindulattal kezeljük, és rám kell bízni, hogy eldöntsem az erély és a jóindulat mértékét. A legjobb az lenne az ön számára, ha személytelenítené, ami következik, és nem ellenségként tekintene rám, vagy áldozatként önmagára. Ne feledje, mindketten az igazságot keressük, és ebben a keresésben én vagyok a barátja, filozófusa és útmutatója.

A fények kialszanak.

Második szín

Fény. A szobán kívül egy vödör jégkocka látható, benne egy üveg bor.

A szobában a férfi és a nő egymással szemben ülnek az asztalnál. Az asztali lámpa ég, kis aranyló szigeteket alkotva a sötét szobában. A férfi egy halom élénk színű gyerekkönyvet tanulmányoz.

FÉRFI (címekeket olvas) „A törött szárnyú madár”, „A tehén, aki meg-

tanult repülni”, „A zöld szárnyú macska”...

NŐ Rendkívül politikai, nem?

FÉRFI *(további böngészés után)* Igaza van. Ezek a történetek ártalmatlanok.

NŐ Mondtam. Szörnyű hibát követ el.

A nő a széke szélén gubbaszt, rajta a férfi zakója. Látszólag nyugodt. Látjuk, hogy kezeit a háta mögött ököibe szorítja, de a férfi nincs tudatában ennek az árulkodó jelnek.

FÉRFI Nem, az lehetetlen.

NŐ Maga tévedhetetlen?

FÉRFI Nem én személy szerint. De... *(Szünet.)* Talán mégis az én hibám, tényleg. Nem keresem eléggé. Nem tartóztathatták le a semmiért.

NŐ *(kissé csípős stílusban)* Kitalál valamit, csak hogy igazolja a letartóztatásomat?

A férfi ránéz a nőre egy pillanatig. Majd elővesz egy géppel írt kéziratot az aktatáskájából, és a nő felé tolja.

FÉRFI Ez is az öné. „Szekrényország”...

NŐ Ezt még nem adták ki. Még dolgozom rajta. Honnan szerezte? *(A férfi hallgat.)* Átkutatták a lakásom, nemde?

FÉRFI Ez egy érdekes mű. Meséljen róla!

NŐ Miért nem olvassa el?

FÉRFI Érdekes hallani az írókat, amint a munkájukról beszélnek. Rejtett jelentések bukkannak fel.

NŐ Mikor gyerekeknek ír, meglehetősen egyenesnek kell lennie. Nincs helye „rejtett jelentéseknek”...

FÉRFI A gyermekek rendkívül kifinomult teremtetek.

NŐ Az én történeteim ártalmatlanok, vidámak... *(Szavakat ke-*

res.) könnyed írások. Nincs bennük nagyobb bölcsesség, mint a vattacukor... *(Elpityergi magát.)*

Ó, nem... Felforgatták a házamat?

FÉRFI Ne aggódjon! Minden rendben van. Valójában, még ki is takarították a házát, mielőtt elmentek. *(Most először ravaszság jelenik meg a tekintetében.)* Azt mondták nekem, maga elég koszos nő – haj a kádban, némi vér a WC-ülőkén. *(A ravasz tekintet eltűnik; majd ridegen és hivatalosan folytatja.)* Menstruál éppen?

NŐ Semmi köze hozzá!...

A következő történések szélesebben zajlanak le. A férfi átsiet az asztal túlsó feléhez, egyetlen szakszerű mozdulattal kezével hátracsavarja a nő kezeit, másik kezét pedig a nő hálóinge alá csúsztatja. Majd miután befejezte a vizsgálatot, elengedi a nőt. A nő a szoba távoli sarkába menekül.

FÉRFI Nem. Gondoltam... *(Halkan.)* Könnyebb, ha válaszol, ugye?

A férfi most a falhoz sétál, amely a nővel szemben van.

FÉRFI Jó egészségben van? Van valamilyen egészségügyi problémája, amiről tudnom kéne? Szed bármiféle gyógyszert?

A nő homályos, gonosz tekintettel néz a férfira.

NŐ Ha kikerültem innen...

A nő nem fejezi be a mondatot. Enyhén előre-hátra dülöngél. Folyamatosan a férfi szemébe néz.

FÉRFI Válaszol a kérdéseimre, mint egy jó kislány, és én megígérem, hogy többé nem teszek ilyet.

NŐ Ne hívjon „jó kislánynak”!

A férfi vállat von. A kéziratra mutat.

FÉRFI Még mindig várok a szerzőre, hogy beszéljen a művéről.

NŐ *(elfintorodik, majd folytatja)* Szekrényország egy gyermekről szól, akit az anyja egész napra egy szekrénybe zár. A gyerek arról fantáziál, hogy a ruhák az ő képzeletbeli barátai. Csak akkor kelnek életre, ha a kislány a közeliükben van. Mesésen mulatnak a szekrényben – ez a gyermek és az ő barátai. És a szekrény napfényes rétté változik, telehintve erdei szalmócákkal és gyönyörű virágokkal. *(Szünet.)* Mikor eljön az ideje annak, hogy az édesanyja hazajöjjön a munkából, a Barátságos Kakas, amely valójában egy sál kakas-mintával, hangos kukorékolással figyelmezteti a gyermeket és a barátait. A ruhák mind visszamennek a fogasokra, és a gyermek üldögél, csöndben, mint egy egér, és várja, hogy az anyja kiengedje.

FÉRFI *(hosszú szünet, majd eltűnődve folytatja)* Furcsa történet... Merőben más, mint a „Repülő tehén” vagy a „Zöld szárnyú macska”. *(Szünet.)* Magányos gyerek volt?

A nő kinyitja a száját, hogy tagadja, de nem megy neki. Lesüti a szemét.

FÉRFI Sem fiú-, sem lánytestvérek?

NŐ Nem. Csak az anyám és én.

FÉRFI Az édesanyja nem szentelt túl sok figyelmet önnek?

NŐ Nem szándékosan tette. Csak el volt foglalva... a munkájával és az... irodalmi csoportjával. Minden vasárnap jöttek...

FÉRFI *(szelíden)* Még mindig magányos, igaz?

A nő felnéz a férjira, a hangjában megjelenő hirtelen kedvességre. De a következő pillanatban a férfi hangja fagyossá válik, fenygetővé.

FÉRFI Nem szeretem a magányos embereket. Az élet örökös szemlélői. Figyelnek, várakoznak...

Járkálni kezd a szobában. A nő utána fordítja a fejét, hogy kövesse a mozgását.

FÉRFI Félt az édesanyjától?

NŐ Nem. *(A férfi kivár.)* Jó volt a viszonyunk. Vele voltam – az ágyánál –, mikor meghalt a múlt évben.

FÉRFI Mikor is azzal vádolta őt, hogy „nem vette észre”.

NŐ Tessék?

A férfi a kazettás magnó felé lép. Lejártssza.

A NŐ HANGJA *(a felvétel recseg)* ...ne mondd meg nekem, mi a dolgom a lányodként! Hogy mered?! Mit gondolsz, ki fizeti ezt a kórházat?! Minden hónapban pénzt adok neked, fizetem a kis vakációdát, szóval ne prédikálj nekem! Többet adtam neked, mint te adtál nekem! Te soha... Sosem vetted észre! Egyszerűen... sosem vetted észre!

A férfi hirtelen kikapcsolja a magnót, hevesen tanulmányozva a nő arcát. A nő a masinára mered, mintha amaz valami gonosz dolog lenne.

FÉRFI *(halkan)* Utána elviharzott a kórházból. Aznap éjjel az édesanyja meghalt. *(Kis szünet.)* Különös vád: „Sosem vetted észre.” Mit nem vett észre sosem?

NŐ *(hirtelen felismeréssel)* Ugye kémkedett utánam? Tavaly óta – talán régebről. Miért?! Miért vették magnóra a magánbeszélgetéseimet?! Nem tévedésből hurcoltak ide! Ez mind valamiféle terv része...

FÉRFI Csitt, csend legyen! *(A nő elhallgat, szeme tágra nyílik az új terror hatására.)* Kedves lányom,

minden beszélgetés – minden kórházzsójában – rögzítésre kerül. Kivétel nélkül. Szert teszünk vallomásokra, titkokra, bűnökre, vágyakra – amit csak el tud képzelni –, melyeknek másként nem jutnánk a birtokába. A legtöbb felvett dolog értelmetlen, szentimentális fecsegés, és megsemmisítjük őket. De a beszélgetéseket írók, művészek, gondolkodók között... Ezeket sohasem semmisítjük meg. Politikai kérdés. *(Mielőtt még a nő védekezhetne, folytatja.)* Még a vattacukor-gyerekgényírók is, mint maga.

A nő visszaroj a székre, és fogait csikorgatja.

FÉRFI Most mondja el! Mi az, amit az édesanyja nem vett észre?

A nő dacosan mered a férfira. A férfi szelíden a két tenyerébe fogja a nő arcát.

FÉRFI Mi az, amit az édesanyja nem vett észre?

A nő meg se rezzen, nem is válaszol. Figyelmeztetés nélkül, a férfi elemeli kezét a nő arcáról, és a fülére üt. Templomi harangok hangos kongása hallatszik.

NŐ *(szédül, a fejében hangos kongás)* A füleim, mintha... szétrepednének...

FÉRFI Ugyan. Ez semmi sem volt.

NŐ A fejem... A fejem...

FÉRFI Ne csapjon ekkora hűhót! Ez csupán egy leheletnyi legyintés volt. Emberek sokkal többet elviselnek – néhányuknak cigarettával égetik ki a szemét.

NŐ *(remegő hanggal)* Ezt... ezt fogja tenni?

FÉRFI Nem dohányzom. *(Mégfogja a nő vállát, majd szelíden foly-*

tatja.) El fog múlni. Hajtsa a fejét a térdére, és tegye a kezét lágyan a fülére!

A férfi segít neki, szelíden, sőt gyengéden. De mikor közel hajol a nőhöz, a nő egy újabb ütésre számít, és összekuporodik. A férfi helyeslően nyugtázza ezt a reakciót. Néhány másodperc múlva a harang zaja elhal, és a nő felemeli a fejét.

FÉRFI Jobb? Folytathatjuk?

NŐ *(suttogva)* Kaphatnék egy kis vizet, kérem?

FÉRFI Persze. Ha válaszol a kérdéseimre. *(Sürgeti.)* „Sosem vetted észre.”

NŐ Nem emlékszem. *(Megrezzen, újabb ütésre számít.)* Anyák és lányok veszekszenek olykor, tudja. És amikor vége, már nem emlékeznek, miről. *(Megtört hang.)* Ne üssön meg!

FÉRFI Ne aggódjon! Vissza fog emlékezni. *(Járkálni kezd a szobában.)* Beszéljünk inkább Szekrényországról! Egy gyermek, akit az édesanyja bezár egy szekrénybe, fantáziál, hogy a ruhák az ő barátai, és játszik velük. A Barátságos Kakas figyelmezteti őket, mikor az Anya visszatér, a ruhák visszamennek a fogasukra, és a gyermek várja, hogy kiengedjék. *(Szünet.)* Így van?

NŐ Igen.

FÉRFI Miért zárta az anya a szekrénybe a gyereket?

NŐ Én... nem tudom. Nem sokat gondoltam erre.

FÉRFI Gondoljon most!

NŐ Lehet, hogy ő – a gyermek – túl sok süteményt evett. Vagy vízfesztékkel öntötte le az anyja legjobb ruháját.

FÉRFI És ezért az anya bezárja a gyereket egy szekrénybe? Kissé túlzás, nem gondolja?

A nő hallgat.

FÉRFI Szekrényország egy olyan hely, ahol az emberek titokban találkoznak. Ne feledje, a ruhák nem kelnek életre mindaddig, amíg a gyerek nincs *egyedül* velük. Amikor a Barátságos Kakas, aki őrködik, figyelemztető kiáltást ad, szétszóródnak és elmenekülnek. És mikor Anya odaér, semmit sem vesz észre.

Léptei felgyorsulnak, amint következtetései végéhez közeledik. A nő gyanakvóan nézi őt, elhúzódik, ha túl közel jön hozzá.

FÉRFI A gyereket tette meg mártírnak, az anyát zsarnoknak. Maga természetesen a gyerekekkel szimpatizál, mert ön neheztel a hatalomra. *(Meggördül a sarkán, hogy szembenézzen a nővel.)* Van kifogása az értelmezésem ellen?

NŐ *(védekezni kezd)* Nem. Joga van az értelmezéséhez. De az csupán ennyi. A maga értelmezése. Nem irányíthatom, hogy az emberek milyen üzeneteket akarnak felfedezni a történeteimben. Vannak emberek odakint, akik begerjednek a biblia némely passzusától. Szekrényország egy közönséges gyermekmese...

FÉRFI *(izgatottan)* De a szó: „szekrény”! Az nem egy közönséges szó! Titokzatos, sötét képeket varázsol elő! Gondoljon csak bele: csontvázak zörögnek a szekrényben! A szekrény az, ahová igazi valóját rejti – azt mondjuk, szekrény-homoszexuális, szekrény-lázadó... A szekrény a zsigeri félelmek ama kategóriájába tartozik... amelybe az alagsor, az űr éjjel az ágy alatt...

NŐ Minden gyerekmesének vannak rémes alkotóelemei. Gonosz sárkányok, gonosz boszorkák. Én egy

mindennapi tárgyat választottam – egy szekrényt – egy képzeletbeli teremtmény helyett. Csupán ez a különbség.

A férfi oly szenvedélyesen követi a nő minden szavát, hogy amaz egyre lelkesebb lesz: talán el tudja érni, hogy kikerüljön innét. Kiegyenesedik a székben, fénylő szemmel, eleven arccal.

NŐ *(meggyőzően folytatja)* A mesék szerzői nem politikai alakok... *(szünet)* ...mert a gyerekek nem politikai alakok! A politika... nagy dolgokat jelent! Bárki, aki ismeri a gyerekeket, tudja, hogy csak maguknak élnek, és a jelen pillanatnak!

FÉRFI De a gyerekeknek azt taníthatják, hogy önmagukat és a jelen pillanatot egy ideológián belül találják meg. Rendkívül kifinomult teremtések – fogékonyabbak a szuggesztíóra, mint a felnőttek! *(Fújja a maga nótáját.)* És ez az, amit maga próbált tenni ezzel a történettel, kedvesem. Maga bűnös, mert befolyásolja a tudatalattit...

A férfi az asztalhoz sétál és ráül, szemben a nővel. A nő visszahúzódik. Megnedvesíti az ajkát – olyan, mint a kréta.

NŐ Ez képtelenség.

FÉRFI Nem támogatja a szakadórokat, akik próbálnak megbuktatni minket?

NŐ Nem...

FÉRFI *(ügyet sem vetve a válaszra, folytatja)* Nem támogatja a földalatti aktivistákat, akik az egójukat és a véleményüket többre becsülik, mint a társadalmi *stabilitást* mint egészet?

NŐ Nem! Megmondtam, semmit sem tudok a politikáról...

FÉRFI Minket támogat hát? Dicsóította, amit a békéért, a rendért és a stabilitásért tettünk?

NŐ Nem, de nem vagyok politikai személy!

A férfi hidegvérrel végigméri a nőt. Majd kihúzza az asztal egyik fiókját, és elővesz egy csomag cigarettát. Lélegzet-visszafojtva figyel a nő a férfit, ahogy cigarettát vesz a szájába és rágyújt.

NŐ (nyíltan, suttogva) Azt hittem, nem dohányzik.

FÉRFI Ez az első...

A férfi hátraveti fejét és füstkarikákat fúj, mint egy gyakorlott szakember. A nő tágra nyílt szeme rámered az égő cigarettavégre. Vörös izzása eleven, vibráló életre kel a szoba sötétjében.

FÉRFI (választékos mozdulatokat végez a cigarettájával; minden alkalommal, amikor a nő arcához közel lóbálja, a nő összekucorodik) Ki bízta meg, hogy írja meg a történetet? (Kis szünet.) Hol van Szekrényország? Gyanúnk szerint a raktár az, a 44. útkereszteződéshez közeli öreg hídnál. Igazunk van? (Kis szünet.) Kik a ruhák, akik életre kelnek a mesében? Két (halvány mosoly) köpönyegforgató... már őrizetbe vettünk. Az óvónőt és a fizikust. (Kis szünet.) Ki a Barátságos Kakas? Honnan tudja, mikor jön az „Anyá”? A kormány tagja? Van némi sejtésünk...

Mikor újból meglóbálja, karját, a nő elkapja a cigarettáját, meglepetést okozva neki – és magának. A férfi rámered egy hosszú, zavaros pillanatig.

FÉRFI Ugye, maga nem azok közé a harcias cigarettaelenes aktivisták közé tartozik?

A nő érezni kezdi az égés okozta fájdalmat. Nyöszörög. A férfi a „negyedik” falon túlra lép, és behozza a vödör jeget. Beburkol a kendőjébe egy pár jégkockát.

FÉRFI (fogja a nő tenyerét, az égéshez nyomja a jeget) Így. (Két keze közé fogja a nő kezét.) Tudni fogja, ha bántom. A bizonytalanság, s nem a fájdalom, ami örületbe kergeti.

A nő megpróbálja visszahúzni a kezét, de a férfi erős. Belenéz a nő szemébe.

FÉRFI Megváltozott... (Megérint egy szálat a nő hajából.) Mit keres ez a szürkeség a hajában?...

Váratlanul elfintorodik, aztán elengedi a nőt.

FÉRFI (egy kis bort tölt a termosz csészéjébe) Tessék.

A nő még csak rá sem néz a csészére, mohón behörpint – és megdermed. A férfi úgy nézi őt, ahogy egy tudós nézne egy kísérleti állatot.

FÉRFI (a csésze felett egyensúlyozza a borosüveget) Még?

A nő kiköpi a folyadékot a szájából.

NŐ Azt mondta, tudni fogom!

A férfi durván megragadja a nő vállát, és keményen dörgöli a száját a kendőjével.

FÉRFI (rendkívül gyorsan lélegezve és izgatottan) Sose... bízson... az idegenekben! Nem mondta önnek az anyja?!

NŐ Nem! Sosem! Ki kell... Ki kell öblítenem a számat...

A férfi durván eltaszítja magától a nőt, majd kihúzza a fiókot, és egy lezárt borítékot lök oda neki.

FÉRFI Írja alá!

A nő felnyitja a borítékot, és felolvassa a benne lévő dokumentumot.

NŐ „Beismerem, hogy mesém, a Szekrényország jelképe a kormány ellen lázadó különféle ellenálló csoportok harcának. A történet gyerek főszereplője jelképezi a tudatlan olvasót, akinek a nézeteit szeretném mintázni. Az állami hatalmat tudatosan ábrázolom az Anya karakterében, aki egy hitvány zsarnok. A Ruhák mind a földalatti politikai lázadók. A Barátságos Kakas pedig egy kormányhivatalnok.” *(A nő az asztalra helyezi a papírt.)* Ezt nem írhatom alá.

FÉRFI Miért?

NŐ *(kirobban)* Ez... egy szemenszedett hazugság! Nem ismerek be egy rakás szégyentelen hazugságot! És... *(folytatva gondolatmenetét)* ...még ha be is ismerném ezeket a hazugságokat, honnan tudjam, hogy itt vége?! Lesznek újabbak, még több hazugság... *(szünet; vonakodva súgja)* ...nem igaz?

A férfi nem válaszol, de a nő megérti, hogy rábukkant ennek a játéknak egy kulcsszabályára. Néhány másodpercig teljesen zavarodottnak látszik. Aztán sírásba kezd – hangos, fojtogató zokogásba, amely rázkódtatja vékony vállait. Ez a teljes összeroppadás pillanata, amikor felismeri, hogy olyan világba keveredett, ahonnan nincs menekvés.

A színpad elsötétül, ahogy a nő képelete életre kel. Követi őt a reflektorfény, amint felkel a székéből és kilép a szobából. Mosolyog és vidám, lassú, kecses mozgása némajátékhoz hasonló. Egy tiszta üvegkancsó csordultig töltve vízzel „leereszke-

dik” hozzá fentről. Legurítja a vizet a torkán.

A NŐ HANGJA *(felvételről; ezalatt az ő fantáziaképe)* A szekrénygyermek tudta, hogy elszalasztotta az esélyét, mikor elhagyhatta volna ezt a szobát és kisurranhatott volna. Akárcsak Alice, belezuhant egy nyúl-üregbe, de ez nem a Csodaország volt. Ez a Pokol volt. Miért mondják, hogy a Pokol eléget? A Pokol megfagyaszt – a szívünkig. *(Szünet.)* Mit tehet a szegény szekrénygyermek? A gonosz férfi nem ad neki inni semmit. Annyira tikkadt, hogy még a vizeletet is meginná, amit az kínált neki... Így hát, a szekrénygyermek azt tette, amit minden szekrénygyermek tesz, ha csapdába esik. *(Szünet.)* Szorosan becsukta a szemét, és úgy tett, mintha ki tudna surranni a Pokolból. Tudta, hogy a Fény Átkelője van a Poklon túl, és a manók egy nagy kancsót hagytak ott, tele friss harmattal – csakis az ő számára. Ezért úgy tett... mintha az Átkelőn volna, kiinná a harmatot, kint a Poklon túl...

Miután kiitta a kancsó vizet, a nő mosolyogva, pantomimjárással visszamegy a székéhez és kezével elfedi az arcát. Szünet. A fények újra felvillannak, és ott a férfi, aki néz őt, hidegvérrel telt nyugalommal, akár egy hüllő – véget ér a fantáziálás.

A nő leveszi kezét az arcáról. A férfi átnyújt neki egy poharat, látszólag vízzel teli. A nő iszik belőle, először óvakodva, aztán mohón. Ezután a férfi felkapja az aktatáskáját, és a nőnek lendíti, iszonyú erővel. A fények kialszanak, miközben halljuk a szilánkokká törő üveg hangját.

Függöny.

MÁSODIK FELVONÁS

Első szín

A függöny felgördül. A színpad sötét. Egy férfihang felvételtől – akire a továbbiakban „megfigyelőként” utalunk – hallatszik a színpad mögül, amely egy tv-show házigazdájának szívélyes jókedvével zeng.

MEGFIGYELŐ HANGJA Kimutatták, hogy a fekete alsóneműt kedvelő nők 96.8%-a szekrény-szajha.

Felcsapódik a reflektor, kékesfekete ölelésének csapdájába ejtve a nőt. A nő lassan magához tér a székében. Két piros folt van kétoldalt az arcán. A szemére smink száradt rá. A haja szét van választva középen, és két gyerekes copfba van fogva. Bugyira és melltartóra vetkőztették, amelyek feketék.

MEGFIGYELŐ HANGJA (a nő felugrik a hangra) Tudja, hogy a fekete alsóneműt viselő nők 105.9%-a szekrény-kurva?

Körbefordul, hogy megpróbálja behatárolni a hang eredetét. Elrohan, bele a sötétségbe, kezeivel próbálva eltakarni testét. Most a szoba falai nem akadályozzák – valójában sehol sem látni őket. A szoba hatalmasabbnak tűnik: egy sötét, ismeretlen űr.

MEGFIGYELŐ HANGJA Óh-hó!

A reflektor a színpadot kutatja, akár egy elszabadult ragadozó, végül elkapja a nőt a falnál. A következő néhány percben a reflektor követi őt, amint körülfut a szobában, mint egy üldözött vad. Felhangzik a Hernando's Hideaway²

² Hernando's Hideaway – tangóhoz hasonló dallam a *The Pajama Game* című musicalből. A dalszöveg egy piszkos, sötét, lerobbant és titkos éjszakai mulatót ír le, ahol alkohol és prostitúció van napirenden.

recsegő felvétele. A jelenet egy rémes komédiához hasonló.

MEGFIGYELŐ HANGJA (folyamatosan kommentál) Nem bújhatsz el előlünk, aranyom. Miért nem adod fel? A cickóid himbálódznak, mikor futsz, szívecském. Tudsz valamit kezdeni velük? És a segged olyan kék, gusztustalan. Fázol, tubicám? (Jókedvű nevetés.) Nem frigid vagy, ugye? Mondd el nekünk az igazat – jó vagy az ágyban?

A nő dühös zokogással a falnak vetemedik. A reflektor csalhatatlanul kelepcébe ejti őt új helyzetében.

MEGFIGYELŐ HANGJA Húzd be a hasad, galambocskám! Tudod, kezdesz petyhüdtté válni. És te valaha oly karcsú gyermek voltál. Szégyell...

A nő a reflektor fényében áll, az élet és a színek eltűntek arcáról. A szexuális utalások, úgy tűnik, vereséget mértek rá, összekucorodik tőlük, lelke legmélyébe taposnak.

NŐ Adják ide a ruháimat!

MEGFIGYELŐ HANGJA Írd alá a valómást! Vagy szopd le a faszom! Melyiket szeretnéd, te kis huncut? (Túlzott francia akcentussal.) Le confession, ou mon dick?

A nő őrgöngve veri a falat.

MEGFIGYELŐ HANGJA Úgy látszik, kapható vagy még egy kis jó öreg baszásra, édes pofikám. Mikor volt az utolsó – lássuk csak... (Papírzörgés hallatszik.) A mi barátságos szomszéd szex-őrünk szerint, az utolsó alkalom, amikor basztál – próbáltál baszni – valami fickóval, két évvel ezelőtt volt. Még a kövületek is több életjelet mutatnak, mint te, szívecském!

A nő teljesen a falhoz merevedik, szeme kiguvad. Mereven ismétli, mint egy géppuska:

NŐ Hagyják abba! Hagyják abba!
Hagyják abba!

A megfigyelő hangja elhallgat. A Hernando's Hideaway is. Ezután a reflektor is kialszik. De a hirtelen, totális csend idegtépő.

NŐ (lehunyja a szemét, majd kétségbeesetten mondogatja) A Zöld szárnyú Macska. A Repülő Tehén. A Zöldszárnyú Macska. A Barátságos Kakas...

Most a reflektor bekapcsol – ezúttal fehér, vakító, pontosan a színpad közepén.

MEGFIGYELŐ HANGJA (most parancsoló) Álljon a fényre, legyen szíves!

A nő kinyitja a szemét.

MEGFIGYELŐ HANGJA Álljon a fényre, legyen szíves!

A nő engedelmeskedik, szemben a közönséggel, fejét lehajtja.

MEGFIGYELŐ HANGJA Ezennel az országa, valamint a béke, a rend és a stabilitás elleni összeesküvés vádjá alatt áll. Meséje, a Szekrényország egy alig burkolt politikai propaganda, amely ellenállást hivatott felszítani a gyermekek szívében. Nem érdemel nevet vagy személyazonosságot. Ezentúl egy számmal utalunk önre: AB234.

A reflektor kialszik. A színpadon teljes a sötétség. Aztán a fények lassan visszatérnek, és a nő meglepve látja, hogy a szobában van. Néhány másodperc múlva kinyílik az ajtó. A férfi belép, kezében a termoszával. Meg-

lepettnek látszik, amint a nőt fehérneműben találja.

FÉRFI Mi történt itt?

A nő összetörten ül a székén, karjával takarva el magát.

FÉRFI Hol vannak a ruhái? Mi ez a... festék... az arcán?

A nő nem válaszol. Düh, megalázottság és félelem vesz rajta erőt. A férfi nyugtalannak tűnik.

FÉRFI (mintha könnyből idézne) Nem vethetünk alá senkit semmiféle zaklatásnak, ami nincs összefüggésben a szokásos kihallgatással. Nem nézzük el a szándékos és szisztematikus megalázást.

NŐ (rosszindulattal) Talán az emberei unatkoztak, és akartak egy kis mókát.

FÉRFI Sajnálom. Ezt ki fogom vizsgálni. (Szünet.) Valaki más veszi most át a kihallgatást. Ő... (lehaladja a hangját) ...durva fickó. Nem úriember. Azt tanácsolom, legyen egyenes vele – nem túlságosan türelmes. De...

A nő idegesnek és ijedtnak látszik, amint ezt meghallja.

FÉRFI ...ne aggódjon! Ön rendben lesz.

Miközben a fentieket mondja, a férfi kinyúl és megveregeti a nő kezét. A nő ösztönösen megmerevedik. A férfi elővesz egy hosszú, fekete rongyot a zsebéből, és elkezd felcsavarni.

NŐ Ne! Ne! Ne kösse be a szemem! Kérem!

A férfi közeledik hozzá a ronggyal.

FÉRFI (szelíden) Fél a sötétben, kicsikém?

NŐ Olyan, mintha... mintha... csapdába esnék egy...

FÉRFI Egy szekrényben?

A férfi lágyan megérinti a nő haját.

NŐ Miért nem maga kérdez? Nem akarom ezt a másikat.

FÉRFI Ez az eljárás. Váltásban dolgozunk...

NŐ Miért... kell bekötni a szemem?

FÉRFI A soron következő vállatója egy titkos ügynök. Nem kockáztatjuk meg, hogy később felismeri őt.

NŐ Nem... nem szólok egy szót sem, ígérem! Én...

FÉRFI Nyugalom, gyermekem! Ezt meg kell tennem. *(Mikor a nő ellenkezik, hogy bekösse a szemét:)* Nem akarok erőszakhoz folyamodni. *(A fal felé mutat, majd suttozva mondja.)* Engem is figyelnek...

A férfi beköti a nő szemét. Leveszi a zakóját és belecsúsztatja a nő karjait, mielőtt megbilincselné. Megigazítja a zakó elejét, és a keze enyhén végig söpör a nő mellkasán.

FÉRFI *(ahogy a nő visszahőköl)* Bocsánat.

A férfi a szoba határáig sétál, visszafordul egy pillantás erejéig a nőre, majd kilép a „negyedik” falon és elhagyja a színpadot. A szoba még sötétebb lesz. A nő a székében ül bekötött szemmel és megbilincselve. Megfeszül. Hangos, csikorgó léptek zaja hallatszik – teljesen más, mint az előbbi férfi macskajárása.

Ugyanaz a férfi lép a szobába, egy nagy baseballütőt lóbálva. Keménykedve lépdél a nőhöz. Arcán sunyi jókedv dereng; nagyon büszke, hogy szórakozhat a nővel. Az udvarias, kifinomult arckifejezés eltűnt, mintha

csupán festék lett volna. Helyébe másik arc került – durva és aljas. És ebben a pillanatban ez az egyszerű férfi, akinek olyan az arca, mint egy szerzetesnek, igazán félelmetessé válik.

FÉRFI *(érces, reszelős hanggal, amely ismerősen cseng)* AB234-es fogoly!

Belérug a nő székébe beszéd közben. A nő majdnem leugrik róla.

NŐ Maga az a férfi, az eldugult csatorna hangjával!

A férfi megáll egy pillanatig, mintha a következő lépését fontolgatná. Azután egy vállrándítással túlteszi magát a nő felismerésén.

FÉRFI Ki a Barátságos Kakas? *(Felkap egy kéziratot az asztalról, és olvassa.)* „Mikor az óra elütötte az ötöt, a Barátságos Kakas felébredt a szunyókálásból. Mami visszatérőben volt a munkából! A szekrény-gyerek a Felöltővel és gyerekeivel, a Kesztyűkkel játszott. Barátságos Kakas a tollait rázta – figyelmeztetnie kell őket, mielőtt Mami megérkezik.” *(Szünet; hirtelen felüvölt.)* Ki a Barátságos Kakas, AB234?

NŐ *(megnyalja az ajkát)* Csak egy szereplő a mesében...

A férfi leköpi a nőt. Nyál folyik le a nő arcán.

FÉRFI Ostoba tehén! Szégyentelen ribanc! Frigid kurva! Mondd meg az igazat!

NŐ Nem tudom... nem tudom... nem...

A férfi enyhén megsuhintja az ütőt, majd odanyomja a nő torkának. Így tartva őt, egyik kezével a nadrágja zsebébe nyúl, és elővesz egy fej

fokhagymát. Leszed egy gerezdet, berakja a szájába, és közel hajol a nőhöz; a férfi lélegzete felkavarja a nőt.

FÉRFI Nem akarsz engem, hah? Azt a másik pasast akarod. Hallottam, ahogy mondtad neki. (Nőies hanghordozással, amely ijesztően hasonlít a nőéhez.) „Ne menjen! Maga kérdezzen! Kérem...”

Fokhagymával a szájában, és az ütőt még mindig a nő torkának tartva, vadul megcsókolja a nő száját. Aztán visszahátrál.

FÉRFI Egy filmben láttam ezt egyszer...

A férfi kiköpi a fokhagymát a padlóra; kifinomult énje elfintorítja orrát a lucskos felfordulás láttán.

FÉRFI Szóval nem tudod, ki a Barátságos Kakas, hah?

A nő nem válaszol. Néhány másodpercnyi csönd, amíg a nő vár, fokozott feszültség. Aztán a férfi táncolni és ugrándozni kezd körbe a szobában. Új hangon beszél – nyafogó orrhangon.

FÉRFI (nyafogó hangon) Hagyja abba, kérem! Kérem! Aaaaah!

A legutóbbi pazarul adja vissza a „vérfagyasztó” sikolyt. Most már értjük, hogy a férfi dulakodás zajait kreálta, és azt sejteti, hogy két személy van jelen.

FÉRFI (reszelős hangon) XYZ fogoly, felismered ezt a nőt itt?

FÉRFI (nyafogó hangon) Igen, kegyelmes uram.

FÉRFI (reszelős hangon) És kicsoda ő, XYZ fogoly?

FÉRFI (nyafogó hangon) Ő felel a gyerekpropaganda osztályunkért, kegyelmességed.

NŐ (üvölt) Hazudik! Nem tudom, ő kicsoda!

A férfi még egy kicsit körbetáncol, erősen az asztalra csap az ütőjével, és még több szívet rendítő sikolyt hallat.

FÉRFI (reszelős hangon) Mi a csoportotok célja, XYZ fogoly?

FÉRFI (nyafogó hangon) A kormány megdöntését terveztük, méltóságos uram.

NŐ Hazudik! Ki maga?!

FÉRFI (reszelős hangon) Igen. Felelj nekik, XYZ fogoly! Ki vagy te? Mi a kódneved?

FÉRFI (nyafogó hangon) Úgy hívtak... (szünet) ...a Barátságos Kakas, erényességed.

A nő elgyengül. A férfi odacsapja az ütőt az asztalra, és egy újabb gyenge sikolyt hallat nyafogó hangon.

NŐ (alig hallhatóan) Hazudik...

FÉRFI (reszelős hangon) AB234-es fogoly, hallottad, mit mondott a lázadótársad.

NŐ Ez... nem... igaz!

FÉRFI (reszelős hangon; hangosan) Fogd be! Azért hoztak ide, mert bűnös vagy!

NŐ (ordít) Ártatlan vagyok!

FÉRFI (reszelős hangon ordít) Még ha ártatlan vagy is, bűnös leszel, mielőtt elmegy! (Sunyin.) De ne menj, AB234-es fogoly! Most még ne menj! Még számos dolog következik... (Az asztalra üt; nyafogó hangon nyöszörög.) Jöjjön egy kis barbecue, oké?

FÉRFI (nyafogó hangon ordít) Ne, fenséged! Ne! Csak barbecue-t ne, szépséged! Kérem...

Újabb csattanós ütés az asztalra. A külső falhoz rögzített hangszóró felizzik. Sorozatos nyögések bukkannak elő a hangszóróból.

FÉRFI *(reszelős hangon)* Amit most csinálni fogok, AB234-es fogoly, miután megbilincseltem a Barátságos Kakast, hogy feldugok egy vörös, forró nyársat a Barátságos Kakas... *(kuncog)* ...seggébe. Egy perc alatt feltálaljuk a sült csirkét. *(Sikolyok a hangszóróból.)* És azután ki fogom tépni az ujjá körmeit egy harapófogóval. Épp a múlt héten téptem a lábujjakét. *(Sikolyok a hangszóróból.)* A legnehezebb része a körömmunkának, hogy jól ráfogj. De ha egyszer már elkaptad őket, biztosan és határozottan... *(sikolyok a hangszóróból)* ...akkor már csak húzod. És tovább húzod... *(sikolyok a hangszóróból)* ...nem törödsz a pasassal, csak húzod tovább, amíg hallasz egy reccsenést... és a köröm útban van kifelé. Rózsaszín hús alatta – rózsaszín, mint egy baba feneke –, mint a te feneked, mikor kicsi voltál, AB234. Habár most a fenekedre nem túl kellemes ránézni – érted, mire gondolok? Minden ártatlanság eltűnt. Ez most már egy értéktelen fenék, ismeri a világot és egy férfi érintését... Hol tartottam? *(Sikolyok a hangszóróból.)* Igen, a köröm útban van kifelé, és a vékony húscafatok, amelyek az ujjon tartják, szakadni kezdenek, és a vér kicsordul a bőr alól...

A férfi elhallgat, észreveszi, hogy a nő egy halk, szótlán üvöltésre készül. Nézi a nőt, amint üvölt, a száját, amint kerek O-t formál, a hangja felerősödik és hangosabbá válik, világtalan arca a rémület maszkjává dermed.

A semmiből felhangzik a füttty, éles és tiszta, mint Pán sípja, sietős, két-ségbeesett visszhanggal. A nő ab-

bahagyja az üvöltést, a szája még nyitva. A füttyszó is elhal.

FÉRFI *(reszelős hangon)* Kéjes férfiak fütttye. Bizonyára hozzászoktál... egy olyan csinos nő, mint te. Biztosan helyes gyerek voltál...

A férfi arckifejezése lágyul, ahogy a nőt bámulja. Aztán kilép merengéséből és kitrappol a szobából. A nő feszülten figyel. A férfi hangtalanul visszalép a szobába.

FÉRFI *(nyafogó hangon; suttogva)* Elment.

NŐ *(suttog)* Hol van?

FÉRFI *(nyafogó hangon)* A balján. *(A nő balfelé fordítja a fejét.)* Már-mint a jobbján. Megfeledkeztem róla, hogy az ön jobbjára az én balom, és vice versa, az ön versái az én vicéim, és versa vi...

A férfi megdermed. A nő is, ahogy próbál visszaemlékezni, hol hallotta már ezt.

FÉRFI *(nyafogó hangon)* A tiszt gyakran mondja ezt. Az... az, akinek olyan a hangja, mint egy eldugult csatorna...

A nő önfeledten felnevet, és a férfi csatlakozik.

NŐ Maga is így hívja? Én neveztem el így.

FÉRFI *(nyafogó hangon)* Nyilvánvaló, nem?

NŐ *(nevetése alábbhagy)* Hogy van? Nagyon fáj?

FÉRFI *(nyafogó hangon)* Nem... Nem, kedvesem. Kösz, hogy kérdezi. Olyan sokszor volt barbecue-m, hogy a bőröm már megvastagodott. Nem érződik annyira. Az első a legrosszabb. Annyira éget, hogy úgy érzi az ember, mintha a pokolban lenne.

NŐ (szünet) Miért hazudott rólam?

FÉRFI Én vagyok az állandó tanú. Engem cibálnak ide, ha valakit meg akarnak vádolni. Valaha ellenálltam. Többé már nem... (Mintha csak társalogna.) Sütötték már roston? Mivel próbálkoztak már magán? Arabeszk? Touchdown?

Ezek az ártalmatlan jelzők újabb rémisztő lehetőségeket sejtetnek.

NŐ Mm... mik azok?

FÉRFI (nyafogó hangon) Ne gondoljon erre! Még csak ne is gondoljon rájuk! Főleg akkor ne, ha éppen történik. Gondoljon valami másra! Van valami kellemes dolog, amire gondolhat?

NŐ A Zöld szárnyú Macska.

FÉRFI (nyafogó hangon) Gondoljon arra, bármi legyen is az! Vigye meszszi-re az elméjét attól, amit magával tesznek... Csinálta már ezt valaha?

NŐ Azt... hiszem. (Magyaráz.) Mikor gyerek voltam. A szekrényben. Akkor behunytam a szemem, és... a meséim eljöttek hozzám, a légen át lebegve...

A férfi látszólag nagyon érdeklődik a nő szavai iránt, mivel ez egy kulcs lehet az elméjéhez.

FÉRFI (nyafogó hangon; rövid hallgatás után) Hamarosan jönni fog, hogy elgurítson engem.

A nő kinyújtja a kezét, hogy megérintse a férfit, és a férfi visszahúzódik, mivel tudja, hogy bőrének tapintása elárulhatja őt.

FÉRFI (nyafogó hangon) Van itt egy másik férfi. Másféle... mint aki egy ilyen helyre illik.

NŐ (bólint) Tudom. Ő kérdezett engem először...

FÉRFI (nyafogó hangon) Ó?! Miért nem vetette magát a lábai elé és

könyörgött kegyelemért? Ez minden, amit akar! Elengedte volna magát, ő nem olyan rossz, tényleg. Ó... (szünet) valaha valamiféle professzor volt, mielőtt elkapták. Olyan... olyan dolgokat tettek vele... (Szünet; sietősen.) Jönnek! Figyeljen... ha jön, hogy újra kérdezze önt, vesse magát a lábai elé! Ő az egyetlen reménye!

A férfi gurítani kezdi a hordozható grillsütőt egy konnektorhoz, és bedugja. A grillsütő kerekei keltette zaj meggyőzi a nőt, hogy a Barátságos Kakast kitolták a szobából.

NŐ (fejével követi a kerekek hangját; suttogva) Viszlát...

A férfi néhány másodpercig figyel a nőt, mielőtt megszólalna.

FÉRFI (eredeti személyiségének nyugodt hangján) Helló.

A nő a hang irányába néz.

NŐ Helló...

A férfi leoldja a kötést a szeméről. Váratlan próbálkozással, a nő székestül és mindennel együtt a földre dobja magát (A székhez van bilincselve.) Látjuk, ahogy fájdalmasan kúszik, araszol a férfi lábához.

NŐ Segítsen! Ártatlan vagyok. Segítsen!

A szavak kelletlenül jönnek, de végül is elmotyogja őket.

NŐ Kérem! Engedjen el, könyörgöm magának.

Arca eltorzul a megalázkodástól. A férfi néhány másodpercig nyugodtan áll a nő csúszó-mászó, megbilincselte alakja fölé tornyosulva. Azután letérdel, felsegíti a nőt székestül. Mélyen megindultnak, legyőzöttnek látszik.

FÉRFI *(a szavak küszködve hagyják el ajkát)* Nem... szeretem ezt az egészet, tudja. Azt mondom magamnak, ez csupán egy munka. De néha, álmaimban... óh, a zene, a szavak... *(Idéz.)*

„Mert hatalmadban áll s megadatott, Hogy maszkomon át s mögéje nézz *(Esőkkal verték sápadtra nehéz Esztendőök)* s igaz arcom láthatod...”³

(Halkan) Tudja, ki írta?

NŐ *(automatikusan)* Browning. Elizabeth Barrett.

FÉRFI Oly hosszú ideje már. „Lelkem igazi arca...” *(Hosszú csend; a férfi a nő szemébe néz.)* Tudja, mit fogok tenni? Én... kinyitom azt az ajtót... *(Egyre erőteljesebben beszél.)* Nem érdekel, ki figyel engem. Ki fogom nyitni azt az ajtót... és hagyom, hogy elsétáljon az éjszakába.

A nő a férfit néz, először elgyengíti a kétség. Aztán sugárzó mosoly töri át könnyeit. A férfi válaszul visszamosolyog; szemének sarka ráncba borul, és egyszerű arca egy pillanatra átalakul.

FÉRFI Jól van. Akkor vegyük le ezeket a bilincseket!

A férfi a nő mögé kerül, hogy kioldja a bilincseit.

FÉRFI *(motyog)* Hol vannak a kulcsok? A bilincs kulcsai...

Kutatni kezd a zsebeiben. A nő ölébe üríti zsebeinek tartalmát. Ceruzák, tollak, némi bankjegy, érmék és egy fej fokhagyma, összegyűjtve a nő ölében.

A nő a fej fokhagymára mered. Tanúja vagyunk a felismerés fájdalmas folya-

matának, ahogy a remény szertehullik, és ahogy a bizalmatlanság és félelem újra felerősödik, akár a jól ismert főnixek, erősebbek, mint valaha.

A nő hirtelen üvöltéssel felemeli a lábát, és megrúgja a férfit a lábai között. A férfi hátraesik, és belekapaszkodik az asztalba, hogy támaszt találjon. Néhány másodpercen keresztül vonaglik a fájdalomtól. Miután jobban lesz, felnéz... a nő fagyos, vádló tekintetére, amint az a fokhagymát nézi az ölében.

NŐ Nincs joga ilyen tréfákat csinálni, mint ez!

FÉRFI *(nehezen lélegezve, mintha egy könyvből idézne, amelyet egykor belé sulykoltak)* Célunk, hogy a társadalmat megszabadítsuk a negatív hatásoktól. E cél szentesít bizonyos szokatlan eszközöket.

NŐ A maguk célja, hogy megalázzanak és lealacsonyítsanak egy emberi lényt! Semmi sem szentesíti a kegyetlenséget!

FÉRFI *(ingerlékenyen, hangosabban)* Célunk, hogy a társadalmat megszabadítsuk a negatív hatásoktól...

NŐ A maguk célja, hogy megalázzanak és lealacsonyítsanak egy emberi lényt...

FÉRFI *(még hangosabban)* A cél szentesít bizonyos szokatlan eszközöket...

NŐ *(ugyanolyan hangosan)* Semmi sem szentesíti a kegyetlenséget! Semmi sem szentesíti a kegyetlenséget! Semmi sem szentesíti a kegyetlenséget!

FÉRFI *(próbálja túlordítani a nőt)* A cél szentesít bizonyos szokatlan eszközöket! A cél szentesít bizonyos szokatlan eszközöket! A cél... *(a teljes zavar pillanata; a nő folytatja a magáét, és a férfi elgyen-*

³ Elizabeth Barrett-Browning: *Portugál szonettek* 39. (Kardos László fordítása)

gölve csatlakozik) ...nem szentesíti a kegyetlenséget... semmiféle...

A férfi hangja elhalványul. A nő kineveti, gyönyörködve kicsi, de fontos győzelmében, és nagyra értékelve azt. A férfi rosszindulatúan néz rá, átható utálattal, mintha latolgatná e törékeny nő erejének forrását.

FÉRFI Megvolt a mókája, mi?

Odamegy a grillsütőhöz és felkap egy nyársat. A díszlet vöröses izzásba kezd, amely egyre élénkebbé válik és egyre jobban vibrál. A nő csak most veszi észre, hogy a grillsütő be van dugva a falba. A férfi diadalittas, mikor a nő győzelmes tekintete eltűnik, hogy helyébe a rémület emelkedjen.

NŐ Mi... mi az?

FÉRFI *(mosolyog)* Tippeljen... *(A mosoly eltűnik.)* Jó egészségben van? Szed bármiféle gyógyszert? Van valamilyen egészségügyi problémája, amiről tudnom kéne?

A férfi az asztalhoz húzza a nőt. A nő néhány másodpercen keresztül vadul harcol az életéért. De a férfi erős. Az asztalra taszítja a nőt, és odaköti a lábfejét. Otthagyja az asztalon elterülve, hason fekve.

FÉRFI *(a megfigyelő ismeretlen vidám hangján szólva)* Tudta, hogy a fekete alsóneműt kedvelő nők 95,7%-a szekrény-szajha? *(A Barátságos Kakas nyafogó hangján.)* Gondoljon valami kellemesre, hogy messze vigye az elméjét attól, amit magával tesznek! A Barátságos Kakasra, például...

A szoba izzik a tűz szaggatott lobo-gásától, mialatt a férfi a grillsütőhöz megy.

A fények kialszanak.

Második szín

A függöny felgördül. A nő a székhöz van bilincselve kényelmetlen ülő helyzetben. Nyitott szeme kimered. Annyira mozdulatlan, hogy halottnak tűnik. A vallató hangja hallható a hangszóróból.

VALLATÓ HANGJA Meg kell törnünk a testét, hogy megnyerjük a szellemét. A fájdalom nemesíti azt is, aki adja, és azt is, aki kapja. A fenyítés marad az irányelv mindaddig, amíg ellenáll. Az ellenállás ostobaság. Ezért meg kell törnünk a testét, hogy megnyerjük a szellemét...

A szöveg ismétlődik. Ahogy a felvett szöveg ismétlődik, a nő szeme lecsukódik és a feje előrebillen – ez az első életjele. A fűtyszó újra hallatszik, ami visszahúzza őt a pillanatnyi ébrenlét határáig. Aztán álomba zuhan.

Harmadik szín

Fény. A férfi belép a szobába. Lágyan megérinti a nő arcát, hogy felébreszse. A nő feje petyhüdtlen csüng a vállán, mint egy rongybabának. Összerogyva ül székében, bilincseitől megszabadították, de szemmel láthatóan begyógyaszereztek, hogy ezzel gátolják mozgásában. Vékony, piros drót fut kifelé a hálóinge alól; valamiféle távvezérlőhöz van erősítve, amely az asztalon hever.

NŐ Mikor hoztak ide?

FÉRFI Mit gondol, mikor?

NŐ Úgy érzem, mintha két hónapja... két éve... két emberöltő óta...

FÉRFI Két emberöltő óta.

NŐ Hogyan?

FÉRFI Két emberöltővel ezelőtt hoztuk ide. *(Mosolyog.)* Viccelek. Csak két éve volt.

Lassú rémülettel telik el a nő arca.

NŐ Két éve...? (*Behunyja a szemét; kicsordul egy könnycsepp.*) Két éve? Ebben a szekrényben?

FÉRFI Igen, és az édesanyja a múlt héten halt meg.

A nő hangtalan sírásra fakad.

NŐ Mama... Ott voltam, mikor meghalt?

FÉRFI Igen. Elvittük magát a kórházba. (*Szünet.*) De ő sosem vette észre.

NŐ Sosem vette észre. (*A szeme élénkül*) Sosem vette észre... Így igaz. Mama sosem vette észre... (*Elhallgat, aztán észbe kap.*) Hazug. Mama a múlt évben halt meg. Engem múlt éjjel hoztak ide.

A férfi felkapja a távvezérlőt.

FÉRFI Egy játékot fogunk játszani. Maga felelni fog a kérdéseimre az első szóval, ami az eszébe jut. (*Szünet.*) A játék neve Touchdown.

NŐ Touchdown?

A férfi megnyomja a gombot a készülékén. A nő hirtelen összerándul, és megdörzsöli nemi szervének területét.

FÉRFI Érti? Touchdown. (*Miközben a nő nyöszörög.*) Ugyan. Hatalmas áramütés lenne egy patkánynak, de nem egy embernek.

A nő rámered a férfira, túl gyenge, hogy megmozduljon vagy válaszoljon. A férfi feléje fordul, jegyzettömb van a kezében.

FÉRFI Szekrény.

NŐ Sötét.

FÉRFI Mesék.

NŐ Szekrény.

FÉRFI A szekrényben írja a meséit?

NŐ Nem.

FÉRFI Hát?

NŐ A meséim a szekrényből jönnek.

A férfi érdeklődve vizsgálja a nőt, majd folytatja.

FÉRFI Anya.

NŐ Sehol. (*Azonnal hozzát teszi.*) És múlt évben halt meg.

A férfi megnyomja a készülék gombját. A nő reagál a sokkra.

FÉRFI Semmiféle személyes észrevétel, ha kérhetem. (*Szünet.*) Szex.

NŐ Fájdalom.

A férfi leteszi a jegyzettömböt, és két kezébe fogja a készüléket. Kábasága ellenére, a nő ideges lesz.

FÉRFI Politika. (*Csend.*) Politika.

A nő nem válaszol. A férfi könnyedén megérinti a gombot a készüléken. A nő összerándul, és nemi szervét dörzsöli.

FÉRFI Politika.

NŐ Semmi.

FÉRFI (*helyeslően bólint az előző válaszra*) Kormány.

NŐ Visszaélés.

A férfi erősebben nyomja meg a gombot. A nő reagál a sokkra.

FÉRFI Kormány.

A nő hallgat. Így a férfi megint rácsap a gombra. A nő vonaglik, mintha a testét láthatatlan zsinórokkal húzogatnák és rángatnák.

FÉRFI Kormány.

NŐ Törődés, szeretet, igazságos.

FÉRFI Szellem.

NŐ Kormánytulajdon.

FÉRFI Ellenszegülés.

NŐ Hiábavaló.

A nő elgyengül, kimerült az erőfeszítéstől. A férfi feláll, hogy elmenjen.

FÉRFI Aludni.

NŐ Halál.

FÉRFI (nevet) Úgy értem, aludjon.

NŐ Az alvás halál.

A férfi elhallgat a nő választától. Megfogja a nő ernyedtt csuklóját, hogy kitapintsa a pulzusát. Aztán kimegy. A szöveg újra felhangzik.

VALLATÓ HANGJA (a hangszóróból)

Meg kell törnünk a testét, hogy megnyerjük a szellemét. A fájdalom nemesíti azt is, aki adja, és azt is, aki kapja. A fenyítés marad az irányelv mindaddig, amíg ellenáll. Az ellenállás ostobaság. Ezért meg kell törnünk a testét, hogy megnyerjük a szellemét...

A nő megint harcol azért, hogy nyitva tartsa a szemét. A füttyszó újra felszárnyal. Ezúttal célba ér – sikerül ébren tartania a nőt.

NŐ (motyog, mint mikor az ember álmodik) Füttyülj még... Tarts ébren... Füttyülj még... Tarts ébren...

Negyedik szín

A függöny felgördül. Fény.

A nő az asztalon fekszik, petyhüdt rongybabaként. Nagyon erősen elkábitották, hogy elaludjon. De küzd, hogy ébren maradjon. A hangszórón keresztül a felvett szöveget játsszák:

VALLATÓ HANGJA Meg kell törnünk

a testét, hogy megnyerjük a szellemét. A fájdalom nemesíti azt is, aki adja, és azt is, aki kapja. A fenyítés marad az irányelv mindaddig, amíg ellenáll. Az ellenállás ostobaság. Ezért meg kell törnünk a testét, hogy megnyerjük a szellemét...

NŐ (motyog) Az alvás halál. Az alvás halál. Az alvás halál.

Kétszer is, mikor a nő majdnem álomba zuhan, a füttyszó visszahozza őt az ébrenlétbe.

A fények kialszanak.

Ötödik szín

Fény. Valamint a vallató felvett szövege. A nő reflektorfényben áll. A szoba többi részét sötétség borítja. A nő úgy néz ki, mintha egy tökéletes balettpozitúrát tartana ki – az „arabeszket”, pontosan. Jobb karja ki van feszítve, jobb lába kifelé áll a csípőjéből, a mennyezeti gózelvezető csövek köré tekert láncok felfelé húzzák.

VALLATÓ HANGJA Meg kell törnünk

a testét, hogy megnyerjük a szellemét. A fájdalom nemesíti azt is, aki adja, és azt is, aki kapja. A fenyítés marad az irányelv mindaddig, amíg ellenáll. Az ellenállás ostobaság. Ezért meg kell törnünk a testét, hogy megnyerjük a szellemét...

A szöveg ismétlődik – újra, és még egyszer. A nő a fejét rázza, mintha próbálná a fülét megszabadítani a kegyetlen ostromtól. De a hangerő csak tovább fokozódik.

NŐ (behunyt szemmel) Ó, istenem...

Ó, istenem... Ó, istenem... (Hangozabban.) Ó, istenem... Ó, istenem... Ó, istenem... (Sikít a dühtől és a reményvesztettség miatt.) Ó, istenem! Ó, istenem! Ó, is...

Eltart egy ideig, amíg a nő meghallja a füttyszót. Abban a pillanatban, amikor felfedezi a jelenlétét, abbahagyja a sikoltást. A füttyszó magasra szárnyal, élesen és igen tisztán, ellenszegülve a felvett szöveg elnyomásának. Mikor a nő abbahagyja a sikoltást, a füttyszó is elhallgat.

NŐ (hangosan) Ó, istenem! Ó, istenem! Ó, istenem!

A füttyszó felhangzik, mikor a nő ordít. Mikor a nő elhallgat, akkor a füttyszó is.

NŐ (hangosan, túlharsogva a szöveget) Ki vagy? Ki vagy? Ki vagy?

A füttyszó felel, utánozva a nő tónusát.

NŐ (fénylő szemmel, halkán) Ki vagy? (A füttyszó utánozza a nő halk tónusát.) Olyan vagy... mint én? (A füttyszó utánoz, a nő csodálattal kérdi.) Nem vagyok egyedül?...

Úgy tűnik, maga ez a gondolat emelkedetté teszi a nőt. Lassan, próbálkozva, a nő suttogni kezdi tiltakozását.

NŐ (párhuzamosan a felvett szöveggel) Megtörhetik a testem, de nem törhetik meg a szellemem. A fájdalom edzi az akaratom. Az ellenállás az egyetlen fegyverem. A kínzás a zsarnokok vezérével, akik megtörhetik a testem, de nem törhetik meg a szellemem.

Szavai először bizonytalanok és tétovák, de hamar természetes ritmusra és áramlásra lelnek. Hangosabb és erősebb hangon ismétli a saját maga által kifordított szöveget, mintha egy varázsige lenne azon erők ellen, amelyek el akarják pusztítani őt.

A fények kialszanak. A függöny legördül.

HARMADIK FELVONÁS

Első szín

A függöny felgördül. A nő a székében ül, amelyhez odabilincseltek. Nagyon erős fény világít a színpalak mögül befelé, egyenesen a szemébe. A férfi a szobában van.

FÉRFI Azt mondják nekem, ön macacs. Aludnia kéne, tudja? Hallgatni a szalagot, és elaludni.

NŐ (mintha egy varázsigt ismételné) Az alvás halál.

FÉRFI Akkor ez egy türelemjáték. Már két hónapja van itt. Előbb vagy utóbb el fog aludni...

NŐ Múlt éjjel hoztak ide.

FÉRFI (mondja tovább a magáét) Gondoljon csak bele! Két hónap... alvás nélkül. Hatvan nap. 1440 óra... alvás nélkül.

NŐ Hazudik. Múlt éjjel hoztak ide.

FÉRFI Miért kéne hazudnom erről?

NŐ (nagy levegőt vesz) Azért hazudik, hogy összezavarjon engem, hazudik, hogy megtörje az akaraterőm; néha csak... poénból hazudik.

A nő szeme könnyezik az erős fénytől.

FÉRFI Bántja a szemét?

A nő nem válaszol. A férfi mérsékli a fényt egy kapcsolóval a távvezérlőjén. Ugyanazzal a kapcsolóval aktiválja a hangszórót. A nő megfeszül. Kellemes zene hallatszik, hullámok megnyugtató zúgásával a háttérben. Ringató, megnyugtató hang kezd el beszélni.

FELVETT HANG Lazítsa el a nyakát! Ne szorítsa össze a fogait! Csak hagyja, hogy a vállai könnyedén ellazuljanak! Ne álljon ellen! Hunyja be a szemét! Pihennie kell.

A férfi még jobban mérsékli a fényt. A nő lélegzete egyenletesebbnek, kiegyensúlyozottabbnak hangzik. Lehunyja a szemét.

FELVETT HANG *(megszakítás nélkül folytatja, ugyanúgy)* Meg kell törnünk a testét, hogy megnyerjük a szellemét. A fájdalom nemesíti azt is, aki adja...

Amint meghallja az ismerős szavakat, a nő szeme kipattan.

NŐ *(hangosan)* Megtörhetik a testem, de *nem* törhetik meg a szellemem.

FELVETT HANG ...irányelv mindaddig, amíg ellenáll, ezért meg kell...

NŐ *(lehunyt szemmel mondogatja, mint egy gyerek, aki így akarja távol tartani a veszélyt)* ...törhetik a testem, de *nem* törhetik meg a szellemem...

A férfi nagyot és kimerülten sóhajtva kikapcsolja a hangszórót. A nő elhallgat, egyenrangúan a férfira néz. A férfi fáradtanak... és öregnek látszik. Felkapja a vallomást az asztalról, és a nő felé löki az asztalon.

FÉRFI Írja alá!

NŐ Nem.

FÉRFI Kényszerít engem.

NŐ Mire?

FÉRFI Olyan dolgokra, amiket nem akarok megtenni.

NŐ Ó, ugyan már! Azért csinálja, mert maga... szereti ezt.

A férfi kissé megrezzen, és a nő látja ezt.

NŐ Igen... Tetszik, nem igaz? És valaha professzor volt, egy férfi, aki imádta a finom költészetet és a zenét. Mielőtt szert tettek magára és dolgokat csináltak magával. *(Szünet.)* De maga túl gyenge

volt, hogy ellenálljon, ugye? Csak úszott végig az árral.

A nő tudja, hogy valami megfejthetetlen hatást tett a férfira.

NŐ Nem zavarja? Hogy fájdalmat okoz nekem, hogy sírni lát? Nem aggasztja... hogy ez a munkája, hogy anélkül végzi... hogy megkérdőjeleznél? Idejön kilenckor, elmegy ötkor... vagy éjszakai váltásban dolgozik, ahogyan most is. Az emberek elhaladva ön mellett az utcán esetleg azt mondják: „Ó, lehet, hogy egy professzor. Egy költő. Egy zongorista.” És ahogy más emberek irodákba, gyárakba mennek dolgozni, úgy maga ide jön... *(Szünet; erősebb hangon.)* Mi vitte erre az útra? Az, amit magával tettek? Vagy ez egy rejtőző hajlam önben, ami csak egy esélyre várt, hogy a nyílt színpadra törhessen? Szerintem az utóbbi... valamiféle rejtett betegség, belső rothadás...

A férfi tapogatózó ujjakkal megragadja a készüléket, és bekapcsolja. A felvett szöveg hallatszik:

FELVETT HANG Meg kell törnünk a testét, hogy megnyerjük a szellemét...

NŐ *(könnyen vált)* Megtörhetik a testem, de *nem* törhetik meg a szellemem. Megtörhetik a testem, de *nem*...

FÉRFI *(a nő ismétlése kezdi bosszantani – és a nő is)* Jól van! Jól van!

A nő elégedetten mosolyog.

FÉRFI *(kevésbé durván)* Nem volt elég? Miért nem írja alá a vallomást? *(Reszelős, eldugult csatornahangú személyiségével.)* Gyérünk! Hadd pihenjek!

NŐ Nem.

FÉRFI *(még egy esélyt adva neki)*

Hogy mondta?

NŐ Nem.

FÉRFI Gondoltam, hogy ezt mondta... *(Szelíden.)* Miért utasítja el? Olyan kis dolog. *(Győzködve.)* Csak egy aláírás. Gondoljon rá úgy, mint egy aláírásra... egy titkos csodálójának.

Szenvedése ellenére, a nő nevet.

NŐ Nem... *(majd hozzát teszi)* ...köszönöm.

A férfi csendben rámered a nőre, majd hirtelen, villámsebességgel megindul, és a nő lábait a székhez köti.

NŐ *(meglepetten)* Mi...?

FÉRFI Az ostoba gyerekeknek határozott lecke kell...

A férfi a szerszámosládához megy, és kiválaszt egy csillogó harapófogót. A férfi közeledik a nőhöz, ráérősen, miközben a nő rémülete fokozódik.

NŐ *(kiguvadt szemmel)* Istenem...

A férfi a nő lábához térdel, és egyik lábfejét a kezébe fogja. A színpad fényei elhalványulnak, lágy aranykóddal borítva a nőt. A nő lábánál a férfi árnyékban van.

NŐ *(becsukja a szemét, kinyitja, újra becsukja)* Szekrényországba... A Barátságos Kakas, a Repülő Tehén, a Zöld szárnyú Macs... *(Sikolt.)* Füttyülj értem, kérlek! Füttyülj...

De nincs füttyyszó. Csupán a fémfogó hátborzongatóan hétköznapi hangja, amint a férfi dolgozik vele.

NŐ *(sikoltások és képzelődések közepette)* A Szekrényországba! Szekrényországban nincs fájdalom! Mikor fáj a fejed, egy gomba nő rá. Mami letépi és beleteszi

a levesbe, és ekkor a fejfájásnak vége! Fáj a lábujjad körme?! Szegény gyermek! Ó, szegény, szegény gyermek! Ugorj a Repülő Tehén hátára, és menj a Macska... A Zöld szárnyú Macska otthonába!

A nő fürdik az izzadságban. Haja a homlokába lóg. De elméje megtalálta a képességét arra, hogy elvonja magát a helyzettől, és teste megkönnyebbüléssel pihen.

A férfi ránéz, véres fogóval a kezében. A férfi érzi, hogy a nő kicsúszott a kezei közül.

NŐ *(diadalmasan)* Elszöktem... Elszöktem... Elszöktem Szekrényországba...

Homályos szemmel néz a férfit, mint aki vallásos élmények ekstázisát éli át. A férfi félrehajítja a véres harapófogót. Megtörli a kezét egy tiszta kendőben. Vér piszkítja be a ruhát. A nő meresztli a szemét mereven és feszesen, de a hangja lágy becézgetés.

FÉRFI Hol... van Szekrényország?

NŐ *(könnyek és mosoly között; suttogva és kiáltva)* A fejemben. Megtörheti a testem, de nem törheti meg a szellemem. És mindaddig, amíg Szekrényországba tudok menni, csak a csontjaim maradnak magának.

FÉRFI Kik... élnek Szekrényországban?

NŐ A barátaim. A Repülő Tehén. A Barátságos Kakas. A Zöld szárnyú Macska. Gyerekkorom óta... ismerem őket. Behunyom a szemem szorosán... és ők eljönnek hozzám mint pelyhecskék, a légtelen lebegve...

FÉRFI *(nagyon halkán)* Miért... miért... volt a Szekrényben?

A nő néhány másodpercig hallgat. Egy téveteg könnycsepp vándorol le az arcán. Válaszra nyitja a száját, de túlságosan megtört ahhoz, hogy szóljon. A férfi már majdnem a nő térdére fekteti a kezét, mikor jobban meggondolja és visszahúzza.

NŐ Az a férfi... Anya barátja... Mama minden vasárnap vendégeket fogadott reggelire. Egy irodalmi csoportot. Elvettem a kabátjukat, sáljukat, és felakasztottam őket a... a szekrényben. És ő... Ő... *(Hangja vékonyabbá és pöszévé válik, mint egy gyereknek.)* Mikor a szekrényben voltam, és akasztottam fel az Ő kabátját, akkor történt először. Úgy mosolygott akkor, utána, mint ha az a közös titkunk lenne. *(Szünet.)* Csak ötéves voltam...

Halkan sír.

FÉRFI És az édesanyja... sosem vette észre?

NŐ *(behunyja a szemét és a fejét rázza, miközben beszél)* Nem. Ő... sosem vette észre. Szegény mama. Hiszékeny, bolond mama. *(Szünet.)* Túlságosan félttem... hogy elmondjam. A férfi... Ő... azt mondta nekem, hogy megöl, ha elmondom. Vagy rosszabbat tesz, kivágja a nyelvem, lecsapja a fejem. Így minden vasárnap, mikor eljött, be kellett mennem a szekrénybe... és várnom rá. Behunytam a szemem... szorosán. A templomharang kongott. És akkor... *(Szünet.)* ...a barátaim eljöttek hozzám. A Repülő Tehén. A Zöld szárnyú Macska... Még azt is képes voltam elfelejteni, hogy ő ott van, kezével a ruhám alatt.

A nő kinyitja a szemét, és tompán a férfira néz. A számtalan év terhe le-

hullott. A csönd hosszú pillanata következik, ahogy egymást nézik, egyik a másikba merülve.

FÉRFI *(olyszerű módon, ami a szerelemhez hasonlatos)* Kétlem, hogy tisztában van... igazán tisztában van... elméjének erejével... *(Szünet.)* A legtöbb ember nagyjából órák alatt megtörik, de maga elmenekült előlünk... egy szárnyas macskához egy tehén hátán... *(Lágyan mosolyog.)* Furcsa és különleges eset vagy, AB234... Hogy megtörjelek... *(szünet; mélyen a szemébe nézve)* ...Szekrényországba kell mennünk.

A nő csak néz, amíg a férfi magához veszi a rongyot. Nyitva tartja a szemét, amint a ruha körülburkolja őket. Teste erőtlen, passzív, nem küzd, amint a férfi elvonszolja őt a székéről... a kabátakasztóig a szoba távoli sarkába. A fények kialszanak, és a szoba kékesfekete köddel telik meg... olyannal, mint éjszaka.

A férfi finoman a kampón lógó kabátnak taszítja a nőt. A nő visszahököl, mikor megérinti a szövetet.

FÉRFI *(mély, monoton hangon)* Újra az édesanyád szekrényében vagy, AB234. Sötét van – semmit sem látsz. És, egyébként, azért hunyod be a szemed, mert hallod a lépteit...

A férfi, miközben beszél, előre-hátra lépdél egyre szűkülő félkörben, olyan érzést keltve, mintha egy kaotikus, féktelen örületben forogna.

Halk léptekkel közelíti meg a nőt. Fogja a kendőjét, és gyengéden végighúzza a nő arcán. A nő visszaretten, mint a tűztől. A kendő véres csíkokat hagy a nő orcáján.

FÉRFI Üres kabátujjak fészülik az arcod. Várnod kell rá. Különböben lecsapja a fejed. (Énekel.) „Itt jön a gyertya, hogy világítson neked. És itt jön a bárd, hogy lecsapja fejed.”

Most a férfi nagyon közel áll hozzá, feje majdnem hozzáér a lejtő menyegyzetnek. Kezeivel verdes, mint a kiszabadult madarak, és végigsimítja a nő nyakának és vállának tiszta vonalait, lágyan fészülve a mellkasát és hasát.

NŐ (sóhajjal; halott, gyenge hangon) Maga az. Ennyi év után...

A férfi megdermed. Önkéntelen lépést tesz hátrafelé. Most először, a begyakorolt maszkja eltűnik, és bepillantást enged igazi valójába. Meglátjuk félelmét, bizonytalanságát, reményvesztettségét és felhalmozódott vak dühét. Elvonul az árnyékba, akár egy alattomos, éji vad.

NŐ (fejével követi őt) Belenéztem az arcába, és nem láttam. Hallottam a hangját – a sokféle hangját –, és nem hallottam. De most, hogy néma – sosem beszélt, mikor a szekrényben voltunk, emlékszik? És most, mikor vak vagyok – akkor behunytam a szemem, emlékszik? És most, mikor mindketten ebben... ebben... az istentelen űrben vagyunk... akkor, akkor... Megismerem: a hallgatása, a világtalanságom, az érintése által.

A férfi feldühödve megmarkolja a nő melleit. Agressziójának hirtelensége totális meglepetésként éri őt. A nő kinyitja a száját, de egyetlen hang sem hagyja el. A férfi kezeivel tapogatózik a nő hálóingé alatt, a nő néma.

FÉRFI (gonosz suttogással) Sikíts! (A nő hallgat.) Sikíts! (Hízelegve.) Nem fogsz sikítani. Sosem tetted

– még akkor sem. Tudom, hogy tetszik, te kis görény. Mily érett tekintet – ilyen fiatal szemekben. Csak ötéves, és már egy kurva szemei. Mi vitt erre az útra? Valami rejtett betegség? Belső rothadás?

Olyanok ketten, mint egy pár, akik táncolnak a sötétben.

FÉRFI Tudod, nem tetszel nekem, ezzel a húshalommal. Miért nem maradtál gyermek?... Akkor nem volt csípőd. Egy kicsi fenék... A tenyerembe foghattam. Tökéletes, lapos mellkas. Aprócska bordák – akár egy veréb csontjai. Mindet eltörhettem volna egyetlen durva öleléssel. Cukorfalat szív, vadul verdesve aranykalitkájában. Minden oly kicsiny, oly tökéletes...

A férfi szeme nedves. Hangja érces és megtört. Olyan érzelmi vajúdásba került, amely teljesen hatalmába keríti és elsodorja.

FÉRFI Te rontottál meg engem az ötéves szajha-szemeiddel. Akkor csak huszonegy voltam, bimbózó költő és zongorista. Elvetted az ártatlanságomat. De bosszút álltam rajtad. Én is bélyeget égettem beléd egy életre. És amikor felnőttem és szereztél új szeretőket, és megérintettek és a nevedet lehelték, akkor megfagytál... és rám gondoltál, drága gyermekem. Édes, hűséges gyermek.

A férfi könnyes szemmel néz a nőre; a nő tekintete mintha átégne a kötésen, hogy találkozzon a férfiével.

FÉRFI

„Mert hatalmadban áll s megadatott, Hogy maszkomon át s mögéje nézz (Esőkkal verték sápadtra nehéz Esztendő) s igaz arcom láthatod...”

A férfi leoldja a nő szeméről a kötést. Az lecsúszik arcáról, és nyaka körül lóg, mint egy hurok.

FÉRFI Lelkem igazi arca...

A nő úgy mered rá, mintha most látná először. Azután:

NŐ Miért? (Szünet.) Miért? (Reszket.)
Miért...?

A nő hirtelen erejét vesztí a férfi mérhetetlen igazságtalanságától, amit vele szemben követ el. Szavai küszködve törnek elő lelkéből, és hangja dadogó suttogásba török.

NŐ Le sem tudnám mosni az érintését... minél idősebb leszek, kezei annál jobban égetik a bőröm... (Szakadozott suttogás.) Miért? Miért ölt meg egy gyermeket?

A férfi hallgat.

NŐ Ezért hozott ide most? Hogy folytassa, amit elkezdett, mikor gyerek voltam?

FÉRFI (a fejét rázza) Politikai szakadárként van itt. Hosszú ideje megfigyelés alatt áll, kedvesem. Mert író, olyan társasághoz tartozik, akik „túl sokat gondolkodnak”. Ha továbbra is repülő disznókról írt volna...

NŐ (gépiesen) Tehenek.

FÉRFI Tehenekről. Repülő tehenekel és szárnyas macskákkal biztonságban lett volna. De aztán megtaláltuk Szekrényországot.

NŐ Tehát bezárult a kör, igaz? Megalkottam a Szekrényországot, mikor meggyalázott egy gyermeket. És most meggyaláznak, ennyi év után, mert megalkottam a Szekrényországot.

FÉRFI El kell hogy ismerjem az íróniát. Számomra is bezárult a kör. (Szünet.) Erős hatással volt rám,

mikor gyerek volt, mert... Sosem érinthettem meg igazán. A vizsztatasztító fizikai értelmezést kivéve. Maga ott állt, kínálva kis testét, az egész... de semmi sem volt az enyém. Kirepült a kezem közül Szekrényországba. (Szünet.) És most itt áll, enyém a teste, az egész... de a szelleme még mindig nem az enyém. Még most sem tudom megtörni elvakult erejét.

NŐ Elvakult erőmet nem. Csupán... (szünet) ...vakságomat.

A nő eltávolodik a férfitől, lerázva válláról a kezét.

Most először, a nő szabadon járkal a szobában, miközben beszél. A férfi áll, mint egy bábu, míg a nő körülkeringi.

NŐ Évek óta így megy ez itt, ugye? Már mint a... a hirtelen rajtaütések éjjel – mindig éjjel, gondolom. És... (Könnyed nevetéssel.) És a kínzás. És a... a brutalitás... (Fejét rázza.) De sosem tudtam. Vagy lehet, hogy... Lehet, hogy igazából nem akartam tudni. Nem akartam látni. Behunytam a szemem, ahogy a szekrényben is tettem. (Szünet.) Egy nő a szomszédból. Egy újságíró. Sosem ismertem őt igazán – kinek van erre ideje manapság? Ez a nő... pár hónappal ezelőtt, eltűnt. Nyoma veszett. (Nevet, de enyhe éle van a nevetésének.) A cseléd mondta. És mi éltük tovább az életünket. Emlékszem... ebédelni mentem a kiadómmal. És itt volt ez a nő – egy nő, akit nem ismertem, de akit mindig láttam, köszöntem is neki –, egyszerűen eltűnt. (Szünet; nehezet nyel.) Aztán eljöttek az anyjáért. Egy nyolcvanéves, fogatlan rok-

kantért. Micsoda egy félelmetes lázadó, hah?! Mekkora... *fenyegetés...* a béke, a rend és a stabilitás számára?! Néhány férfi átkutatta a házát, míg az anyja – ennek az eltűnt újságírónak az anyja – kint ült, a járdán... *(felharsan)* ...mint a szemét, várva arra, hogy felszedjék! *(Behunyja a szemét, próbálja csillapítani mindazt, ami belül rettenetes dühvel készül feltörni.)* Ez a nyolcvanéves nő, kuporogva az utcán, várván, hogy elvigyék, isten tudja, hová! Mind elmentünk mellette munkába menet. Tudom, hogy én is. És az idős nő rám nézett. *A szemembe.* És én visszaneéztem. De nem láttam. Egyikünk sem látta. Csak... nem vettük észre. Mint a mamám... *(Szemének ráncainál könnyek csordulnak ki.)* Úgy tűnik, ugyanaz. Bezárni egy gyereket egy szekrénybe, és elzárni egy népet. Ha hallgatag tud félemlíteni egy gyereket, egy népet is meg tud félemlíteni. És idővel és gyakorlattal az emberek is behunyják majd a szemüket, és nem sikítanak... *(Felkiált.)* Sosem sikítottam a szekrényben, ugye?! *(Küzd, hogy nyugodt maradjon, küzd a könnyei ellen.)* Az emberek sem fognak sikítani. Járnak-kelnek, miközben úgy tesznek, mintha minden oké, minden rendben volna, mialatt a szomszédjaik eltűnnek körülöttük... És aztán a... az emberek... *olyanokká válnak,* mint a gyerekek! Félnak a Gonosz Emberektől, a bárdtól, amely lecsapja a fejüket... *(Szünet; suttogva; a könnyek gyorsan felszáradnak az arcán.)* És ez az, ami annyira... *rémisztő!* Mert a gyerekek oly *védtelemek,* nem igaz? Oly *könnyen...* válnak áldozattá. Oly *könnyű* áldozatok...

Hosszú pillanatig hallgatagon egymásra merednek. Egyikük sem vár semmit a másiktól. A férfi tudja, hogy a nő kiáll a meggyőződése mellett. A nő tudja, hogy a különféle fortély és álca már a múlté. És most, hogy válaszüthöz érkeztek, egymásra merednek, hamis elvárások és remény nélkül, könnyorület és érzékenység nélkül.

A színpalak mögül nyikorgó hang erősödik – hasonló egy kerekeshordágy hangjához.

FÉRFI *(végül)* Ha azt mondanám, hogy ez az utolsó esélye... hogy mindent kockáztat... *mindent?* *(Szünet.)* Aláírna?

A csend hosszú pillanata, ahogy a nő fontolóra veszi a lehetőségeit.

NŐ Hogyan zárja le a szellemet?

A nyikorgó hang erősödik, míg úgy tűnik, mintha elhaladna a szoba mellett. A férfi hirtelen, eszeveszett gyorsasággal megragadja a nő karját, és a „negyedik” falhoz vonszolja őt. Rettentő ijedtség a nő arcán.

FÉRFI Kivágták a férfi nyelvét, de megtalálta a módját... hogy füttyüljön! Aztán ők találták meg a módját! Ezért nem tudott ma füttyülni magának! *(Lázban égve.)* És így tudják lezárni a szellemet! Egy kicsi fecskendővel! Valaha fizikus volt – nézze most! Nem érdekli a világ, egy gondolat sincs a fejében! *(Közelebb taszítja a nőt a folyosóhoz.)* És nézze a tekintetét! Az üres, üres tekintetét!

A férfi felkapja a vallomást az asztalról.

FÉRFI Ez csak egy rakás hazugság, szóval írja alá! Mit érdekli?! Ez mind egy rakás hazugság!

A nő erőt vesz magán, megacélozza szívét, az asztalhoz megy és elolvassa a vallomást.

Sóhajt egyet, és eltépi a dokumentumot – félbe, majd azt is félbe, majd azt is, és még egyszer félbe. A nő beleül a férfi székébe, két csinos halomba rendezi a fecniket az asztalán.

A nő vizsgálva nézi a férfit, amint öszseroskad. A férfi kimerülten ül a nő székében. A szerepek felcserélődtek,

egymásra néznek. Aztán a férfi felkel. Ügyetlenül matatva megbilincseli a nőt, és beköti a szemét. A „negyedik” fal felé vezeti, majd azon túl, a proszcénium felé.

Függöny.

Horváth Fanni fordítása
Versfordítás: Kardos László
(Elizabeth Barrett-Browning:
Portugál szonettek 39.)

Radha Bharadwaj az indiai Chennaiban született. Díjnyertes író, forgatókönyv- és drámaíró. A Szekrényország elnyerte a Nicholl Forgatókönyvírói Ösztöndíjat a Filmművészeti és Filmtudományi Akadémiától. A dráma filmváltozatát, melyet az író maga rendezett, a Universal Pictures mutatta be, és számos rangos fesztiválon szerepelt. Ő írta és rendezte a *Basil* című filmet is.

Sir Philip Sidney
Astrophil és Stella

Részletek a szonettciklusból

1.

Igaz szerelmemet versem megjelenti,
Hátha ő, a kedves örül fájdalmamnak:
Örömében olvas, olvasva megérti,
Értve megszán, részvétből kegyébe fogad;
A bánat legsötétebb arcát festeni
Kerestem, kutattam, szelleme min mulat:
Lapoztam másokat, hátha kezeli
Holmi bővizű zápor napszúrta agyam.
De bénán a szó az Ötlet szárnyát nyeste,
Természet fia fut mostohája elől,
Nem kér Tanítást: csak hűlt nyom volt más verse
Utamon. Így áldott terhem kínja megöl!
Rágtam áruló tollam, letepert a kín –
Bolond! – szólt rám Múzsám –, nézz szívedbe és írj.

5.

Való igaz, szemünk a belső fényt
Szolgálja, s fenn egy égi trónon ül
Az úr, rendjét a lázadó önként
Tapossa, eszét úzve menekül.
Való igaz, Ámor nyila csupán
Egy kép, mit önmagunknak faragunk
S imádunk balgán szívünk oltárán,
Míg Istent éhezve foszlik álmunk.
Igaz, a valódi szépség erény,
Melynek a földi szép csak árnyéka,
Mint halandó porból termett edény,
Igaz, földünk vándorok hajléka,
S lelkünk égi hazánk felé emel:
Igaz, és nekem mégis Stella kell.

39.

Jer, álom, ó, álom, béke biztos kertje,
 Szellem lugasa, bánat balzsama,
 Koldus vagyona, rab menekvése,
 Magas és alantas pártatlan papja;
 Pajzs légy, a Kétségbeesés engem
 Öldöklő vad seregét feloszlasd!
 Ó, ha a háborút, mely dúl bennem,
 Legyőzöd, megfizetem jutalmad:
 Tied puha párnám, ágyam selyme,
 Zajt és fényt elnyelő alvókamrád,
 Rózsafüzér és egy fáradt elme –
 És ha Kegyelmed ily csere jogán
 Mégsem enyém, meglátod szívembe
 Metszve legszebben ragyogni Stellám.

81.

Ó, csók, melyben rubin ajkad részesít,
 Drágakő, újra lelt éden gyümölcse,
 Áldást lehel és a szívre balzsamírt,
 Néma ajkak nemesebb nevelője;
 Csók, melyben még lelkek is egybefornak
 Szerelemben s a természet okán:
 Dicsérnélek buzgón a világnak
 Vagy csak pár adományod sorolnám;
 De megtiltja, piruló szóval érvel,
 Magasabb dicsőségre tör erénnyel;
 De szívem ég, hallgatni nem fogok.
 S mert örülsz, ha megbékélek végre
 S én örült vágyban eszem némítom el:
 Csókolj te számra új s új lakatot.

Kiss Zsuzsánna fordítása

Sir Philip Sidney (1554–1586) az angol Petrarca, az Erzsébet-kori Anglia egyik legreprezentatívabb udvari költője, humanista diplomatája és katonája volt. Fő művei az *Árkádia* (*Régi és Új Árkádia*, prózában írott elbeszélésfűzér), az *Astrophil és Stella* 108 szonettből és 11 dalból álló versciklus és *A költészet védelme* című esszé. Versművészete több ponton hasonlóságot mutat a Balassiéval.

Jan Kuntur (1970) három éve Budapesten élő permi orosz költő. 2013-ban a Napkút Kiadónál jelent meg magyarul *A perem-lét könyve* című kötete, amely válogatás addigi verseiből és prózájából.

Jan Kuntur

Siófok

A parti köveken szunnyadó siklóként
hol karikába hajlik
hol kinyúlik
egész keleti pereme hosszán
a napszak és
a nap aktivitása függvényében

A lápisz lazuliból csiszolt hullámok pedig
melyek valahonnan a valóságot délibábbá változtató
elíziumi mezők ködéből érkeznek
Bóni gróf áriáját dúdolják
és strandhabú kánkánban
verik fel a Balaton tejét

Az ég izzadt homlokát törölgeti
egy vitorla fehér kendőjével

Ebből a Köpülésből
nemcsak Aphrodité-Laksmí bukkan fel
meg százával a bikinis apszarák-bajadérok
hanem
fák lovasok yachtok villák kisvendéglők
sőt egy pár hatalmas fekete halász is
örökös díszőrségben
evezővel és hálóval

A szilvás ódon utcácskákon
táncos léptekkel kószál
a könnyelmű Csárdáskirálynő
ám
a tollas vörös csőrű templomtól ihletetten
amely a földkérget
a zöld talajt
úgy törli át
mintha tojásbéj volna
kézen fogva vezeti ki a hőség gettójából
a sárga csillagképeket
melyek az alkony élénk színű hullámain menekülnek
Nyugatra
az ősi apátság
alig kivehető két tornya mellett

Vándor Anna fordítása

A Cédrus Művészeti Alapítvány (Budapest) nyílt pályázatot hirdet Szent Márton születésének 1700. évfordulója alkalmából.

Szent Márton az egyik legnépszerűbb magyarországi szent. Talán azért, mert ő volt az első, aki nem mártírhalált halt a hitéért, tisztán jócselekedetei miatt tiszteljük. A róla szóló legendák nem beszélnek egyházszervező tevékenységéről, sem arról, hogy teológiai szempontból milyen jelentősége volt, de tele vannak népi bölcsességgel, humorral, amelyek vallási hovatartozástól függetlenül mosolyt csalnak arcunkra. Valószínűleg ezért van jelen ma is a népszokásainkban, ezért is őrizzük az emlékét.

Születésének 1700. évfordulója alkalmából a Napkút Kiadó s a Cédrus Művészeti Alapítvány arra tesz kísérletet, hogy egybegyűjtse mindazt, amit Szent Márton életéről tudni lehet, és amit püspöki működéséről megőrzött a szájhagyomány és az irodalom. A készülő almanach tartalmaz a vele kapcsolatos hiedelmekről, babonákról szóló feldolgozott, irodalomba emelt történeteket is – tehát ismeretterjesztő és szórakoztató műveket: minden korosztálynak egyaránt.

Ehhez a gyűjtőmunkához keressük a segítséget, a javaslatokat.

Pályázni írással (szépirodalom, ismeretterjesztés) és képzőművészeti alkotással, arról készült felvétellel, illetve dokumentumfotóval lehet.

A pályázat témája szabadon választott, lehet Szent Márton életrajzához vagy a Márton-napi hiedelmekhez kapcsolódó vers (mondóka), mese; a Márton-napi népszokásokhoz, hagyományokhoz, ünnepségekhez kapcsolódó (személyes élményeken alapuló) elbeszélés, fotó; ismeretterjesztő cikk, kistanulmány e témakörben, illetve gyűjtések s gyűjtésjavaslatok (figyelemfelhívás létező anyagokra).

A pályázók köre: megkötés nélkül

Beadási határidő: 2016. június 30.

A pályázat beadásának módja: elektronikusan, a napkut@gmail.com címre, levélben vagy személyesen: Cédrus Művészeti Alapítvány, 1043 Budapest, Tavasz u. 4.)

Eredményhirdetés: várhatóan augusztus végén, a Napkút Kiadó honlapján (www.napkut.hu).

Díjazás: A nyertes műveket a Napkút Kiadó az évfordulóra megjelenő *Szent Márton-almanach*-jában teszi közzé, amelyből a nyertes pályázók tiszteletpéldányokat, illetve a kiadó köteteiből összeállított könyvcsomagot kapnak.

HIMNUSZ

Kájoni János énekgyűjteményéből

(1676, Csíksomlyó)

Gaude gemma praesulum,
Gaude Mundi speculum:
Dulcedo fidelium,
Gaude calcans saeculum.
Sancte Martine.

Legyél kincsünk, ereklyénk,
Gyarló világunk lelke,
Hívők gyönyörűsége,
Mégváltásunk hírnöke,
Áldott Szent Márton!

Impetrator gratiae,
Stella fulgens veniae:
Exemplar clementiae,
Et misericordiae.
Sancte Martine.

Szórd reánk jó szavadat,
Te, kegyesség csillaga,
Te, útmutató fáklya,
Szelíd, irgalmas atya,
Áldott Szent Márton!

In te fulget castitas,
Pietas, humilitas:
Desolatos visitas,
Tres mortuos suscitās.
Sancte Martine.

Áradjon tisztaságod,
Az alázat jósága,
A szenvedők vigasza,
Nyomorultak gyámola,
Áldott Szent Márton!

O Martine medice,
Spiritalis abjice
Hostes procul dejice,
Atque tuos respice.
Sancte Martine.

Oh, gyógyító pártfogónk,
Végy minket oltalmadba,
Térelj a helyes útra,
A kételyt eloszlatva,
Áldott Szent Márton!

Bone Pastor ovium,
Tu es lima scelerum:
Pestem pellens cordium,
Sustentator pauperum.
Sancte Martine.

Nyájad gondos pásztora,
Vétkünk feloldozója,
Szívünk hű záloga,
Erényünk megtartója,
Áldott Szent Márton!

Berecz Ágnes Gabriella fordítása

Sidronius Hosschius

Elegiae de Christo patiente

Bevezető szavak Sidronius Hosschiusról (1596–1653) és elégiáiról

A nagyközönség előtt talán kevésbé ismert németalföldi jezsuita költő már életében nevezetes volt verselési szakértelméről: disztichonjait például etalonként használták a verstan oktatásakor. Fő művei: elégiái, melyeket 2012-ben jelentetett meg a Napkút Kiadó, Baróti Szabó Dávid 1809-es fordításában, Hubert Ildikó gondozásában (*A szenvedő Krisztusról, Szent Péter siralmai*). Ezek a fordítások máig erősen hatnak, valódi ihlettel, az eredetivel azonosulni tudó nagy költői erővel dolgozott a fordító. Az viszont sajnálhatjuk, hogy Baróti Szabó Dávid, nem tudni, mi okból, hexameterben fordította az eredeti disztichonokat. Sidronius Hosschius elégiái azonban így is szinte mai hevülettel szólnak, jótékonyan felkavarva és megnyugtatta a rezonáló olvasói lelkeket.

(Hubert Ildikó könyvbéli előszava nyomán)

Miért és hogyan fordítottam le Sidronius Hosschius elégiáját?

Csak néhány hónapja, s éppen bibliai témájú verseskötetem kiadásra rendezésekor kerültek a kezembe a XVII. századi jezsuita költő, Sidronius Hosschius elégiái. A Cédrus Művészeti Alapítvány és a Napkút Kiadó által megjelentetett kiadvány az eredeti latin nyelvű szövegek mellett Baróti Szabó Dávid 1809-es magyar nyelvű fordításait tartalmazza. Nagy-nagy köszönet illeti a könyv létrehozóit, mindenekelőtt legfőbb istápolóját, Hubert Ildikót, aki féltő gondnal, hozzáértéssel, ráadásul – érezhetően – óriási szívvel munkálkodott rajta.

Engem azonnal megfogtak Sidronius Hosschius latin nyelvű, tökéletes disztichonjai, s rögtön megéreztem azt is, hogy Baróti Szabó Dávid a németalföldi poétával rokon hevülettel, s nem közönséges költői erővel szólaltatja meg az elégiákat. Kár, hogy nem csinálta meg a verseket disztichonokban, miként az ezt a versformát mesterien kezelő Sidronius Hosschius; s néhol zavaróan hatnak Baróti Szabó Dávid hexameterének sajnálatos döccenői is.

Persze Baróti Szabó Dávid Hosschius-fordításai így is páratlan élményt nyújtanak az olvasónak; s engem például arra ösztönöztek, hogy legalább egy elégiát csináljak meg a könyvből disztichonokban, a legnagyobb tisztelettel és megbecsüléssel alapozva felvilágosodás kori költőnk szövegére, mely tartalmilag rendkívül hű a latin eredetihez, melyet – szótár segítségével – szintén tanulmányoztam.

Így kezdtem el dolgozni a *Szent Péter siralmi* I. elégiáján, szinte eggyé válva Sidronius Hosschiussal és Baróti Szabó Dáviddal, egyszerre élve a XVII., a XIX. és a XXI. században; s hosszú hetek munkájának eredményeként el is készültem vele.

Hárman dolgoztunk együtt, s ebből a közös munkából a nagyobb részt ők vállalták. Tisztelem és szeretem mindkettőjüket: immár barátaim.

Horváth Ferenc

Sidronius Hosschius
Elegiae de Christo patiente

Elegia I.

Amorem de Deo triumphare

Discite quid sit Amor. Res est antiquior ipso
Tempore: tumque fuit Numen, et ille fuit.
Parque Deo quamvis nihil est, tamen imperat illi,
Et sibi ceu victum cedere saepe jubet.
Ante mare et terras, coelique volubilis axes,
Cum species rerum nulla, nec orbis erat,
Illi dixit Amor: Terras et sidera conde,
Nec mora; lucebant sidera, stabat humus.
Lucidus ex illo certa vice volvitur aether:
In medio constans aere pendet humus.
Viderat opressos scelerati fraude tyranni
Vincula mortales non patiunda pati;
Praecipitesque rapi turmatim in tartara praedas,
Nec miseris ullum stragibus esse modum.
Non tulit hoc miserans Amor, et cum Numine questus:
Ipse tuum vindex assere, dixit, opus.
Jusserat: obsequitur Deus, et sua sidera linquens
Protinus in nostram devenit exul humum.
Tantaque Majestas moribundi corporis artus.
Induit, et nasci paupere Matre tulit.
Nec pudor adstantes inter vagisse juvencos
Nec pudor in foeno decubuisse fuit.
Ultima ferali quis nescit in arbore passum:
Quis morti nescit succubuisse Deum?
Omnia jussit Amor, coelo dat jura, nec ipso
Omnia cui parent, regna minora tenet.

Sidronius Hosschius

A szenvedő Krisztusról

I. elégia

A' szeretet diadalmaskodik az Istenen

Nézd, mi dolog legyen a' szeretet. Korosabb az üdöknél:
 A' mikor Isten vólt, vele vólt, és néki parantsol,
 A' földnek-víznek – 's az egeknek előtte, midőn még
 Semmi külömbséget nem vólt szemlélni, 's Világot:
 A' szeretet mondá neki: földet 's mennyeket alkoss.
 'S ím' a' menny ragyogott, állott a' föld-is azonnal.
 Attól fogva forog bizonyos mértéke szerént a'
 Fény, 's az homály: függ a' föld a' levegőnek ölében.
 Látta, hogy el-nyomatott rút tsellet az Emberi nemzet
 A' Poklok' fejedelmétől, s rab-lántzra vetődött,
 Mellyel nem kellett vala terheltettnie, 's nyakra-
 Főre, tsoportonként, örökös kínokra tolyódik.
 Ezt a' meg-szánó szeretet nem tűrte, 's panaszra
 Kelvén Isten előtt: Önnön boszszúld-meg az álnok
 Ellenséget; ezen mívedet szabadíts-ki kezéből.
 Mondta parantsolván: országló székit el-hagyván
 A' Mindent-tehető, tüstént földünkre le-szálla
 Mintegy számkivetett, 's fel-vévén a' meg-halandó
 Testet leg főbb méltóság létire, tiszta
 Ámde szegény anya' méhéből kívána születni,
 A' barmok közt gyermek-ként szégyenleni sírni
 Nem tudá, 's a' szalmán bé-pólyáztatva fekünni.
 És mely rettenetes kint szenvedé végre kereszt-fán?
 Nemde meg-halt (ki ha nem juttat, nints élet) az Isten?
 Mind ezt a' szeretet tselekedte: parantsol az égben,
 'S olly nagy hatalma vagyon, mint szinte magának az Úrnak.

Baróti Szabó Dávid fordítása

Sidronius Hosschius
 A szenvedő Krisztusról

I. elégia

A szeretet diadalmaskodik Istenen

Régebben vala a szeretet, mint volt a teremtés:
 nem nyílt még meg az ég, s nem vala földi világ,
 ám szeretet már léteze, s Isten volt csak a társa.
 S hallá tőle az Úr: „Szúnjön a semmi, teremts!”
 S máris a mennyei ég ragyogott odafenn, ideleenn meg
 földünk forga legott, égbeli mérce szerint;
 légnék öleiben függge a földünk, fénybe homálylón –
 s íme, azóta a lét emberi színtere ez.
 Egykoron a szeretet szomorúan látta: az ember
 poklok mélyeitől éktelen elnyomatott,
 rút cselek által roppant ördögi láncra került, s zord,
 sátán szabta világ kínjai egyre verik.
 Ezt a megszanó szeretet nem túrte, az Istent
 kérte azonnal imígy: „Mentsd meg az emberi fajt,
 bosszuljad meg az ártó ellenséget: a műved
 tőle megszabadítsd, isteni útra vezesd!”
 A mindent-tehető legfőbb Úr tette, amit kell,
 mint egy számkivetett, írnak a földre leszállt,
 felvévén a halandó testet, a porbeli földit.
 Asszony hordta ki őt, éteri, szűz anyaméh,
 s barmok közt született kisdedként sírni se szégyellt,
 pólyátlan feküvő jászoli-égbeliként.
 És mely rettenetes kint szenvedte fenn a keresztfán!
 Nemde, az Isten, aki meghala akkoron ott?
 Mindezt a szeretet cselekedte: hatalmas az égben,
 hogyha parancsokat oszt, szinte az Úr szava az.

*Sidronius Hosschius elégiját Baróti Szabó Dávid hexameteres munkája nyomán
 fordította Horváth Ferenc, a latin nyelvű eredeti disztichonjaiban*

[Vergilius I. eclogája]

- M Títire! e terepély bikk enyhében heverészvén
Kis sípodba csak úgy tillingatod erdei dallod,
Ládd, mi ihol szaldunk a hazánk kedves mezejéből,
Édes honnyunkból, s te a hús árnyékba hasalván,
Szép Amarilli nevéen visszhangra tanítod az erdőt.
- T Isten a', hé, Meliboee! ki így kényyemre hevertet,
Istenem ő léssen mindég, óltárait ellős
Nyájamból sok gyenge szopós báránka bevérszi.
Néki köszönhetem én marhám szabados legelését,
Általa fúvogatom, ládd, ily kedvemre furullyám.
- M Én nem irigylem ugyan, de csudállom, zúrbe-zavarba
Lévén vidékünk, ládd, én külföldre nagy üggyel
Hajtogatom kecskéimet, ezt csak alig cepelem már,
Kettőt ellett ő, pedig a legcímerebbet
S a sűrű mogyorósba hagyá a durva kövek közt.
Hej! mikor a menykő a sok cserfát megütötte,
Ezt jegyzé a', csak lett vólna eszünk kitalálni
A redves tölgyről, hány varjú mondta meg e kárt.
Úgyde ki légyen az a jó Isten, Títire! halljuk?
- T Azt a Róma nevű várost én balgatag ésszel
Azt tudtam, hogy mint emez a városka, csak olyan,
Melybe az adni való bárányt vásárra behajtjuk.
Mint ebbel köykét vagy kecskével gödölyéjét
Öszvehasznlítom, s más nagy dólgokkal az aprót,
Minden város közt pedig úgy kiemelkedik ám ő,
Mint áll a cédrus fennyenn a törpe cserék közt.
- M Hát azt a Rómát hogy megnézd, amma mi hajtott?
- T A noha későn jött, de ugyancsak drága szabadság,
Melly, mikor immár szürke szakállt vonogat le borotvám,
Rám fordúlt csakugyan, s eljött valahára, miólta
Már Amarillis enyím, s róllam Galatéa lemondott.
Mert csak megvallom, hogy míg Galatéa kötött le,
Gazda se jó vóltam, se szabadságomho' reményem
Nem lehetett, noha sok barmom ment áldozatul fel
S a háládatlan városból is, soha zsíros
Sajtjaimért, markom haza nem jöhetett tele pénzzel.
- M Mért kéréd az eget szomorún Amarilli, csudállám,
S almádat fáján kinek a számára hagyád meg?
Hát oda vót Títír, s a fenyves, Títire, téged,
Tégedet a forrás és a csere visszakiábált.
- T Mít vólt mit tennem, nem vólt más mód szabadúlnom,
Isteneinknek sem, másutt úgy látni személlét.
A jeles ifjút ott látám, Meliboee, kiért én

- Minden idén kétszer hat nap füstöltetek óltárt.
Hallván kérésem, legelőször is ezt felel rá:
Lássatok a legeléshe' fiúk, s járjátok az ökröt.
- M Bóldog öreg! hát így meg hagyták a te meződet
És e' néked elég, noha itt sivatag köves a föld,
S a legelő sásos posvánnyal van beterítve.
Ellősöd nem sínli meg a nem-szokta takarmányt,
S jószágod közzé szomszéd marhák döge nem kap.
Bóldog öreg! te tehát régen esmért patakoknak
S szent forrásoknak hús árnyékába napolhatsz.
Ott, amint eleven fűzből a határba sövény nőtt,
Hyblei méhecskék dongják a réti rakottyát,
S lassú zengések majd szenderedésre kecsegtet.
E bércről meg az erdőlők danolása lehangzik.
És azalatt nyögdecselnek rekedezve galambid,
S a bús gerlice a fellengős szilfa-tetőről.
- T A gyors szarvas azért hamarébb legel a levegőbe.
S a tenger halait szikkadton hagyja porondján,
Árr, Tigrissel elébb el fogja cserélni folyását,
Úgyhogy ama Parthust, e' német földet itasson,
Hogysem szívemből ő drága személye kimúljon.
- M Hát mi! talán vagy az Afrika szomjúzó vadonára,
Vagy szkíták közzé, vagy Kréta sebes vize mellé,
Vagy tán a földtől elvált brittokho' vetődünk?
Hát én? környékét fogom-é valahára hazámnak,
S eggyügyű telekem hanttal fedezett kalyibáját
Egy néhány takarások után bámúlva csudálni?
E jó földnek már a zsírja gonosz katonáé,
S jött-menté a szép aratás. Mire bíra, szegény nép,
Visszavonásod, ihol, kinek a számára vetettünk.
Most rakj már szőlőt, most ólts, Meliboee, gyümölcsöt!
Ballagjunk, kecskék! hajdan bóldog barom, indulj!
Nem nézlek már zöld barlangba hasalva, miképpen
Függtek ama cserjés kősziklának meredekjén,
Már sohasem dalolok, már nem cserkészték előttem
Gyenge zanóton vagy keserű fűzön soha többé.
- T Úgyde heverd ki magad, jó cimborá, nállam az éjjel,
Itt a gyepre terülj le, szelíd almám is elég van,
Van jó lány sajtom, van gesztenye, majd falatozzunk.
A faluk is tova már füstölgének alkonyodásra,
S a nagy bércokről, nézd, mennyire nyúlt el az árnyék.

Fazekas Mihály fordítása

250 éve született a lapunknak mottót adó Fazekas Mihály. Sokoldalúságát érzékeltetve – műfordításával emlékezünk az évfordulóra

Szentmártoni Szabó Géza

Dobó Jakab éneke és Balassi Bálint versei Cupido gyermek voltáról

*Amedeo Di Francescónak ajánlom,
LXX. születésnapjára*

A régi magyar irodalom egyik különös fantom poétája Dobó Jakab, vagy ahogy a korabeli forrásokban szerepel, Ruzskai Dobó Jákob. A titokzatos ifjú apja az egri hős, Dobó István testvére, Domokos, anyja pedig a Gyarmati Balassi család távoli rokona, Szklabonyai Balassi Fruzsina. Dobó Jákob 1562. március 22-én, virágvasárnapon született, amint ezt Balassa András családi bibliájában feljegyezte: „Leot Dobo Jacob vyragh wosarnap id est 22. die Marcii.”¹

Először Dobó Jákob életét kívánjuk felvázolni a rendelkezésre álló csekély mennyiségű adat alapján, hogy ezt követően Balassival és a korabeli irodalommal való rejtélyes kapcsolatára rátérhessünk.

A Dobó család a XVI. század második felében a reformáció követője lett. Erről tanúskodik Károlyi Gáspár 1563. december 25-én, Göncön kelt ajánlása, *Két könyv* című munkájában: „Az nagyságos Ruzskai Dobó Domokosnak Istennek kegyelmét kívánja Kristus Jézus által, és minden szolgálatját ajánlja.” Ugyanő megemlíti, hogy „Az te nagyságod hozzám való jótéteményi nagyok, melyet sokan tudnak és csudálnak. Mikor az pogány törökök Szakmárba szorítottak vala, ott is nagyságod engem kegyelmesen táplált. Azután is nagyságod szárnya alá fogott, és minden jóval meglátogatott.”²

1564. november 15-én Pozsonyban Ruzskai Dobó Domokost, vele együtt fiát, Jákobot, és leányát, Dobó Annát a király bárói rangra emelte.³ Dobó Domokos azonban nem sokkal később elhalálozott. Jákobról az első okleveles említés egy 1568. május 9–15. között történt vizsgálat során született. Ekkor Mérey Mihály nádori helytartó, Dobó István kérésére, tanúsította, hogy az eléje vezetett nemes Dobó Jákob, néhai Ruzskai Dobó Domokos fia, hatéves és hat hónapos korúnak látszik.⁴

¹ Balassi Bálint, *Összes művei*, II. kötet, összeáll. Eckhardt Sándor, Bp., 1955, 150.

² Károlyi Gáspár, *Két könyv minden országoknak és királyoknak jó és gonosz szerencséjeknek okairul*, ... Döbröcömbe, MDLXIII. – Károlyi Gáspár a gönci prédikátor, kiad. Szabó András, Bp., 1984, 9–12.

³ *A Királyi Könyvek*, összeáll. Illéssy János és Pettkó Béla, Bp., 1895, 52. – *A magyar arisztokrácia családi kapcsolatrendszere a 16–17. században. Főrendi rangemelési oklevelek (1483–1690) = Monumenta Hungariae historica, 2. osztály, Irók*, Bp., 1876.

⁴ Illéssy János, *Balassa Bálint és a Zólyomiak*, Századok, 1900, 801, 1. számú lábjegyzet. – Négyesy László, *A Pataki Névtelen és Dobó Jakab. – Egy feltevés története* –, It, 1916, 85.

Dobó István 1573. július 10-én bekövetkezett halála után, fia, Dobó Ferenc lett a szélesebb család irányítója.⁵ Az ő törekvésének köszönhetően, 1573. október 13-án Sárospatak vára 80 000 forintért mint zálogbirtok a Dobó család kezébe került.⁶ Az inscriptionalis levélbe beíraták Dobó Jákobot is.⁷ 1575. március 8-án meghalt Dobó Jákob nővérének férje, Perényi István. Ruszkai Dobó Anna március 11-én Nyaláb várából küldte ki a temetési meghívókat.⁸ 1574-ben ebből a házasságból született Perényi Zsófia, aki 1589-ben, anyja halálakor, 15 éves korában lett teljesen árva.⁹ Valószínűleg őrála szól Balassinak a gyászoló Zsófi nevére 1589-ben szerzett, LIX. számú verse.¹⁰

A sárospataki várnak a Bodrog partja felé eső részében a család egy virágkertet hozott létre, amelyet a helybéliek, a benne lévő virágkarók mázas gömbjei után, Gomboskertnek neveztek el.¹¹ 1577-ben itt fejezte be egy titokzatos, az utókor által jobb híján Pataki Névtelenként emlegetett szerző *Euryalus és Lucretia* című széphistóriáját: „Bodrog vize mellett, Patak városában, az úr Gombos kertében.” A szerelmi tárgyú históriás ének végén a gyermek Cupido emblémaszerű leírása olvasható. Lehetséges szerzőként az eddigiekben Balassi Bálint mellett Dobó Jákob neve is felmerült. Az utóbbi azonban életkora miatt, 1577-ben ugyanis csupán 15 éves volt, kizárható a jelöltek közül.¹²

Dobó Jákob kiszemelt menyasszonya Balassa András feleségének, Mérey Annának első férjétől, Serédy Gáspártól való leánya, Serédy Zsuzsanna (1566. II. 2. – 1596) volt. Nevelőapja ezért jegyezte fel családi bibliájába mindkettejük születési dátumát. Nem tudni, hogy milyen okból, de ez a jegyesség a leány eladósorba kerülésekor felbomlott.¹³ Balassa András a 16. esztendejét betöltő leányt 1582 novemberében eljegyezte Janusz Ostrogski (1554–1620) lengyel herceggel. 1583. március 1-én, a pozsonyi országgyűlésen, ahol Balassi Bálint is jelen volt, Balassa Andrást a hűtlenség vádja érte Serédy Zsuzsanna magyarországi birtokokat érintő kiházásítása miatt.¹⁴ A leány később valóban a lengyel herceg felesége lett.

⁵ Istvánffy, Nicolaus, *Carmina*, ed. Iosephus Holub, Ladislaus Juhász, Lipsiae, 1935, 39.

⁶ *XVI. századi uradalmi utasítások*, szerk. Kenyeres István, Kis Péter, Bp., 2002, 535.

⁷ Radvánszky Béla, *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. százdban*, III., Bp., 1879, 206. (Dobó Ferenc végrendelete, 1602. január 28.)

⁸ *Régi magyar nyelvemlékek*, II., kiad. Döbrentei Gábor, Buda, 1840, 245.

⁹ Eckhardt Sándor, *Az ismeretlen Balassi Bálint*, Bp., 1943, 194–195.; *RMKT*, IV, Bp., 1883, 312.

¹⁰ Szentmártoni Szabó Géza, *Balassi búcsúverse és a prosopopoeia a XVII–XVIII. század magyar nyelvű költészetében*, It, 2004, 179.

¹¹ Détsy Mihály, *A sárospataki vár kertjei és szőlői*, Agrártörténeti Szemle, 1973, 75–91.

¹² Komlovszki Tibor, *Balassi, Kerecsényi Judit és az Eurialus és Lucretia*, ItK, 1969, 391–406. – *RMKT*, IX, Bp., 1990, 461, 580. – Egy újabb szerzőjelölről, Paksi Mihályról, lásd: Kószeghy Péter, *Balassi Bálint Magyar Amphión*, Bp., 2014, 118–157.

¹³ Illéssy János, *Balassa Bálint és a Zólyomiak*, Századok, 1900, 801. (1. lábjegyzet)

¹⁴ *Magyar Országgyűlési Emlékek*, VII., Bp., 1881, 138. (Az 1582. dec. 28-án 1583 áprilisára összehívott pozsonyi országgyűlésre meghívottak névsora: „Catalogus statuum Regni Hungariae pro publicatone diaetae anni 1583”) – Szederkényi Nándor, *Heves vármegye története*, II, Eger, 1890

Dobó Jákob erre az ügyre utalt 1583. február 21-én, Léván kelt, Dobó Ferenchez írott levelében:

„Mi kegyelmedet [...] igen várjuk ide fel a gyűlés kezdeti előtt, mely immár nem messze [...] mert a fejedelem marháit immár elkészítették: eddig alá is indultak Pozsonyba vélek. Vélem, hogy kegyelmed is eddig útban vagyon ide fel, mivelhogy tudja [...] mennyi sok szorgalmatos dolgaink vagynak akkorra. Ha kegyelmed penig elkésik, én nem tudok mivel felindulni, mivelhogy költségnek sohol szerét nem tehetem; sem kocsim, sem lovam azon kívül is. Az én dolgom penig, amint a Balassi citatiója szól, tized napjára a gyűlésnek előtte, melyet ha elmúlátunk, azután oztán igen haszontalan lészen felmenésünk.”¹⁵

1583-ban hosszabb időt töltött Magyarországon Antonio Possevino (1534–1611), a híres jezsuita diplomata, aki tavasszal részt vett a pozsonyi országgyűlésen. Szeptember 29-én pedig Kassán is járt, ahol részt vett Rüber János felső-magyarországi főkapitány leányának, Máriának Kolonics Bertalan egri főkapitánnyal végbement protestáns szertartású menyegzőjén. Itt a tudós jezsuita azon méltatlankodott, hogy a katolikus papok lutheránusokkal együtt ebédeltek.¹⁶ Possevino április 27-én Pozsonyból írt Kálvint és tanait szidalmazó, térítő célzatú levelet Dobó Jákobnak.¹⁷ A levélhez utólag fűzött summázat Dobó Jákobot a Jézus Társaság nemes ex-alumnusának nevezi.¹⁸ Vajon azt kell-e ebből gondolnunk, hogy az ifjú a jezsuitáknál járt iskolába, s netán a katolizálást is fontolgatta volna?

Dobó Jákobnak a továbbiakban is volt a katolikusokkal kapcsolata, hiszen 1584. december 10-én a Pozsonyban megtelepült óbudai klarissza apácák főnöke őt nevezte ki egy esztendőre ceglédi tiszttartójává: „Én Budai Ilonaszszony, az óbudai szüzeknek fejedelmek, kik most Pozsonban lakoznak, és mind az egész konventbéli apáca asszonyok, Dobó Jákob uramnak, az mi ceglédi várasunk tiszttartásául és conditiókrúl, úgymint az mi előbbeni tiszttartóinknak adtunk intézést, illent végeztünk és szegődtünk ez jövendő 1584. esztendőre és 1585. azaz, hogy kezdetett úgymint 1584. esztendőben az végezés a 10. die mensis Decembris ismét esztendő akkorig.”¹⁹

1584. szeptember 27-én Báthory Miklós országbíró megosztotta a Dobókat: Ferencet, Jákobot, Kristinát és Dobó István özvegyét, Sulyok Sárát a szerednyei, lévai és a sárospataki várakon s a hozzájuk tartozó uradalmakon.²⁰

1584 karácsonyán történt Balassi Bálint sárospataki várfoglalással egybekötött esküvője unokahúgával, Dobó Kristinával. A botrányos esemény mozgósította a Dobó család tagjait. Jákob is mérgelődve írt 1585. január 10-én Melith István szepesi kamarai tanácsosnak Kassára, mégpedig Balassi önmagát mentő érveiről:

¹⁵ Illéssy János, *Balassa Bálint és a Zólyomiak, Századok*, 1900, 800.

¹⁶ Payr Sándor, *Flaciánus lelkeszek Magyarországon*, Pozsony, 1916, 8.

¹⁷ Antonius Possevino S. I. Iacobo Dobo Posonii 27 aprilis 1583. = Lukács, Ladislaus, *Monumenta antiquae Hungariae, 1580–1586*, Roma, 1976, 475–476. (189. számú levél)

¹⁸ Summarium: Nobilem ex-alumnium Societatis exhortatur, ut in verae fidei confessione necnon defensione viriliter persistat.

¹⁹ Szakály Ferenc, *Magyar intézmények a török hódoltságban*, Bp., 1997, 105. → *Az óbudai apácák 1584-iki utasítása ceglédi tiszttartójuk részére*, Magyar Gazdaságtörténeti Szemle, 1898, 345–347.

²⁰ Illéssy János, *Balassi Bálint és a Zólyomiak, Századok*, 1900, 801.

„Azminémű levelekbéli mentségekkel politice menti Balassy Bálint magát, immár annak copiáit kegyelmed vette magához. Ím, újonnan az Vas Márton ládájában találtam esmeg azokra az írásokra, azmellyel in ecclesiasticis menti magát, kiknek mását, ím, kegyelmednek küldöttem. Kegyelmedet kérem, kegyelmed mindezekre, ítéleti szerént, írjon bővségesen. Úgy vettem eszemben, hogy ezek semmiből nem approbálják, hanem csak valami exemplumokat introducálnak. Kegyelmed ezt közölje azon prédikátorokkal, ha kegyelmednek tetszik, azkik ezeket írták, és végye ki belőlök derék ítéleteket, és ez dologból való értelmeket, ki mit sentiáljon felőle, és ilyen nagy scandalumra ne adjonak okot, mert csak ővélek menti magát, azmint eszében vehette kegyelmed az írásból. Isten éltesse kegyelmedet jó egészségben. Datum in Sárospatak, 10 januarii 1584. [!] Kegyelmednek szolgál Dobó Jákob.”²¹

Balassinak főként Dobó Ferencsel gyűlt meg a baja, aki 1585. február 20-án Szerednyéről írt beszámolót a Szepesi Kamarának a decemberi várfoglalásról, egyrészt Balassi és felesége kiűzetéséről, másrészt a tisztartók által neki és Jákobnak tett hűségeskükről. Ebben a levélben szó esik arról is, hogy az akkor Egerből odarohant Dobó Jákob (ex Agria advolato Jacobo Dobo) Balassiékat még a pataki külvárosból is kiűzte.²²

Am a kibontakozó botrány közepette nem várt családi tragédia történt. 1585. március 20-án lovas balesetben meghalt Dobó Jákob.²³ Szamosközi István történeti művében, a Dobó család tagjait bemutatván, erre a halálesetre is kitért. A latin szöveg magyarra fordítva így szól: Dobó Jákob pedig, Ferenc apai unokatestvére, Domokos fia, a magyar ifjúság előkelősége, aki a javak egyik örököse lett volna, kora ifjúságának virágjában halt meg, midőn megbokrosodott lova vaktában elragadta a szerencsétlen ifjút, és aki azután hátára zuhanva fizette meg féktelen szertelenségének büntetéseit.²⁴

A pataki iskolában tanuló Petki János (1572–1612), a majdani erdélyi kancellár és költő, 1585. április 5-én pártfogójához, Melith István szepesi kamarai tanácsoshoz írott levelében beszámolt Dobó Jakab haláláról.²⁵ Dobó Ferenc 1585. április 11-én, húsvét vasárnapján, Léváról írta Pálffy Miklósnak: „Mivel-hogy személyem szerint Jakab uram temetésére kellett mennem, képebben bocsátottam kegyelmedhez az vitézlő személyeket.”²⁶

²¹ Eckhardt Sándor, *Az ismeretlen Balassi Bálint*, Bp., 1943, 250.

²² Ugyanott

²³ Balassa András feljegyzése: „Cedit cum equo moritur 20 Marcii.” (Balassi Bálint, *Összes művei*, II., összeáll. Eckhardt Sándor, Bp., 1955, 150.)

²⁴ Szamosközy István, *Rerum Ungaricarum, liber quartus* = Szamosközy István, *Történeti maradványai 1566–1603, I. kötet, 1566–1586*, Bp., 1876, 208.: „Et Jacobus Dobo patruelis [= Francisci Dobo], Dominici filius, Ungaricae iuventutis princeps, qui alter bonorum erat heres, in primo aetatis flore interiit; dum infelix adolescens praecipiti equo temere raptatur, moxque tergo excussus immoderatae exsultationis poenas expendit.”

²⁵ Szabó András, *Melanchthontól Lipsiusig (Tanárok, diákok és prédikátorok Sárospatakon 1562–1598.)*, ItK, 1986, 492–493. (89-es lábjegyzet)

²⁶ Takáts Sándor, *Dobó Ferenc generális* = T. S., *Régi magyar kapitányok és generálisok, 2.*, bővített kiad., Bp., 1928, 392.

Balassi Bálint *Hetedik, kiben az kesergő Caeliáról úr* című versének első strófájában alighanem Dobó Jakab halálára történt rejtett utalás. Ez a vers eredetileg Dobó Kristinának unokaöccse halálán való bánatáról íródhatott, s csak utóbb illesztette be a szerző a *Caelia-ciklusba*:²⁷

Mely keserven kiált fülemile, fiát hogyha elszedi pásztor,
Röpes ide-s-tova, kesereg csattogva bánattal szegény akkor,
Oly keservesképpen Caelia, s oly szépen sírt öccse halálakor.

A tragikus sorsú Dobó Jákob irodalmi tevékenységéről nincsen semmilyen valós bizonyíték, neve csupán Balassi Bálintnak köszönhetően merült fel lehetséges énekszerzőként. Ő ugyanis a *Julia-ciklus* egyik versének címében Dobó Jákobra utal: *Negyvenhatodik, az Dobó Jakab éneke az „Már szintén az idő vala kinyílásban” ellen szerzett ének, azon nótára.*

A vers címének értelmezése sok fejtörést okozott a kutatóknak. A nótajelzésben idézett vers vélhetőleg Dobó Jákob szerzeménye volt. Jó példa erre a *Balassa-kódex* utalása: „Másik egy könyörgés a Palatics nótájára.” Ugyanez a vers Bornemisza Péter énekeskönyvében (*Énekek három rendbe, Detrekő, 1582*) *Palatics György éneke* címmel szerepel. Ennek az „Uram, benned még az én reménységem” kezdetű, 1570-ban írt rabéneknek a versfejei a szerző nevét rejtik: Palaticus György szerzé. Az ismeretlen tavaszi vers kezdő sorához jó párhuzamot mutat Enyedi György *Gisquardus és Gismunda* című, 1574-ben szerzett históriás énekének utolsó előtti strófája:

Az szép rózsa vala már kijöttében,
Piros Pinkösd havának közepiben,
Másfélezer hetvennégy esztendőben,
Ezt éneklé társához szerelmében.²⁸

Balassinál, a *Julia-ciklusban*, a „Már szintén az idő vala kinyílásban” kezdő sor öt háromsoros, bánkódó vers nótajelzése: XXXIV. „Méznél edesb szép szók, örvendetes csókok”; XLV. „Kérde egy barátom: Így miért gerjedek?”; XLVI. „Bezzeg nagy bolondság volt az balgatagban”; XLIX. „Ha ki akar látni két eleven kutat”; LII. „Édest keserűvel elegyítő gyermek”. Ide sorolható még, versformája alapján, a 148. zsoltár „Mennyei seregek, boldog tiszta lelkek” kezdetű parafrázisa is.

Többnyire az elbeszélő versekben vagy a históriás énekek incipitjében szokott szerepelni a múlt idejű vala ige, miként a Dévai Mátyásról szóló, elveszett ének kezdő sorában is: „Magyar nyelven Mátyás vala az prédikátor”,²⁹ vagy Göröcsöni Ambrus *Mátyás-históriájában*: „Árpád vala fő az kapitányságban.” Dobó Jakab éppen a tavasz kezdetén, március 22-én született. (A Julián-naptár 10 napos késése miatt ez a nap valójában a Gergely-naptárbeli április 1-jének felelt meg.) Ehhez az időponthoz is jól illeszkedik a verskezdet.

²⁷ Szentmártoni Szabó Géza, *Balassi kötetkompozíciójának rejtelmek*, ItK, 1999, 635–646.

²⁸ *Régi magyar irodalmi szöveggyűjtemény, II. A 16. század magyar nyelvű világi irodalma*, szerk. és sajtó alá rend. Jankovics József, Kőszeghy Péter és Szentmártoni Szabó Géza, Balassi Kiadó, Bp., 2000, 362.

²⁹ Huszár Gál, *A keresztyéni gyülekezetben való isteni dicséretetek és imádságok*, Komjáti, 1574, XIIIr. (Az „Emlékezzél, mi történék, Uram, mirajtunk” nótajelzése.)

Miként azt az előzőekben említettük, Dobó Jákob jegyese egy ideig Serédy Zsuzsanna volt. Az is elképzelhető tehát, hogy Dobó Jákob „Már szintén az idő vala kinyílásban” kezdetű éneke a Zsuzsanna elvesztése miatti bánatáról, vagy éppenséggel egy új szerelem óhajtásáról szól, s ezért a gyermek Cupido is szerepet kapott benne. Balassi „Szélyvel tündökleni nem lát-d-é ez földet gyönyörű virágokkal” kezdetű, XII. számú tavaszi énekének versfejei a Zsuzsanna nevet rejtik magukban. Ebben a Marullus neolatin elégiája (*Ad Manilium Rhallum*) nyomán szerzett versben Balassi éppen egy vitéz társát biztatja arra, hogy az félretéve szerelmi bánatát, inkább a tavaszi mulatságokkal vidámitsa fel magát.

Immár vizsgáljuk meg közelebbről a Dobó Jakab éneke ellen szerzett Balassi-verset, amelynek kezdő strófája így hangzik:

Bezzeg nagy bolondság volt az balgatagban,
Cupidót ki írta gyermekábrázatban,
Mert nem gyermek, aki bír mindent világban.

A „Bezzeg nagy bolondság” kifejezés, az *Euryalus és Lucretia* széphistórián kívül, Heltai Gáspárnál és Szegedi Lőrincnél is előfordul.³⁰ A vers mintája Angerianus „In tabula primus tenerum qui pinxit Amorem, / Ingenio et docta non fuit ille manu” (Aki elsőként festette táblára a zsenge Amort, / Az nem volt elmés és ügyes kezű) kezdetű epigrammája volt. A nápolyi neolatin költő Cupido gyermek voltát kétségbe vonó, egyszeri ötlete a „Quicumque ille fuit, puerum qui pinxit Amorem, / Nonne putas miras hunc habuisse manus?” (Akárki volt az, aki gyermeknek festette meg Amort / Vajon nem véled-e úgy, hogy neki csodás kezei voltak?) kezdetű Propertius-elégia (II, 12.) paródiájaként jött létre. Propertius ugyanis éppen azt az antik festőt dicsérte meg, aki először ábrázolta gyermekként Cupidót.

Balassi Dobó Jakab éneke ellen szerzett versének záró strófájában úgy utalt egy Cupidót gyermekként bemutató énekre, hogy annak kezdő strófájából a kulcsszavakat pontosan felidézte:

Ez ennéhány versben feleltem meg annak,
Aki alította nem kis okosságnak,
Cupidóra gyermek személt hogy írta.

A Cupido gyermek voltát helyeslőleg taglaló, ismeretlen vers címe, mutatis mutandis, a következő lehetett: *Az Dobó Jakab éneke az „Már szintén az idő vala kinyílásban” mellett szerzett ének, a nótája is az.* Ennek első strófája, az ímént idézett két versszak alapján, szinte pontosan rekonstruálható:

Bezzeg nem kicsiny volt az okosság abban,
Cupidót ki írta gyermekábrázatban,
Mert az gyermek, aki bír mindent világban.

Balassi versei között is akad néhány, amelyeknek egymásra utaló kezdő sorai vannak. Így felel rá a IV. számú „Bizonnyal esmérem rajtam most erejét”

³⁰ Heltai Gáspár, *A részegségnek és tobzódásnak veszedelmes voltáról való dialógus*, Kolozsvár, 1552, VI. rész: ANTAL. [...] Bezzeg nagy bolondság ez! – Szegedi Lőrinc, *Teophania*, Debrecen, 1575, 38.: KAIN. Uram Isten, bezzeg nagy bolondság ez, az egészségnek árt!”

a „Bizonytal esmérem rajtam nagy haragod” kezdetű istenes énekre. Mindkettő versfejeiben Balassi Bálint neve olvasható. Ellentéttel utal egymásra az V. számú „Nő az én örömem ...” és a XXIV. számú: „Nő az én gyötrelmem ...” kezdetű ének.

A *Balassa-kódex* vegyes része egy csonkán fennmaradt éneket is tartalmaz, amelynek első fele laphiány miatt elveszett, csupán az „Ímé, ez szívembe lövé egyik nyilát” kezdetű, második fele maradt meg. Utána a *Caelia-versekből* kiemelt öt strófa olvasható.³¹ A gyermek Cupido hatalmáról szóló csonka ének még az 1951-es kritikai kiadásban is hiteles Balassi-versként szerepelt, csupán újabban sorolódott át a kétes hitelűek közé.³² Eckhardt Sándor kimutatta, hogy a már hiányos ének elejéhez Propertius említett elégiája, további részeihez pedig Angerianus egyik epigrammája szolgált forrásként.³³ Márpedig az Angerianus verseit tartalmazó *Poetae tres elegantissimi* című, 1582-ben Párizsban kiadott antológiából Balassin kívül másnak aligha volt példánya.

Mindezek alapján felvethető, hogy ez a cupidós vers lehetett a *Caelia-ciklus* mára elveszett első éneke, amelyet a *Balassa-kódex* vegyes részébe éppúgy másodlagosan írtak be, miképpen a nagyciklus II. számú, „Cupido szívemben sok tüzes szikrákkal szerelmét most újítja” kezdetű, [Dobó] Kristina nevére szerzett versét. A *Caelia-ciklus* két részre bomló, hiányzó elejű második verse a szerelmet gyullasztó Cupidóról szól. Ebben olvasható ez az elveszett I. számú versre visszautaló strófa:

Cupido, nyiladnak magam vagyok-é csak célül támasztott jele?
Csak az én szívem-é, senki nem egyébé, nagy szenednek tűzhelye?
Csak az – ő így szóla –, s ha bánod, tégy róla – úgymond –, ha jóm nem kelle!

Véleményem szerint Balassi úgy állította össze versgyűjteményét, hogy a nagyciklusban fel nem használt énekeit a *Caelia-versek* közé illesztette.³⁴ „Bezég nagy bolondság volt a balgatagban” kezdetű versének ellentétes tartalmú párját is csak itt volt módja elhelyezni.

Balassi szerzőségére további bizonyítékok is utalnak. Propertius elégiájának 17–18. sora: „Quid tibi iucundum est siccis *habitare* medullis? / Si pudor est, alio traice tela una!” (Miért öröm neked kiszáradt velőmben *tartózkodnod*? / Ha van szégyenérzeted, másba döfjed egyszer nyilaidat!) az „Ímé, ez szívembe lövé egyik nyilát” kezdetű töredékben így hangzik:

Átkozott Cupido, mért sillyesztetsz éngem?
Hová lött te szárnyad, miért *heversz* bennem?
Szánj meg, kérlek, éngem; látod, megepedem.

Az Angerianus-epigramma 7–8. sora: „Non findit latum pernibus aethera pennis; / Sic nunquam a nostro corpore *fixus* abit” (Nem szeli a széles eget

³¹ *Balassa-kódex*, a faksimile szövegét közzéteszi Kőszeghy Péter, a kódex betűhív átírását jegyzetekkel és utószóval közzéteszi Vadai István, lektorálta Stoll Béla, Balassi Kiadó, Bp., 1994, 145–147.

³² Balassi Bálint, *Összes művei*, I. kötet, összeáll. Eckhardt Sándor, Bp., 1951, 123–124, 258–259.

³³ Eckhardt Sándor, *Balassi Bálint irodalmi mintái*, ItK, 1913, 413–415.; illetve: Eckhardt Sándor, *Balassi-tanulmányok*, összeáll. Komlós Tibor, Bp., 1972, 206–209.

³⁴ Szentmártoni Szabó Géza, *Balassi kötetkompozíciójának rejtjelmei*, ItK, 1999, 635–646.

gyors szárnyaival; így rátapadván soha nem távozik testünkéből) a *Dobó Jakab éneke ellen szerzett* versben így hangzik:

Szárnyát sem hihetem, kin ő repülhetne,
Azon is megtetszik, mert fekszik *heverve*,
Régen én szívemben, csak tüzet rak benne.

Azt, hogy mindkét versnek ugyanaz a személy, azaz Balassi volt a szerzője, jól bizonyítja az egymásra felelő strofáknak a latin forrásoktól függetlenedő, közös szóhasználata. Különösen szembeszökő a mindkét versben szereplő 'hever' ige, hiszen a latin mintákban két különböző szó, a *fixus* és a *habitare* olvasható. A szavak ilyen tudatos egymásra játszátása nehezen volna elképzelhető két különböző szerző esetében.

Jómagam, néhány esztendeje, a „Már szintén az idő vala kinyílásban” kezdetű elveszett vers kezdő sorát felhasználva és Joannes Secundus egyik elégiáját alapul véve,³⁵ írtam egy fiktív Dobó Jakab-verset, valójában egy Balassi versekre alludáló imitációt, amely 2004-ben a Napútban jelent meg.³⁶ Most az „Ímé, ez szívembe lövé egyik nyilát” kezdetű, csonka Balassi-vers hiányzó részének szemléltetésére, a Propertius-elégia alapján, egy általam szerzett verses kiegészítést készítettem, amelynek alábbi közlése egy irodalmi folyóiratban nem látszik aggályosnak.³⁷ A szaggatott vonalig tart a verses tartalmi rekonstrukció, utána következnek a vers Balassitól származó, valós strofái:³⁸

[AZ DOBÓ JAKAB ÉNEKE,
az „Már szintén az idő vala kinyílásban”
MELLETT SZERZETT ÉNEK,
a nótája is az

³⁵ Joannes Secundus, *Elegia solennis*, 1.: „Tempus adest iterum, quo stat pulcherrima tellus / Effundent variis germina seminibus” (Ismét elérkezik az idő, amelyben a föld csodaszépen tele van / Változatos magvakkal, a rügyek kifakadnak)

³⁶ Szentmártoni Szabó Géza, *Dobó Jakab-apokrifok*, Napút, VI. évf., 2004/6, 60–63.

³⁷ A Propertius-elégia 1–12. sorainak nyersfordítása: Akárki volt az, aki gyermeknek festette meg Amort / Vajon nem véled-e úgy, hogy neki csodás kezei voltak? / Ó látta meg először, hogy a szerelmesek meggondolatlanul élnek / És apró gondjaik miatt veszni hagyják nagy javaikat. / Ugyanő nemhiába helyezett rá sebes szárnyakat, / Azért csinálta, hogy ez az isten az emberi szívbe repüljön. / Tudott dolog ugyanis, hogy hullámzó habok közt hanykolódunk, / És nem marad sehol sem nyugton a szelünk. / Méltán van az is, hogy a keze horgas nyilakkal van felfegyverezve / És cnossosi puzdra nyomja a vállait. / Előbb etalál, mint hogy bizonyosan látnánk, hogy ki az ellenség, / És senki nem menekül meg ebből a sebesülésből épségben.

³⁸ Balassi Bálint, *Versei*, 2. kiad., a szöveget és dallamokat gondozta, a jegyzeteket írta Kószeghy Péter és Szentmártoni Szabó Géza, Balassi Kiadó, Bp., 1994, 217–218., kotta: 245. (*Régi Magyar Könyvtár, Források 3.*)

- 1 Bezzeg nem kicsiny volt az okosság abban,
Cupidót ki írta gyermekábrázatban,
Mert az gyermek, aki bír mindent világban.
 - 2 Szerelmesek felől elsőként látta azt,
Hogy ostobán élnek, s kicsiny gondjuk miatt,
Balgán veszni hagyják drága javaikat.
 - 3 Ugyanő nagy bölcsen azt is kieszelte,
Hogy sebes szárnyakat tégyen a gyermeke,
Ki velük repülhet halandók szívébe.
 - 4 Tudjuk, hogy éltünkben mindnyájan bajlódunk,
Hullámzó habok közt folyvást hánykolódunk,
Sehol a szélvészttől nem maradhat nyugtunk.
 - 5 Méltán lett hát az is, hogy e gyermek keze
Mérges nyíllal telten vagyon fegyverezve,
Vállán pedig puzdra, zsinórja feszítve.
 - 6 Előbb célba talál, hiába igyekszel,
Mintsem meglátnád őt, oly gyorsan veszejt el,
Megsebesülsz rögvest, épen nem menekszel.]
-
- 7 Ímé, ez szívembe lövé egyik nyilát,
Mutatja is rajtam gyermeki mivoltát,
Átkozott, de bennem elrejtette szárnyát!
 - 8 Már ki nem repülhet sebesült szívemből,
Viaskodik benne kegyetlenségéből,
Testem erőtlenül naponkint mérgétől.

- 9 Átkozott Cupido, mért sillyesztetsz éngem?
Hová lőtt te szárnyad, miért heversz bennem?
Szánj meg, kérlek, éngem; látod, megepedem.
- 10 Tudod, mindenkoron táborodban éltem,
Abban eleitül fogva vitézkedtem,
Miért kínozz éngem, ha lám, meggyőztem?
- 11 Lám, az vadászember az elfutott vadat
Kergeti, s nem bántja azt, ki már megakadt,
Tudja, hogy övé az, kit hálójában tart.
- 12 Keserves gyötrelmed rajtam düheskedett,
Látod, hogy miattad szívem megepedett,
Szerelem ereje mindent tőlem elvett.
- 13 Megváltozott szívem kemény kínaidtúl,
Vettettem mindennek éktelen például,
Vedd el én életem, ne éljek csodául!
- 14 Sokan, kik barátim, azon csudálkoznak,
Sok könnyhullatásim hogy el nem olvasznak,
És ennyi ideig is életben tartnak.
- 15 Az nedvesség tűzzel hogyha öszvetérne,
Az én életemnek lőtt volna már vége,
De az tűznek a víz nagy ellenkezője.
- 16 Szívem mert tüzedtül ég nagy sebességgel,
Viszont gyötrődik is sok könnyvezésekkel,
Mert lángodtül gerjed s gyúl szüntelenséggel.
- 17 Sokan vadnak, élnek kik szerelem nélkül,
Azokat kínoznád ilyen kegyetlenül,
Talám jobb hasznod is következnek ebből.
- 18 Mert ki seregednek én vagyok fő tagja,
Rajtam düheskedik mérgednek hatalma,
És tovább öregbül életemnek kínja.
- 19 Inkább kegyelmesen de foglalj magadhoz,
És jó kedvet mutass, mint jó, hív szolgálodhoz,
Avagy inkább ölj meg, sokáig ne kínozz!

Božena Slančíková-Timrava

Kellemetlen kérők

Alighogy Mrázoviček megvacsoráztak, beállított hozzájuk a házigazda barátja, Štefan Šporinský szomszéd – egy felettébb izgága kis házasséger –, le-cövekelte az asztal mellett, kurta alakját kackiásan kihúzta, és gyönyörű, sűrű, sötét bajusza hegyét pödörgetve, vizsgálva tekintettel rámeredt a házigazdára, mintha az már előre tiltakozna az ellen, amit hallani fog.

„No, öreg, dologra!” – szólt fennhangon.

A vacsorától elpilledt házigazda a díványon terpeszkedett nagy kényelmesen. Lassan feltápászkodott, kedves pipáját a dívány mögé tette, majd feszesen leült, és megadva magát a reá váró sorsnak, legyen az bármilyen is, így szólt:

„Hiába, ez már csak így van. Lánykák, hol vagytok?”

Hívására nem felelt senki. A lányok tették a maguk dolgát. Sabína, a házigazda lánya a vacsora maradványaival foglalatoskodott a konyhában; a másik meg, árván maradt unokahúga, aki nyaralni jött hozzájuk, ő nem dolgozott semmit, hanem a virágoskertben rózsákkal ékesítgette magát – mert ő a cifrázkodást és páváskodást tartotta életcélnak –, azt remélve, hogy jön még ma valami vendég a házhoz. Így aztán a házigazda, mivel nem tehetett egyebet, kelleetlenül felcihelődött – pedig nagyon nem szeretete, ha evés utáni ejtőzősében bármi megzavarta –, és az ajtón át kiszólt a konyhába, az ablakból pedig a kertbe, ahonnan behallatszott Anna éneklése.

„Gyerekek, gyertek be!”

Elsőnek a szeplős arcú Sabína lépett be nagy sietve. Összevont szemöldöke alól futó oldalpillantást vetett Šporinskýra. Mindig ilyen összevont szemöldökű, összeráncolt homlokú ábrázatot viselt. Korán elveszítette az édesanyját, és a ház minden gondja hamar a nyakába szakadt, felöltötte hát ezt az arckifejezést, és úgy gondolta, hogy ennek most már egyszerűs mindenkorra így kell lennie. Mintha előre tudta volna, miért hívták, kérdés nélkül az asztalkához ment, benyúlt a rekeszébe, és elővette a kártyapaklit. A vendégszoba másik ajtaján, pajkosan énekelve, hamarosan belépett a szorosán befűzött, felcícomázott Anna is, elevenen és fürgén, akár a folyékony ezüst. Bő ujjú, ingvállszerű, kivágott csipkeblúzában, nyakán csillogó gyöngyökkel igazán elragadó volt, különösen ha még csodálatosan szép szürke szemét is felemelte, s hozzá fényes, hófehér fogait kivillantatva bájosan mosolygott. Megállt az asztalnál, s a többiekre rá se nézve, ígéző pillantást vetett a szemközti falon lógó tükörrre, mintha önmagát is el akarná búvölni, azután leült, és elégedett mosollyal így szólt:

„Olyan gyönyörű itt maguknál minden, bácsikám, igazán gyönyörű. A kertjük valóságos paradicsom. Látnod, Saba, hogy felékesítettem magam?” – mutat a vállcsipkék közé tűzött vörös rózsákra, miközben szeme ragyogása mintha csak azt kérdezné: „Ugye, milyen szép vagyok ezekkel a rózsákkal...?” S hón áhítozik, bárcsak látná őt ma valaki!

Sabína épp az asztal felé tartott a kártyával, nem sok lelkesedést mutatva a rózsák iránt – nem értette Anna ragyogó szemének üzenetét –, és halvány mosolya valami effélét tükrözött: „Törődöm is én ezzel.” Majd leült szokott helyére, Šporinskýval szemben, és feltűnően ideges, kapkodó kézmozdulatokkal tüstént osztani kezdte a tarokklapokat. Ő ugyanis most legszívesebben a szoba legtávolabbi sarkában üldögélve azon merengett volna, vajon kihez fog férjhez menni. Épp ma, amikor Dorával a vacsorát készítették, akkor ütött szöveget a fejében ez a kérdés, vajon ki fogja őt feleségül venni, hiszen se nem szép, se nem szellemes, se nem gazdag. Kiosztotta a lapokat, válla közé ejtette a nyakát, és testét annyira összehúzta, hogy sovány háta kipúposodott piros hímzett blúza alatt, aztán lapjait kelletlenül nézegetve elhatározta, hogy kártyázás közben is a férjhez menésen fog gondolkodni. Ekkor azonban melázásából kikökkentette a virgonc Anna, akinek a szeme minduntalan úgy ragyogott, mintha valamire várna. Saba meg se hallotta a kopogtatást, Anna bezzeg máris odakiáltott a belépő szóke fiatalembernek:

„Szerencsét hoz-e, vagy szerencsétlenséget?”

Saba az ajtó felé pillantott, és mélyen elpirulva, abban a minutában kihúzta magát.

„Szerencsét vagy szerencsétlenséget?”, kérdi ismét Anna, vidáman összeszedve lapjait, de ahogy ránézett a meghajlással köszönő vendégre, s látta annak örömtelen arckifejezését, egykedvűen így szólt magában: „Á, minék is beszéltem hozzá... duzzogjon csak, ha úgy tetszik neki!”

Merthogy Edo Červeň egykor gazdag apja tönkrement, ezért aztán a fiatalember haragudott az egész világra,

gyűlölt mindent, és beszélgetni sem akart senkivel, mérgelődött, amiért jegyzőként kell tengődnie, ahelyett hogy elődeihez hasonlóan, gazdag, független úr lenne. Szeretett volna tündökölni, de mivel ezt nem tehet, elveszett embernek érezte magát. Anna szavaira csak csúfondárosan elmosolyodott, és nem szólt semmit. Mit érdeklik őt ezek az emberek, meg a kártyázásuk! Ő épp hogy csak benéz hozzájuk... Vagyis, maga sem tudja, minek jár ide, csak azt tudja, hogy minden ember ellenszenves. Megállt Šporinský mellett, hogy majd addig figyeli a játékot, amíg meg nem unja, de nem szólt egy szót sem. A többiek békén hagyták; duzzogjon csak, ha jólesik neki.

„Ki következik? – kérdezi Saba kissé zavarban, még mindig pirulva, amiért Červeň meglátta őt begörbített háttal. – Kérem, Červeň úr, jöjjön, segítsen nekem is néha egy kicsit!”

„Talán mégsem kellett volna megszólítanom”, gondolja magában nyomban, látva, hogy az úgy tesz, mintha nem hallaná. Majd pont az ilyen kisasszonyok szavaitól fog meghatódni, hiszen kiváló családok leányainak kellene epekedniük érte, ácsingózniuk utána. Állát felszegve és félig csukott szempillái alól haragos, lenéző pillantással illette őket, amiért őt, Červeňt, zavarni merészték. Anna ezt észrevette, s ajkába harapva visszafojtotta pajkos nevetését. Saba pedig újra megkérdezte:

„Ki következik hát?” – „Csakugyan, vajon ki venne feleségül engem?” – villant át a fején abban a minutában.

„Maga osztott, tehát nem maga!”, szólt megrovó hangon Štefan Šporinský. Mint mindig, most is szemközt ült Sabával, és szivarját rágva, a falat bámulta a lány feje fölött. Annyi bizonyos, hogy felettébb fesztelenül visel-

kedett. Hanyag tartásban ült, rövid láb-szárát kinyújtotta az asztal alatt, egyik könyökével az asztal szélének támaszkodott és kicsi, finom kezével sűrű bajuszának hegyét ráncigálta, szemében kötekedő kifejezéssel, és azzal a meggyőződéssel, hogy ő bizony hamarosan beleköt valakibe. Máskülönben ő nem is járna ide, de a házigazdának olyan a természete, hogy akaratlanul is jólesik belekötni. Éles tekintetű, de mégis feltűnően szép szemét ráfüggesztette a házigazda nyugodt, szelíd arcára, és várta, mikor jön már rá végre, hogy neki kell kezdenie a játékot.

„No, öreg, rajta, kezd már el!”, förmedt rá, miután látta, hogy hiába vár.

„Kicsoda... csak nem én?... azt hittem...”, kap észbe Mrázovič, és kopasz feje búbjáról leemeli a kezét, amelyet eddig mintegy védekezésül tartott ott.

„Ugyan ki mást neveznék én öregnek? Ördögbe is! Hisz ültő helyünkben elalszunk. Már egy félórája megvolt az osztás.”

„Jellemző!”, gondolja magában megvetően az embergyűlölő Červeň, miközben elcsodálkozik, hogyan érdekelhet bárkit is a kártya, és ugyan mi viszi rá őket, hogy emiatt összevitakozzanak egymással. „Eh, bánom is én, hogy a szépségeddel kérkedsz!”, bosszankodik magában, amint észreveszi Anna visszafojtott huncut mosolyát, aki őt figyel, vajon mérgelődik-e még. Akkor már inkább Mrázovičot nézi, aki lapjait vizsgálgatva motyog:

„Hiába, ha egyszer nekem kell kezdeni...!”, azzal kihúzza a szélső melletti kártyát, de máris visszateszi, majd kihúzza a mellette lévő. Megint meggondolja magát, és újra kihúzza az elsőt. Egy darabig fejcsóválva nézgeti, majd leteszi az asztalra.

„Bácsikám, ha-ha-ha, bácsikám, maga rettenetes nagy kínban van”,

nevet lelkesen tapsolva Anna. Mert hogy ő most itt mindent gyönyörűnek és örömtelinek lát, s vágyakozó szemének fénye beragyogja csodát szomjúhozó arcát. Látva Anna boldog arcát, Červeň csodálkozó tekintettel mered rá, mintha csak ezt mondaná: „Ezt igazán nem értem...!” Šporinský pedig módszerűen felingerli a Mrázovičnak szóló ujjongás.

„Ne habozz már ilyen sokat!”, ripakodik rá.

„Négy, öt... fene bánja...”, a házigazda férfiasan felemelte a kártyát, hogy az asztalra csapja, de aztán fejcsóválva mégis visszakozik. Aztán átvillan a fején, hogy a mérges Šporinský megint ráförmed, így aztán egy bizonytalan mozdulattal mégis az asztalra dobja a lapot, s beletörődően lebiggyeszti ajkát:

„Lesz, ami lesz...”

„No, lányka, csak ügyesen! – szól oda a lányának, aki tőle jobbra ül, és nemigen tudja elhatározni magát. – Olyan sokat töprengsz, mintha valami életbevágó lépésre készülnél!”

„Ha-ha-ha!”, kacag jóízűen Anna, mire még Červeň halvány ajkát is megszépíti egy önkéntelen, röpke kis mosoly. De elfojtja máris bosszúsán, és haragosan Mrázovičra pillant, mintha a házigazda tehetne arról, hogy ő elmosolyodott.

Ekkor lépések hangzottak az előszoba felől, mire a kártyázók közt némi sürgölődés támadt. Anna arca lángra gyúlt, és szemében különös fény lobbant. Gyors pillantást vetett magára és a rózsáira. Egyedül Sabinát nem csalta meg az előérzete; felvonta összeráncolt homlokát, és váratlanul megszólalt:

„Már megint ez a Čipčan!”

Nem elég, hogy itt kell ülnie, még ezt a minden lében kanál embert is kénytelen eltűnmi. Merthogy nem szenvedhette, ugyanis a többiek rásütöt-

ték, hogy szerelmes belé. Összeráncolja homlokát, ezzel is mutatva, hogy amit mond, azt őszintén gondolja, és így is érez. A többiek mégis kíváncsian figyelték, leeresztett szempillái alól még Červeň tekintete is hosszasan időzött a lány szeplős arcán. Sabína zavarba jött a rászegeződő pillantásoktól, s hogy ezt leplezze, fogta a lapokat és buzgón keverni kezdett. Csakhogy a lapok kirepültek a kezéből és szétszóródtak az asztalon.

„Ejnye, Saba, ejnye!”, incselkedik somolyogva Anna. Eközben nagy durrrel-durrrel kopogtatnak az ajtón, Anna vidáman odapillant, és arcáról nyomban lehervad a mosoly, szeméből eltűnik a ragyogás.

„Kellemetlen egy ember!”, jegyezte meg fojtott hangon Saba, még mielőtt a vendég benyitott volna.

„Hm, hm”, felelt rá gyanús hümmögéssel, szivarját furcsán rágva a nő Šporinský. Saba elvörösödött, és ez módfelett bosszantotta. Most aztán csakugyan azt hihetik mindnyájan, Červeň is, hogy ő szerelmes ebbe a Čipčanba. Valamiképpen ki akart magyarázkodni, de erre már nem jutott idő. Karol Čipčan becsörtetett, mint valami katona, és pimasz meghaj-

lás kíséretében, kellemetlen hangon köszönt. Azután odalépett hozzájuk, meg se várva, hogy kezet nyújtsanak neki, s barátian kezet rázott mindenkivel, a kisasszonyokkal is, észre se véve Saba bosszús homlokráncolását és Anna csúfondáros pillantását. Egyedül csak Červeň hagyta ki, mert az gögösen távolabbra húzódott, dőlyfösen az ablakhoz vonult, hogy Čipčan még a közelébe se jöjjön.

„Á, szóval itt van a kétségbeesett duzzogó?”, futott át Čipčan fején vidáman, s lebiggyesztette ajkát. „Ha te így, akkor én is úgy!”, azzal megkerülte, és megállt Šporinský mögött, ott, ahol az imént Červeň ácsorgott. Magas, szögletes termetét talpával hintáztatva, hízelkedve a kisasszonyokra sandított, önelégülten elmosolyodott, és vizsgáztató hangon így szólt:

„No, kisasszonyok, hogy megy a játék?”, s hosszú, vastag, a sok dohányzástól megsárgult ujjai között forgatni kezdte csibukját. „Azt hiszem, nélkülem nem valami fényesen”, és az elhangzott szellemeskedő megjegyzésre hosszú, sápadt arca ismét vidám, önelégült mosolyra derült.

Árgyelán Erzsébet fordítása

Božena Slančíková-Timrava (1867–1951) szlovák író nő novellájának eredeti címe: *Nemilí*. A szerző lényeglátó, tárgyilagosságra törekvő szemléletéből fakad az olykori nyersebb fogalmazás, a bőbeszédűség kerülése.

A teljes novella, amelyből itt csak részletet közlünk, a naputonline.hu-n olvasható.

Suhai Pál

Baudelaire-fordítások ürügyén

Levél Győri Lászlónak

2015. február 27.

Kedves Lacikám! Köszönöm Baudelaire-eidet. Csodálkozom magamon, hogy a vele való oly sok foglalkozás után is még mindig lázba tud hozni. Nyilván B., s nem csupán a fordításai. De. Számomra, francia-néma számára csakis a fordítás. Tóth Árpádnak a küldeménybe (véletlenül?) került *Táncoló kígyója* pl. (*A táncoló kígyó*), látom ám, egy-egy szép részlete ellenére is avítas, poros. Pedig mennyire eleven még *A vándor éji dala* vagy *Ódája* (*Óda a nyugati szélhez*), s hogy egy számomra közelebbit is mondjak: az *Archaikus Apolló-torzó*. Van értelme tehát az újrafordításoknak. Az újra-újrafordításoknak is. Pedig ezzel-ezekkel most némi gondokat is okoztál nekem, Lacikám. Az időközben ejtett vágásokkal. Leveleink bizony lemaradtak ezek némelyikéről. Ezért is íródik e mostani. Tisztázni a tisztázandókat.

A *macska* című versben (bemásolás és összevetés után és alapján) mindössze két változtatást találtam. Az első rész utolsó s a második rész első versszakában. Mindkettőt jobbnak vélem az „eredetnél” (értsd: a korábbi megoldásodnál). Különösen így, hogy a francia alapján vakon is látom a különbségeket. Az újabb variánsok nemcsak jobbak, de pontosabbak is (a „mystérieux”-nek pl. jobban megfelel a „földöntúli”, mint korábról a „távoli” – s ugyanígy a „fourrure blonde et brune”-nek a „[s]elymes fehér meg barna szőr”, mint a korábbi „[s]zikrázó, sűrű, fényes”). Ha jól emlékszem, *Macskátokkal* (!) már eleve elragadtatok. Gondom (most – és még mindig) leginkább az *Intelem* cíművel van. Talán nem véletlen, hogy hat változattal is rendelkezel. Újra és újra neki kellett menned. A pirossal jelzett s a Forrásban megjelent változat talán valóban a legpontosabb, de legelevenebbnek nem nevezném. Pontosabb az előző változatoknál (pl. a „La Dent dit:” – „a Fog sziszeg:” visszaadásában), de a harmadik versszak „Fais des enfants” magyar megoldását nem tartom (továbbra sem tartom) kielégítőnek. Erre most is jobbnak vélem a „Csinálj gyereket”, mint a „Utódot nemzz” megfogalmazást. Ezúttal a korlát a nyelvben található. „Nemzz” – „nemz”: különbségük csak elméleti – gyakorlatilag, a hangzásban nem tudunk (erőltetés nélkül) különbséget tenni a két alak között. S engem ez zavar. A harmadik versszak második sorával sem lehetek kibékülve: a „csiszold a verset, vésd a szobrot” ritmikailag, a tárgyias ragozás következetességében és az eredetihez való tartás, a pontosság tekintetében is nekem jobban tetszik, mint a mostani („csiszolj verset vagy vésd a szobrot”) változat. Csak ennyi. Az összes többi (az összes többi változtatást) jobbnak gondolom.

S ha már idéztem az előbb a „fourrure”-t, most muszáj megállnom is előtte. És a meglepetés-vers, a *Le parfum*, *Az illat* előtt. Micsoda buja érzékiség a költői érzékletességben. Ez Baudelaire. S magyar átültetésében is, Lacikám. Gratulálok. És köszönöm e meglepetés-verset. Engedelmeddel (s e levél ap-

ropóján is) beleveszem a válogatásba. A „fourrure” nagy témája ezeknek a pajzán franciáknak. Gautier külön verset is szentelt a vénuszdomb ábrázolási konvencióinak. Az antik szobrászatnak megengedi, hogy „Vénusz galambját / megfosztották tollaitól”. Meg is bocsátja e régieknek: szükséges volt a szobornak „kontúrt” adniuk. De a „maiak”, s főleg a festészetben, tévednének, ha antik minták után mennének. S versének, *Titkos múzeumának* eleven csodáival cáfolja eme (föltételezett) elvetemültséget. Varietas delectat. A „női élővilág” diverzitásának, pazar sokféleségének valóságos katalógusa a verse. „Aranygyapjú”, „haj, kúszán kihajtva”, „moh”, „selymes szőr”, „bozót”, „drága folt”, „selymes otthon”, „göndör arany”, „asszonyi szakáll” – szinte vég nélkül. Babits *Eratójából* idéztem. S idézhettem volna (persze) Baudelaire-t is innen (*Egy arc ígéretei*) – mennyire jellemző, hogy erről is, neki is „ez” jut eszébe: „a drága has alatt, mely bársony és sima / és barna, mint a hindu bőrre, // prémet lelsz gagdagon, mely mint a dús Hajak / testvére, sűrűn terped széjjel...”

Találtam még más B.-verseket is Babits antológiájában, de *Az illatot* nem. Hiány. Sajnos, utólag már nem pótolható. Csak annyit tehetek, Lacikám, hogy fordításodat legalább utólag beveszem válogatottamba. Egyébként néztem én utána ennek a „fourrure”-nek is. Nem kifejezetten ‘női fanszörzet’-et jelent. Erre külön szavakkal rendelkezik a francia (‘laine’, ‘vison’). Ezért is csodálatos a B.-vers (és fordítása) – éppen a „fourrure” disztíngváltabb szinonimájával. Amely így (magyarul véletlenül sem a közömbös ‘szörzet’, hanem a képzeletet inkább

Charles Baudelaire

Le Parfum

Az illat

Lecteur, as-tu quelquefois respiré
Avec ivresse et lente gourmandise
Ce grain d’encens qui remplit une église,
Ou d’un sachet le musc invétéré?

Mondd, olvasóm, húzott-e mámorod
belélegezni részegen a tömjént,
ha betölti a templom égi csöndjét,
vagy egy zacskóból pézsmailatot?

Charme profond, magique, dont nous grise
Dans le présent le passé restauré!
Ainsi l’amant sur un corps adoré
Du souvenir cueille la fleur exquise.

A mában és az újraalkotott
múltban bódítja mélyen el az elménk;
a drága testről épp így gyűjtögetnénk
a virág nyomatát, a volt balzsamot.

De ses cheveux élastiques et lourds,
Vivant sachet, encensoir de l’alcôve,
Une senteur montait, sauvage et fauve,

Súlyos, rugalmas haja eleven
tasak, a szoba tömjént lehelője,
vad, rőt illatok ömlenek belőle,

Et des habits, mousseline ou velours,
Tout imprégnés de sa jeunesse pure,
Se dégageait un parfum de fourrure.

ruhája muszlin, ruhája selyem,
ő maga meg a tiszta fiatalság,
melyből a szörme nagy illata csap rád.

Györi László fordítása

megmozgató „szörme” jelentésváltozatával) metaforaként is érvényesülhet. E megoldásra céloztam az imént, amikor érzékiség és érzékletesség együttállítását említettem. S ráadásul e megoldással (micsoda rafinéria) a vers minden erotikáját az utolsó szószerkezetbe sűrítve. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy mi, magyarok is megérjük a pénzünket. Itt van pl. Lator László, akit Gautier-hez, Baudelaire-hez hasonló mértékben izgat a női. S éppen eredeti mivoltában. Olvastam erről neki is egy versét, melyet most nem találok. Valami halványabbat *A tér, a tárgyak* című kötetében igen: „segíts segíts megsemmisülni lágyan / nyíló szemérmed halvány nőszagában.” Ez bizony halványabb az előbb idézettekénél – bár éppen a „halvány” kitűnő itt –, mégis jó, hogy előjött. Hiszen B.-nél sem csak a „szörme”, hanem az „illat”, „a szörme nagy illata csap rád”. Ez a „nagy” mindenképp netovábbja, már a Te fantáziád szüleménye, Lacikám. Szerencsére.)

Maradtak még kérdéseim is. Tördelés. A *Les ténèbres* (Sötétség) küldött szonettje a franciában két négy-, egy öt- és egy egysorosból áll. Fordításod a szonettforma szokásos elrendezését adja. Kövessetek ebben, ebben is? Nem akarsz, legalább utólag, korrekciót? S ugyanígy a *Le serpent qui danse* (A táncoló kígyó) esetében. B. versképzése „hagyományos” tördelésű, közep-tengelyen balra zár (minden sort nagybetűvel kezdve) – fordításod sorkezdetei kisbetűsek, s a páros sorok mind beljebb kezdődnek. Így gondold-e még most is? Így vegyem át? Több kérdésem nincs, válaszod várva, köszönettel és barátsággal: P.

Az író szeme

Rendszertelen megjegyzések Kemsei István
A szederinda szeme című Duna-könyvéről

I. Bevezetés helyett. Ha Duna-könyve elé a szerző előszót tervezett volna, ez a természetbe még mindig gyökereivel kapaszkodó lény, a vízparti táborozó („Táborozó”) tapasztalatainak summája mellett valószínűleg a huszonegyedik századi ember természetidegenségének, hamis természetfelfogásának kritikája is lett volna. Kellene volna lennie. Kötete ugyanis nemcsak egy ízig-vérig természeti lény hamisítatlan természetszemléletét, szinte kimeríthetetlen valóságismeretét s az ezekből fakadó öntudatát-önérzetét, hanem eme öntudatnak és önérzetnek a természeti tünetmények szakadatlan foglalkozása, az emberi beavatkozás nem egy kár-tétele miatti elégedetlenségét, a szerző társadalom-kritikáját is tartalmazza. Mindezt azonban az elemi élmények szintjén, valós történeteket közvetítve,

sohase teoretikus fejtegetésekbe bonyolódva teszi. Kemsei azon írók sorába tartozik, akik mindent a maguk szemével kívánnak látni, nem tartanak igényt szem-

üvegre. Járnai is a saját lábán akar, kereket végképp nem tűr maga alatt – egyedül a kilybót jöhet ilyen értelemben számításba nála. Ez is csak azért, mert saját izomerejével kell hajtania. Aki végigolvassa könyvét, ennek a saját élményekre alapozott felfogásnak, a tárgyszemléletet és önszemléletet mindvégig egybekapcsoló, esetenként egymással szembesítő és kontrolláló eljárásnak csakis az előnyeiről győződhet meg. A nagyotmondások korában az őszinteség és a természetes egyszerűség igényéről. Minden mesterkedést elutasítva. Könyvét e szemlélet, a mindvégig hiteles társadalomkritika és természetközelség vonzó tapasztalata élteti. Nagyon is vonzó tapasztalata. Ebben, ismeretanyagának gazdagságában szinte kimeríthetetlen Kemsei Duna-könyve, amelyet e bőség benyomása alapján a magam részéről, freudi elszólással, hajlandó lennék akár Duna-regénynek is nevezni. (Nyomban hozzáteszem: a szerzővel ellentétben, aki óvatosan „csak” Duna-könyvről beszél kötete alcímében.) S talán igaza is van. Egymástól ugyanis viszonylag független, nem is egy időben keletkezett, s az író szándéka szerint legalábbis csak a téma okán összegyűjtött írások alkotják e könyv anyagát. Eredetije-ősváltozata *Róka a fűzfán* címmel jelent meg egy különböző tematikájú és műfajú „vegyes” kötet címadó „elbeszéléseként-esszéjeként”. Az író korábbi „nekiveselkedéséből” azt is tudom, tudni vélem, hogy az utólagos kiegészítések révén e mű lett az alapja a mostaninak. Az eredetileg többé-kevésbé egységes írást a bővítés, valamint egy-egy résztema kibontása több különálló fejezetre „szakította”, melyek külön-külön és összességükben is a Duna-témának, a kilybótok népének (s hogy intézményes szóval is illessem könyvét: a „vízi turizmus” világának) kaleidoszkópszerűen változó, új és új oldalát-elrendezését mutatják. A világ szinte végtelen sokféleségét.

II. „A szederinda szeme”. *A haszontalannak bizonyult növények számos milliói a világban szabadok maradtak, megverve ennek a szabadságnak minden hátulütőjével, kényelmetlenségével és le vadászhatóságával. Mert aki szabad, felesleges. Útjában van a rabtartóság és mohóság terjeszkedésének. Ellenségeinek száma határtalan méreteket ölt. Jelenléte az embervilágban többnyire felettébb zavaró, mert ki akar lépni a determináltság gúzsbakötöttségéből. De nemcsak embervilág van a világon, nemcsak korlátolt ember szemmel felmérhető a világegyetem. Amint valamilyen oknál fogva valahol csökken az ember jelenléte, ennek a szabadságnak a jelképe, a vadszeder szinte azonnal kidugja kíváncsi fejét a földből, a picinyke zöld sarjadásból napok alatt forradalmi fűre inda indul.*

Vágjunk a közepébe. Csapjunk a lovak közé. „Korlátolt emberszem.” Ezzel szemben „a szederinda szeme”. A mű címe. Vajon miért éppen ezt, a többi között látszólag mellékes témáról szóló fejezetet állította ennyire középpontba a szerző? Középpontba, hiszen a mű címével is e mindenképpen haszontalan özönnövény látszólag érdektelen természetrajzát emeli a fontosság szintjére. Már ezzel is meglepetést keltve. De közben el is dugja „regénye” sarjadékerdejének közepébe-bozótosába. Pontosabban maga e szederinda-bozótos a középpont. Kiderül, hogy még a folyó menti hirtelen növésű galériaerdő rendezetlenségének (viszonylagos rendezetlenségének) is van középpontja (viszonylagos közepe). Akárhol és akármikor. Ha kidől egy fa, ott nyomban

elkezdi burjánzását a gaz: a csalán vagy a vadszeder. „Ha az erdő szelleme úgy dönt, hogy ideje telvén, kiemel egy-egy fát a galériaerdő nagy egészéből, máris indulhat a szeder diadalmenete világának újrafelosztásáért.” Mivel érdemelte ki a kitüntető figyelmet e szűrés szárú gyomnövény? Az író szeme, e könyvben a Táborozóé a megfigyelés révén – de nem ám a haszonelvű, kizárólagosságra törekvő embervilág szűkös érdekelttségével – hanem? csakis a létezők rendetlen rendjében egyetemesen működő törvényszerűségekre elfogulatlanul és kíváncsian tekintve, mondhatni holisztikus módon gyűjti be tapasztalatait-bölcsességét a természetről – jelen esetben a vadszeder, a szederinda külön világáról. Még hozzá egy, a többihez képest is „rendetlen”, különös hajlamú szedertőről. Hogy milyen ez? Nézzük csak: „A figyelem tárgya az az öt növendék szedertő, amelyik nemrég törte át magát az iszaprétegen, s az öt közül különösebben az egyik, amelyik éppen egy hete váltotta fel békés növekedését kalandozásra. [...] a testvérindák jólnevelten betartják a minden növényekre vonatkozó szabályt: mindegyikük a nagy víz, a Duna s a lombok közül gyéren átvilágító, nagyobb fény felé indult el. A Táborozó szederindája viszont valamilyen különös oknál fogva az ellenkező irányba tartott, arra, amerre még a legvakmerőbb szeder se jár.” Eléggé sajátos viselkedés ez ahhoz, hogy Kemsei elbeszélésének szereplője (a Táborozó) a növényvel a megfigyelésen túl immár kísérletbe ne kezdjen (kimerítve ezzel az író által egyébként többnyire ironikusan szemlélt, groteszk módon ábrázolt „tudományosságna” a teljes arzenálját). Egy jókora fatuskónak a növény útjába helyezésével kísérletezett (a Táborozó). A „vakmerő” szederinda ravaszsága azonban, mint általában mindenféle természeti jelenségé, ezúttal is felülmúlta az emberi észjárás korlátos lehetőségeit. „A tuskó és a hamu között a szederinda éjszaka felfedezett egy éppen akkora rést, amelyen át egy fejecske beférhet, s ebben a résben folytatta útját.” Ha az olvasónak e vékonyszálú történet nem lenne elegendő, hogy ember és természet aránytalan erőviszonyairól a tanulságot maga vonja le, az írótól ezt ne várja. Segítségét persze kap, újabb példázatos bekezdést a tudomány és a közvélekedés osztályozó (a létezőket pusztá hasznosságuk alapján osztályokba soroló) eljárásának a merőben másféle logika szerint „működő” természet erőivel szembeni elégtelenségéről (haszontalanságáról!). A természetben élet és halál szigorú rendje haszonszempontok nélkül uralkodik. Senki se gondolja azonban, hogy ezzel e fejezet értelmét ki is merítette. Mert lehet ugyan bárkinek ökológiai következtetéseket is levonnia az itt jellemzettekéből (tehát kritikus társadalmi következtetésekre jutnia), de ezzel Kemsei (s e fejezet – és a könyv) mondanivalóját még csak éppen a felszínen érintené. „Hogy hova akart eljutni a szederinda”, e rakoncátlan? – ezt sohase fogjuk megtudni. De legalább sejthetjük, hogy társaitól is eltérő „szándékában-akaratában” a szokott nyugatias észjárástól elütő logikát is demonstrálni kívánta a szerző. Egy valóságos filozófus módjára. De mintha ez a gondolkodásmód már föl lenne találva, s Kemsei csupán az olvasó iránti udvariasságból hallgatta volna el ennek forrását-gyökereit. Talán azért is, éppen azért, mert e logika mentén írta művét, képletes „Duna-regényét”, ennek felfogására, de még szerkesztésmódjára is ez a logika jellemző. Márpedig Kemsei teoretikusság tekintetében, bármennyire is meglepő, még ismerősei számára is meglepő, a szemérmes emberek közé tartozik – nem szeret dicsekedni ilyesmikkel. Elméleti fölte-

véseit hajlamos elrejtteni. Mint ebben az esetben is. Gyanítom. Hiszen amit a vadszeder, tudományos nevén a *Rubus fruticosus* természetéről megtudunk e műkedvelő „természetbúvár” és könyve jóvoltából, az kísértetiesen emlékeztet a Gilles Deleuze – Félix Guattari szerzőpáros *Rizóma* című könyvének-tanulmányának meghökkentő, az európai ember gondolkodásmódjában fordulatot jelentő (legalábbis követelő) állítására. Nevezetesen arról, hogy „a rizóma [bizonyos növények föld alatti tápláló és szaporítószerve – SP] központ nélküli, nem hierarchián alapuló és nem jelentő rendszer; tábornok nélküli, rendező emlékezet, illetve központi automatizmus nélkül, csupán az állapotok áramlása határozza meg”. Tökéletes megfelelője ennek Kemsei könyvében a szedertő viselkedésének leírása: „...a vadszeder valójában a föld alatt, gyökér-indáiban éli igazi, rejtőzködő életét. Ami ezek fölött a földből kilátszik, csak a dísz ezen az életen, olyan szerepű, mint a hím páva farktolla, energiákat emészt, nehezíti és elodázza a menekülést jelentő repülést, esetünkben a talajban haladást. Titokzatos körülmények között terjedő, különféle vastagságú gyökérszállai jobbra csak a vakondnak lehetnek kellemetlenül ismerősek, ha pajorvadászat közben át kell rágnia magát rajtuk. Semmi csodálni való nem lenne azon, ha egy szép napon kiderülne, hogy a Földkérget, a kontinenseket, az óceánok aljzatát, sőt, a planétát magát is a vadszeder gyökérzete tartja össze, s ezek a gyökerek a hangyákhoz hasonlóan az emberi igyekezetnek ismeretlen, másfajta világtársadalmat alkotnak.” Bizony, alkotnak is. Mint ahogy Kemsei Duna-könyvében máris. De erről talán inkább egy következő fejezetben.

III. „Fel, a Szentendrei-Dunán. Bedekker újoncoknak”. *Tahitótfalu felé evezve mindenütt azt lehet észrevenni, hogy eltűnt, elnéptelenedett a múlt. Megváltozott a part, vele együtt a növényzet, elmosódtak a hajdani sátrakhoz vezető kitaposott ösvények. Hogy nincs felismerhető valóságos világ. Az embernek nincs mihez kötnie az élményeit, végképp elhomályosult a megbízhatónak mondott idő. Az, amit múltnak nevezünk, ezentúl merő önáltatás, zagyva, hiteltelen, kótyagos állapotban, kásás hangon előadott történetmesélés. Állandó jelen idő uralkodik mindenütt és a Duna.*

Meghökkentő állítás, de igaz lehet – bennem e fölismerés így fogalmazódott valamikor: „föld alá nincs visszatérés”. Visszatérés Kemsei könyvében sem lehetséges. Túrakajakkal viszi olvasóját a Szentendrei-Duna-ág egyes számú, egyébként hiányzó kilométertáblájától a sziget legfelső fokánál álló harminckettedikig, minden méterét végigvezve és szinte pedáns módon mutatva a Duna egyhangúságában is folytonos meglepetéssel szolgáló építő-romboló munkáját. Az élő és élettelen természet szinte minden kis rezdülését útikönyvébe leltározza, de csak „addig a pontig, amíg a hajó orrát el nem fordítja a Nagy-Duna árama”. Erre s a visszaútra már egyetlen szava se marad. Magától is „[v]iszi a hajót a víz lefelé. Nem is kell evezni.” Jó kis vízitúra! – s ravaszdi írás, mely csak a csónak e fordulásával fordul maga is sok kisebb-nagyobb leírásból-elmélkedésből emberi logika szerinti összefüggő történeté – noha ebbéli minősége azért korábban is sejthető már –, pl. a növekvő sorszámú kilométertáblák akkurátus bemutatása nyomán. Izgalmas a folyó másféle idejének (időtlenységének, örök jelenének) mércéjét a történetmondásban is látni: a víz egyhangú munkájának, a folytonos

építésnek-rombolásnak a kitartó nyomon követését, mely az elbeszélésben szakadatlan ismétlődések sorozatával kelti új meg új benyomások képzetét. S még valami: imponálóan gazdag tárgyismeret! – ilyenre „ott kinn” egész intézményrendszert szokás építeni. Elégedjünk meg ez utóbbira egyetlen példával: „A Pásztor-rév fölött kilométer hosszan kiszélesedik, öblösödik a Szentendrei-Duna-ág. Az öblösödésben szívós következetességgel újabb hosszú sóderzátonyok sora épül, nagyjából ugyanavval a folyami logikával, mint hat kilométerrel lentebb. [...] Egyelőre víziszárnyasok élőhelye a fűzbokrokkal benőtt zátonysor. Elsősorban tókés récéké. Toleráns, befogadó természetű népség ez, néha-néha más, kalandos természetű kacsaféléket is elviselnek maguk között, cigányrécét, telenként kontyos récét, nyáron kacsatelepről szökevény, hófehér tollazatú, piros csőrű néma kacsát. Mögöttük, a bokrok takarásában, a sekélyesben egymástól is tapintatos távolságot tartva, szürkegémek halásznak.” Szinte szaknyelvi szöveg, a hajózás, a botanika és a zoológia tárgyköréből, s közben-közben mégis az az érzése az embernek, hogy a fenséges területére tévedt vagy merészkedett – utoljára Petőfinél láttam valami hasonlót: Szegedy-Maszák Mihály *Kiskunság*-elemzése epifániaként emlegeti az ilyet. Az ilyeneket. Mert oldalak tucatjai állnak ilyenekből és még ilyenebbekből, hogy a hüledező olvasóban e nem is rövid, több mint félszáz oldalas leírás-elmélkedés végeredményeképpen mégiscsak megképződjék a történet: a Táborozóról, aki tudja, hogy lefelé evezni könnyebb és gyorsabb, „fölfelé nehezebb ugyan, de élvezetesebb és tapasztalataiban mélyenszántóbb”. (Ezért aztán „a szemrevételezés sebességével [...] fölfelé lapátolgat a Sziget-ágon”.) S közben szinte mindent megnéz, észrevesz és megmutat. Mint például a szigetmonostori Duna-part flórájának sokszínű együttesét *A gátőr* fejezetében: „a Duna felé eső oldalon, ahol állandó a folyó felől jövő nedvesség és pára, a vízpartoknak és a nedves réteknek folytonosan zöldellő virágos növényei burjánzanak, a boglárkák, kenyérbélcickafarkak, arany veselkék, kányafűfélék, klematiszok, mogyorós lednekek, s a legújabb özönnövény, a vaddohány-nak is nevezett selyemfű, minek virágjából a méhek csodálatos mézet állítanak elő. Közöttük érik a kipusztíthatatlan vitaminbomba, az enyhén fanyarkás ízű fekete szeder, itt hajtanak ki a kőrislevelű juhar szélfúttá propellereiből kisarjadjt magoncai is...” Mindez mutatja a sebesség viszonylagosságát is. Alig-alig mozdulnak az állóképek, erre-arra kanyarodik a csónak orra, s mégis történetté, történet elbeszélésévé kerekedik a mű. (Az egyszeri Táborozóról, aki létformájául városlakóként is a természetet választja.) Választhatja. Idegenek tőle a „nagy-pénzű korszak fantáziátlan fegyencei”. A modern kapitalizmus szép új világát s haszonélvezőit kisemberi öntudata iróniájával szemléli, bár természetleírásokba beszúrt társadalomrajzainak alig van közük a kis- és nagypolitikához – vagy talán nincs is. Illúziótlanul veszi tudomásul a természet romlását, pontosabban a természetnek ilyen-olyan részérdekekkel indokolt emberi megrontását is. Az emberi természetét hasonlóképpen. A gátőrrel adott jellemzése a deklasszálódás valóságos szociopszichológiája – létezik egyáltalán ilyen? –, mely egyszerre állítja a megálmodott terveknek a társadalomismeret hiányából fakadó meghíúsulását, másfelől a „bornírt” valóság kétes értékű „győzelmét” e doktrinárság fölött – realizmus a javából. Briliáns a „klasszikus” életformát kikezdő kétlakiság bemutatása is: a gátőr munkát halogató mentalitásának, hamis időszemléletének rajza – szemben „az elkészülésre hajlamos férfijellem fegyelmezésének alapképletével”

(à la Rákóczi és Márai). Mindez a groteszk fénytörésében – ember és állat (a baromfiudvar ragadozó) állandó párviadalát érzékeltetve, a párviadalt, melyben a kocsmá „konferenciaközpont”, s az „ideális csapda technológiai kivitelezése a fő napirendi pont”. A harc vesztese mégis az ember: „[m]ikor sötétedés után csökkent öntudattal, bizonytalan léptekkel hazatér, elfelejti bezárni a baromfiól ajtaját.” A címadó fejezet is hasonló tanulsággal szolgál: az ember, a természet ura „alulról” meghatározott lény: az „alantasabb” létformák ravaszsága (jelen esetben a „különc” szederindáé) túljár az eszén – az entrópia törvénye uralkodik rajta is. „Kicsiben.” Egyáltalán: minden „kicsiben” (mutatkozik). Kemsei István is eldicsekedhetne azzal, amivel Szerb Antal (szokott volt): hogy ő a legkisebb képű magyar író. Idegen tőle mindenfajta teoretizálás. És műve mégis teoretikus. Valahogy úgy, ahogy a francia szerzőpáros is értette. Szeret a választotta részleteknél elidőzni, a kinyitotta térben elkalandozni, az öncélú egész-elvűség nem esete. Különálló fejezetekből álló Duna-könyve legalább annyira regény, mint nem regény. Sokkal inkább alakváltoztató, mint alakválasztó (mű). A változatok sokasága, a sokféleség változatossága, gazdagsága, és ha lehet ilyet mondani, elképesztő találékonysága jellemzi. Mint a rizómát. „A rizóma nem kezdődik és nem végződik, mindig középen van, a dolgok között, köztes lény, *intermezzo*.” „Nem könnyű középen észrevenni a dolgokat, és nem fentről lefelé haladva vagy fordítva, balról jobbra vagy fordítva: próbálják ki, meglátják, minden megváltozik. Nem könnyű meglátni a fűvet a dolgokban és a szavakban (Nietzsche is ezt mondta, az aforizmát át kell »rágni«, a fennsík pedig elválaszthatatlan az ott lefelészó tehenektől, melyek egyben a kék ég felhői is).”

2015. február 11.

Egy mai közköltő névjegykártyája

Levél Horváth Ferencnek

2015. március 10.

Kedves Ferikém! Új lapot vettem elő, gondolhatod, ez nem sok jóval kecsegtet. Nem gondolod rosszul. Nagyobb lélegzetet is vettem. Legalább egy mondatra elegendőt. Esetemben (magyartanár!) ez néha ugyancsak hosszúra sikeredik. Nem tudom, Ti, sakktanárok, hogy vagytok ezzel. Nem is rátok tekintek, elég Hrabalra gondolnom – némely regénye rövidebb a mondatánál. Vagyis a mondata hosszabb. Még nincs is vége a három pontból kikövetkeztethetően.

Remélem, én velősebb leszek. Nem tudom, hogy vagy ezzel – egy írófélének elég a tolla, amellyel ékeskedhet. Egy kritikusnak (akinek, mint tudjuk, „nagy a képe”) ennyi nem elegendő. Neki szüksége van még valamiféle teóriára is. Ez az ő tantusza (szemben a költő talentumával). Muszáj a pénzét kockára tennie – bedobnia az automatába, hogy az jó esetben kiadja a kívánt áruféleséget. Sohasem mást. Egy ilyen írásmű, én is kockáztatok, sokkal inkább íróját jellemzi, mint tárgyát. Legyünk nagy-

lelkűek: alanyát. Ferikém, bocsáss meg nekem – én sem tehetem másképp. Akárhogy erőlködjem is, akárminő is vagyok. Azt adhatom csak, „mi lényegem”. Mint Lucifer Madách művében. Remélem, nem „fukar kezekkel”. Bár ez már az „Úr” szólama. Úr semmiképpen sem vagyok. S neked bevallhatom, nem is szeretnék lenni. De mit számít az (mi szeretne lenni az ember, mi nem)? Majd meglátjuk. A vak is azt mondja. Azt is mondják, a magyar irodalomban legalábbis, kétféle költőtípus létezik: a tanár és az újságíró. Babits és Kosztolányi. Ha rád illesztem e méterrudat, máris zavarban vagyok. Tanárnak tanár, de véletlenül sem típus. Valamiféle kentaur. Alul tanár, fölül... Hm. Mi is? Kosztolányit veszem. Az ő *Esti Kornélját*. *Énekét*. „Jaj, mily sekély a mélység / és mily mély a sekélység [...] Tudjuk mi rég, mily könnyű / mit mondanak nehéznek, / és mily nehéz a könnyű, / mit a medvék lenéznek.” A Te ars poeticád is lehetne, Ferikém. Azzal a kis különbséggel, hogy (először is) Te nem írsz ars poeticát (!). Költészeted egésze az. Nem hivalkodsz vele, elrejtetted. Másodszor: nem vadászod a paradoxonokat (ha jön, jön, ha nem, úgy is jó). Harmadszor: nem vagy „rímbolond”. Még akkor se, ha csodálatos rímeket tudsz faragni – néha a legrafináltabb, mert a legegyszerűbb, leginkább magától értető módon. Egyáltalán: ura vagy a versnek (a verstechnikának). És mégis. És mégse. Tudod a határt. Nem feszíted túl a húrt (hogy visszatérjek „nem”-jeimhez). (Lesz még egy ilyen – előre mondom, de most muszáj megállnom a kapaszkodón. Veszem észre magamat is. Úgy járok, mint némely skolasztikus Isten létét bizonyítandó. Nincsenek érveim, csak a „nem”. Ezt nevezik „negatív teológiának”. Ennél többet aligha lehet. A költészetet illetően is – sem.) S jöjjön most, végre a negyedik „nem”. Jól fej-

lett individuum vagy, Ferikém, tudjad, hogy tudom, s költészeted terjedelmes vonulata mégsem „individuális”. És legalább ennyire nem „intellektuális”. Jóllehet az is, magad pedig maga vagy az intellektus. Mi lehet e különös bújócska oka? Kérdezem magamtól. Játékos természetedre gyanakszom. Az intellektust passziókba oltod (fojtod), az individuumot szerepekbe. S innentől kezdve minden úgy „igen”, hogy „nem”. Nem véletlenül tartogattam éppen ezt a „nemet” a végére. Mert ennek botjával mennék tovább. Valamikor ősidőkben már megkockáztattam rólad szólván a közköltészet fogalmát. Szeretsz ott lenni, ahol valamilyen közösségi eseményre sort kerítenek. Legyen az karácsony vagy újév vagy születésnap. Biblia. Vagy egy költői hagyomány árma. (*Képzelmész*-versek.) Vagy a lóverseny. Mint most, legújabbban *A Kincsem Parkban* (füzetében). Mert időközben megforgattam ám. Nagyszerű kis kötet. Kötetecske. Amilyen szerény a megjelenése-megjelentetése, olyan gazdag a tartalma. „Tartalom”: vigyázat, kényes szó. Itt most egyszerűen csak a versek tömegére gondolok. A megjelenített lovak – ló-személyiségek! – sokaságára. Mindegyiket „ujjlenyomatáról” (!) ismered. Mennyire unt és elcsépelet innen nézve a költőről általában alkotott kép: „a Lét specialistája”. Túlságosan is nagyképű, ehhez mérten semmitmondó. Te a ló és a lóversenyek specialistája vagy. Is. Mi más lenne ez, csak egy kicsit közelebből, mint a Lét maga. Mindig a konkrétumban, a pillanatban időzöl, mindig a pillanatot idézed (itt: valóságos lóversenyek valóságos krónikásaként!). És ha már a formát is veszem: a pillanatnak (idézed). Mennyire jellemző ebből a szempontból *Az Idő lován* című születésnap-i köszöntőd. Tízéves unokádhoz szóló jó tanácsaid szinte életreceptül kínálsz: „Jég mindig

otthon a pillanatban”. Az egész verset kellene ideírom, olyan szép. Olyan szépek és találóan gazdagok bölcselmi alapgondolatra írt variációi. Muszáj itt is megállnom egy pillanatra. Kicsinyég kifújnom magam. Közköltészet. Még mindig itt tartok. Megjelenési formáját és körülményeit tekintve erre mondták régen, hogy „ponyva”. De nem ám a szó lebecsülő értelmében. Csupán úgy, hogy vásári alkalmatosság, portéka – valami, ami nemcsak a szájnak és a szemnek szól. Valamivel több annál. Szívhez szóló. Ilyen. A tiéd-tiéd is, Ferikém. Hogy ezek a szívhez címzett sorok néha döcögtek? Istenem. Nem az számít. A szándékot kell venni. (Elő a bugyellárist.) Még arany is akadhat benne. Arany. A mi Aranyunk. *Toldija* vajon nem ilyen mű-e? Ponyva. De micsodás. (Ezt még hagyom.) Inkább arról, amit ő epikai hitelnek nevezett. Fantáziája nem kitalációkra kellett, arra fukar volt, arra nem tellett. Csakis az „igaz” kicifrázására. Ez is a ponyva. Ez az igény. A tiéd is, Ferikém. Igaz és való szárnyaljon sárkányodon a magasba. A pillanat magasába. Hadd álmélkodjanak. Milyen jó játék. Így. Nagyjából el

is mondtam a magamét. Mintha meg is érkeztem volna. Ezzel. Ezennel. Mert az „igaz” itt „szép”. Meg van örökítve. Meg van formálva. (Hallom ám: sikoltoznak a nyelvvédők – a műveletlenek. Nem tudják: létige és határozói igenév együttállása néha nagyon is helyes. Csak az ilyen nem: „a nap ki van sütvé”, „a macska föl van mászva” – ezeket igékkel kell, az előbbieket nem lehet másképp.) Legvégül megfogalmazom névjegykártyádat is, Ferikém. Tehát: Horváth Ferenc (Veresegyház), foglalkozására nézve sakktanár és lószakértő, hivatása szerint színész (közköltő és ponyvaíró), költői ambícióját tekintve makulátlan és választékos. Elegáns. De szerény elegancia ez – van mire szerénynek lennie. A sok hivalkodó között szürke vagy fekete öltönyével kitűnő. Szerénytelenségnek tűnnék, ha ezek után most gratulálnék, Ferikém? Tűnjek csak annak. Jobb, mint ha pirulnék magamban, mint az újévi malac a tepsiben. Gratulálok hát és öllelek barátsággal.

Horváth Ferenc: *A Kincsem Parkban*
Szerkesztett kézirat, 2014, a Ló éve

Szergej Jeszenyin

Erdélyi Z. János kéklő, holdas fény-tükrében

2014. november 28.

Kedves János! Végre átvehettem („végre”: nem Szondi Gyuri mulasztásából) *Jeszenyinedet*. Köszönöm és gratulálok. Már tüzetesen át is olvastam – néhány versére rá is járok. Ha a kötetnek nem a külalakját nézem, igazán szép verseskötet. Szinte hibátlan verselés. Ne vedd közhelyes földicsérésnek – a mai költészetben ez nagy szó. Hogy tudja-bírja valaki a ritmust és a rímet. S hogy ilyen nagy gondot is fordít rá (mint Te). Hogyisne. Jeszenyin dalköltészete ezen nyugszik. S hogy min kel? Hát a képek varázslatán. Rilkéből is tudhatom, mennyi invenció kell a dalhoz: fordításához. Különösen, ha a tartalmi pontosságot is bekalkuláljuk formaigényünkbe. Különös mégis, hogy ez utóbbi (az előbbi!): a tartalmi húség) néha mintha nem is lenne olyan fontos. Rab Zsuzsa *Bokránk*

közt már az ősz barangol... kezdetű „versére” (fordítására!) gondolok. Látom, hogy a tiéd, a Te fordításod (*Bíbor cserje közt ne járj hiába...*) a pontosabb, és mégis csak a Rab Zsuzsáét tudom autentikusnak elfogadni. Mit tegyek, így rögzült bennem, az első benyomás imprintingje ellen nincs apelláta – lúdként is csak Konrad Lorenz nyomában tudok totyogni. Ehhez persze még hozzá kell adni Rab Zsuzsa költészetének bűvöletét is. Másként nem menne a dolog. A *Nemzeti dalt* és a *Szózatot* sem lehetne ezen okok miatt újraírni. Fordítani viszont újra és újra parancs, akkor is, ha reménytelen. Vagy annál inkább. S ennek hősiességét is kiérzem soraidból. S milyen gyönyörűek a '18-as év anapesztusai tolmácsolásodban (*Ti dalok, mi riogtat a jajra?*). Ez is azon versek sorába tartozik (Rab Zsuzsa már emlegetett versével egyetemben), amelyeket (Kányádi idézve) „mondani kell”. „Mondandó” még, igaz, hogy '20-ból, a *Borus ősz huforász a kuwik...* is. S ugyancsak mondani kell (ezt meg '18-ból) a *De csodás, ha az ősz hűvösével...* kezdetű verset is. És mondok még egyet: *Aranyos levelek...* Csodaszép, noha ennek befejezése nem pontos. Én bizony a helyedben még gyötörném magam vele, az utolsó két sorral (а Где ты, где, моя тихая радость stb. megszólítást nem engedném el, miként a ничего не желать. slusszpoénját sem – „slusszpoén”: az ostor sudara, ennek kell szólnia). Engedelmeddel – elismerésem jeléül – folytatnám még az ötletbörzét. Gyönyörű a *Már messzebongtak aranylón a berkek...* kezdetű vers is. Kár, hogy Te is engedtélen benne napjaink nyelvi slamposságának az „aki” vonatkozó névmás indokolatlan használatával (ez csak személyre-személyekre vonatkoztatható – a „darvak” itt nem ilyenek, egyszerűen csak madarak). A sort („s a darvak, akik útra keltek”) én így magyarítanám: „s a darvak, hogyha útra keltek”. Ugyanezen vers harmadik szakaszában az állítmány a mondathangsúlyos rész. Te nem így fogalmaztad. Szerinted: „Egyedül állok, körben pusztasíkság, / a szél viszi a darvakat tova...” Mi más vinné, ha nem a szél? Viszi – itt ez a lényeg, valahogy így: „Egyedül állok, körben pusztasíkság, / viszi a szél a darvakat tova...” Végül, hogy be is fejezzem a dicséreteket e furcsa sorát (dicsérlek, hiszen foglalkozom veled), hogy befejezzem, megemlítem még fordítói utószavad szinte dühös kirohanását a kései levél-versek sztereotípiái ellen: „...számomra nem hitelek a messzi nagyvárosból a nagy lumpolások közepette született »hazavágyakozó«, »ott-hont idéző« íráskorok, amikből szinte süt az elhallgatott igazság, miszerint legnagyobb büntetés az lenne a költőre nézve, ha szaván fognák és hazavinnék vagy -küldenék”. Ez így igaz. Alapképlet. A tékozló fiú bibliai példázata értelmében. Igaz, ennek Jeszenyinénél modernebb változatai is megszülettek azóta, de e kései tény talán még nem hitelteleníti a korábit-korábbiakat. Rilke *Maltéja*, Bartók *Cantata profanája*, Pilinszky *Apokrifje*, Juhász Ferenc *Szarvassá változott fiúja* mind a visszatérés lehetetlenségét bizonyítja. De következik-e ebből,

Szergej Jeszenyin, ...kélő, holdas fény-tükörben. Válogatott versek Erdélyi Z. János fordításában, 4 Pont Nyomda Kft., Eger, 2014

a kései modernitás diszharmóniákon edződött szemléletéből, hogy egy korábbi korszak, a századelő esztétizmusának naivabb-harmonikusabb felfogásában ne is akarjuk meglátni a konkrét életigazságot? Meg kellene talán még vizsgálni e verseket, s általuk önmagunkat is.

„Vén szerető buja és vén lovagja”

Levelek Búzás Huba

Kúszmászva Európa zsámolyán című verseskötetéről

2015. január 10.

Búzás Huba, *Kúszmászva Európa zsámolyán*, Napkút Kiadó, 2015

Drága jó Hubám! Olvasom kötetedet s a róla írtakat. A tiédet és Szondi Gyuriét. Szép, lelkes írások, verseid értékét tekintve magam is így gondolkodom. De tenéék még néhány kiegészítő megjegyzést. Engedelme-tekkel. *Kúszmászod* megengedi, sőt, talán követeli is. Hogy rám vár e feladat, nem vagyok maradéktalanul nyugodt. Sárkányom mindenestre fönt leng már, valamiféle víziók magasában, de hogyan csalogassam a földre? Ez itt a kérdés. Pedig mondandómnak már a címe is előállt. Meg fogsz lepődni – legalább olyan meglepő lesz (olyannak kell lennie) legalább –, mint kötetedének. Több mint száz művésznevet számoltam és írtam össze belőle (roppant műveltség bizonyítékait), de a téged leginkább jellemző sor költőjét sehol sem találom díszes seregletedben. Ennek persze kaján módon örülök, s tiszta szívből is. Semmi kancsalság, sanda tekintet nem vezérelt, amikor „az igaz utat megleléd”. A magad igaz útját. Most olyat mondok, s olyat szeretnék ezután is váltig mondani, amit eddig még

senki se. Én is csak most kapiskálom. Ki vezérelte, milyen csillag ezt az embert, hogy így, ösztönösen is odatalált, éppen a Kisded ismeretlen szülőhelyéhez? S ezt most kérdem, Háromkirályok napján. Nem furcsa?

Meg fogsz lepődni, Hubám. Íme a képed, tükörben: „...vén szerető buja és vén lovagja”. A „vén szerető” persze, kimondom én, senki ne találgassa: Európa – elképzelem, amint a lovag, igazi lovaghoz illően, páncélban kúszmászik a kissé éltes Hölgy térdeihez (kell tehát a zsámoly!). De mit kezd aztán a páncélzattal? Ez egyelőre legyen talány. Majdcsak megfejtem. Lírai én, alanyi költő, élményköltész. Nos, itt a búszavak, amelyek, állítólag, *Kúszmászodat* jellemzik. Jellemzik is. De. Van itt egy kis bökkenő. Még. Nem is kicsi. Mert igaz, hogy nem személytelen költészet, amit művel Kúszmász barátunk, nem személytelen, mint, mondjuk, Elioté. Ebben igazat kell adnom neked-nektek: alanyi költészet. Személyes.

Az ÉN mindent visz ebben a nagy kártyacsatában (a tisztas Hölgy meghódításáért folyó küzdelemben). Mégis Italo Calvino „nem létező lovagja” (A nem létező lovag) jut eszembe, s talán nem is véletlenül. Annak ellenére is, hogy Agilulfo testetlen, a Te lovagod pedig nagyon is testes. Vérbő. Sőt buja. De helyén, éppúgy, mint Calvino remek kisregényében, egy X áll: egy bármikor behelyettesíthető nagy X. Maga az Ismeretlen. Ilyen értelemben létezik. De a különbség is a két lovag között. Ha ott az X stabil Zéró (Nulla), itt maga a változékony Végtelen. A végtelen Behelyettesíthetőség. Behelyettesítendőség. (Milyen jó szó, most látom, szinte filozofikus.) De ezzel vége. Alakmások (szinte) végtelen sora *Kúszmászod* Énje, Hubám. Akár egy színész – mindig új szerepben. S micsodás pazar szereposztás. Főszerepek. Szinte fontosabbak, mint a helyek-helyszínek (Párizs, Berlin, Prága, Budapest vagy Róma – kit érdekel, mit számít az egyetemes kavalkádban: némelykor csak díszlet – még akkor is, ha nem).

Ezeket a szerepeket is igyekeztem összegyűjteni – ahány vers, szinte annyi. Több tucat. Mindegyik másképp világít kis létezésünk nagy abszurdjára. Pazar fényjáték gazdagsága és gyermeki öröme. Valóságos tobzódás a vele való költői játékban. Ha most ezeket felsorolnám? Örülnétek, ti, mindannyian, Létetek kalandorai? Egy pici örömet megengedek – aztán cammogjunk tovább. Mert várnak még földre csalogatni valók. Most legyen ennyi elég. Mint ezek. Például. „[A]z obelisztk ma szinte kőfalloszom”; „és én? légtükrözésből épült piramis? [...] valljam be, színjátszó öcsipacsis? én ez és ez vagyok, a messze, esetleg néha... amaz is”; „csak én a malé emeltem kurvaságát istennők közé”; „felőlem [...] aligha tudható: ki én? dühös utókoromra gondolok, na, mert a félvilág a törzshelyem, avagy csak benső tájaim?”; „bolyongó, állj meg itt: régi korok hatalma hanyatlak, metropol és isten, im’ eléd”; „én, e félhomály”. És végül még egy (ezúttal több semmiképpen). Ha tetszik, ha nem. „[R]ég, hirdetőoszlop-koromban [...] bús falragaszok mallarméja, én”. Pompás színjáték ez önmagában is. Metamorfózisok végtelenje. Próteuszi találékonyságod valóságos csodája.

A versformában is. A mindeddig meghatározó pentagrammák helyében az újabb négysorosok. (Négysorosok Mestere! – tudtad, hogy létezett a tízsorosoké is?) Íme egy régi-új versforma. Régi, amennyiben (állítólag) genetikusan adott a rövidülő sorok lejtmenetében. S amiért egyöntetű. S még amiért: hogy indulatmenete van, sajátos tűzhányókitörése (más az Etnáé, gondolom én, mint a Strombolié). A négysorosoké is más, mint a pentagrammáké (pl. a páratlan sorok belső rímeinek újdonságában). Miközben olyan. Olyanok. Nagyon jól eltalált forma: pontosan illik a kalácsra. Csak kapkodom a fejem. Még ez is. Íme, egy a sok közül:

Szotyolát pöködtünk

*Forgolódunk, mint játszó gyermekek,
s aztán én régen nem vagyok
(František Hrubin)*

*ki gondolná, hogy én még szotyolát pöködtem a Palackého mostról
František Hrubinnal holdbéli időszámítás szerint – lazán –
a kedd is szerdára esett mögöttem (noszajtvá sütödést,
ki halat irdal) tudtam felőle egyet-mást talán?*

úgy vélte, pusztulunk: egyiptomi, görög – rég – latin meg perzsa – mind! –
 a mát is majd lebontják a háborúk, az új és legújabb korok...
 a jégvirágon nyáron sem röhögnék, ládd: romba dönti
 ember Babilonját – nem kósza üstökösről brummogok –

az ember önmaga, az elmehasadásos... a baglyok tollkabátban
 néztek innen-onnan, e naplement után ugyan mivé leszek?
 na, int a sütődés, vacog a város, együnk – ő mondta tán
 vagy én se mondtam – a vacsoránk pár elúszott keszeg

Lovagod inkognitója tökéletes, kedves Hubám. Száz kopó sem ér a nyomdba. Nyugodtan mondhatom. Most lantom leteszem, nyugodjék ő is. Még igyekszem szóra bírni. Majd. Addig szót se. Ölellek barátsággal.

2015. január 11.

Drága jó Hubám! Csodálkoztam volna, ha szó nélkül kibírod. Orpheuszi a Te felhorkanásod. Ha Eurüdiké lennék, most fordulhatnék vissza. De nem. Megyek tovább, amerre sárkányom vonszol. Bizony rászédtelek. Nem találtad el. Nem Calvino-altérego (sem a „nem létező”, sem a „kettészelt”, sem a „famászó”) a Te lovagod mintaképe. Lovagnak lovag, s olyan, mint a tiéd. Hozzá hasonló. (Pontosabban, az általad teremtett az általam idézethez.) Meg fogod látni, csak egy kis türelem. A páncélt én képzeltem hozzá, a fantázia bakugrásait tekintve amúgy Búzás-módra. De már lépek is tovább. Nem érdemes tovább páncélban kereskednünk. Sokkal érdekesebb (érdemesebb) a stílusod: Kúszmászod stílusának nyomába eredni. Igaz, amit Szondi Gyuri szinopszisa is állít: Búzás-nativizmus modern kori stílusirányzatok négyzetre-köbre emelésével. Szintézisre törekvés, egyfajta szintetizmus. (Létezik ilyen szó? – most találok ki.) Egész-elvűség. Miközben verseidben ennek a tagadása, visszája, visszájára fordítása hökkenti a gyanútlan érdeklődőt. Szó- és mondatfűzéseidre gondolok elsősorban. Ha kerítésnek veszem, nemcsak egy nyúl, de egy szarvas vagy vad-disznó is vígan átszökhet folytonossági hiányain. (Zárójelben mondom: láttam én ilyet. Szarvast a kelő napban. Zebegényben, házam ablakában álltam és főnről csodáltam, állt ő is a Nyúl utca aszfaltján, agancsa közt a még lángvörös nappal. S amint észrevette, hogy figyelem, a meredeken úgy megiramodott, hogy patája is szikrát hányt, lángot vetett.) Ami pedig Búzás Hubát illeti: olyannyira eltávolítod egymástól vers-szövegeid szintaktikailag egyébként precízen illeszkedő részeit, hogy ezek jelentésének megfejtése talán nagyobb kihívás a nyájas és türelmes olvasónak, mint a kötet hatalmas műveltségi hordalékával-hozadékaival való birkózás. Számomra nem újdonsága ez költészetednek, eddig is érzektem, de ennyire még soha. Ezért is teszem most (végre!) szóvá. Íme a mennyiség, amely ezúttal is minőséget terem(t).

De minőt. Keresem a szót, s meg is találok a töredékességben (Egész-elvű Barátom!). S mielőtt most én hökkentenélek meg téged, máris hozzáteszem, hogy ebben csupán témád, a modern európai nagyváros mozgalmasságát, lüktetését, gyorsuló idejének már-már dadogó beszédét követed. S hogy ez utóbbit nem kitalálom, ideidézem a Liget múlt évi októberi számából Kiss Lajos

András kiváló tanulmányát *Walter Benjamin Párizsáról*. A következőket olvasom (s most neked is): „Benjamin a Passzázsok... egyik helyén pontosan rögzíti a maga szerzői pozícióját: lemond az egyetlen, kitüntetett és omnipotens elbeszélő szerepéről.” (Ha visszaemlékszel minapi levelemre, ebben verseid lírai énjével kapcsolatban pengettem hasonló húrokat – elárulhatom, már akkor KLA-ra sandítva.) De menjünk csak tovább. Végre egy (valódi!) Benjamin-idézet is: „Ennek a munkának a módszere: irodalmi montázs. Én semmit sem akarok mondani. Csak megmutatni.” Rendülj meg, Hubám, óriás-műről van szó, az urbanisztikai irodalom egyik csúcsáról. Nagyságát (magasságát?) kivételesen oldalszámmal adom meg: több mint kilencszáz, majdnem ezer oldal. 1927-től 1940-es haláláig-öngyilkosságáig dolgozott rajta a szerző. Hatalmas vállalkozásán, mely nemcsak azért töredékes, mert befejezetlen, hanem mert a fragmentáltság, a mozaikszerű írói módszer a jellemzője, szinte vízjele. Miként a modern nagyvárossá avanzáló Párizsnak egykor a passzázsok voltak. Ezek az „üveggel fedett, márvánnyal borított átjáróudvarok”, melyek egész háztömböket szeltek át, s melyekben ott lüktetett egy „egész kis világ”. „A passzázs epikureuszi értelemben vett modern intermundium (világok közötti tér), mert átmenet a külső és a belső, az utca és az enteriőr között.” S még hozzátoldok (Benjamin *Passzázs-könyvéből*) egy számunkra fölöttébb érdekes mondatot. E passzázsok „lakójáról”, a kószálóról. „A kószálónak az utca a lakása, éppúgy otthon érzi magát a házak homlokzatától körbefogva, mint a polgár a szoba négy fala között.” Mintha rólad írta volna, Hubám, *Kúszmászod* lírai énjéről-elbeszélőjéről. A flâneur. Ő a Te lovagod és inkognitód. Széll Jenő fordításában: a „csatangoló”. Köteted *Kúszmászójának* megjelenésében végtelenül variábilis: hol „bolyongó”, hol „vándor”, néha „vendég”, máskor „senki, szájatíci csak”, vagy egyenesen „hínár-koszorús foszlány”, de „pokoljárt lópatás” is. (Nem folytatom, hisz erről előző levelem ejtett már néhány szót.) Most inkább szeretnék a stílus-kérdéseknél maradni.

Flâneur és passage. Ezek stílus-kérdésekben is eligazító szavak. Irányfények (mint nativizmusodéi). Mindig mozgásban, mert mindig átmenetben. Átjárókban. Egy mondat még jóformán ki sem hült, s máris öntesz kohászi kanaladból egy egészen más asszociációjú következőt. Mintha ezeket is a rád egyébként jellemző polifónia jegyében. Állítások, melyek meg nem állnak. Máris lépnek tovább. Legalább akkora űrt hagyva maguk mögött, mint amekkorát egyébként betöltenek. Álmélkodhat és képzelődhet a nyájas olvasó, hogy inter-aktivitásával alakot adjon nekik. Így leszünk mindannyian (olvasóid), Nexővel szólva, „az üres helyek utasai”. Ilyen az irodalmi montázs. Mozaikképeid sora. S hogy visszatérjek KLA tanulmányára: még Freudot is elénk citálja „a beszédképtelenségben megnyilvánuló háborús sokkról”. „Ezeket az embereket újra meg kellett tanítani beszélni...” Ide illik KLA irodalmi párhuzama is: „A modern élet költője is hasonló helyzetben van: újra kell tanulnia a beszédet, hogy számot adhasson a mindig töredékes, mozaikszerű tapasztalatairól. De a háborút követő békeévek nagyvárosa is megteremti a maga »traumatizált autistáját«: a szendvicsembert. Ő a kószáló végső, degradált megvalósulása.” Sokszerepű lovagod egyik alakmása, Hubám. Fejedre idézem, mielőtt búcsúzó, példajaként a stílus általam itt feszegetett töredékességének is. Emlékezz csak:

Villon és Mallarmé

*rég, hirdetőoszlop-koromban – te! – riadtan
 vörös Ninától kérdeztem, felelt hamar:
 – urad mit szól ahhoz, hogy fölszaladtam?
 – őtet nem érdekli, ki mit kavar,
 bölcs, ritka kedves ember ám...*

*fatal! belém csikordult pár csillagcsavar,
 csak nem borért is küldhetném netán,
 de biz'... fülembé dongta: híjjon!
 ej, mit se bán, nem immel-ám,
 szakasztott, mint a Villon,*

*tüsténkedik, örökifjú vagy koravén?
 megosztottunk a vörös Nina-díjon,
 bús falragaszok mallarméja, én,
 álmélkodón – kinyílt a liljom –
 a nők ily fekvőterpeszén*

2015. január 14.

Drága jó Hubám! Látom, kezded megadni magad. Kezdesz szimatot fogni, noha a feladott rejtvényt még most sem tudtad megfejteni. Lovagodat illetően. Nem Calvino-alakmás, és nem is Walter Benjamin-konstrukció. Noha éppen egy általa (az utóbbi által) megidézett költőóriás passzusa e sor, minden modernség apostoláé. Még Rilke is hozzá járt iskolába. „...[V]én szerető buja és vén lovagja”. Kúszmászod alakjában, állítottam, s most is (állítom): Te lennél e lovag, e vén. Alakmásaid kiindulópontja, mintaképe ő. Bár számodra ismeretlenül. Csillag vezérelt hozzá. Csak így történhetett e vakon is biztos rátalálás. Még akkor is, ha önérzeted tiltakozik a „vén szerető” képzelet ellen: „Ami miatt nem találó ez az utóbbi metafora – hát, mindig fiatal hölgyekhez vonzódtam, ami persze szintén nem zárja ki a kivételeket.” Megengedem a „fiatal hölgyeket”. Csak éppen Európa esetében szerelmed tárgyáról a fiatalság nehezen fenn tartható állítás. Fontold csak meg: több mint kétezer éves. Ha őt fiatalnak tekinted, neked is legalább hasonló korúnak kellene lenned. Egy Saint-Germain grófnak. (Ez a gróf egyesek szerint már ezeréves is elmúlt – mások szerint csak négyszáz.) Nativista öntudatod alapján a Te korodat is legalább ennyire kell taksálnom. Persze Kúszmászod alakjában. Mert ha csak mai költőket idézel is (meg) szép számmal kötetekben, s a mai városokat járja flâneuröd, nyugodtan elismerheted, neked is imponál e Hölgy, s éppen múltja rekvizitumaival. Téged idézlek: „megvallom, Európát képzeltem valami irdatlan katedrálisnak, benne korunk kultúráját zsámolynak. Könnyű volt ilyesfélét képzelnem, mert kívül-belül meg-megcsodáltam Európa néhány katedrálisát (a milánóit, rómaiakat, párizsiakat, a reimsit, mallorcait stb. – utóbbi különösen lenyűgözött!)...” Tehát a Hölgy éltessége (is). Hogy rendet teremtsék most már, elengedhetetlen a leleplezésed. Amit, szimatolván valamit az eddigiekből, most már magad is sürgetsz: „hogyan Te »önerődből« mint barát, pályatárs, lektorom és kritikus

stílus-történetileg stb. tetten érsz, »leleplezel« – szintén rendben. Állok elébe.” Ha mindez így, akkor ideje partra szállanom, vitorlám, csapongó sárkányom levonnom. Egéből a földre. Engedek erőszakodnak. Csak madzagom el ne szakadjon, kicsinyég kitarson még. Idézetek sorát kell kibírnia. S aztán jöjjön a nagy leleplezés, mely esetemben, örvendj Te is, lelepleződés. Magamat is leleplezem. Máris láthatod. Csak türelem.

Következzék előbb a gyónás. Amit eddig írtam, mind csak fenntartásokkal igaz. Egy kicsit megtévesztő. Pl. stílusodnak a töredékességéről, mozaikszerűségéről. Nem kell messzire mennem, ismét téged idézhetlek ezen eljárás működtetéséről. Hogyan is? „Valahogy a magam különös látása szerint: szokatlan új képzettársításokkal, rendhagyó képalkotások módján. Ahogyan egyszer Suhai Pál fogalmazta meg ezt szabatosan: »a mozaikszemcsék egymás mellé rakoogatásával képes hatalmas (egyszerre kubista és szürrealista víziójú) pannót készíteni.«” Ez az igazság eddig (általam itt és most) elhallgatott esete. A forma (és nem is csak a versforma) olvasztótégelye, melyben a diszkrét és nagyon is különálló részek valahogy egy színjátzó egész ötvözetévé alakulnak. Mindez a formaadás fegyelme révén, mely különös módon még inspirálja is Búzás Huba képzeletének meglepő „denevér-csapongásait”. (E remek kép is tőle – tőled származik.) S hogy egy régi (!) klasszikust is idézzek, versében „íz, csín, tűz vagyon”, mert (!) „mesteri mív”. Saját fogalmazásod szerint, immár első személyben, Hubám: „olyan »életleti pillanatokat« törekszem megragadni »érzéki« szavakkal, amelyek kifejezik közérzetünket, mely bennem egyéni. Ez az örök, színes, kolorit ragyogást szomjúhozó befejezetlenség, az egyre újabb szellemi (és egyéb) kalandok utáni kielégíthetetlen vágyam követelte az újszerű szemléleti, szerkezeti és nyelvi formát...” Régen írtad, de *Kúszmász*-kötetedre is igaz, erre leginkább. A szintetizáló hajlam, az egész-elvűség, melynek csupán másik dimenziója a korábbiakban hangoztatott töredékes, távoli képzeteket provokáló, „üres helyeket” hagyó szerkesztésmód.

Azt hiszem, nem vállalok túlságosan nagy kockázatot, ha mindezek jellemzésül taláalomra emelek ki a kötetből egy, mindössze egy verset. *Koffermúzeumban*. E címet nehezen illeszttem a témájául szolgáló híres-hírhedt Duchamp-kép, a kubista-futurista mozgássémát reprezentáló *Lépcsőn lemenő akt* költői megjelenítésére. S a vers mégis magával ragad. Széttartó asszociációi (a koffermúzeum, a burgundi /bor/, az avantgárd-problematika és a női erotika képzeteinek kavargása) végül, a versbefejezésben bravúros módon fonódnak egybe a lírai én reakciójában, mely a hatás elementáris voltát, a „lerészegedést” a „férfi-hév” csődjének értelmében is mutatja (s ezáltal új elgondolni valókat nyit az olvasó képzelete számára). S mindezt a Búzásra oly jellemző, de e kötetben mégsem domináns pentagramma versformájában (ahogy is ez az alábbiakban olvasható):

Koffermúzeumban

*burgundi bor talán a szürreál, az absztrakt?
Marcel Duchamp egy vázlata vörös aszú?
a hírhedt mű, a Lépcsőn lemenő akt
színek jelképe? bánat, mélabú?
kuszált hajában fényszalag*

*zizeg, a szél, ha fú, ha halk éujáratú...
kihalt terem, a lelkek konganak...
kissé megtévesztő a fél mell,
hanyag divat avagy vadak
vagyunk? agyamba térdel,*

*amint elringó csipejével lépdél itt,
három palack chambertinével ér fel,
hörpintgetem látványa képeit,
de már hiába férfi-hévvél –
pár korty után lerészegít*

Íme egy újabb vers a párizsiak közül. Összesen tizenhat, miként mind az öt fejezeté is ugyanennyi. A kötet így (ötször tizenhat) összesen nyolcvan verset tartalmaz. A számtani következetesség szembetűnő – ha költőjének életkorára gondolkodok, különösen: ezzel éppen egybevágó. Határozott számszimbolikai konstrukciójú (is) így e kötet. A képi és szövegszerkezeti asszociációk szabadjárja engedése (Búzás szavaival: „kifejezés az »action gratuit« szellemében”) a legszigorúbb formai kötöttségek szintetizmusának (egész-elvűségének) vállalásával. Indukció és dedukció meglepő párosítása. Kéve, mely egyszerre oldott és kötött. Ilyen ez, s az összes közül a legilyenebb. Be kell vallanom. *Grand art*, ahogy Szondi Gyuri barátunk mondá. Valóban.

S jöjjön végül a leleplezés is. A tapasztalatokat összegző megoldás. A zárókő. A coda. A sárkány földre rángatása. Hubám, nem találtad el. Az idézett sor („...vén szerető buja és vén lovagja”) minden költői városleírások atyjától, Baudelaire-től származik. A *fájó Párizs* prózaverseinek verses *Epilógus*ából. S amiről e vers beszél, ez (ihlető példája nélkül is) költészeted és különösen *Kúszmászod* jellemzője, legsajátabb vonása. A vénnek, a bölcsnek a felmutatása („mert józanná nem tesz, csak a vénség”) és egyszersmind megtisztulása-megifjulása a nagy költői kalandban. A következetesen végigvitt célkitűzésben és erőfeszítésben. A Párizsról és a kilátás magasáról adott baudelaire-i, rá jellemzően némileg sátánista fűszerezésű megfogalmazás (Szabó Lőrinc tolmácsolásában) így hangzik:

*nem híg könnyeket sírni mentem oda;
de mint vén szerető buja és vén lovagja,
ki az ördögi-nagy szajhától ittasan
ifjúsága hevét szüntelen visszakapja.*

Bárcsak e nászban az isteni-ördögi szajha (Európád!) is megújulhatna. Kötetedben a Baudelaire-éhez hasonló metamorfózist látok, melynek eredménye, „a markáns, állítólag férfias hang” (Baudelaire ide vagy oda) kizárólag a tiéd, Hubám. S „[m]ert csak a koldus egy és leplezetlen”, szerepekbe bújtatott flâneurod a Te életed éli, Te élteted valamennyit költészeted varázsával, mely, még mindig Adyval szólva, a „[s]záz hűségű hűség” etikájával és esztétikájával kápráztatja el könyved olvasóját. Gratulálok és szívből köszöntelek.

Déry Zoltán

Békéről a Kárpát-medencében

Nemrég a kezembe került *Békességes szó* címmel egy kiadvány, melynek alcíme: *A Charta XXI Megbékélési és Együttműködési Mozgalom üzenete*. Mutatóborítólap, fényes papírból készült belső oldalak, kiváló, hibátlan nyomdatechnika, jólesik kézbe venni. Szinte készíti az embert, hogy olvasson bele, ismerkedjen meg a tartalmával is. És ekkor jön az igazi élmény: a Surján László és Kotolácsi Mikóczy Ilona által szerkesztett kiadvány nem hétköznapi feladatra vállalkozott. A Kárpát-medencében élő népek megbékélésének, emberi együttélésének útját akarja segíteni, egyengetni. A mozgalom lelki gyökereinek teljes megismertetése érdekében idézi Esterházy Lujza még 1944-ben papírra vetett gondolatait, melyek három alapelven nyugszanak. „1./ Először arra van szükség, hogy mindkét fél belássa, hogy ő is hibás, nem csupán a másik. 2./ A jó béke létrejöttének és tartosságának második lélektani előfeltétele: az ellenünk elkövetett vétkek, sérelmek megbocsátása. 3./ Két pereskedő ember között is csak akkor jöhet létre igazi kibékülés, ha mindegyik fél kész lemondani igényeinek, követeléseinek egy részéről.” Csodálatos megfogalmazás. És ennek alátámasztására elolvashatjuk 45 magyar, 6 szlovák, 3 horvát, 2 román és 2 szerb személyiség hozzáfűzött gondolatait. A Zárszó leszögezi: a megszólalók „hangvételében, derűs vagy komor jellegében vannak eltérések, de egy dolog közös: a békesség szelleme... Mindannyian a hányatott sorsú Közép-Európa szülöttei, akik felismerték: ha a Duna völgyében fejlődni, gyarapodni, békességben élni akarunk, nemcsak közös múltunk miatt, de jövődönk sikereinek érdekében is össze kell fognunk.” Az egyetértés tovább bővítésére, népszerűsítésére aláíró-ívek is rendelkezésre álltak, és megismerve a kezdeményezés lényegét, természetesnek éreztem, hogy a többi alá az én nevemet is odavéssem.

De hát mi az a rettenet, ami a Kárpát-medence népeinek együttélését mérgezi, ami miatt egyáltalán felmerül, szükségessé válik a békéltetés, a normális szomszédügyi viszony helyreállítása? Ha rövid választ várunk, egyetlen szót kell kimondani, s ez a szó a politika. Ha bővebb magyarázatra tartunk igényt, hozzá kell tenni, hogy az országokat irányító, a nemzetpolitikát egyoldalúan értelmező és alkalmazó, a hibát mindig a másikban kereső és megtalálni akaró, sovíniszta elit. Mely visszatérően alkalmazza a másik etnikum elmarasztalását, sőt olykor veszedelmes ellenségként történő bemutatását. Ami általában sikerrel jár, hiszen emlékszünk még Goebbels elméletére, mely szerint amit sokszor ismétlünk, az emberek a végén elhiszik. Nos, ez az, ami ellen harcolni kell, mert a más etnikumhoz tartozó, egymás mellett született, olykor egymás nyelvét is elsajátító és használó, szomszédokként békében, talán még barátságban is élő, az adott régióban torzsalkodást, lokális háborúskodást nem is ismerő ember nem ellensége a másiknak. Csak ha uszítják. S napjainkban sajnos ez működik.

Felvetődik a kérdés: mik a gyökerei ennek a szerencsétlen agresszivitásnak, honnan indult ez az elmérgesedett folyamat? A gyökereket minden bizonnyal a

másfél évszázados török megszállásban kell keresnünk, amikor az elhúzódó védelmi harcokban a magyarság jelentős hányada elpusztult, és a megüresedő helyekre idegen népesség telepedett be. De közrejátszott a Habsburgok politikája is, melynek lényegét Kollonich Lipót, a bécsi udvari kamarilla elnöke így fogalmazta meg: „A királyság vagy annak egy nagy része lassanként germanizáltassék és a forradalmakra és nyugtalanságra hajló magyar vér a némettel szoliditassék természetes ura és örökös királya hűségére és szeretetére.” Az etnikai viszonyokba mindez döntő változásokat hozott. Amikor az 1700-as évek vége táján a népek nemzeti ébredése kezdetét vette, az őshonosoknak arra kellett eszmélniük, hogy a Kárpát-haza lakóinak fele már idegen nemzetiséggel telített. És ezek itt ugyanúgy nemzeti létük teljes kibontakoztatására, megerősítésére és véglegesítésére törekednek, miként mi, magyarok. A mára már meggyökeresedett szembenállás ebből fakadt.

A XX. század második évtizedében egy szerencsétlen háború kezdődött el, melyben nem volt sem okunk, sem érdekünk részt venni. (Tisza István Ferenc Józsefnél kétszer is tiltakozott a Szerbiának küldendő ultimátum ügyében.) Csakhogy a szomszéd országok a nyertesek oldalán végeztek, és a győztes nagyhatalmak közreműködésével a nagyrészt nemzettársaik által benépesített Kárpát-medencei, addig ezer éven át magyar felségterületeket bekebelezték. A lényeg itt a nagyrészt szón van, mert az érintett területek etnikailag nem alkottak homogén egységeket, az új határokkal anyaországától mintegy 3,3 millió magyart is elcsatoltak. A változtatás nekünk fájdalmas volt, nekik örömteli. Mi diktátumról beszéltünk, ők az igazság győzelméről. Merőben ellentétes álláspontok. Mit lehet ezzel kezdeni?

Trianontól 95 év, majd az azt megerősítő párizsi döntésektől csaknem 70 esztendő telt el. Nemzedékek egész sora. Nehéz kimondani, mégis tudomásul kell vennünk, hogy azóta az etnikai viszonyok – igaz, hogy menekülés, kitelepítés, asszimiláció útján, de – megváltoztak; az utolsó, 1910-ben lezajlott magyar népszámlálás idején fennállt arányokat visszaállítani már nem lehet. A határon túlra szakadt magyarság létszáma milliós nagyságrenddel csökkent, ezért ma a területek reintegrációja az álmok világába tartozik. Amit tenni kell, az csak a határon túlra került, még ott élő őshonos magyarság megóvása lehet. Hogy a szülőföldjükön nemcsak megmaradhassanak, hanem a többivel egyenrangú, emberhez méltó, békés életet élhessenek. A Charta XXI kezdeményezés a maga módszereivel ezt kívánja elősegíteni.

Esterházy Lujza tételeit sorra véve tudjuk, hogy a harmonikus szomszédi kapcsolatok érdekében mindkét félnek van – kell legyen – tennivalója. Az idő múlásával és a történelmi tények reális közelítésével magyar oldalról ma már nem vitatjuk, beismerjük, hogy a kiegyezést követő évtizedekben gyakran éltünk a nemzeti kisebbségek el-, illetve visszamagyarosításának erőszakos kísérleteivel. Sajnáljuk, mert olyan cél elérésére törekedtünk, mely az adott helyzetben már túlhaladott, eleve teljesíthetetlen volt. S hogy követeléseink egy részéről lemondunk-e? Bizonyítja ezt, hogy három szomszédunkkal alapszerződést kötöttünk, melyekben kinyilatkoztattuk, hogy elismerjük, tiszteletben tartjuk a status quót.

Vagyis ma már a két világháború közti elsődleges cél, a területi revízió nincs napirenden. Végül, hogy az elszenvedett megaláztatásokért megbocsátottunk-e, azt mondhatjuk: a szándék – kölcsönösség esetére – megvan. Mert a Kárpát-medence népeinek egymásrautaltsága nemcsak földrajzi kötöttségeink

miatt, hanem gazdasági, kulturális és emberiességi szempontok folytán is vitathatatlan. Örökös feszültségben, ellenséges indulatok közepette élni nem lehet. A Duna–Tisza-táj felvirágoztatását külön-külön nem, csak együttesen lehet elérni. Mindezeket magunkban tisztázva, úgy érezzük, hogy a labda most már a másik fél oldalán pattog. Miért?

Csehszlovákia megteremtői (Masaryk és Beneš) a trianoni döntés előtt még egy svájci típusú demokratikus állam – „une orde Suisse” – létrehozását, az Erdély Romániához csatolását kimondó nagygyűlés pedig „minden népnek teljes nemzeti szabadságot” ígért. Ezzel szemben szomszédaink a területek birtokbavételének első percétől, a magyarságot teherként tekintve, mindent megtettek létszámának csökkentése érdekében. És nem akárhogy, mert ebbe beletartoztak a Beneš-dekrétumok, a kárpátaljai malenkij robot, az erdélyi Maniu gárdák tevékenysége, és a délvidéki vérbosszú, a vendetta is. Bennük fizikai megsemmisítések sorozata, melyekért eddig őszinte szívvel még nem kért bocsánatot senki.

És más eszközökkel ugyan, de a folyamat továbbra is él.

A józan belátást képviselő értelmiség hangja azonban már ott is előjön. Štefan Hríb szlovák újságíró szerint: „A Beneš-dekrétumok embertelenek és igazságtalanok voltak a szlovákiai magyarokkal szemben. Sőt, tovább megyek. Trianon nemcsak észszerűtlen, hanem kegyetlen volt a magyarokkal szemben, és sajnálom, hogy ez történt velük.” Lucian Boia román történészprofesszor pedig kimondja: „Egy magyar többségű régiót teljes egészében Szlovákiához csatoltak, közvetlenül a két ország határa mentén, ami ma is feszültségekhez vezet, de a román és a jugoszláv határt is Magyarország kárára húzták meg... az új határ mentén egyértelműen magyar többségű városok sora: Arad, Nagyvárad, Szatmárnémeti is Romániához került.”

A beismerés folyamata tehát már megindult. Ha nem is mondja ki mindenki, de nem lehet vitás, hogy a változó erősségű, de makacsul még mindig létező magyarellenesség abból adódik, hogy tudják: Trianonban átlépték a józan lehetőségek határait. Ha valóban a wilsoni néprajzi elvek mentén húzták volna meg a határokat, ma lelkileg is béke lenne a Kárpátok koszorúzta tájon.

A helyzet regisztrálásánál azonban nem szabad megállnunk. Napjainkban, amikor az emberek okozta klíma- és környezetváltozás, valamint az ugyancsak emberi gáztatok miatt megindult újkori népvándorlás következményeivel kell megbirkóznunk, törekedni kell, hogy emberi kezdeményezésre ne csak negatív, hanem pozitív változások is induljanak. Meg kell szüntetni az etnikai okok miatti szembenállást, az ember és ember közötti gyűlölködést. Ismét Lucian Boia könyvét idézve: „...távolságtartással kellene a dolgokat szemlélni, hiszen pártos, elkötelezett magatartás semmilyen célt nem szolgál; amit ma Európában meg kell oldani, azt nem a versailles-i döntésekhez fordulva fogjuk megoldani (ha megoldjuk egyáltalán), hanem a jelenlegi európai viszonyok alapján.” Végül hadd idézzem Surján László szavait, melyek a Štefan Hríbnek odaítélt megbékélési díj átadásakor hangzottak el: „Mi, a Charta XXI hívei szeretnénk, ha a nyitottság és a kiengesztelődés szelleme átjárna az egész társadalmat, megjelenne az iskolai tankönyvekben, és egy előítélet nélküli új nemzedék békésebb, szebb világot építene a fájdalmas múlt köveiből. A franciáknak, németeknek sikerült, nekünk is sikerülni fog.”

Ha a máik fél is akarja, akkor minden biztonnal így is lesz.

Surján László

Közös hazából közös jövő

Egyszer döntenünk kell arról is, hogy a magyar anyanyelvűek kultúráját vagy a mindenkori Magyarországon élő emberek kultúráját őrzi a Nemzeti Múzeum. Mert a kettő nem ugyanaz. Hazánkfia lehet szász, szlovák, román, ruszin, szerb, horvát, nem folytatom. Ma már nem közös a haza, de ettől még lehet közös a jövő.

1841-ben Budán jelent meg Ponor Thewrewk József *Katholicismus és Protestantismus* című, legkevésbé sem ökumenikus műve. Nem vállalkozom a könyv ismertetésére, egyébként archaikus nyelve miatt is nehéz, bár érdekes olvasmány. Gondolatvilága, üzenete felett eljárt az idő, noha sok szép és tanulságos mondatot lehetne belőle idézni ma is.

Amiért idéztem ezt a könyvet, az valójában csak egy lábjegyzet. A 113. oldalon olvassuk:

„Igen sok azon ízetlen, növeletlen, durva, szegény-kevély firkaáló, kik a' magyar nyelv elközönségesedése ellen bel- és külföldön merészen protestálnak, és a' magukhoz hasonló tót nyelv mellett kardoskodnak. A' sok közül csak néhány tiszteletes Rohonyi György uramat idézem elő, ki nyomorult diák verseivel a' magyar nyelvet ócsárolta.”

Rohonyi György, ha tetszik Juraj Rohoni, szlovák evangélikus pap, aki sok más kortársával egyetemben a magyar nyelv szlovák jövevényszavai-ból a magyarnak szlovák eredetére következtetett. Ez a felfogás mai szó-

val kiverte a biztosítékot Vörösmarty-nál is, aki egy, a kritikai kiadásba be nem került pár soros versében durván utasította vissza Rohonyi felfogását.

Azért idézem fel ezt a már lezárt vitát, mert Rohonyi versében van olyan elem is, amit talán érdemes volna mind szlovák, mind magyar oldalon tudatosítani. Ezért tér ki rá a *Magyar szlovákságismeret* című könyvében Käfer István is. Rohonyi latin verse a Nemzeti Múzeum megnyitásán örvendezett, s talán nem a magyar nyelv és kultúra ellen, hanem annak egyeduralma ellen emelt szót. A Nemzeti Múzeum épületét Pest ékkövének nevezi, ami számára Pannónia ősi dicsőségét idézi. Nem ellenséges tehát, csak részt kér az ősi dicsőségből.

Ezt a részt a XIX. század első felének akkor érthetően lelkesült hangulatában a magyarok, akik épp akkor kezdtek magukra találni, nyelvüket ki-művelni, kultúrájukat terjeszteni, nem adták ki tót ajkú polgártársaiknak. Pedig honfoglaló őseink nem az itt talált szláv kultúra elpusztítására fecsérelték idejüket. Megtartottak sok helynevet, gondoljunk csak Visegrádra, s valóban sok fogalomra szláv szavakat építettek be a maguk nyelvébe. Nincs ebben semmi szégyellni való, de lehetne ezekre a közös dolgainkra építeni egy új, közös jövőt. Egymás elfogadását és megbecsülését.

Mikor, ha nem most, amikor újra közösen védjük a déli határt a mohamedán beözönléstől?

Senki sem sziget

Legyünk közösen nagyok a Duna völgyében

A Duna-völgyi megbékélésről szólva a *Trianoni békétől* szokás indítani a gondolatmenetet. Attól a diktátumnak is nevezett szerződéstől, amely átrajzolta Közép-Európa térképét. Attól, ami ellen beszélni Romániában egy friss törvénykezdeményezés szerint nem lehet, de Szlovákiában Štefan Hríb minden további nélkül kijelentette, hogy igazságtalan volt. Logikus ez a kezdés, hiszen a megbékélés folyamatában ezen kell, ezen kellene túllépnünk. Bármennyire logikus is ez a kiindulópont, eredményre csak akkor vezet, ha Trianon megértése során a szlovák–magyar, sőt mondjuk így: a szláv–magyar kapcsolatokban nem száz, hanem sok száz évvel megyünk vissza.

Létezik azonban egy másfajta gondolatmenet is.

Sokaknak az élet olyan, mint egy futóverseny. A lényeg, hogy te legyél a leggyorsabb. A többi ember csak legyűrendő akadály, hogy célodat elérjed. Ám *ha saját fontosságod érzetéhez és vágyaid kielégítéséhez nem veszed figyelembe mások igényeit, érdekeit és jogait* (Freud), akkor egyrészt megutálnak a többiek, másrészt nem leszel boldog soha. Az elmagányosodott, ismeróstól, baráttól, munkatárstól és családtagoktól elfordult ember boldogtalan. Az önszeretetet tehát nem bűn, ha egyben képes mások felé fordulni. Az ember társas lény, nem elég önmagának. Aki önmagát szeretni nem tudja, másokat sem képes szeretni. Hosszas lélektani fejtegetés helyett csak egy idézet az *Ószöveget*ségből, amit Jézus is tanított: Szeresd embertársadat úgy, mint magadat (Lev 19,18; Mt 22,39). Ez egyetemes parancs. Minden ember Isten teremtménye, a Megváltás óta pedig tudjuk: Isten gyermeke, azaz az emberek egymás testvérei. Minden ember köré, mint központ köré, koncentrikus körökbe rendezhetők a többiek: szülők és testvérek, nagyszülők, rokonok, ismerősök, iskolatársak, utcabeliek, falubeliek, országod polgárai, nemzeted tagjai, régiód lakosai, európaiak. Tágíthatjuk a kört a földkerekség végső határáig. De álljunk meg a Duna völgyénél. Koncentrikus köreink egyike ez a táj. Ősidők óta mindig több nép lakta. Gyakran változott a lakosság nemzeti összetétele, de a táj természetes egysége, s tegyük hozzá, közösen élvezett szépsége, az együtt átélt veszedelmek valamiféle egységet hoztak létre közöttük. Kihagyható-e valaki ebből a körből csupán azért, mert más az anyanyelve?

A régi egység a nemzeti érzés előtérbe kerülésével, ha tetszik, a nemzetté válás folyamán felbomlott. Érdekellentétek jöttek létre, vélték és valóságok. Ezek forrása részben az önzés. A helyzet elmérgesedéséhez ma már a tudatlanság is hozzájárul. Sajnos egyesek önző politikai szándékból vagy félelmeiktől vezetve még rá is játszanak minderre.

Épp a nemzeti öntudatra ébredés előtti időkben fogalmazta meg Angliában John Donne (1572–1631) az egymáshoz tartozás gyönyörű gondolatát:

Senki sem sziget,
Magában nem Egész,
Mindenki a kontinens darabja,

Szárazföldi rész.
Ha egy göröngyöt mos csak el a tenger,
Európa szegényül.
Mintha egy hegyfok lenne,
Vagy barátod háza tűnne el,
Vagy épp a tiéd:
Bárki halálával kevesebb leszek,
Mert egyazon emberiség részese vagyok,
Hát sose kérd, kiért szól a harang.
Érted zeng bizony.

Hiába mondják, hogy az egoizmus jellemzi korunkat, érlelődik egy új felismerés. Kezdjük megérteni John Donne tanítását, hogy mind a hétmilliárd emberrel összetartozunk. Ide jönnek hozzánk messze földről azok, akik menedéket vagy jobb megélhetést keresnek. Távoli földrészek környezetszennyezése ránk is veszélyeket hoz. Divatos szóval, a globalizáció korszakában élünk. Mivel a gyakorlatban nehéz megélni hétmilliárd emberrel az egységet, logikusan értékelődnek fel a regionális kapcsolatok. Ezen megfontolások egy jobb jövőt sejtetnek, de ma még önző világban élünk. Ez ellen is csak összefogással léphetünk fel. Az európai integráció nemcsak nekünk előnyös, belépésünkkel igencsak jól jártak az ún. régi tagállamok is. Az ő hasznuk részben a mi gazdasági fejletlenségünkéből fakad. Az európai egységfolyamatot közel azonos szinten lévő országok indították. 2004 után megnöttek az unión belüli eltérések, ezek hatékony kezelésére a régi módszerek alig alkalmasok. Mivel ez a helyzet a régi, azaz a donor-országok számára előnyös, felszámolására nincs nagy igyekezet. Ez a körülmény viszont közelebb hozza egymáshoz a régió országait, köztük azokat is, amelyek egymáshoz való kapcsolatait Trianon árnyékolja be. Érdekeink közös, de csak együtt tudjuk azokat érvényesíteni. Van tehát az ember voltunkból fakadó összetartozáson túl gazdasági és politikai érv is az összefogásra.

A nyugat-európai példák alapján joggal gondolhatunk arra, hogy a megbékélés valamiféle gyógyír alapvető nemzeti gondjainkra. Ezeken most nemcsak és nem is elsősorban a területvesztést értem. A határok átrajzolásánál, bármennyire is szakszerűtlenül és igazságtalanul történt is, nagyobb baj, hogy a régiókban a kisebbségi jogok csak töredékesen érvényesülnek. Jól szemléltetik ezt a demográfiai adatok. A magyarok létszáma a Kárpát-medencében (1980–2010) harminc év alatt igen megváltozott. Magyarország lakosainak száma 10 709 463-ról 10 014 000-re, azaz 93,5%-ra csökkent. Ugyanezen idő alatt a Szlovákiában élő magyarok száma 82,0%-ra, a Romániában élőké 72,1%-ra zsugorodott. Ha nem teszünk semmit, akkor a határon túl élő magyarság eltűnik. Vannak, akik azt mondják, hogy a megbékélés elfogadhatatlan, amíg nem kerül sor Trianon revíziójára. Ha ezeket az embereket arra kérjük, hogy fejtsék ki, miként képzelik el, csak annyit mondanak, hogy ki tudja, mit hoz a jövő. A patópáلكodás filozófiája ez. Amíg ezek az úgymond hazaffyak várnak a sült galambra, a kisebbségben élő magyarok részben beolvadnak, részben elvándorolnak. A megoldás csak a kisebbségi jogok maradéktalan érvényesítése lehet, ami egyébként a többségi nemzet számára még sajnos nem természetes, amiért folyton-folyvást meg kell

küzdeni. E küzdelemben mindenkinek van feladata. A frontvonalban a kisebbségek legitim politikai szervezetei vannak, de jelentős az anyaország mindenkori kormányának a szerepe is. A civil társadalom, illetve minden egyes ember feladata kettős, egyrészt élnie kell a létező jogokkal, másrészt munkálkodnia kell azon, hogy ezt a többségi nemzet ne tekintse a maga számára veszedelemnek.

A bibliai megközelítés ma kevés emberre hat: a vallástól sokan elfordultak. A közéleti gondolkodás sem jellemző az emberek többségére. Így azután Közép-Európa lakosaiban tovább élnek az öröklött előítéletek. Terjednek a félelemből fakadó történelemhamisítások, a felejtés pora lepi be azokat az időket, amikor az itt élők természetes egységet alkottak és békében megfértek egymás mellett, sőt egymás javára cselekedtek. Nehéz lesz országaink vezetőinek az észszerű együttműködés, ha polgáraik marakodnak, és még jó, ha csak egy-egy borgőzös focimeccs alkalmából verik egymást. Szükség van tehát egy kiengesztelődési folyamatra, ami lezajlott az osztrákok és olaszok, a dánok és a németek között, és a sokat emlegetett német–francia kapcsolatokban is. Ezt a folyamatot nem lehet csak felülről vezényelni. Embertől emberig kell haladni, egymás szemébe nézni és egymás tenyerébe csapni. Mindezt úgy, hogy a közeledést ne tévesszük össze a felejtéssel. Nem megmásítani akarjuk a múltat, hanem megérteni. Tamási Áronnal keresnünk kell a középutat. Ő figyelmeztetett, hogy *a béke nemes hadjáratában is vannak, akik felelőtlenül uszítanak a „békére”; és vannak defetisták, akiknek annál rosszabb valami, minél kívánatosabb volna.* Meg kell ismernünk a velünk élő nemzetek kultúráját, különben lehetetlen megszeretnünk egymást. El kell indulni azon az úton, amelyet Jean Monnet úgy jellemezett: Nem országokat, hanem embereket egyesítünk.

Erre törekszünk a Charta XXI Megbékélési Mozgalomban. 2010 őszén egy nagymegyeri konferencia hét országból érkezett résztvevői elfogadták a megbékélés alapelveit: a Charta XXI-et. XXI. századi megoldást kínálunk egy XX. századi problémára, megosztottságunkra, amelynek gyökerei visszanyúlnak egészen a XIX., részben a XVIII. századig. Ezután konferenciákat rendeztünk Kolozsvárt, Beregszászon, Szabadkán és Lendván is. 2011 tavaszán megindult a mozgalom honlapja, a chartaxxi.eu. A mozgalomhoz bárki csatlakozhat, aki tudja, hogy szülőföldje számára csak előnyös, ha azt mások is szeretik; aki nyitott más nemzetek értékeinek tiszteletére; aki elutasít minden gyűlölködést; és kész a szomszéd népek történelmének, kultúrájának, esetenként nyelvének megismerésére. Azóta hatezren írták alá az alapító nyilatkozatot, az aláírók fele Magyarországon él, tizenöt százalékuk pedig nem magyar, hanem szlovák, ruszin, román, szerb, horvát, szlovén. Megalapítottuk a *Megbékélési és Együttműködési Díjat*. A díjazottra a mozgalom tagjai tehetnek javaslatot, azaz azok, akik aláírták a Charta XXI nyilatkozatot. A javasoltak közül a mozgalmat működtető Charta XXI Egyesület öttagú vezetősége választja ki a díjazottat. 2013-ban Štefan Hríb, 2014-ben Käfer István, 2015-ben Arad városa volt a díjazott. 2016-ra várjuk még a javaslatokat. Budapesten évente tíz összejövetelt tartunk, amelyeken a mozgalom számára fontos témákat tárgyalunk meg. Két könyvet adtunk ki, az egyik a megbékélés témájával foglalkozó brüsszeli előadásokat tartalmazza *Látni és láttatni, lépések a megbékélés közép-európai útján* címmel. A másik kiadvány címe: *Békességes szó*. Ez a kiadvány a Charta XXI

Megbékélési és Együttműködési Mozgalom üzenete. Az egyik jelentős magyar kulturális folyóirat, a Napút Charta XXI rovatot nyitott, így havonta módunk van megjelentetni a mozgalom számára fontosakat. Ezen túl számos meghívást kapunk, hogy a megbékélés lehetőségéről és eredményeiről beszéljünk. Van egy vándorkiállításunk: *Hidak Európa népei között*. Járt már Nagyszombaton, Félben, Lendván, Aradon. Jelenleg Kárpátalján van. Időnként a szórakozást is összekapcsoljuk a megbékéléssel, voltunk disznóölésen, lecsófesztiválon, bográcsünnepen. Nagymegyeren, Győrött, Lendván info-pontjaink vannak, ahol az arra járók találkozhatnak a mozgalom kiadványaival, szórólappjaival, megismerhetik a Charta XXI nyilatkozatot, és alá is írhatják. A mozgalomhoz való csatlakozás nem egyesületi tagság. Sokkal inkább egy lelki alapállás, a gyűlölet elutasítása. Persze keressük régiószerte azokat, akiknek van kedve, ideje és képessége az elvi támogatáson túl tenni is valamit a megbékélés ügyéért.

Öt év után a szép elgondolások mellett valami eredményt is kell tudni felmutatni. Azon túl, hogy ez a hétézres létszám önmagában is eredmény, három dolgot említek meg. Az egyik annak felismerése, hogy a szomszéd nemzetbeliek között is van sok kiváló ember, aki egyrészt megérti a mi bajunkat, másrészt kész a közös gondolkodásra. Štefan Hríb például kijelentette, hogy Trianon igazságtalan, s hogy a Beneš-dekrétumok némely rendelkezése ártatlanokat hozott lehetetlen helyzetbe. Eredménynek tartom, hogy Gabriele Andreescu bukaresti egyetemi tanár úgy reagált írásban Wass Albert marosvécsi szobrának megrongálására, hogy mint román ember szégyelli magát, s hogy az a feladatunk, hogy ezeket az embereket a társadalom periferiájára szorítsuk. Gheorghe Falca aradi polgármester a Megbékélés terén lobogó magyar zászló és a városháza egyik folyosóján látható magyar nyelvű diploma miatt számonkérő levelet kapott a prefektustól, illetve a rendőrfőnöktől. Ezekre sokáig nem válaszolt, majd nyilvános sajtótájékoztatón üzenté meg, hogy mindenki vegye tudomásul, az Európai Unió tagjaként Magyarország nem ellenség, hanem barát. Mindhárom említett úr aláírta a megbékélés chartáját.

A Trianon utáni első száz esztendő a végéhez közeledik. Ezt az időszakot jórészt elvesztegettük. Nem tártuk fel eléggé a Monarchia szétesésének az okait. A történelmi Magyarország, Uhorsko felbomlása csak mint ártatlanul és méltatlanul elszenvedett gyalázat él legtöbbször gondolataiban. Meg kellene fontolnunk a *Himnusz* tanítását, miszerint „bűneink miatt gyúlt harag kebledben”, s a Kemény Zsigmond által is sürgetett nemzeti önismeret talaján fel és el kellene ismernünk a magunk hibáit is a történetekben. Csak így érhetjük el, hogy megszűnjék az ezeréves magyar elnyomás mítosza, s ezzel együtt mi se képzeljük, hogy a velünk élő nemzeteket ezer éven át tejben-vajban fürösztöttük. Csak így érhetjük el, hogy ne féljünk egymástól. A félelem haragot szül. Csak a valóságra építkezve érhetjük el, hogy a Duna völgyében élőknek előnye legyen abból, hogy több nemzet lakja a tájat. Fel kell ismernünk, hogy összefogva többre jutunk, mint önmagunkban. Közép-Európa kis gazdaságait könnyen felfalják a nagyok. Sebekkel borítva, egymás ellen acsarkodva viszont nem tudunk tartósan összefogni. Béküljünk ki egymással!

Legyünk közösen nagyok!

E számunk szerzői

- Ádám Tamás** (1954) – költő, szerkesztő, újságíró, Budapest
- Árgyelán Erzsébet** (1954) – könyvtáros, Budapest
- Berecz Ágnes Gabriella** (1958) – köztisztviselő, író, Budapest
- Bukta Imre** (1952) – képzőművész, Mezőszemere
- Déry Zoltán** (1933) – mérnök, publicista, Sárospatak
- Erdélyi György** (1943) – előadóművész, rendező, Budapest
- Falcsik Mari** (1956) – költő, Budapest
- Fazekas Mihály** (1766–1828)
- Gágyor Péter** (1946) – színházi rendező, drámaíró, publicista, Komárom (Szlovákia)
- Győri László** (1942) – költő, Budapest
- Hajdú László** (1937) – festőművész, Szentendre
- Hajtman Kornél** (1985) – tanár, Piliscsaba
- Horváth Fanni** (1984) – színésznő, műfordító, Budapest
- Kardos László** (1898–1987)
- Karner András** (1949) – író, műfordító, Budaörs
- Kiss Zsuzsanna** (1965) – egyetemi oktató, műfordító, Budapest
- Kováts Albert** (1936) – festőművész, Budapest
- Krajcsovics Éva** (1947) – festőművész, Budapest
- Lantos Ferenc** (1929–2014) – festőművész
- Légrádi Gergely** (1975) – pályakezdő, Budapest
- Lóska Lajos** (1951) – művészettörténész, szerkesztő, Budapest
- Luzsicza Árpád** (1949) – képzőművész, Budapest
- Magyar Gábor** (1953) – festőművész, Budapest
- Mayer Berta** (1944) – festőművész, Budapest
- Saitos Lajos** (1947) – költő, szerkesztő, Székesfehérvár
- Sándor György** (1938) – író, előadóművész, Budapest
- Sarbu Aladár** (1940) – irodalomtörténész, író, Budapest
- Simai Mihály** (1935) – író, költő, újságíró, Szeged
- Sóváradi Valéria** (1950) – képzőművész, Budapest
- Suhai Pál** (1945) – költő, tanár, Budapest
- Surján László** (1941) – orvos, politikus, Budapest
- Szakonyi Károly** (1931) – író, drámaíró, Budapest
- Szebényi Ildikó** (1951) – költő, tanító, Budapest
- Szentmártoni Szabó Géza** (1950) – irodalomtörténész, Budapest
- Szikora Tamás** (1942) – festőművész, Budapest
- Triceps** (Lantos László) (1955) – éhezőművész, színházi rendező, performer, Budapest/Szabadka (Szerbia)
- Vándor Anna** (1941) – tolmács, műfordító, Budapest
- Ványai Magdolna** (1957) – festőművész, Budapest
- Zalán Tibor** (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest
- Zöld Anikó** (1942) – festőművész, Budapest

?szcenikusan

„Anyámnak volt egy gasztronómiai metaforája, amellyel pontosan megragadta a családi hierarchiát. Amikor a tyúkhúslevesből kiemelte a húsokat, valamennyi jeles darabhoz hozzáfűzött valamit. Kivette a fejet. Ez apátoké, mert ő a családfő. Következett a nyak. Ez az enyém, mert a nyak forgatja a fejet. A szárny és a combok, valamint a láb a tiétek, mert nektek még szárnyalnotok kell; aztán meg, amikor majd szükség lesz rá, ti lesztek helyettünk a család támaszai – ezért tiétek a combja és a lába.” (Zalán Tibor)

„Nyolc és fél évtizede él a világon, ám még mindig csak nagyon keveset ért meg belőle, ezért szíves elnézést kér olvasóitól, hogy nem tud bölcs tanácsokkal szolgálni életvitelükre. Vagy ha mégis okulnak írásaiból az olvasók, akkor az pusztán a véletlen műve.” (Szakonyi Károly Szakonyi Károlyról)

„Kabát csörög, megtermékenyíthető / öreg kamaszkor. Őrül az idő a / Malomvölgyben. Kulacsunkban / patak ráncosodik.” (Ádám Tamás)

„Iktatás, oktatás, várjon, várok, semmi, jóval később hívás, megyek, a titkárja, őt most nem, nem, lehetetlen, őt személyesen lehetetlen, elfoglalt, nemzetközi, államközi, időközi, és mondja, a muraközi, és azt mondja, mondja el nekem, ez rettenetes, ez hihetetlen, ez karkai.” (Erdeyi György)

„Véleményem szerint Balassi úgy állította össze versgyűjteményét, hogy a nagyciklusban fel nem használt énekeit a Caelia-versek közé illesztette. »Bezzeg nagy bolondság volt a balgatagban« kezdetű versének ellentétes tartalmú párját is csak itt volt módja elhelyezni. Balassi szerzőségére további bizonyítékok is utalnak.” (Szentmártoni Szabó Géza)

Ára: 800 Ft. Előfizetés: 6000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.

(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen, valamint a szerkesztőségben.

A Napút elérhető az interneten: <http://www.naputonline.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

A folyóirat támogatói:

